

Numismatický sborník

32/1

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2018

Numismatický sborník

32/1

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Tento svazek finančně podpořily společnosti
Chládek a Tintěra, Pardubice a.s.
Macho & Chlapovič a.s.

Praha 2018

KELTSKÉ MINCE ZE SÍDLIŠTĚ VRACLAV (OKR. ÚSTÍ NAD ORLICÍ)

Příspěvek k otázce lokalit centrálního charakteru
v Čechách z pohledu numismatiky

Jiří MILITKÝ – David VÍCH

Abstract – Celtic coins found at the Vraclav settlement (Ústí nad Orlicí district). Contribution to the problems of localities of central character in Bohemia from the numismatic point of view.

The locality of Vraclav was discovered in 1997, and since 2005, the surface examination was followed also by systematic prospection with use of metal detectors. Recently, some 28 Celtic coins, one Greek coin and two pieces of chopped silver are documented at the Vraclav settlement. The core of the coin-group is represented mainly by the coins of the La Tène C Period (LT C) produced on the Bohemian territory, which is enriched by the Moravian imports. The latest coins come from the Oppidum Period (LT D).

 Celts, coins, settlement, communication, LT C, LT D

Úvod

Studium počátků a starší fáze keltského mincovnictví ve střední Evropě (horizonty A1–A3 odpovídající archeologické chronologii LT B2b–LT C2: *Militký 2018a*, 12–13) dnes patří mezi významná témata numismatického výzkumu. Pro střední Evropu byla tato problematika souhrnně shrnuta před nedávnou dobou (*Militký 2015b*). Dnes je zřejmé, že pro období horizontu LT C je zásadní poznání spekter ztrátových mincí z areálů centrálních sídlišť, jejichž existence je doložena především na území mezi Slezskem a naddunajským Dolním Rakouskem, tedy v oblasti souhrnně označované jako koridor Jantarové stezky. Výrazným posunem v poznání situace na Moravě bylo monografické zpracování mincovního nálezového fondu ze sídliště Němčice nad Hanou (*Kolníková 2012*). Komplexnější pohled na mincovní produkci v koridoru Jantarové stezky poskytla také nedávná studie T. Smělého (*2018*). Téma centrálních sídlišť horizontu LT C na českém území bylo do nedávné doby prakticky neznámé – velkým přínosem z tohoto pohledu je objev a publikace centrálního sídliště v Žehuni z pohledu archeologie (*Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*) i numismatiky (*Militký 2018b*). Pro pochopení vývoje a definování mincovní produkce na českém území v horizontu LT B2b–LT C2 je však zcela klíčové nové komplexní monografické zpracování celého tématu (*Militký 2018a*).

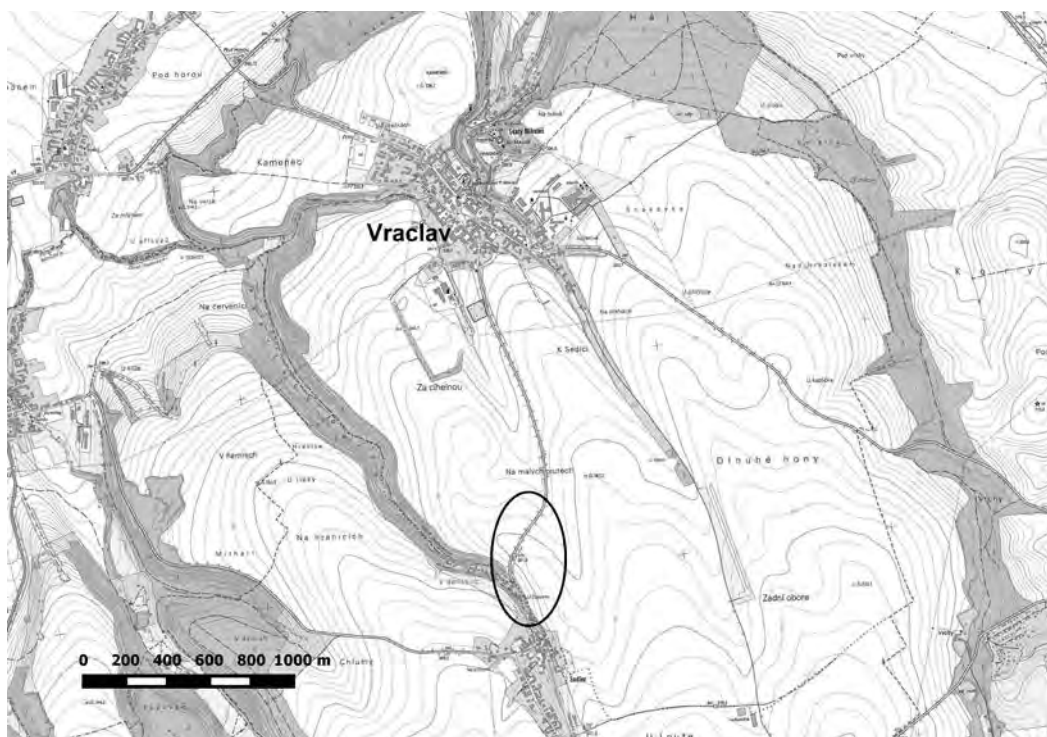
V rámci této publikace byl zveřejněn rovněž nálezový fond ze sídliště ve Vraclavi (*Militký 2018a*, 312, 357–360, č. 66/1–22). Do katalogu však nebyla zahrnuta, v souladu s chronologickým konceptem knihy, jedna ražba z oppidálního období. Navíc při průzkumech v roce 2018 se počet mincí z této lokality zvýšil o dalších sedm exemplářů. Nálezovému fondu z vraclavského sídliště je tedy na tomto místě znovu věnována zasloužená pozornost. Cílem této studie je mj. zdůraznění mimořádného významu zdejší nálezové kolekce a také zasazení lokality do komplexnějšího obrazu poznatků o době laténské v oblasti česko-moravského pomezí.

Základní charakteristika lokality z pohledu archeologie

Region okresu Ústí nad Orlicí patřil dlouho k archeologicky prakticky neznámým, a jak se ukazuje, do značné míry i podhodnoceným územím. Tato skutečnost se odrážela také v jen zcela minimálním poznání osídlení regionu v době laténské. Dlouhodobě bylo známo pouze několik zlomků keramiky objevených někdy okolo roku 1915 u obce Sedlec na poli pana Binka (*Rybová 1966, 44; Vích 2006, 10, tab. 14–18*).

Ačkoliv se v posledních letech celkový stav archeologického poznání regionu značně pozměnil, s mladší dobou železnou se v této oblasti stále setkáváme spíše okrajově, a to především na nejúrodnějších půdách v okolí Vysokého Mýta, jedna lokalita pak leží na Choceňsku.¹ V kontextu těchto poznatků se mincovní nálezy ze zde prezentovaného sídliště jeví jako velmi významné, a to jak z pohledu regionu, tak i celých Čech.

Z geomorfologického pohledu se lokalita nachází na Vraclavském hřbetu, který vytváří plochý okrsek vkliněný mezi Litomyšlský úval a Novohradskou stupňovinu s převýšením 60–80 m nad těmito okrsky (*Demek – Mackovčín a kol. 2006*). Z pohledu geologie zde na středně tuřonské slínovce, glaukonitické prachovce a pískovce (*Svoboda 1963*) v této části Vraclavského hřbetu v nadmořské výšce 360–370 m nasedá sprašové podloží. Půdní pokryv zde tvoří hnědozem (*Válek 1964; Tomášek 2007*) s rekonstruovaným vegetačním krytem v podobě dubohrabrových hájů (*Mikyška 1970*).

Obr. 1. Vraclav – poloha sídliště z doby laténské.

Lokalitu objevil (či přesněji řečeno znovuobjevil) dne 4. 10. 1997 D. Vích, který zde prováděl povrchové sběry. Později byla vizuální povrchová prospekce doplněna s pomocí spolupracovníků o intenzivní průzkumy s detektory kovů. Na základě informací místních obyvatel pak lze tuto lokalitu bezpečně ztotožnit s již zmiňovaným místem nálezů keramiky z Binkova pole u Sedlce (*Rybová 1966, 44*).

Lokalita je situována při východním okraji intravilánu obce Sedlec ještě v katastrálním území Vraclav. Agrotechnické a terénní podmínky ji člení na tři sublokality označované jako Vraclav 3a, 3b, 3c (*Vích*

1 Sledujeme-li výskyt keltských mincí v uvedených regionech, jde zatím pouze o jednotlivé dosud nepublikované exempláře z Běstovic a Vysokého Mýta.

2005, 312–313). Sídliště zde zaujímá vrchol a jižní svah terénní vlny kryté spraší v nadmořské výšce 354–364 m, a to nad potokem Zbraň, který nedaleko sídliště pramení (obr. 1).

Jedinečnost zdejšího nálezového fondu je zásadním způsobem ovlivněna především systematickým používáním detektorů kovů² při profesionálních průzkumech s jednotnou metodikou prostorové identifikace jednotlivých artefaktů (k metodice *Vích 2015*). Rozsáhlost archeologické nálezové kolekce je dána také dlouhodobostí provádění systematických detektorových průzkumů v letech 2005–2018. Nevýznamná není ani skutečnost, že lokalita neprošla vývojem obvyklým u této skupiny nalezišť. Archeologicky prováděné detektorové prospekce zde nepředcházela fáze nekontrolovaného vykrádání a získané nálezy tak podávají relativně objektivní obraz o nálezové skladbě.

Archeologické nálezy z lokality byly dosud publikovány jen v omezené míře (*Vích 2002; 2005*, 312, č. 4; *2014*, 101, 105). Celkem bylo v areálu sídliště zaměřeno 447 kovových předmětů,³ z čehož (včetně mincí) 110 náleží s větší či menší pravděpodobností do doby laténské. Vzhledem k tomu, že jde o sídlištní lokalitu polykulturní, jsou další artefakty datovány především do mladší až pozdní doby bronzové (především lužická a v menším množství slezskoplatěnická kultura, BC–HA, HB), starší doby železné, velmi ojediněle do doby římské a také do období raného středověku (starší a mladší doba hradištní). Prostorová distribuce kovových nálezů je ale značně nerovnoměrná.⁴ Zatímco ze sublokality Vraclav 3b máme zaměřeno 345 bodů (doba laténská více než 90), na sublokalitě Vraclav 3a registrujeme 34 zaměřených kovových nálezů (5 ks doba laténská) a na sublokalitě Vraclav 3c 68 zaměřených kovových předmětů (15 ks z doby laténské).⁵ Kromě kovových artefaktů pochází ze sídliště také 13 zlomků skleněných předmětů doby laténské v podobě drobných modrých perel, zlomků náramků, v jednom případě se vyskytl zlomek větší prstencové perly. Skleněné artefakty pocházejí výhradně ze sublokality Vraclav 3b a 3c a částečně již byly zveřejněny (*Vích 2014*). Dle předběžného vyhodnocení bylo sídliště využíváno ve stupních LT C1–D s těžištěm v předoppidálním období LT C – toto datování potvrdila již zveřejněná část mincovního fondu (*Militký 2018a*, 312, 357–360, č. 66/1–22). Nálezy z oppidálního období (LT D) však jsou doloženy rovněž, což dokládají také mince. Všechny nálezy z nových průzkumů jsou uloženy v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě, výjimku představuje pouze mince č. 7, která byla objevena mimo oficiální průzkum a je dnes uložena v Národním muzeu v Praze.⁶

Katalog mincí a sekaných segmentů stříbra

ČECHY, „Bójové“, horizont A2 (LT C1)

AV 1/8 statéru, typ **obličej čelně / torques** – var. **II:16.3/2** (razidla II:16/10-16/J)

Av.: zcela stylizovaný zvířecí (nebo lidský?) obličej čelně tvořený dlouhou oblou linií s V nahoře, dvěma kuličkami a tenkým lineárním „nosem“

Rv.: torques s kuličkou uprostřed, vně torquesu zvlněná linie

Lit.: *Militký 2018a*, č. II:16.3/2 (1).

Ex.: *Militký 2018a*, 140–141, č. II:16.3/2 (1), 357, č. 66/1, TAB. 18:66/1.

1. 0,970 g; -/8,5 mm; 12 h; sekundárně deformovaný střížek (inv. č. 6465; 25. 9. 2012)

XRF (ÚJF Řež): Au 94,1 %; Ag 4,1 %; Cu 0,98 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %;

Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

2 Spolupracovníci Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě používali při průzkumech detektory kovů různých značek (Fisher 1270, F 75, Fisher Gold Bug Pro DP, Tesoro Cortes, Tesoro Eurosabre, AKA Signum, Tecnetics T2, Nokta Fors Gold, S.Cope CSi6; Golden Mask 4, Minelab E-Trac, XP Gmaxx, Bounty Hunter Quick Silver, Garret 1350, Golden Mask 1+, BlissTool, Whites MXT, Vista GOLD), především však byly využívány detektory schopné detekovat drobnější kovové předměty (XP Goldmaxx Power II, XP Deus, Minelab CTX 3030).

3 Stav k 31. 12. 2018.

4 Mapa s vynesemím artefaktů a mincí dosud z důvodu ochrany lokality publikována nebyla – zveřejněna bude až při kompletní publikaci celého fondu archeologických nálezů.

5 Statistice nálezů odpovídá intenzita průzkumů s detektory kovů. Hlavní pozornost byla věnována sublokalitě Vraclav 3b (celkem 623 hodin po přepočtu na jeden přístroj, tj. 94,3 hodin/ha), ostatním částem sídliště byla věnována podstatně menší pozornost z důvodu výrazně menšího zastoupení kovové industrie (Vraclav 3a – 78 hodin, tj. 69,6 hodin/ha; Vraclav 3c – 46 hodin, tj. 69,0 hodin/ha; stav ke konci roku 2017).

6 Do sbírky Národního muzea se dostala půdně jako dar bez lokality – teprve dodatečně se ukázalo, že ražba pochází z areálu vraclavského sídliště.

AV 1/24 statéru, typ **obličej čelně / torques** – var. **II:16.4/3** (razidla II:16/15-16/O)

Av.: zcela stylizovaný zvířecí (nebo lidský?) obličej čelně tvořený oblou linií s V nahoře, dvěma kuličkami a tenkým lineárním „nosem“ – „rozvolněná“ kresba

Rv.: torques, uprostřed kulička

Lit.: *Militký 2018a*, 142–143, č. II:16.4/3 (1–2).

Ex.: *Militký 2018a*, 142–143, č. II:16.4/3 (2), 357–358, č. 66/2, TAB. 19:66/2.

2. 0,323 g; -/6,6 mm; 12 h; sekundárně zdeformovaný střížek (inv. č. 6050; 6. 9. 2011)

XRF (ÚJF Řež): Au 98,2 %; Ag 1,04 %; Cu 0,3 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AV 1/24 statéru, typ **obličej čelně / torques** – var. **II:16.4/5** (razidla II:16/17-16/Q)

Av.: zcela stylizovaný zvířecí (nebo lidský?) obličej čelně tvořený neuspořádanými liniemi

Rv.: torques, uprostřed kulička

Lit.: *Militký 2018a*, č. II:16.4/5 (1).

Ex.: *Militký 2018a*, 142–143, č. II:16.4/5 (1), 358, č. 66/3, TAB. 19:66/3.

3. 0,305 g; 6,1/6,1 mm; 6 h (inv. č. 6913; 2. 9. 2013)

XRF (ÚJF Řež): Au 96,4 %; Ag 2,7 %; Cu 0,3 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AR obol, typ **hrbol / torques** – var. **II:16.5/1**

Av.: hladký neohraničený hrbol

Rv.: uprostřed kulička – konce torquesu jsou umístěny oproti středové kuličce excentricky

Lit.: *Militký 2012*, obr. 1a:1; *2015a*, č. 7; *2018a*, č. II:16.5/1 (1–5).

Ex.: *Militký 2018a*, 144–145, č. II:16.5/1 (2), 358, č. 66/4, TAB. 19:66/4.

4. 0,861 g; 10,0/10,0 mm (inv. č. 6917; 20. 8. 2013)

XRF (ÚJF Řež): Ag 98,05 %; Au 0,6 %; Cu 0,85%; Pb 0,1 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AV 1/8 statéru, typ **Athéna Alkidemos** – lokální napodobenina C – var. **II:19.3/1** (razidla II:19/5-19/E)

Av.: nepravidelně kruhový hladký hrbol – stylizovaná hlava doprava s náznakem nosu

Rv.: výrazně stylizovaná stojící postava – bojovník (Athéna Alkidemos) doprava (?), vpravo kvadratický obrazec s kuličkami v rozích přiléhající k postavě, vlevo klikatka s kuličkami a kuličky

Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 8:179; *Castelin 1978*, č. 1152; *Dembski 1998*, Taf. 29:573; *Militký – Profantová 2007*, obr. 3:15–16; *Smělý 2016*, obr. 1; *Militký 2018a*, č. II:19.3/1 (1–5).

Ex.: *Militký 2018a*, 150–151, č. II:19.3/1 (2), 358, č. 66/5, TAB. 19:66/5.

5. 1,036 g; 8,2/8,6 mm; 3 h (inv. č. 6916; 3. 9. 2013)

XRF (ÚJF Řež): Au 96,6 %; Ag 2,1 %; Cu 0,5 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AE zlatem plátovaná 1/3 statéru (suberát), typ **klečící postava doprava držící hůlku** – jako var. **II:25.2/2a**

Av.: kruhový ohraničený v ploše členěný hrbol, v horní části hrbolu symbol v podobě luku s náznakem šipky

Rv.: nahá mužská výrazně stylizovaná postava doprava, specificky stylizovaná hlava s kuličkovitým okem, jedna noha pokřčena (druhá nezobrazena), v ruce vpravo drží postava hůlku svisle, pod nataženou rukou vlevo jsou čtyři rovnoběžné svislé linie s kuličkami na koncích

Lit.: *Militký 2018a*, 166–167, jako č. II:25.2/2a.

6. 1,635 g; 11,5/11,3 mm; 12 h (inv. č. 8759; 10. 9. 2018)

AV 1/3 statéru, typ **klečící postava doprava držící hůlky** – var. **II:25.2/5a** (razidla II:25/11-25/K)

Av.: hladký výrazně ohraničený hrbol s negativním středem trojúhelníka

Rv.: stylizovaná nahá mužská postava doprava klečící na levém kolenní, specificky stylizovaná hlava s kuličkovitým okem, v levé ruce drží nejasný předmět – kulatý malý štít (?) s hrotitým zakončením, v pravé ruce zkřížené hůlky s kuličkami na koncích, z horní části hlavy vybíhá „ozdoba“ – dlouhá oblá linie

Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 10:211; *Castelin 1965*, Taf. 5:71; *Dembski 1998*, Taf. 29:572; *Militký 2018a*, č. II:25.2/5a (1–3).

Ex.: *Militký 2018a*, 168–169, č. II:25.2/5a (1), 358, č. 66/6, TAB. 19:66/6.

7. 2,671 g; 11,9/11,3 mm (Národní muzeum, Praha, inv. č. H5-255209; 2013)
XRF (ÚJF Řež): Au 84,8/85,2 %; Ag 14,5/13,7 %; Cu 0,35/0,37 %; Pb <0,05/<0,05 %, Bi <0,05/<0,05 %

AR obol, typ **Horoměřice / Dřemčice** – var. **II:29.1/1**

Av.: hladký neohraničený hrbol, při okraji kulička

Rv.: výrazně stylizovaný kůň z kuliček a linií doprava, krk a hlava tvořeny dlouhou oblou linií zakončenou kuličkou, nad koněm dvě kuličky spojené s tělem šikmými liniemi – mezi nimi kulička, pod ocasem a pod břichem kulička

Lit.: *Kolníková 2006*, obr. 13:1; *Čižmář – Kolníková – Noeske 2008*, Abb. 12:14; *Kolníková 2012*, Abb. 59:879, 84:879 (typ označuje jako „zwei stilisierte Reiter“); *Militký 2018a*, č. II:29.1/1 (1–2).
Ex.: *Militký 2018a*, 190–191, č. II:29.1/1 (2), 358, č. 66/7, TAB. 19:66/7.

8. 0,835 g; 9,7/9,9 mm (inv. č. 8276; 5. 4. 2017)

XRF (ÚJF Řež): Ag 95,9 %; Au 1,7 %; Cu 2,0 %; Pb 0,5 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AR obol, typ **Horoměřice / Dřemčice** – var. **II:29.1/2**

Av.: hladký nevýrazně ohraničený hrbol, při okraji kulička

Rv.: výrazně stylizovaný kůň z kuliček a linií doprava, krk tvoří dlouhá oblá linie, hlava ze dvou kuliček, nad koněm dvě kuličky spojené s tělem šikmými liniemi, lineární oblý ocas

Lit.: *Koblitz 1918*, Taf. 36:28; *Castelin – Waldhauser 1985*, obr. 2:2, 4:1; *Kellner 1990*, Taf. 43:1005; *Schäfer 2010*, Taf. 20:942; *Kolníková 2012*, Abb. 59:880 (typ jako „zwei stilisierte Reiter“); *Smělý 2016*, 160, obr. 4; *Militký 2018a*, č. II:29.1/2 (1–21); *2018b*, č. 18–25, obr. 6:18–25.

Ex.: *Militký 2018a*, 192–193, č. II:29.1/2 (19), 358, č. 66/8, TAB. 19:66/8.

9. 0,709 g; 9,5/9,2 mm (inv. č. 5402; 19. 10. 2009)

XRF (ÚJF Řež): Ag 96,85 %; Au 1,12 %; Cu 1,27 %; Pb <0,47 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,15 %; Fe <0,2 %

AR obol, typ **Horoměřice / Dřemčice** – var. **II:29.1/5**

Av.: hladký neohraničený hrbol, při okraji kulička

Rv.: výrazně stylizovaný kůň z kuliček a linií doprava, krk a hlava tvořeny kratší oblou linií zakončenou kuličkou, před hlavou dvě kuličky visle, nad koněm dvě kuličky spojené s tělem šikmými liniemi, lineární oblý ocas

Lit.: *Koblitz 1918*, Taf. 36:25; *Klusáčková 1990*, obr. 6; *Militký 2018a*, č. II:29.1/5 (1–5); *2018b*, č. 27, obr. 7:27; *Michálek – Chvojka – John – Jiřík – Fröhlich – Militký 2018*, č. 60, obr. 36:60.

Ex.: *Militký 2018a*, 194–195, č. II:29.1/5 (4), 358, č. 66/9, TAB. 19:66/9.

10. 0,892 g; 9,1/9,6 mm (inv. č. 5403; 19. 10. 2009)

XRF (ÚJF Řež): Ag 99 %; Au 0,25 %; Cu 0,3 %; Pb 0,2 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi 0,08 %; Fe <0,2 %

AR obol, typ **Horoměřice / Dřemčice** – var. **II:29.1/7**

Av.: hladký neohraničený hrbol

Rv.: výrazně stylizovaný kůň z kuliček a linií doprava, krk a hlava tvořeny krátkou výrazně dolů spuštěnou linií zakončenou kuličkou, lineární oblý ocas

Lit.: *Militký 2018a*, č. II:29.1/7 (1–9); *2018b*, č. 28–30, obr. 7:28–30.

11. 0,635 g; 8,5/9,1 mm (inv. č. 8762; 20. 10. 2018)

AR obol, typ **Horoměřice / Dřemčice** – var. **II:29.1/9**

Av.: hladký neohraničený hrbol

Rv.: výrazně stylizovaný kůň z velmi výrazných kuliček a linií doprava – obraz vytváří symetrický ornament

Lit.: *Militký 2018a*, č. II:29.1/9 (1–2).

Ex.: *Militký 2018a*, 198–199, č. II:29.1/9 (2), 358, č. 66/10, TAB. 19:66/10.

12. 0,570 g; -/9,7 mm; odlomený okraj (inv. č. 8275; 28. 11. 2015)

XRF (ÚJF Řež): Ag 98,15 %; Au 0,6 %; Cu 0,55 %; Pb 0,35 %; Sn 0,2 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AR obol, typ **Horoměřice / Dřemčice** – var. **II:29.3/1**

Av.: hladký neohraničený hrbol, při okraji kulička

Rv.: výrazně stylizovaný kůň z kuliček a linií doleva, krk a hlava tvořeny dlouhou oblou linií zakončenou kuličkou, nad koněm dvě kuličky, z nichž jedna je spojena s tělem svislou linií, jemný lineární obly zdvojený ocas

Lit.: *Militký 2018a*, č. II:29.3/1 (1–4); *2018b*, č. 31, obr. 7:31.

Ex.: *Militký 2018a*, 198–199, č. II:29.3/1 (4), 358–359, č. 66/11, TAB. 19:66/11.

13. 0,570 g; 8,6/8,3 mm; plošná krusta (inv. č. 6516; 26. 9. 2012)

XRF (ÚJF Řež): Ag 95,65 %; Au 1,3 %; Cu 1,65 %; Pb 1,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi 0,06 %; Fe <0,2 %

AR obol, typ **Horoměřice / Dřemčice** – var. **II:29.3/2**

Av.: hladký neohraničený hrbol

Rv.: výrazně stylizovaný kůň z kuliček a linií doleva, krk a hlava tvořeny kratší oblou linií zakončenou kuličkou, nad koněm dvě kuličky spojené s tělem šikmými liniemi, lineární obly ocas

Lit.: *Smělý 2016*, 160, obr. 5; *Militký 2018a*, č. II:29.3/2 (1–4).

Ex.: *Militký 2018a*, 200–201, č. II:29.3/2 (2), 359, č. 66/12, TAB. 19:66/12.

14. 0,699 g; 8,2/8,6 mm; na av. plošná korozie (inv. č. 6466; 5. 10. 2012)

XRF (ÚJF Řež): Ag 95,3 %; Au 1,55 %; Cu 2,05 %; Pb 0,72 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi 0,07 %; Fe <0,2 %

Horizont **A3** (LT C2)

AR obol, typ **hrbol s kuličkou / kůň**, lokální česká napodobenina typu **Roseldorf / Němčice II**, var. Kolníková (2012) **Bi** / *Militký (2018a)*, var. **II:43.4/11**

Av.: hladký neohraničený hrbol, při okraji kulička

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček a linií hrubší kresby s oblym lineárním krkem doleva, nad koněm dvě kuličky spojené linií, k nim se přimyká obloukovitá linie vycházející ze zadní kuličky těla (připojení obloukovité linie ke kuličkám nečitelné), mezi vnitřními nohama koně oblouk, pod ním kulička

Lit.: *Militký 2018a*, 258–261, č. II:43.4/11 (1–10); *2018b*, 209–210, č. 51, 53–56, obr. 8:51, 53–56.

15. 0,397 g; 9,1/- mm; odlomený okraj (inv. č. 8763; 20. 10. 2018)

AV 1/8 statéru, typ **stylizovaná hlava / náznak trojúhelníku** – var. **II:48.1/2** (razidla II:48/2-48/B)

Av.: výrazně stylizovaná hlava v přílbě doprava

Rv.: oválný hrbol s negativní prohlubní a rovnou přerušenou základnou, po obvodu hrbolu paprsky, dole tři kuličky vodorovně

Lit.: *Koblitz 1918*, Taf. 36:4; *Paulsen 1933*, Taf. 24:491; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, Tab. 7:8; *Militký 2015a*, TAB. 5:1/8-II:02 / P 491; *2018a*, č. II:48.1/2 (1).

Ex.: *Militký 2018a*, 264–265, č. II:48.1/2 (1), 359, č. 66/13, TAB. 19:66/13.

16. 0,979 g; 7,4/7,8 mm; 12 h (inv. č. 6914; 22. 8. 2013)

XRF (ÚJF Řež): Au 97,8 %; Ag 1,2 %; Cu 0,3 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

MORAVA, Bójové, horizont **A2** (LT C1)

AV statér, skupina **Athéna Alkidemos**; série: Castelin (1965) **A-2a**

Av.: silně stylizovaná špatně zřetelná hlava Athény v přílbě doprava

Rv.: výrazně stylizovaný stojící bojovník (Athéna Alkidemos) se štítem a kopím (?) doleva

Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 3:51–54; *Castelin 1965*, Taf. 1:11; *Ziegaus 2010*, č. 416; *Kolníková 2012*, Abb. 2:7–10; *Militký 2018a*, č. 66/14, TAB. 19:66/14.

Ex.: *Militký 2018a*, 359, č. 66/14, TAB. 19:66/14.

17. 8,204 g; 15,5/15,7 mm; 12 h (inv. č. 6049; 13. 8. 2011)

XRF (ÚJF Řež): Au 98,6 %; Ag 0,9 %; Cu 0,1 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AV statér, typ **Athéna / Athéna Alkidemos**; série: Castelin (1965) **A-2b**

Av.: tři hrboly – zcela stylizovaná hlava Athény v přílbě doprava

Rv.: výrazně stylizovaný stojící bojovník (Athéna Alkidemos) se štítem a kopím (?) doleva
Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 3:57–58; *Castelin 1965*, Taf. 1:12; *Kolníková 2012*, Abb. 3:16; *Militký 2018a*, č. 66/15, TAB. 19:66/15.
Ex.: *Militký 2018a*, 359, č. 66/15, TAB. 19:66/15.
18. 8,181 g; 14,5/13,8 mm (inv. č. 3474; 19. 4. 2006)

AV 1/24 statéru, skupina **Athéna Alkidemos**, série: *Castelin (1965) AA-I:3*

Av.: mužská hlava („Apolon“) realistického stylu doprava, ve vlasech diadém – oblá linie, oble zakončený krk – obraz špatně zřetelný (opotřebované razidlo?)

Rv.: stylizovaná stojící postava – bojovník (Athéna Alkidemos) s makedonským štítem a kopím (?) doleva, pod rukama stylizované drapérie v podobě Λ , ve středu štítu tři kuličky do trojúhelníku, vlevo dole dvě trojice kuliček do trojúhelníku, vpravo dole X s kuličkami na koncích

Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 6:141–142; *Castelin 1978*, č. 1139; *Ziehaus 2010*, č. 434; *Kolníková 2012*, Abb. 7:76–80; *Militký 2018a*, č. 21/67, TAB. 11:21/67; *2018b*, č. 58, obr. 9:68.

19. 0,349 g; 6,1/6,1 mm (inv. č. 8760; 11. 10. 2018)

AR obol, typ **s hvězdou**, var. *Kolníková (2012) A*

Av.: hladký neohraničený hrbol

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček a linií doprava, nad koněm hvězda s osmi (?) paprsky, mezi vnitřními nohama koně oblouk s kuličkou uvnitř

Lit.: *Kolníková 2012*, Taf. 11:176–177; *Militký 2018a*, č. 66/16, TAB. 20:66/16.

Ex.: *Militký 2018a*, 359, č. 66/16, TAB. 20:66/16.

20. 0,780 g; 9,8/10,1 mm; korozní krusty (inv. č. 6051; 6. 9. 2011)

XRF (ÚJF Řež): Ag 95,6 %; Au 1,3 %; Cu 2,6 %; Pb 0,3 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi 0,08 %; Fe <0,2 %

Horizont **A3** (LT C2)

AV 1/8 statéru, skupina Athéna Alkidemos, série: *Castelin (1965): AA-IV:11*

Av.: výrazně stylizovaná hlava v přilbě doprava

Rv.: výrazně stylizovaná stojící postava – bojovník (Athéna Alkidemos) doleva obklopená liniemi

Lit.: *Paulsen 1933*, jako Taf. 7:138–139; *Militký 2018a*, č. 66/17, TAB. 20:66/17.

Ex.: *Militký 2018a*, 359, č. 66/17, TAB. 20:66/17.

21. 0,927 g; 9,8/9,4 mm (inv. č. 6915; 22. 8. 2013)

XRF (ÚJF Řež): Au 95,5 %; Ag 2,9 %; Cu 0,9 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

AV 1/24 statéru, skupina **Athéna Alkidemos**, série: *Castelin (1965): AA-II:6*

Av.: zcela stylizovaná hlava – zřetelná pouze oblá linie účesu při okraji a oválná vystouplá ploška ve středu

Rv.: stylizovaná stojící postava – bojovník (Athéna Alkidemos) s makedonským štítem a kopím (?) doleva, pod rukama stylizované drapérie v podobě Λ , ve středu štítu tři kuličky do trojúhelníku, vlevo dole dvě trojice kuliček do trojúhelníku, vpravo dole X s kuličkami na koncích

Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 7:146; *Kostial 2003*, č. 37; *Kolníková 2012*, Abb. 7:81–84; *Militký 2018a*, č. 66/18, TAB. 20:66/18.

Ex.: *Militký 2018a*, 359, č. 66/18, TAB. 20:66/18.

22. 0,357 g; 5,7/5,6 mm (inv. č. 8277; 5. 4. 2017)

XRF (ÚJF Řež): Au 98,3 %; Ag 0,8 %; Cu 0,2 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

–, Av.: nepravidelně kruhový hladký hrbol s prohlubní uprostřed

Rv.: výrazně stylizovaná stojící postava – bojovník (Athéna Alkidemos) s makedonským štítem a kopím (?) doleva, pod rukama špatně zřetelné stylizované drapérie v podobě Λ , vlevo dole trojice kuliček, vpravo dole křížek zakončený kuličkami

Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 7:147–148; *Kolníková 2012*, Abb. 8:115–118; *Militký 2018a*, č. 66/19, TAB. 20:66/19.

Ex.: *Militký 2018a*, 359, č. 66/19, TAB. 20:66/19.

23. 0,340 g; 5,2/5,1 mm (inv. č. 7288; 4. 10. 2014)

XRF (ÚJF Řež): Ag 98,15 %; Au 1,05 %; Cu 0,25 %; Pb <0,05 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

ČECHY nebo **MORAVA**, horizont **A2–A3** (LT C)

AR obol, neurčitelný typ

Av.: hladký neohraničený hrbol

Rv.: nečitelný (otřelý)

Lit.: –

24. 0,326 g; 8,5/8,2 mm; silně otřelý; rv. plošně odštipnutý povrch (inv. č. 8764; 20. 10. 2018)

MAKEDONIE, království, **Kassander** (316–297 před Kristem)

mincovna: *Makedonie, blíže neurčená*, AE 20, asi 306–297 před Kristem

Av.: hlava mladého Herakla ve lví kůži doprava (zcela nečitelná)

Rv.: jezdec s pozdviženou rukou doprava, nahoře [ΒΑΣΙΛΕΩΣ], pod břichem koně [...], dole [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ], před koněm [...]

Lit.: *SNG Copenhagen 10*, jako č. 1142–1153; *Draganov 2001*, 150–151, jako č. 555–557.

Ex.: *Militký 2018a*, 359, č. 66/20, TAB. 20:66/20.

25. 2,969 g; 17,7/19,8 mm (inv. č. 6919; 2. 9. 2013)

ČECHY, Bójové, horizont LT D1a

AR obol, typ **B (Stradonice)**, var. *Militký (2015a) B-03a:07*

Av.: stylizovaná hlava doleva s lineárním nosem, kuličkovitým okem a ústy, stylizované šikmo vzhůru vztyčené vlasy jsou od obličejce odděleny diadémem z oválů, pod hlavou dvě krátké linie a náznak ramena

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, hřívá z kuliček, „liliovitá“ hlava s kuličkovitým okem, přední kulička těla přechází kontinuálně v obly lineární krk, vidlicovitý lineární ocas vychází z kuličky spojené s tělem linií

Lit.: *Militký 2015a*, 264–265, č. 308–309.

26. 0,468 g; 8,1/7,7 mm; 9 h; odlomený okraj (inv. č. 8761; 20. 10. 2018)

AR obol, typ **B?** (**Stradonice?**), var. neurčitelná

Av.: téměř nezřetelná hlava doleva

Rv.: zcela nečitelný

Lit.: –

27. 0,281 g; -/7,2 mm; silně otřelý; odlomený okraj (inv. č. 8765; 20. 10. 2018)

AR obol, typ **C (Stradonice / Karlstein)**, var. *Militký (2015a) C-01:01*

Av.: zvládná plocha bez obrazu

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, hřívá nezřetelná, dlouhé hrotité uši, přední kulička těla přechází kapkovitě v krk, odsazená hlava ze dvou kuliček, ocas nezřetelný

Lit.: *Militký 2015a*, 462–463, jako č. 1426–1427.

28. 0,382 g; 7,6/9,6 mm; 12 h (inv. č. 6918; 30. 8. 2013).

Nemincovní nálezy

Sekáný fragment stříbrného slitku původně kruhového (?) tvaru a čočkovitého průřezu.

Ex.: *Militký 2018a*, 359–360, č. 66/21, TAB. 20:66/21.

29. 2,134 g; 12,0/11,4 mm; max. síla 4,6 mm (inv. č. 7000; 5. 9. 2013)

XRF (ÚJF Řež): Ag 98,9 %; Au 0,2 %; Cu 0,55 %; Pb 0,1 %; Sn <0,05 %; Sb <0,05%; As <0,05 %; Ni <0,3 %; Bi <0,05 %; Fe <0,2 %

Stříbrný slitek nepravidelného tvaru s obroušenými hranami.

Ex.: *Militký 2018a*, 360, č. 66/22, TAB. 20:66/22.

30. 2,195 g; 11,0/8,7 mm; max. síla 5,9 mm (inv. č. 7001; 2. 9. 2013)

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

Obr. 2. Vraclav – mince a sekané stříbro pocházející z areálu sídliště z doby laténské (čísla odpovídají katalogu; foto T. Smělý a J. Vaněk; měřítko 1:1 a 1:2).

Zhodnocení mincovní kolekce

Z areálu vraclavského sídliště je v současné době doloženo 28 mincí keltských, jedna řecká a dva exempláře sekaného stříbra (obr. 2; tab. 1). Oproti publikovaným mincím (*Militký 2018a*, 312, 357–360, č. 66/1–20) se tedy kolekce rozšířila o dalších osm exemplářů. Jde o soubor velice specifický nemající na českém území obdoby – neobyčejně vysoký je zde podíl mincí pocházejících z území Moravy (č. 17–23) a nápadně dominantní je zde také zastoupení ražeb z horizontu A2, tedy LT C1 (č. 1–14, 17–20 a 25). Naopak jen malé je zastoupení mincí z oppidálního období (LT D – 3 ks).

Jádro mincovní kolekce předoppidálního období (LT C) z vraclavského sídliště reprezentují mince vzniklé na českém území, souhrnně označované jako ražby tzv. českých lokálních emisí (*Militký 2018a*, 11). Jde o zcela specifické keltské mince, které byly v nedávné době komplexně zpracovány (*Militký 2018a*). Zcela dominantní jsou v rámci sledované lokality ražby datovatelné do průběhu horizontu A2 (LT C1), což je zřejmě odrazem největší aktivity na sídlišti právě v tomto období.

Velmi výrazně jsou zde zastoupeny ražby ze série (*Militký 2018a*) II.16 s rubním motivem torquesu. Zlaté nominály reprezentuje 1/8 statéru – varianta II:16.3/2 (č. 1) a dvě 1/24 statéru – varianta II:16.4/3 (č. 2) a varianta II:16.4/5 (č. 3). Stříbrné oboly pak exemplář varianty II:16.5/1 (č. 4). Teprve v nedávné době se s jistotou podařilo prokázat, že série s torquesem vznikla skutečně na českém území. Celkově dnes známe 31 exemplářů nálezově koncentrovaných především v severní polovině Čech (*Militký 2018a*, 71, obr. 12). Součástí této série jsou čtyři nominály ve zlatě, oboly pak reprezentují stříbrné nominály. Zvláštností je, že zde nejsou zastoupeny 1/3 statéru, ale 1/4 statéry. Ikonografie těchto mincí představuje jedinečný průnik do keltské mytologie – její konkrétní význam nám ovšem do značné míry uniká. U mincí sledované série je třeba předpokládat značnou variabilitu, která zcela jistě není kompletně zdokumentována (*Militký 2018a*, 69–72, 136–145). To do značné míry potvrzují zlaté exempláře z Vraclavi – dva z nich jsou známy v jediném exempláři (č. 1 a 3). Konkrétní místo ražby těchto mincí, stejně jako u dalších typů tzv. českých lokálních emisí, doposud neznáme. XRF analýzy vraclavských exemplářů prokázaly obsahy zlata v rozmezí 94–98 %, obol obsahuje 98 % stříbra. Výskyt série s torquesem ve Vraclavi je jedním z důležitých dokladů jejich plošného rozšíření na českém území. Za současného stavu poznání můžeme ražby sledované série datovat do průběhu horizontu A2 (LT C1).

Jediným exemplářem je ve vraclavské kolekci zastoupena 1/8 statéru napodobující ražby skupiny Athéna Alkidemos – varianta (*Militký 2018a*) II:19.3/1 (č. 5). Jde o jednu z několika sérií a typů českých napodobenin (var. C) mincí skupiny Athéna Alkidemos (*Militký 2018a*, II.17–20 a 30). Série II.19 byla souhrnně vyhodnocena již v roce 2007 (*Militký – Profantová 2007*) a znovu při komplexním zpracování mincovnictví předoppidálního období v Čechách (*Militký 2018a*, 73–76, 146–155). V rámci sledované série známe čtyři zlaté nominály (statér, 1/3 –, 1/8 – a 1/24 statéru) v celkovém počtu 29 exemplářů (*Militký 2018a*, 74, tab. 9) a jejich rozšíření se téměř výhradně omezuje na severní polovinu

Čech (*Militký 2018a*, 76, obr. 16) – ani v tomto případě místo jejich ražby zatím neznáme. Mezi jednotlivými nominály jsou poměrně značné rozdíly ve způsobu stylizace stojící postavy na rubu. Sérii II.19 lze datovat do průběhu horizontu A2. Mince z Vraclavi je doposud nejvýhodnějším nálezovým exemplářem sledované série. XRF analýza složení kovu této ražby prokázala obsah zlata téměř 97 %.

Tab. 1. Vraclav – tabelární přehled mincí.

Oblast	Nominál	Typ	Varianta	Datace	
1	Čechy	AV 1/8 statéru	obličej čelně / torques	II:16.3/2	A2 (LT C1)
2	Čechy	AV 1/24 statéru	obličej čelně / torques	II:16.4/3	A2 (LT C1)
3	Čechy	AV 1/24 statéru	obličej čelně / torques	II:16.4/5	A2 (LT C1)
4	Čechy	AR obol	hrbol / torques	II:16.5/1	A2 (LT C1)
5	Čechy	AV 1/8 statéru	Athéna Alkidemos – lokální napod. C	II:19.3/1	A2 (LT C1)
6	Čechy	AE/AV 1/3 statéru (suberát)	klečící postava doprava držící hůlku	jako II:25.2/2a	A2 (LT C1)
7	Čechy	AV 1/3 statéru	klečící postava doprava držící hůlky	II:25.2/5a	A2 (LT C1)
8	Čechy	AR obol	Horoměřice / Dřemčice	II:29.1/1	A2 (LT C1)
9	Čechy	AR obol	Horoměřice / Dřemčice	II:29.1/2	A2 (LT C1)
10	Čechy	AR obol	Horoměřice / Dřemčice	II:29.1/5	A2 (LT C1)
11	Čechy	AR obol	Horoměřice / Dřemčice	II:29.1/7	A2 (LT C1)
12	Čechy	AR obol	Horoměřice / Dřemčice	II:29.1/9	A2 (LT C1)
13	Čechy	AR obol	Horoměřice / Dřemčice	II:29.3/1	A2 (LT C1)
14	Čechy	AR obol	Horoměřice / Dřemčice	II:29.3/2	A2 (LT C1)
15	Čechy	AR obol	hrbol s kuličkou / kůň – Bi	II:43.4/11	A3 (LT C2)
16	Čechy	AV 1/8 statéru	stylizovaná hlava / náznak trojúhelníku	II:48.1/2	A3 (LT C2)
17	Morava	AV statér	Athéna Alkidemos	A-2a	A2 (LT C1)
18	Morava	AV statér	Athéna Alkidemos	A-2b	A2 (LT C1)
19	Morava	1/24 statéru	Athéna Alkidemos	AA-I:3	A2 (LT C1)
20	Morava	AR obol	s hvězdou	A	A2 (LT C1)
21	Morava	1/8 statéru	Athéna Alkidemos	AA-IV:11	A3 (LT C2)
22	Morava	1/24 statéru	Athéna Alkidemos	AA-II:6	A3 (LT C2)
23	Morava	1/24 statéru	Athéna Alkidemos	AA-II:6	A3 (LT C2)
24	Čechy nebo Morava	AR obol	?	?	LT C
25	Makedonie	AE	Kassander (316–297 před Kristem)		A2 (LT C1)
26	Čechy	AR obol	B (Stradonice)	B-03a:07	LT D1a
27	Čechy	AR obol	B? (Stradonice?)	?	LT D1a (?)
28	Čechy	AR obol	C (Stradonice / Karlstein)	C-01:01	LT D

V rámci vraclavské kolekce jsou zastoupeny také dvě mince série (*Militký 2018a*) II.25 – jde o typ klečící postava doprava držící hůlku či hůlky (č. 6–7). V rámci komplexního zpracování ražeb této série byly doloženy tři zlaté nominály (statér, 1/3-, 1/8 statéru) v celkovém počtu 47 exemplářů (*Militký 2018a*, 77–82, 160–175). Pro mince této série je typická značná variabilita líce i rubu, odrážející kromě intenzivní produkce také dlouhou dobu ražby. Definovány jsou čtyři relativně-chronologické fáze ražby tohoto mincovního typu (*Militký 2018a*, 81, tab. 12). S dlouhodobostí ražby souvisí také postupná barbarizace postavy na rubu. S jistotou lze sledovanou sérii datovat do průběhu horizontu A2 a to již od jeho starší fáze. Drtivá většina nálezových exemplářů pochází opět z oblasti severní poloviny Čech (*Militký 2018a*, 82, obr. 18), přesné místo jejich ražby však neznáme. Specifickou problematiku u této série představují suberáty s bronzovými jádry. Do této kategorie patří také jedna z ražeb pocházející z průzkumu ve Vraclavi v roce 2018 (č. 6). Jde o variaci varianty II:25.2/2a (*Militký 2018a*, 166–167), raženou však jiným doposud nepopsaným párem razidel. Ražbu lze zařadit do relativně-chronologické fáze B. Vzhledem k tomu, že jde o suberát, není jasné, jestli se jedná o oficiální či privátní padělek. V každém případě jde však o nový exemplář specifické skupiny variant s lukem na líci a klečící postavou s hůlkou na rubu (*Militký 2018a*, 166–169, var. II.25.2/1–2b). Druhý vraclavský exemplář nese na líci negativní střed triketra a klečící postavu doprava držící hůlky. Jde o variantu II:25.2/5a (razidla II:25/11–25/K). Tato ražba je známa ve třech exemplářích a je zařaditelná do relativně-chronologické

fáze D. XRF analýza složení kovu prokázala obsah zlata 85 %. U ražeb této série jsme svědky velmi výrazného rozkolísání a snížení ryzosti, důvodům tohoto jevu však zatím nerozumíme (*Militký 2018a*, 81). Oba vraclavské exempláře jsou cenným svědectvím o rozšíření mincí sledované série v Čechách.

Celkem sedmi exempláři jsou ve vraclavské kolekci zastoupeny oboly typu (*Militký 2018a*) II.29 – Horoměřice / Dřemčice (č. 8–14). Jde o mince s hladkým hrbolem na líci a s motivem koně doprava na rubu. Je zřejmé, že k obolům sledovaného typu neznáme zlaté nominály – jde tedy o drobné stříbrné ražby používané paralelně s jinými typy zlatých mincí ražených na českém území. V obecné rovině lze sledované oboly považovat za jakési protějšky typu Roseldorf / Němčice I (*Kolníková 2012*, 179–180, var. Aa–Ag), raženého v oblasti koridoru Jantarové stezky. Ačkoliv jsou oboly typu Horoměřice / Dřemčice známy poměrně dlouho, teprve jejich nedávné komplexní zpracování přineslo jasnou odpověď na jejich původ i chronologii – dnes je zřejmé, že jde o ražby vzniklé na českém území v průběhu horizontu A2 (*Militký 2018a*, 86–89). Přesné místo jejich ražby neznáme, ale patrně byly raženy na více místech současně a to ve velkém množství – při posledním zpracování bylo evidováno 68 exemplářů. Zdokumentované náleзовé exempláře se koncentrují především ve středních a východních Čechách (*Militký 2018a*, 88, obr. 21). Pro sledovanou skupinu je doložena také velká variabilita (*Militký 2018a*, 190–201), čemuž odpovídá i typologická pestrost vraclavských exemplářů. Zde jsou doloženy varianty II:29.1/1 (č. 8), II:29.1/2 (č. 9), II:29.1/5 (č. 10), II:29.1/7 (č. 11), II:29.1/9 (č. 12), II:29.3/1 (č. 13), a II:29.3/2 (č. 14). XRF analýzy prokázaly vysoké obsahy stříbra mezi 95–99 %. Intenzivní výskyt obolů typu Horoměřice / Dřemčice na vraclavském sídlišti je důkazem jejich plošného rozšíření a masového používání v horizontu A2 v Čechách.

V daleko menším množství jsou v rámci vraclavského souboru zastoupeny mince datovatelné do horizontu A3 (LT C2) – českou složku tohoto horizontu reprezentují pouhé dvě ražby. Jediným exemplářem v souboru je zastoupen obol typu (*Militký 2018a*) II.43 hrbol s kuličkou / kůň (č. 15) – jedná se o lokální českou napodobeninu typu Roseldorf / Němčice II (*Kolníková 2012*, 180–182, var. B–h, Bj–Bm), raženého v oblasti koridoru Jantarové stezky. Detailní analýza obolů tohoto typu doložila celkem 98 exemplářů (*Militký 2018a*, 103–106) – jde o nejčastěji se vyskytující obol horizontu A3 v Čechách. Jeho masový výskyt na českém území umožnil spolehlivé rozpoznání oblasti jeho původu (*Militký 2018a*, 106, obr. 32), ačkoliv okolnostem jeho vzniku zatím příliš nerozumíme. I tento typ byl zřejmě ražen paralelně na více místech po dlouhou dobu. V Čechách byly k těmto mincím, zřejmě v omezené míře, produkovány také zlaté nominály (*Militký 2018a*, 244–247). Z vraclavského sídliště pochází varianta II:43.4/11, objevená při průzkumu v roce 2018. Jde o exemplář s hrubším provedením motivu koně na rubu.

Druhou ražbou českého původu spadající do horizontu A3 je 1/8 statéru typu stylizovaná hlava / náznak trojúhelníku – varianta (*Militký 2018a*) II:48.1/2 (č. 16). Tento doposud tzv. individuální typ 1/8 statéru známe ve dvou variantách v celkovém počtu tří exemplářů. Lící strana odkazuje k předlohám ze skupiny Athéna Alkidemos ražených v oblasti koridoru Jantarové stezky (*Paulsen 1933*, Taf. 7:121–127). Na rubu těchto ražeb je oválný hrbol s výraznou oválnou negativní prohlubní a mírně oblou přerušenu základnou, po jeho obvodu jsou paprsky a dole jsou tři drobné kuličky vodorovně. Jde o jakýsi prototyp trojúhelníku – typického rubního motivu 1/8 statéru oppidálního období (*Militký 2015a*, 70–72, TAB. 5–7). Zde je ovšem určitá chronologická nejasnost – typ II:48 spadá do průběhu horizontu A3 a není jasné, jestli byl skutečně kontinuálně ražen od tohoto typu dále do oppidálního období. Z pohledu typologie to tak vypadá, a proto byl již dříve zařazen v rámci zpracování materiálu z oppida Stradonice na počátek typologické sekvence 1/8 statérů oppidálního období (*Militký 2015a*, 70, TAB. 5, skupina II). Ovšem již tehdy bylo zřejmé, že tyto ražby mohou být o něco starší (*Militký 2015a*, 57). Dnes je jeho datování do horizontu A3 prakticky jisté (*Militký 2018a*, 109–110). XRF analýza složení kovu prokázala velmi vysoký obsah zlata – téměř 98 %.

Při komplexním zpracování mincovnictví předoppidálních Čech byla samostatná pozornost věnována otázce mincovního importu (*Militký 2018a*, 319–322). Je zřejmé, že zcela dominantní postavení mají na českém území ražby pocházející z území Moravy, resp. z oblasti koridoru Jantarové stezky (*Militký 2018a*, 320, tab. 37). Nápadným jevem je však výrazná převaha zlatých mincí nad stříbrnými oboly (*Militký 2018a*, 321) – včetně nového exempláře z Vraclavě (č. 19) je tento poměr 42 : 11, což zcela odporuje obvyklému poměru mezi zlatými a výrazně převažujícími stříbrnými ražbami v náleзовých spektrech z oblasti koridoru Jantarové stezky. Zdá se tedy, že na českém území byl mimořádný zájem o zmincované zlato z oblasti koridoru Jantarové stezky.

V rámci moravských ražeb z vraclavského sídliště jsou dominantně zastoupeny zlaté nominály skupiny Athéna Alkidemos. Těmto ražbám byla v posledních letech věnována opakovaně pozornost (souhrnně

naposledy *Militký 2018a*, 284–286, obr. 37; *Směly 2018*). Stále však postrádáme jejich detailní typologii a vycházíme z tradičního třídění K. Castelina (1965) – v rámci tohoto systému je utříděn také materiál z Vraclavi. Dvěma exempláři jsou zde zastoupeny statéry typu Castelin (1965) A-2a (č. 17) a A-2b (č. 18). Pro tyto mince jsou typické jen špatně zřetelné motivy líce i rubu. Není jistě náhoda, že se s nimi jako s importy setkáváme především v oblasti severovýchodních Čech (*Militký 2018a*, 302, tab. 37:1–8). U prvního z vraclavských exemplářů byla zjištěna velmi vysoká ryzost téměř 99 % zlata. Vysoké obsahy zlata jsou ovšem u ražeb skupiny Athéna Alkidemos typické (*Kolníková 2012*, 187). Obě mince lze datovat do horizontu A2. Do stejného období patří rovněž 1/24 statéru skupiny Athéna Alkidemos – typ Castelin (1965) AA-1:3 (č. 19). Na lící straně je špatně zřetelná mužská hlava („Apolona“) realistického stylu, na rubu je stylizovaná stojící postava – bojovník (Athéna Alkidemos) ve velmi dobrém provedení. Do horizontu A2 spadá také jediná importovaná mince stříbrná – obol s hvězdou (č. 20). V rámci třídění E. Kolníkové (2012, 26–28, 33) jde o typ A. XRF analýza prokázala vysoký obsah stříbra – téměř 96 %. V rámci chronologické sekvence typů předoppidálních obolů ražených v oblasti koridoru Jantarové stezky představuje typ A nejstarší skupinu. Také stříbrným ražbám z uvedeného území byla v posledních letech věnována značná pozornost (souhrnně naposledy *Militký 2018a*, 286–287, obr. 38; *Směly 2018*).

Tři importované mince z Vraclavi lze datovat do horizontu A3. Za velmi pozdní lze v rámci skupiny Athéna Alkidemos považovat výrazně barbarizovanou 1/8 statéru (č. 21) – typ Castelin (1965) AA-IV:11. XRF analýza složení kovu prokázala obsah zlata téměř 96 %. Dvěma exempláři jsou ve vraclavské kolekci zastoupeny dvě 1/24 statéru skupiny Athéna Alkidemos (č. 22–23) – typ Castelin (1965) AA-II:6. Pro tyto mince jsou typické již zcela barbarizované lící strany bez obrazu, postava na rubu je však stále dobře zřetelná. XRF analýzy složení kovu prokázaly v obou případech vysoký obsah zlata 98 %. Obě mince lze datovat do průběhu horizontu A3.

V rámci vraclavského sídliště představují moravské mince předoppidálního období zhruba jednu třetinu celé kolekce. Na jediném srovnatelném centrálním sídlišti v Žehuni je zastoupení moravských mincí procentuálně výrazně nižší a navíc je zde výrazný podíl suberátů (*Militký 2018a*, 342–343, č. 21/65–71, TAB. 11:21/65–71; *2018b*, 210–212, č. 64–70). Importované moravské ražby z vraclavského sídliště do určité míry kopírují chronologické spektrum ražeb českých – čtyři exempláře lze rámcově datovat do horizontu A2 (č. 17–20), tři do horizontu A3 (č. 21–23). Jde tedy o náznak snižující se intenzity ztrátovosti mincí na lokalitě. Lze-li tento jev považovat za obecné snížení intenzity osídlení či poklesu významu lokality, nelze zatím spolehlivě říci – tyto úvahy budou relevantní až po zpracování celého nálezového spektra z naleziště.

S horizontem LT C souvisí také jeden zcela otřelý obol (č. 24). Minci pocházející z průzkumu v roce 2018 nelze však přesněji určit a tedy ani stanovit, jestli jde o ražbu českou nebo moravskou.

Velice vzácným nálezem v rámci sledovaného souboru je bronzová mince makedonského krále Kassandra (č. 25). Jde o první ověřený nálezový exemplář pocházející ze sídliště předoppidálního období na českém území. Tématu řeckých (a římských republikánských) mincí byla v posledních letech věnována opakovaná pozornost (*Čížmář – Kolníková – Noeske 2008*, 676–690; *Kolníková 2012*, 58–65; *Kysela 2016*, 213–215), naposledy se tímto tématem souhrnně zabýval J. Militký (2018a, 322–323). Vraclavský exemplář je značně otřelý, což naznačuje jeho dlouhodobý oběh, prakticky s jistotou však souvisí s horizontem LT C (zřejmě ještě s horizontem A2). Výskyt řeckých mincí je typický pro moravské území, naopak v Čechách se s nimi setkáváme poměrně vzácně. Je také značně pravděpodobné, že se sledovaná ražba do Vraclavi dostala právě jako import z území Moravy.

Ve vraclavském souboru jsou zastoupeny také dva kusy sekaného stříbra, které lze s vysokou pravděpodobností datovat do doby laténské, pravděpodobně do horizontu LT C.⁷ Jde o sekaný fragment stříbrného slitku původně kruhového (?) tvaru a čokovitého průřezu (č. 29 – 2,134 g; Ag 99 %) a slitek nepravidelného tvaru s obroušenými hranami (č. 30 – 2,195 g). Problematika výskytu sekaného kovu na sídlištích předoppidálního období byla nedávno podobně analyzována (*Militký 2018a*, 323–325). Obecně lze konstatovat, že v českých nálezech se sekaný kov vyskytuje v daleko menším množství než v oblasti koridoru Jantarové stezky. Pokud se již s těmito nálezy setkáváme, převažuje výrazně zlato nad stříbrem. Kromě vraclavských exemplářů pocházejí dva kusy sekaného stříbra (0,673 g a 1,404 g) také ze sídliště Lípec (*Militký 2018a*, 335, č. 13/7–8, TAB. 6:13/7–8) – jejich datace do horizontu LT C není ovšem zcela jistá. Slitky drahého kovu určitě představují v obecné rovině surovinu pro mincovní výrobu, zároveň

7 V této souvislosti je vhodné upozornit na skutečnost, že z lokality pocházejí stopově také nálezy z doby římské (tři kusy spon) a z mladší doby hradištní (tři denáry). S těmito obdobími však sekané stříbro zřejmě nesouvisí.

však byly nepochybně rovněž předmětem intenzivního dálkového obchodu a takto lze nejpravděpodobněji interpretovat i vraclavské exempláře.

Z pohledu numismatického materiálu vraclavské sídliště existuje také v oppidálním období (LT D), avšak jeho význam zřetelně poklesl.⁸ Do tohoto období lze datovat tři oboly (č. 26–28).⁹ Dvěma exempláři jsou zde zastoupeny oboly typu B (Stradonice). Jde o nejdrobnější bójský nominál oppidálního období ražený na českém území. Tato velice obsáhlá skupina obolů byla definována a typologicky zpracována v rámci vyhodnocení nálezového fondu mincí z oppida Stradonice (*Militký 2015a*, 75–83, 90–108, TAB. 9–27), kde rovněž tvoří tyto ražby nejpočetnější mincovní složku. Oboly typu B (Stradonice) mají na lícni straně různě stylizovanou hlavu, na rubu je motiv koně ve skoku. Jejich hmotnosti se pohybují nejčastěji v rozmezí 0,5–0,3 g. V rámci stradonické kolekce bylo definováno 38 různě rozsáhlých skupin těchto mincí v celkovém počtu 453 variant (*Militký 2015a*, 90–108, TAB. 9–27). Již tehdy bylo zřejmé, že toto číslo se se zpracováním dalšího materiálu ještě značně zvýší, což potvrdily nově zveřejněné soubory. Tento typ mince známe ze všech českých oppid (Závist, Hrazany, Třisov, České Lhotice), publikovány jsou kolekce z podhradí hradiště Kolo u Týnce nad Labem (*Militký – Beneš 2016*, 239–245, č. 8–42) a z rovinného centrálního sídliště Žehuň (*Militký 2018b*, 213–219, č. 85–126). Známe je však i z řady dalších dosud nezveřejněných rovinných sídlišť. Datace obolů typu B (Stradonice) spadá především do horizontu LT D1a (*Militký 2015a*, 77). Tento typ mince je rozšířen na území celých Čech a jeho výskyt ve Vraclavě tedy není nikterak překvapivý. První tamní exemplář reprezentuje variantu *Militký (2015a) B-03a:07* (č. 26) a druhý exemplář (č. 27) je natolik otfelý, že jej nelze přesněji určit.

Nejmladší mincí pocházející z Vraclavě je obol typu C (Stradonice / Karlstein). Oboly tohoto typu chronologicky navazující na typ B – jejich lícni strana nese jen nepatrné zbytky obrazu, zpravidla je však zcela bez obrazu. Na rubu je však stále dobře zřetelný obraz stylizovaného koně ve skoku. Střížek těchto mincí má často výrazně miskovitý tvar a jejich hmotnosti se pohybují nejčastěji opět v rozmezí 0,5–0,3 g. Označení těchto obolů jako typ C (Stradonice / Karlstein) bylo definováno nově v rámci zpracování souboru těchto mincí z oppida Stradonice, odkud je podchyceno 19 skupin a celkem 127 variant (*Militký 2015a*, 109–114, TAB. 28–33). Známe je však početně i z dalších lokalit – v rámci publikovaného materiálu např. Kolo u Týnce nad Labem (*Militký – Beneš 2016*, 245–247, č. 43–62) či Žehuně (*Militký 2018b*, 219–220, č. 127–138). Prostřednictvím uvedených souborů se opět rozšířila jejich variabilita. Název těchto mincí reflektuje skutečnost, že jde o lokální české ražby úzce související s oboly typu Karlstein, doloženými v sousedních bójských regionech. České oboly typu C (Stradonice / Karlstein) jsou tedy blízké s typem Karlstein, vykazují však řadu lokálních obrazových specifik. Mincím typu Karlstein byla v literatuře věnována poměrně obsáhlá pozornost a dnes je zjevné, že oboly typu Karlstein jsou nejdrobnějším stříbrným nominálem typickým pro nejmladší fázi bójského mincovnictví v oblasti severně od Dunaje (*Militký 2015a*, 84). Předmětem dlouhodobé diskuze je datace obolů typu Karlstein a tedy i paralelně raženého typu C (Stradonice / Karlstein). Za současného stavu poznání je zřejmé, že spadají s jistotou do horizontu LT D1b až počátku fáze D2, tedy do průběhu 1. a především 2. třetiny 1. století před Kristem (*Militký 2015a*, 84). Je ovšem nutné zdůraznit, že vnitřní chronologii obolů typu C zatím neumíme rozlišit. Exemplář z Vraclavě patří do skupiny C-01:01 (č. 28), v rámci publikovaného stradonického materiálu však nelze nalézt přesnou shodu rubního razidla. Spíše intuitivně lze skupinu C-01:01 zařadit na počátek produkce obolů typu C (Stradonice / Karlstein). Pokud je současné datování správné, tak z pohledu numismatiky končí vraclavské sídliště na počátku horizontu LT D1b.

Obecně lze konstatovat, že většina českých sídlišť s výskytem mincí horizontu LT C je osídlena i dále v období LT D (*Militký 2018a*, 309, tab. 34). S koncem předoppidálního období se v Čechách radikálně mění mincovní produkce – končí ražby tzv. českých lokálních emisí a nastupují mincovní typy spojené s existencí českých oppid. Právě s těmito ražbami se setkáváme na českých sídlištech a situace ve Vraclavě je z toho pohledu zcela identická. S kontinuou osídlení (z pohledu numismatiky) do období LT D se naopak u centrálních sídlišť předoppidálního období v oblasti koridoru Jantarové stezky nesetkáváme vůbec, nebo jen ve zcela omezené míře (*Militký 2018a*, 289). Výrazný úbytek mincí z období LT D ve Vraclavě obraz však zmíněných sídlišť trochu připomíná. Objektívni pohled na konce vraclavské lokality bude ovšem třeba konfrontovat s výpovědí archeologického materiálu.

8 Z obecného pohledu na lokalitu bude nutné tento závěr konfrontovat se svědectvím dalšího archeologického materiálu.

9 Z hlediska statistiky je jistě zajímavé, že dvě z těchto ražeb (č. 26–27) byly nalezeny až při průzkumech v roce 2018, což ovšem dosti zásadně doplnilo stávající pohled na chronologické spektrum mincí na lokalitě.

V kontextu komentářů k numismatickému materiálu z vraclavského sídliště je ještě nutné se zmínit o absolutní chronologii. Je evidentní, že zde zcela převládají ražby datovatelné do průběhu 2. poloviny 3. století až počátku 2. století před Kristem (horizont A2), mince z průběhu 2. století před Kristem (horizont A3) jsou reprezentovány pěti exempláři a mince z období od konce 2. do průběhu 1. století před Kristem (horizont LT D) jsou zastoupeny jen třemi exempláři (tab. 1). I z tohoto pohledu je zřejmý postupný úpadek významu sledovaného sídliště.

Interpretace vraclavského sídliště z pohledu numismatiky

Jak již bylo opakovaně konstatováno, sídliště ve Vraclavu je v několika ohledech doposud výjimečné. Především je třeba zdůraznit, že hlavní poznatky o této lokalitě známe především prostřednictvím průzkumů s detektory kovů. Jejich systematickosti má na českém území v kategorii rovinných sídlišť srovnání pouze se sídlištěm v Žehuni (*Militký 2018a*, 338–344, č. 21; *2018b*; *Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*). V obou jmenovaných případech je výjimečnost lokalit dána právě spektry nálezů pocházejících z detektorových průzkumů. Na rozdíl od většiny známých lokalit leží Vraclav mimo intenzivně osídlenou oblast v době laténské. Nápadná je také postupně se snižující intenzita výskytu ztrátových mincí v průběhu doby laténské. Zmíněn byl již neobvykle vysoký podíl importovaných mincí moravských a přítomnost řecké ražby. Je tedy zřejmé, že vraclavské naleziště představuje skutečně značně specifickou lokalitu (*Militký 2018a*, 312).

Pokud se zaměříme na otázku neopevněných centrálních sídlišť, je samozřejmě předmětem diskuze, kde leží hranice jejich definování. Přehled lokalit tohoto charakteru byl zveřejněn např. v rámci zpracování žehuňského sídliště (*Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*, 166–167, tab. 4, fig. 28). Je zřejmé, že kromě jejich rozlohy jde také o další parametry – doklady lokální výroby, obchodu a intenzity výskytu mincí. Právě z tohoto důvodu je pro tento typ lokalit používán také termín obchodně-produkční centra. Je ovšem zřejmé, že jde o naleziště značně různorodá, navíc jejich identifikace je zásadní způsobem ovlivněna právě stavem realizovaných povrchových průzkumů s detektory kovů.

Obecně lze konstatovat, že pro centrální sídliště situovaná v oblasti koridoru Jantarové stezky je typický extrémně vysoký počet mincí (Roseldorf, Němčice nad Hanou, Etzersdorf, sídliště v okolí Krems a. d. Donau, Nowa Cerekwia či Stripfing, Haselbach). I mezi těmito sídlišti však existuje pravděpodobně výrazná sociální stratifikace. Jejich společným znakem je však již zmíněný razantní úbytek osídlení v oppidálním období (LT D). Situace v Čechách je zatím výrazně odlišná – je evidentní, že se nám v tomto prostoru doposud centrální sídliště, jejichž existence je vysoce pravděpodobná, zatím podařilo identifikovat jen v omezené míře. S ohledem na specifické a lokálně atomizované mincovnictví však mohou být tyto lokality menšího rozsahu a tedy i hůře identifikovatelné (*Militký 2018a*, 311–312). Jednou z těchto lokalit je nepochybně sídliště Lovosice (*Militký 2018a*, 312; *Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*, 166, tab. 4:18), odkud však zatím mince neznáme – archeologicky je zde doložena kontinuita do LT D. Obdobná situace je také v Praze-Bubenči (*Bursák – Militký 2016*; *Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*, 166, tab. 4:19). Zatím nejvýraznějším reprezentantem sídliště centrálního charakteru je již opakovaně zmíněná Žehuň, odkud je podchyceno celkem 144 mincí a dva zlaté ingoty (*Militký 2018a*, 338–343, č. 21/1–77, TAB. 8–12; *2018b*, 204–212, č. 1–74). Také toto sídliště je kontinuálně osídleno i v LT D, což výtečně ilustruje 69 mincí typických pro mincovní produkci oppidálního období v Čechách (*Militký 2018b*, 212–221, č. 75–143). Kontinuita osídlení do LT D je prostřednictvím mincí doložena rovněž u celé řady dalších sídlišť na českém území (*Militký 2018a*, 309, tab. 34). Výrazný je také soubor mincí z Ratají, kde ovšem převažují ražby oppidálního období (*Militký 2018a*, 309, tab. 34:50; *Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*, 166, tab. 4:14). Kontinuita do horizontu LT D se ostatně podařilo prokázat prostřednictvím mincí rovněž u sídliště Vraclav, avšak zde zřetelně došlo k výraznému poklesu sídelní aktivity.¹⁰ Pokračování sídlišť v Čechách do horizontu LT D je tedy výraznou odlišností oproti situaci v oblasti koridoru Jantarové stezky (*Militký 2018a*, 289). Na druhé straně stejný chronologický vývoj je doložen v Neubau v Horním Rakousku a na bavorských sídlištích Eggfling a Stöffling (*Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*, 166, tab. 4:8, 13 a 17).

Při hledání odpovědi na otázku vzájemné sociální stratifikace doposud nejvýznamnějšího centrálního sídliště v Čechách (Žehuň) a lokalit v koridoru Jantarové stezky, musíme konstatovat, že žehuňské

10 Toto konstatování však bude možné objektivně posoudit až po zpracování archeologického materiálu z lokality.

sídlíště reprezentuje stále ještě zcela jinou úroveň oproti sídlíštím jakými jsou Němčice nad Hanou či Roseldorf. Z tohoto úhlu pohledu se Žehuň jeví spíše jako lokální redistribuční centrum na dolním toku řeky Cidliny.¹¹

Jak lze tedy v kontextu dosavadních poznatků nahlížet na vraclavskou lokalitu? Z makro pohledu jde spíše o menší sídlíště.¹² Zcela jinak se však naleziště jeví z regionálního pohledu, neboť zde se jedná o naleziště jednoznačně centrálního charakteru, ležící v doposud jen řídké osídlené oblasti.¹³ Jde o poslední (či první) výraznou sídlíštní lokalitu doby laténské na českém území ležící na trase komunikačního koridoru na střední Moravu, od 19. století pro raný a vrcholný středověk označovaném jako Trstenická stezka a směřující z Chrudimska na Olomouc.¹⁴ Tento jev je také velmi dobře zřetelný z pohledu na dosavadní nálezy předoppidálních mincí (*Militký 2018a*, 310, obr. 44). Jejich prostřednictvím lze doložit komunikační propojení přes Svitavsko (Vendolí: *Militký 2018a*, 356–357, č. 65/1, TAB. 18:65/1) do oblasti Malé Hané (Biskupice: *Militký 2018a*, 357, č. 62/1–2, TAB. 18:65/12; Chornice: *Militký 2018a*, 357, č. 63–64, TAB. 18:63/1–2, 64/1) a dále směrem k Němčicím nad Hanou. Všechny uvedené mince jsou již však výhradně moravské proveniencí a jasně tak vymezují sídelní zóny moravských a českých Keltů.

Je tedy zřejmé, že vraclavské sídlíště představuje v období LT C jakousi „bránu Čech“ a plnilo důležitějšího prostředníka na cestě na Moravu. Skutečnost, že sídlíště bylo kontrolováno z české strany, jednoznačně dokládá dominantní česká složka tamní mincovní kolekce, intenzivní kontakty s Moravou pak dalších sedm mincí. Úpadek osídlení vraclavského sídlíště souvisí se změnou situací v oppidálním období (LT D), kdy se také intenzita moravského mincovního importu do Čech výrazně snížila a dominantní jsou v této době především kontakty do oblasti jižního Německa (*Militký 2015a*, 131–133). Zároveň nelze vyloučit, že úpadek sídlíště Vraclav do značné míry odráží také kolaps centrálních sídlíšť v koridoru Jantarové stezky na konci horizontu LT C.

Je třeba si položit ještě jednu otázku – jakou funkci tedy vraclavské sídlíště plnilo? Na prvním místě je třeba zmínit geomorfologii. Sídlíště se nachází v severní části Vraclavského hřbetu oddělujícího a kontrolujícího úrodnou nížinu regionu Vysokomýtska kolem řeky Loučné od rovinatého a úrodné oblasti Chrudimska. Není jistě náhoda, že leží ve stejném mikroregionu jako pozdější raně středověké hradiště fungující v 11. a 12. století (souhrnně např. *Lutovský 2001*, 360; *Lukas – Vích 2018*). Raně středověká mincovní kolekce z této lokality opět dokládá intenzivní lokální peněžní oběh včetně pronikání cizích mincí (*Lukas – Vích 2018*). Není pochyb, že raně středověké hradiště kontrolovalo vstup na české území a byly zde vybírány různé poplatky spojené s provozem komunikace. Ačkoliv pro dobu laténskou ve střední Evropě postrádáme jakékoliv konkrétní písemné informace, lze považovat za velice pravděpodobné, že vraclavské sídlíště mohlo plnit podobnou funkci – s určitou nadsázkou lze uvažovat o jakési „celnici“ z doby laténské. Ekonomicko-sociální vyspělost střeoevropských Keltů ve 3. a 2. století před Kristem, doložená mj. výraznou monetizací, tuto interpretaci rozhodně nevylučuje. Navíc z Galie, byť až pro 1. století před Kristem, písemný doklad o vybírání poplatků z komunikací známe. G. J. Caesar např. uvádí, že Dumnorix z kmene Haeduů „*Po léta má lacino v nájmu cla a všechny ostatní haedujské poplatky*“ (*Caesar*, *Zápisky*, I, 18). Není tedy asi třeba příliš pochybovat o tom, že poplatky z cest mohly být vybírány i na českém území. Z tohoto pohledu by pak sídlíště ve Vraclavi mohlo být první svého druhu v domácím prostředí.

V každém případě je však nutné zdůraznit, že tento směr úvah je možný především na základě analýzy numismatických pramenů z vraclavského sídlíště. Stále více se ukazuje, že mince dnes patří mezi jedny z nejdůležitějších nálezů doby laténské, jejichž prostřednictvím lze např. sledovat dálkové i lokální kontakty způsobem, který většina dalších archeologických nálezů neumožňuje. A v tomto ohledu je právě vraclavské sídlíště velmi dobrým příkladem interpretačního významu tamní mincovní kolekce.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019-2023/11.III.a, 00023272).

11 Otázka je, do jaké míry mohou pozměnit stávající obraz žehuňského sídlíště budoucí archeologické průzkumy v doposud nedostupných částech lokality.

12 Stále je však třeba vnímat, že z pohledu počtu nalezených předoppidálních mincí jde v pořadí o druhou nejpočetnější lokalitu v Čechách – tento fakt je však nepochybně především odrazem stavu detektorové prospekce.

13 Je otázka, do jaké míry budoucí nálezy pozmění stávající obraz.

14 Trstenická stezka je písemnými prameny doložena v raném středověku (*Felcman – Musil a kol. 2009*, 166–169).

Literatura

- Bursák, D. – Militký, J. 2016: K nálezu keltské třetiny statéru z Prahy 6-Bubenče / Dejvic. Numismatický sborník 30/2, 267–272.
- Caesar, G. J., *Zápisky: Válečné paměti, o válce gallské, o válce občanské, alexandrijské, africké a hispánské*. Přeložili I. Bureš, V. Dědina, M. Husová a V. Marek. Praha 1972.
- Castelin, K. 1965: Die Goldprägung der Kelten in den böhmischen Ländern. Graz.
- 1978: Keltische Münzen. Katalog der Sammlung im Schweizerischen Landesmuseum Zürich. Band I. Zürich.
- Castelin, K. – Waldhauser, J. 1985: Adenda k nálezu keltských mincí u Dřemčic na Litoměřicko a problém oppida v severozápadních Čechách. Litoměřicko 17/20 (1981–1985), 3–42.
- Čížmář, M. – Kolníková, E. – Noeske, H.-Ch. 2008: Němčice-Viceměřice – ein neues Handels- und Industriezentrum der Latènezeit in Mähren. Germania 86, 655–700.
- Danielisová, A. – Kysela, J. – Mangel, T. – Kyselý, R. – Militký, J. 2018: Iron Age site in Žehuň, Central Bohemia. An open settlement with central functions. Památky archeologické 109, 127–178.
- Dembski, G. 1998: Münzen der Kelten. Kataloge der antiken Münzen Reihe A: Griechen II: Massalia und Keltenstämme. Sammlungskataloge des Kunsthistorischen Museums. Band 1. Wien.
- Demek, J. – Mackovčín, P. a kol. 2006: Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. Brno.
- Draganov, D. 2001: Monetite na makedonskite care II: Ot Filip III Arigej do Persej. Jambol.
- Felcman, O. – Musil, F. a kol. 2009: Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526). Praha.
- Kellner, H.-J. 1990: Die Münzfunde von Manching und die keltischen Fundmünzen aus Südbayern. Die Ausgrabungen in Manching. Band 12. Stuttgart.
- Klusáčková, V. 1990: Soupis nálezů mincí uložených v numismatické sbírce Krajského muzea v Teplicích. Zprávy a studie Krajského muzea v Teplicích 18, 51–67.
- Koblitz, H. F. v. 1918: Beiträge zur keltischen Münzkunde Böhmens. Mitteilungen der Oesterreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde 14, 97–104.
- Kolníková, E. 2006: Význam mincí z moravského laténského centra Němčice nad Hanou pro keltskou numizmatiku. Numismatický sborník 21, 3–56.
- 2012: Němčice. Ein Macht-, Industrie- und Handelszentrum der Latènezeit in Mähren und Siedlungen am ihren Rande. Kommentierter Fundkatalog. Münzen. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 43. Brno.
- Kostial, M. 2003: Kelten im Osten. Gold und Silber der Kelten in Mittel- und Osteuropa. Sammlung Lanz. München. (2. Auflage).
- Kysela, J. 2016: Sitos – chrémata? Chalkos – eikona? K řeckým mincím ve střední Evropě mladší doby železné. Numismatický sborník 30/2, 193–227.
- Lukas, J. – Vích, D. 2018: Nálezy jednotlivých „ztrátových“ raně středověkých mincí z hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 32/1, 26–53.
- Lutovský, M. 2001: Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.
- Michálek, J. – Chvojka, O. – John, J. – Jiřík, J. – Fröhlich, J. – Militký, J. 2018: Nové nálezy kovových předmětů z doby halštatské a laténské v jižních Čechách, dokumentované v letech 2014–2017. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 31, 133–218.
- Mikyška, R. 1970: Geobotanická mapa ČSSR, list Česká Třebová, 1:200000. Praha.
- Militký, J. 2012: Keltské mince z areálu obchodně-produkčního centra v Němčicích nad Hanou (okr. Prostějov). Příspěvek k průběžné dokumentaci nálezového fondu. Numismatický sborník 26/1 (2011), 163–178.
- 2015a: Oppidum Hradiště u Stradonic. Kommentovaný katalog mincovních nálezů a dokladů mincovní výroby. Praha.
- 2015b: Die Boier und die Numismatik – Gegenwärtiger Stand der Forschung und die Möglichkeiten der Interpretation des Fundbestandes. In: Karwowski, M., – Salač, V. – Sievers, S. (eds.): Boier zwischen Realität und Fiktion. Akten des Internationalen Kolloquiums in Český Krumlov vom 14.–16. 11. 2013. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte 21. Bonn, 77–109.
- 2018a: Keltské mincovnictví ve 3. a 2. století před Kristem v Čechách. Praha.

- 2018b: Celtic coins from the central site of Žehuň. *Památky archeologické* 109, 179–231.
- Militký, J. – Beneš, Z. 2016: Keltské mince z předhradí hradiště Kolo u Týnce nad Labem (okr. Kolín). *Numismatický sborník* 30/2, 234–266.
- Militký, J. – Profantová, N. 2007: Nález keltské zlaté mince v raně středověkém hrobu v Klecanech (okr. Praha-východ). *Numismatický sborník* 22, 19–29.
- Paulsen, R. 1933: *Die Münzprägungen der Boier*. Leipzig – Wien.
- Rybová, A. 1966: Laténská sídliště ve východních Čechách a přilehlé oblasti Středočeské. *Fontes Musei Reginae-hradecensis. Supplementum* 3. Hradec Králové.
- Schäfer, A. 2010: Die Kleinfunde der jungerlatènezeitlichen Siedlung von Berching-Pollanten, Lkr. Neumarkt i. d. Oberpfalz. *Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte* 24. Rahden/Westf.
- Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013: *Encyklopedie pravěkých pokladů*. Praha.
- Smělý, T. 2016: Příspěvek k počátkům ražby mincí v laténské střední Evropě – neznámý typ 1/24 statéru s kolem. *Numismatický sborník* 30/2, 157–165.
- 2018: One Authority – One Idea – One Order. The Monetary System of the Amber Road as a Testimony of Greek Influence on Social and Economic Activities of central European Celts. *Studia hercynia* 21/2, 40–80.
- SNG Copenhagen 10: Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum. Volume 10. Macedonia. Part III. Philip III–Philip VI, Macedonia under the Romans, Kings of Paeonia. Copenhagen 1943.*
- Svoboda, J. 1963: Geologická mapa ČSSR, list Česká Třebová, 1:200 000. Praha.
- Tomášek, M. 2007: *Půdy České republiky*. Praha.
- Válek, B. 1964: Půdy východních Čech v území mezi Krkonošemi a Českomoravskou vysočinou, jejich vznik, vývoj a praktické využití. Havlíčkův Brod.
- Vích, D. 2002: Nález zlomku laténské skleněné náramky na Vysokomýtsku. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 183–185.
- 2005: Laténské nálezy na českomoravském pomezí. *Pravěk. Nová řada* 13, 309–350.
- 2006: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě. Katalog archeologické sbírky I. (text), II. (tabulky). *Zprávy České archeologické společnosti. Supplément* 62–63. Praha.
- 2014: Skleněné artefakty protohistorického období z pomezí Čech a Moravy. In: Komoróczy, B. (ed.): *Sociální diferenciacie barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011)*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno. Brno, 101–110.
- 2015: Příspěvek k metodice detektorové prospekce v archeologii. *Archeologie východních Čech* 7, 152–172.
- Ziegau, B. 2010: *Kelten Geld. Münzen der Kelten und angrenzender nichtkeltischer Völkernschaften*. Sammlung Christian Flesche. München.

Summary

Jiří Militký – David Vích, Celtic coins found at the Vraclav settlement (Ústí nad Orlicí district). Contribution to the problems of localities of central character in Bohemia from the numismatic point of view.

Studies in the beginning and earlier phases of the Celtic coinage in Central Europe (horizons A1–A3 corresponding with the archaeological chronology of LT B2b–LT C2: *Militký 2018a*, 12–13) recently belong to the important topics of the numismatic research. In the case of Central Europe, the results were completely summarized short time ago (*Militký 2015b*). It is clear now, that for the horizon of LT C, information about spectres of lost coins from the central settlements is essential. The settlements are documented mainly in the territory between Silesia and the supra-Danube region of Upper Austria, i.e. in the area generally called as the Amber Road corridor. The basic progress in studies about Moravia is represented by the monograph dealing with coins found at the Němčice nad Hanou settlement (*Kolníková 2012*). The topic of the central settlements dating to the LT C horizon on the Bohemian territory has been practically unknown almost up to date – discovery and publication of the central settlement in

Žehuň from the archaeological (*Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*) and also from the numismatic (*Militký 2018b*) points of view could be regarded as the major contribution. The complex monographic description of the problems (*Militký 2018a*) seems to play the key role in understanding and definition of the coin production in the Bohemian territory in the LT B2b–LT C2 period. Also coins found at the Vraclav settlement were described in that publication (*Militký 2018a*, 312, 357–360, nos. 66/1–22). But number of coins from there has increased since, and that is why the main interest in this article is focused on the coins from the mentioned locality.

Vraclav was discovered as an archaeological locality in 1997, and since 2005, the surface examination was followed also by systematic prospection with use of metal detectors. The locality is situated in the eastern outskirts of the built-up area belonging to the Sedlec Village, still in the cadastral area of Vraclav (Fig. 1).

Recently, some 28 Celtic coins, one Greek coin and two pieces of chopped silver are documented at the Vraclav settlement (Fig. 2; Tab. 1). Compared to the published coins (*Militký 2018a*, 312, 357–360, nos. 66/1–20), the collection has been enriched by eight other pieces.

The core of the coin-group of the Pre-Oppidum Period is represented mainly by the coins of the La Tène C Period (LT C) produced on the Bohemian territory, generally described as coins of the so-called Bohemian local emissions (*Militký 2018a*, 11). The coins dating to the horizon A2 (LT C1) represent the fully dominating segment, which is evidently a reflection of the peak activities at the settlement in the mentioned period.

Appearance of the pieces with torques on reverse (*Militký 2018a*, II.16) is very significant. The gold denominations are represented by the following coins: 1/8-stater – variety II:16.3/2 (no. 1) and two 1/24-staters – variety II:16.4/3 (no. 2) and variety II:16.4/5 (no. 3). Silver obols belong to the variety II:16.5/1 (no. 4). Recently, some 31 coins of that type were found in high concentrations in the northern part of Bohemia (*Militký 2018a*, 71, Fig. 12). Iconography of these coins appears to be an extraordinary lesson of the Celtic mythology – but its concrete meaning is less understandable now. In the case of the mentioned series, it is necessary to anticipate quite reasonable variability (*Militký 2018a*, 69–72, 136–145). The gold coins from Vraclav confirm that in a considerable extent – two of them are known as unique specimens (nos. 1 and 3). Based on the recent information, the coins of the mentioned series can be dated to the horizon A2 (LT C1).

Only one piece from the Vraclav collection is represented by 1/8-stater copying the coins of Athena Alkidemos type – variety listed by Militký (*2018a*) under II:19.3/1 (no. 5). It is one of some series and types of the Bohemian copies (var. C) of the Athena Alkidemos group (*Militký 2018a*, II.17–20 and 30). Under this series, four gold denominations are known (stater, 1/3-, 1/8-, 1/24-staters), some 29 pieces in total (*Militký 2018a*, 74, Tab. 9), and their appearance is almost exclusively registered in the northern part of Bohemia (*Militký 2018a*, 76, Fig. 16). There is a relatively big difference among the individual denominations in form of stylization of the standing figure on their reverses. The series II.19 can be dated to the horizon A2.

There are also two coins of the II.25 series (*Militký 2018a*) documented in the Vraclav collection – it is the type showing a kneeling figure holding stick or sticks (nos. 6–7). Some 47 pieces of this type have been documented in process of complex monitoring of this series (*Militký 2018a*, 77–82, 160–175). Considerable variability of obverse and reverse is typical for the coins of this series. Four phases of this coin-type are defined under the relative chronology (*Militký 2018a*, 81, Tab. 12). Because of a long-term production, the figure on reverse has been gradually barbarized. The mentioned series can be dated to the horizon A2 for sure. The decisive majority of coins were found again in the northern part of Bohemia (*Militký 2018a*, 82, Fig. 18). Plated coins of this series represent a specific topic. One coin found in Vraclav (no. 6) also belongs to that category. It is a variation of the variety II:25.2/2a (*Militký 2018a*, 166–167) struck from a different – and unknown up to now – pair of dies. The coin can be classified under the phase B in relative chronology. The second specimen from Vraclav bears a negative form of central triquetra and a kneeling figure to right holding sticks. It represents the variety II:25.2/5a.

There are seven obols of the type listed by Militký (*2018a*) under the type II.29 – Horoměřice / Dřemčice (nos. 8–14) in the Vraclav group. They are represented by coins with plain bulge on obverse and motive of horse to right on reverse. In general, the mentioned obols can be regarded as a sort of counterpart to coins of the Roseldorf/ Némčice type (*Kolníková 2012*, 179–180, vars. Aa–Ag). It is clear now, that the obols of the II.29 type were struck on the Bohemian territory during the horizon A2 (*Militký 2018a*, 86–89). Finally, some 68 pieces have been documented. The coins are concentrated mainly in

central and east Bohemia (*Militký 2018a*, 88, Fig. 21). Also here, in this group, significant variability of coins is clearly visible (*Militký 2018a*, 190–201), which is confirmed by typological differences among the pieces from Vraclav. The following varieties have been documented there: II:29.1/1 (no. 8), II:29.1/2 (no. 9), II:29.1/5 (no. 10), II:29.1/7 (no. 11), II:29.1/9 (no. 12), II:29.3/1 (no. 13), and II:29.3/2 (no. 14).

Coins dating to the horizon A3 (LT C2) appear in much smaller number in the Vraclav collection – the Bohemian segment of this horizon is represented by two coins only. The only specimen in the group belongs to the obols listed by Militký (2018a) under the type II.43 – bulge with a small ball/ horse (no. 15) – it is a local Bohemian copy of the Roseldorf/ Nēmčice type (*Kolníková 2012*, 180–182, vars. B–h, Bj–Bm) struck in the area of the Amber Road. Detailed analysis of obols of this type registered 98 pieces (*Militký 2018a*, 103–106) – they represent the most frequent obols in Bohemia dating to the horizon A3. The massive appearance of these coins led to the safe attribution of their place of origin (*Militký 2018a*, 106, Fig. 32).

The second coin of the Bohemian origin classified under the horizon A3 is represented by 1/8-stater of the type showing stylized head/ traces of triangle – variety (*Militký 2018a*) II:48.1/2 (no. 16). This so-called individual type of 1/8-stater is known in two varieties of three pieces in total. The obverse side points to the prototypes of the Athena Alkidemos group struck in the area of the Amber Road corridor (*Paulsen 1933*, Tab. 7:121–127). On the reverse of these coins, there is an oval bulge with clear oval negative cavity and slightly oblong interrupted basis, plus rays in margin, and below, there are three pellets horizontally. This image could be classified as a sort of triangle prototype – a typical reverse motive on 1/8-staters of the Oppidum Period (*Militký 2015a*, 70–72, Tabs. 5–7). Of course, there is a certain chronological discrepancy – the type II:48 belongs the horizon A3, and it is not clear if the coins were really continuously struck later during the Oppidum Period. From the typological point of view, it seems to be like that, and that is why these coins were previously classified during documentation of the material from the Stradonice oppidum under the very beginning typological sequence of 1/8-staters of the Oppidum Period (*Militký 2015a*, 70, Tab. 5, group II). Even at that time, it was clear that these coins could be a little bit earlier (*Militký 2015a*, 57). Recently, the dating to the horizon A3 is practically certain (*Militký 2018a*, 109–110).

In scope of the complex documentation of the Bohemian coinage during the pre-Oppidum Period, separate interest was concentrated on the question of foreign coin-imports (*Militký 2018a*, 319–322). It is evident that coins from Moravia, the area of the Amber Road corridor respectively, are dominant in the Bohemian territory (*Militký 2018a*, 320, Tab. 37). Significant predominance of gold coins over silver obols is interesting (*Militký 2018a*, 321). The Moravian coins of the pre-Oppidum Period at the Vraclav settlement represent roughly one third of the entire collection.

The gold denominations of the Athena Alkidemos group dominate among the Moravian coins at the Vraclav settlement. These coins were repeatedly studied in the last few years (summarized for the last time by *Militký 2018a*, 284–286, Fig. 37 and *Smělý 2018*). But we still lack their detailed typology, and basically, we still use the traditional classification of K. Castelin (1965). At the Vraclav settlement, two staters listed by Castelin (1965) under A-2a (no. 17) and A-2b (no. 18) are registered. It is not a coincidence that they appear as imports mainly in the north-eastern part of Bohemia (*Militký 2018a*, 302, Tabs. 37:1–8). Both coins from Vraclav can be dated to the horizon A2. Also one 1/24-stater is classified under the Athena Alkidemos group – type listed by Castelin (1965) under AA-I:3 (no. 19). Also the only imported silver obol with star (no. 20) belongs to the horizon A2.

Three imported coins from Vraclav can be dated to the horizon A3. The significantly barbarized 1/8-stater (no. 21) – type listed by Castelin (1965) under AA-IV:11 – can be regarded as a very late version of the Athena Alkidemos group. Two 1/24-staters of the Athena Alkidemos group (nos. 22–23) – type listed by Castelin (1965) under AA-II:6 – are represented by two pieces in the Vraclav collection. These coins are typical with fully barbarized obverse without image, but the figure on reverse is still very well distinctive.

The bronze coin struck under the Macedonian King Kassandros (no. 25) represents a very rare example in the studied group of coins. It is the very first confirmed piece found at the settlement of the pre-Oppidum Period in Bohemia. The Greek (and Roman Republican) coins were studied frequently in the last few years (*Čižmář – Kolníková – Noeske 2008*, 676–690; *Kolníková 2012*, 58–65; *Kysela 2016*, 213–215), J. Militký was the last one who summarized the topic (*Militký 2018a*, 322–323). The specimen from Vraclav is quite worn, which points to its long circulation, and it is almost surely connected with the horizon LT C (and with the horizon A2 very likely). Appearance of the Greek coins is typical for

the Moravian territory, and on contrary, they are documented relatively rarely in Bohemia. It is also very likely that the mentioned coin was imported to Vraclav from the Moravian region.

Two pieces of chopped silver are also registered in the collection from Vraclav. They can be dated with the high probability to the La Tène Period, to the horizon LT C very likely (nos. 21-22). Appearance of the chopped metal at the settlements of the pre-Oppidum Period was analysed in detail some time ago (*Militký 2018a*, 323–325). In general, it is possible to state that the chopped metal is documented in Bohemian hoards to a lesser extent compared to the area of the Amber Road corridor. And if they are in hoards, gold significantly predominates over silver. Ingots of precious metals certainly represent raw material for the coin production in general, but at the same time, they also became an object of the long-distance trade, and the pieces from Vraclav can be interpreted in that way most likely.

From the numismatic point of view, the Vraclav settlement existed also in the Oppidum Period (LT D). Only three obols from there can be dated to the mentioned period (nos. 26-28). Two specimens belong to the type B (Stradonice). It is the smallest Boian denomination of the Oppidum Period struck in the Bohemian territory. This very large group of obols have been defined and typologically classified during analysis of the group of coins found at the Stradonice oppidum (*Militký 2015a*, 75–83, 90–108, Tabs. 9–27). The obols of the B type (Stradonice) date mainly to the horizon LT D1a (*Militký 2015a*, 77). This type of coins is documented on the territory of the whole Bohemia, and its appearance at Vraclav is not so surprising then. The first example from there represents the variety listed by Militký (*2015a*) under B-03a:07 (no. 26), and the second one (no. 27) is totally worn.

The latest coin from Vraclav is represented by an obol of the C type (Stradonice/ Karlstein). The obols of that type chronologically follow type B. Classification of these obols as the type C (Stradonice/ Karlstein) was defined newly during analysis of the group of coins found at the Stradonice oppidum (*Militký 2015a*, 109–114, Tabs. 28–33). Based on recent data, it is clear that they belong surely to the horizon LT D1b, up to the phase D2, i.e. to the 1st and mostly to the 2nd third of the 1st century BC (*Militký 2015a*, 84). The specimen from Vraclav is classified under the group C-01:01 (no. 28). If the recent dating is correct, from the numismatic point of view, the Vraclav settlement ceased to exist at the beginning of the horizon LT D1b.

As stated previously, the Vraclav settlement is extraordinary in many ways recently. Above all, it is necessary to accent the fact that the majority of data are known especially because of use of metal detectors. Systematic character of the examinations has no comparison on the Bohemian territory in the category of flatland settlements, with exception for the Žehuň settlement (*Militký 2018 a*, 338–344, no. 21; *2018b*; *Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*). Unlike the majority of known localities, Vraclav is situated outside the intensively inhabited area in the La Tène Period. Gradually decreasing intensity in appearance of individually lost pieces during the La Tène Period is also striking. Extraordinarily high proportion of the imported Moravian coins and appearance of the Greek coin have already been mentioned.

When focusing on the question of the non-fortified central settlements, it is certainly disputable where is the line for their definition. List of the localities of that character has already been published, e.g. as an analysis of the Žehuň settlement (*Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*, 166–167, Tab. 4, Fig. 28). It is evident, that besides their acreage, there are other parameters – evidence of the local production, trade and intensity of coin appearance. And that is why this type of locality is classified as a trade-production centre. Generally, it is possible to state the fact that the central settlements situated in the Amber Road corridor are typical with extremely high number of coins found there (Roseldorf, Němčice nad Hanou, Etzersdorf, settlements around Krems a. d. Donau, Nowa Cerekwia or Stripfing, Haselbach). Very likely, significant social stratification exists among these settlements. Big decrease in number of inhabitants during the Oppidum Period (LT D) seems to be the common feature for them.

Situation in Bohemia is completely different in that period. It is evident that the central settlements in this region – and they existed there very likely – have been identified there to a limited extent. Recently, the Žehuň settlement – repeatedly mentioned here – seems to be the most significant representative of these central settlements. Some 144 coins and two gold ingots have been documented there (*Militký 2018a*, 338–343, nos. 21/1–77, Tabs. 8–12; *2018b*, 204–212, nos. 1–74). Also this settlement was inhabited during the LT D period, which is perfectly confirmed by 69 coins typical for the coin production in Bohemia in the Oppidum Period (*Militký 2018b*, 212–221, nos. 75–143). The area has been continuously populated up to the LT D period, and this fact was documented via coins also in the case of other settlements on the Bohemian territory (*Militký 2018a*, 309, Tab. 34), Vraclav inclusive. This continuity repre-

sents a distinctive difference compared to the situation in the area of the Amber Road corridor (*Militký 2018a*, 289). Similarly, the same chronological line is documented in Neubau (Upper Austria) and in the Bavarian settlements of Eggfling and Stöffling (*Danielisová – Kysela – Mangel – Kyselý – Militký 2018*, 166, Tabs. 4:8, 13 a 17).

Trying to find an answer for the question of mutual stratification of the recently most important central settlement in Bohemia (Žehuň) and localities in the area of the Amber Road corridor, we must admit that the Žehuň settlement represents a still different level compared to other settlements like Němčice nad Hanou and Roseldorf. From this point of view, Žehuň appears to be more likely a local re-distributional centre situated in the lower part of the Cidlina River.

How could the Vraclav locality be regarded in context of the recent data? It is a smaller settlement from the macro-view. But from the regional point of view, it looks very differently, because it is evidently a site of the central character located in a scarcely populated area so far. It can be regarded as the last (or first) significant settlement of the La Tène Period on the Bohemian territory located in the communication corridor leading to central Moravia, from the Chrudim area to the Prostějov region. This route was called the Trstenice Road in the Middle Ages. This phenomenon is very well detectable from the recently found coins of the pre-Oppidum Period (*Militký 2018a*, 310, Fig. 44). Via their evidence, it is possible to document the connection through the Svitavy region (Vendolí: *Militký 2018a*, 356–357, no. 65/1, Tab. 18:65/1) to the area of Malá Haná (Biskupice: *Militký 2018a*, 357, no. 62/1–2, Tab. 18:65/12; Chornice: *Militký 2018a*, 357, nos. 63–64, Tabs. 18:63/1–2, 64/1), and further to Němčice nad Hanou. All mentioned coins are of exclusively Moravian provenance there, and they clearly limit the settlement zones of the Moravian and Bohemian Celts.

It is obvious that the Vraclav settlement represented a sort of ‘Gate of Bohemia’ during the LT C period, and it played an important mediating role on the way to Moravia. The fact that the settlement was controlled from the Bohemian side is clearly documented by the dominant Bohemian segment among the coins found there. Intensive contacts with Moravia are confirmed by seven other coins. Decline of the Vraclav settlement is connected with the changing situation during the Oppidum Period (LT D), when intensity of the Moravian coin import to Bohemia also decreased, and contacts to the area of south Germany were predominant at that time (*Militký 2015a*, 131–133). Parallely, it is impossible to eliminate the fact that decline of the Vraclav settlement to a certain extent also reflects collapse of the central settlements in the Amber Road corridor at the end of the horizon LT C.

It is necessary to pose another question – what was the function of the Vraclav settlement then? It is surely not a coincidence that it is located in the same micro-region as the early medieval hillfort functioning in the 11th and 12th centuries (summarized by *Lutovský 2001*, 360 and *Lukas – Vích 2018*). It is not questionable at all that the hillfort controlled entry to the Bohemian territory, various taxes connected with running of the communication have been collected there. Although we lack any specific written information for the La Tène Period in Central Europe, the Vraclav settlement could very likely play a very similar role – with a certain extent of exaggeration, it could be regarded as a sort of ‘tax point’. Advanced socio-economic level of the central European Celts of the 3rd and 2nd centuries BC – documented besides other things by significant monetization – definitely cannot eliminate such interpretation. And more, written proofs of road taxes are known from Gaul – even they come from the 1st century BC. For instance, Gaius Julius Caesar wrote about Dummorix, a chieftain of the Aedui, a Celtic tribe in Gaul: “He has cheaply rented customs and all remaining Aeduan taxes for years...” (*Caesar*, *Commentarii /Zápisky/*, I, 18). There is no doubt about the possibility that the road taxes could be collected also on the Bohemian territory. From this point of view, the Vraclav settlement could be the first of this sort in the local milieu.

English summary by V. Novák

NÁLEZY JEDNOTLIVÝCH „ZTRÁTOVÝCH“ RANĚ STŘEDOVĚKÝCH MINCÍ Z HRADIŠTĚ VRACLAV (OKR. ÚSTÍ NAD ORLICÍ)

Jiří LUKAS – David VÍCH

Abstract – Early medieval coins individually lost at the Vrclav hillfort (Ústí nad Orlicí district).

The collection of early medieval coins – extraordinary by its content and number – found individually at the Přemyslid hillfort Vrclav represents results of long-term surface examinations in the area. The coins help to date origins, developments and character of the hillfort during the 11th and the 12th centuries, and they bring answers for some questions of general character connected with the coinage of the mentioned period in the Bohemian history.

 Vrclav, denier, hillfort, Early Medieval Period

Raně středověké hradiště Vrclav (okr. Ústí nad Orlicí) patří k důležitým, leč dosud stále málo poznaným raně středověkým lokalitám. Situace se však začíná v posledních letech měnit k lepšímu. Po zveřejnění záchranného archeologického výzkumu realizovaného na předhradí lokality v roce 2014 (Vích 2016) byl v rámci diplomové práce zpracován pro poznání lokality důležitý výzkum Ludvíka Skružného a Ladislava Hrdličky, probíhající v letech 1961–1963 v prostoru akropole (Kalíšková 2017). Podstatné informace o hradišti přináší průběžný detektorový průzkum, prováděný zde od roku 2006 Regionálním muzeem ve Vysokém Mýtě. Jedním z jeho výsledků je získaná kolekce raně středověkých mincí, jejichž prezentace a zhodnocení je úkolem této studie.

Vlastní hradiště se nachází při samém hrotu Vrclavského hřbetu, který odděluje Litomyšlský úval, představující přirozenou komunikační spojnici Čech se severozápadní Moravou, od Chrudimské tabule, tradiční sídelní oblasti obývané lidmi již od pravěku (Demek – Mackovčín 2006 /eds./). Jedním z nejdéle osídlených míst je ostrožna sevěrná hlubokými údolními na soutoku dvou drobných vodotečí, ležící poblíž dnešního jádra obce Vrclav (obr. 1). Již v době bronzové či nejpозději ve starší době železné zde vzniklo sídliště a snad i hradiště (Hrdlička 1966). Do nejvýznamnějšího úseku svých dějin však vstoupila lokalita v první polovině 11. století, kdy zde bylo vybudováno raně středověké hradiště, plnící až do počátku 13. století funkci jednoho ze správních, hospodářských a mocenských center vládnoucího přemyslovského rodu na významné spojnici Čech a Moravy.

Obr. 1. Vrclav – poloha raně středověkého hradiště.

Jednoznačnou, jasně vymezenou část hradiště tvoří dodnes akropole o rozloze přibližně 0,8 hektaru. Na jihovýchodní straně je uzavřena mohutným valem, oddělujícím ji od předhradí, jehož přesnou rozlohu neznáme (Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003, 346). Vznik raně středověkého hradiště je obecně kladen do období vlády Břetislava I. (1035–1055), nebo jeho syna Vratislava II. (1061–1092; *Nový 1972*, 100; *Bláhová 1995*, 358; *Žemlička 1995*, 33, 43; *Žemlička 1997*, 47, 179; *Vaniček 2004*, 46, 105 ad.).¹

První písemná zmínka o Vraclavi se nachází v tzv. zakládací listině kláštera opatovického, hlásící se k roku 1073, falzu z 12. století, založeném na údajích staršího aktového materiálu.² Podobně je tomu i v případě tzv. zakládací listiny kolegiální kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, hlásící se k roku 1088, ve které je Vraclav uvedena jako „castrum“.³ První nepochybnitelnou zprávou o hradišti a jeho charakteru je zpráva v Kosmově kronice k roku 1108, barvitě popisující shromáždění českých velmožů na Vraclavi za přítomnosti knížete Svatopluka (1107–1109) a jeho osobní impulz k následnému vyvražďení příslušníků rodinného klanu Vršovců.⁴

V průběhu vlády českého knížete Vladislava II. (1158–1174) se stala Vraclav (spolu s Čáslaví a Chrudimí) součástí východočeského dominia Děpolticů, boční přemyslovské linie, jejímž zakladatelem byl Děpolt I. (+1167), druhorozený syn Vladislava I. (*Jasiňski 1981*; *Dejmek 1991*).⁵ Nejpozději po smrti jeho vnuka Děpolda III. v roce 1223 bylo území navráceno pod přímou vládu pražského královského dvora a znovu začleněno do centrálně řízeného kastelánské systému (*Žemlička 1990*, 307–314).⁶ V průběhu 13. století význam vraclavského hradiště postupně upadal a na počátku 14. století kronikář Dalimil poznamenává, že z hradiště lze nalézt jen trosky zarostlé býlím.⁷

Archeologické výzkumy na akropoli hradiště prováděl již na přelomu 19. a 20. století Josef Ladislav Pič (*Pič 1909*, 350). Předhradí, výrazně porušené stavbou budov zemědělského areálu, bylo poprvé zkoumáno v roce 1954 v souvislosti s výkopy pro vodovod (*Vokolek 1954*). V první polovině 60. let minulého století prováděli archeologický výzkum na akropoli již zmínění L. Skružný a L. Hrdlička. Při té příležitosti byly podány rovněž pokusy o souhrnnější výklad dějin vraclavského hradiště (*Skružný 1962*; *Hrdlička 1966*). V roce 2014 proběhl záchranný archeologický výzkum před terénními úpravami u čp. 112, ležícího mezi akropolí a předhradím (*Vích 2016*). Nově bylo rovněž provedeno geofyzikální měření akropole (*Křivánek 2014*, 217, obr. 7).⁸

V letech 2006–2017 byla s přestávkami prováděna detektorová prospekce v zemědělsky využívaném prostoru části předhradí mezi areálem bývalého zemědělského družstva a akropolí (obr. 1:2). Zpočátku individuální akce byly postupně posíleny nasazením většího množství detektorů. Orientační průzkum

1 Není bez zajímavosti, že hradiště Vraclav bylo některými významnými českými numismatiky konce 19. a počátku 20. století považováno za místo ražby jedné z variant denárů tzv. mečového typu Cach (*1970*) č. 58, nesoucích na lici straně jméno knížete Boleslava II. (972–999) a na rubní straně opisovou legendu: VRATSALO+. Od 30. let 20. století však převládá názor, že místem ražby těchto denárů byla okolo poloviny 90. let 10. století Praha (*Lukas 2014a*, 37, pozn. 15). S tím plně korespondují nové poznatky, podle kterých vraclavské hradiště na konci 10. století ještě neexistovalo.

2 „Predictus vero Miculec Uratizlavi terram unius aratri obtulit“ (*CDB I*, 371, č. 386). Mužský benediktinský klášter v Opatovicích nad Labem byl ve skutečnosti založen Vratislavem II. pravděpodobně až v roce 1086 (*Nohejlová-Prátová 1925*; *Nový 1960*; *1991*, 136).

3 „Inter duo castra, scilicet Grudim et Wratizlav“ (*CDB I*, 375, č. 387). Údaje v této listině jsou založeny opět na starším aktovém materiálu (*Nový 1972*, 126–130; *Psíková 1973*; *Nový 1991*, 133–137). Vraclavské hradiště je podle názoru některých historiků ve zkomolené formě („Wratne“) jmenováno rovněž v listině Soběslava I. z roku 1130 pro kapitolu vyšehradskou (*CDB I*, 113, č. 111; *Nový 1972*, 98–100; *Žemlička 1997*, 178–179).

4 „Ut autem intraverunt castrum Wratizlav, postera luce summo mane convocat omnes proceres in coetum;“ (*MGH NS*, 190). Událostem, následujícím po setkání na Vraclavi je věnována celá 23 a 24 kapitola třetí knihy Kosmovy kroniky.

5 V listině z let 1204–1214 je její vydavatel, Děpold III. (+1223), uveden jako „Theobaldus dux Cazlawiensis, Hrudimensis et Wratizlaviensis“ (*CDB II*, 107, č. 112).

6 V listině, vydané Přemyslem Otakarem I. (1198–1230) v září 1226 pro premonstrátský klášter v Litomyšli jsou ve svědecké řadě uvedeni „Bicen castellanus Wratizlaviensis“ a „Janec iudex Wratizlaviensis“ (*CDB II*, 290, č. 289).

7 „Kněz [Svatopluk] v Čechách město dobré jméno, to Vratislav sloviše. Ješe na tom hradišti stojí býlé or města na pól míle. Kněz se stavi na tom hradě i sěde tu s věrnými v radě.“ (*Daňhelka – Hádek – Havránek – Kvitková 1988*, 63–64, kap. 57/9–14). Jak uvádí M. Bláhová, nelze vyloučit znalost místa autora Dalimilovy kroniky z autopsie (*Bláhová 1995*, 187).

8 Podle názoru Petra Charváta Vraclav sice v průběhu první poloviny 13. století ještě přežívala jako kastelánie, avšak její ekonomický potenciál nebyl schopen reagovat na nové podněty, související s bouřlivou kolonizací celého regionu. Vraclav tak postupně ztrácela úlohu správního centra kraje a byla degradována na řadové agrární sídliště (*Charvát 1978*, 152). Její akropole byla opuštěna a osídlení se soustředilo do okolí kostelů sv. Václava a Nanebevzetí P. Marie (*Charvát 1978*, 418).

Archeologickému výzkumu v prostoru obce Vraclav a v jejím okolí je věnována řada studií. Z nich lze jmenovat alespoň výsledky průzkumu kostela sv. Václava (*Ježek – Sigl – Vokolek 1998*; *Ježek – Sommer 2001*), zachycení středověké sídlištní situace v intravilánu obce (*Vokolek 1996*; *Vích 2008*; *2010*), výzkum pohřebiště odhaleného při stavbě rodinného domu při silnici směrem na Janovičky (*Beková 1999*; *Lutovský 2001*, 360), nebo mladohradištního osídlení na katastrálním území obce Sedlec (*Vích 2006a*; *2006b*). Širšímu okolí vraclavského hradiště v raném středověku se z různých úhlů podrobně věnoval Petr Charvát (*1978*; *1980*; *1997*) – dnešní archeologické poznání regionu však od té doby výrazně pokročilo.

byl pomocí detektorů kovů proveden v letech 2013 a 2016 rovněž v části předhradí v areálu bývalého zemědělského družstva, kde se však nepodařilo najít žádné raně středověké mince.

Vlastní akropoli (obr. 1:1) byla věnována soustavná pozornost od počátku roku 2014. V rámci obnovy travního porostu na podzim téhož roku se po dohodě s majitelem pozemku, panem Michalem Rozlivkou, naskytl možnost detektorového průzkumu hlouběji uložených vrstev ornice. Předběžná detektorová prospekce zde prokázala značné poškození povrchových vrstev předchozími nelegálními aktivitami s detektory kovů (což potvrzují i dva denáry podchycené v soukromých sbírkách: č. 7–8).⁹ Orba probíhala za přítomnosti archeologa, přičemž její hloubka byla nastavována a regulována tak, aby nedocházelo k zasažení intaktních archeologických situací. Následný detektorový průzkum (jak po orbě, tak i po následném zvláčení), prováděný v říjnu a listopadu 2014 a v jarních měsících následujícího roku, přinesl množství movitých archeologických nálezů. Orba a následné vláčení byly po dohodě s majitelem provedeny celkem třikrát a to za stejných podmínek.

Získaná kolekce movitých archeologických nálezů (a to nejen mincí, ale i dalších kovových artefaktů) umožnila v našem prostředí jedinečnou možnost srovnání nálezového spektra z akropole a z předhradí raně středověkého hradiště.

Při prospekci byly použity VLF přístroje nejrůznějších značek. Při individuálních akcích v letech 2006–2007 Fisher 1270, v následujících letech zejména F75, XP Goldmaxx Power II, XP Deus, ale i Tesoro Tejon, Tesoro Cortes, Tecnetics T2, Fisher Gold Bug Pro, Minelab X-Terra 70, Minelab Safari, Minelab E-Trac, C. Scope CS6MX, AKA Signum, XP Adventis II, Nokta Fors Gold a Garret Ace 250. Zaměření artefaktů probíhalo zpočátku ruční stanicí Garmin Geko 201, později ručními přístroji Garmin Oregon 550 a Garmin eTrex 20.

Přehled časové dotace po přepočtení na jeden přístroj je prezentován formou tabelárního přehledu (tab. 1).

Tab. 1. Tabelární přehled časové dotace po přepočtení na jeden přístroj.

Lokalita	celková časová dotace (h)	časová dotace (h) po přepočtu na 1 ha
Vraclav 1 (akropole)	410,5	547,33
Vraclav 2 (orané předhradí)	108,5	72,33
Vraclav areál ZD	18	8

Rozdílný stav dochování mincí, kdy mince z akropole jsou méně fragmentarizovány, lze vysvětlit dlouhodobou a opakovanou orbou pomocí těžké techniky na předhradí. Akropole je díky památkové ochraně před devastujícími vlivy orby již po desetiletí chráněna.

Následný přehled a na něj navazující úvahy jsou věnovány srovnání souboru raně středověkých mincí, nalezených v průběhu posledních více než šedesátí let na akropoli a na předhradí vraclavského hradiště. Studie pracuje s nálezy známými ke dni 31. 12. 2017.

Katalog jednotlivě nalezených „ztrátových“ raně středověkých mincí¹⁰

I. Akropole

9 Před provedením dopředu nahlášené orby byla rýčem otestována mocnost ornice v areálu akropole. V severní části akropole dosahovala mocnost ornice 35 cm, v jižní části činila pouhých 20 cm.

10 S určením některých mincí cizích významně pomohli: prof. Borys Peszkiewicz (Institut archeologie Univerzita Wroclaw), PhDr. Jiří Militký Ph.D. (č. 24) a Ing. Jan Videman, kterým tímto děkujeme. Změření mincí v terénu bylo provedeno v UTM.

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár z let 1035–asi 1050

Av.: postava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, vnitřní obvodok sekaný, vnější obvodok hladký, BRACIZLAVS DVX

Rv.: postava svěťce s křížem v pravé ruce čelně, druhý kříž po levé ruce, CS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74, č. 150.

1. 0,71 g; 19,5 mm (č. I/1)

NO.: 1962–1963 (archeologický výzkum Archeologického ústavu AV, vedený L. Skružným a L. Hrdličkou); „ve splachové vrstvě překrývající destruované obvodové opevnění“ vzniklé po zániku hradiště ve 13. století (*Sláma – Hrdlička 1968*; *Cach 1972*, 79, č. 333b).

U: Národní muzeum Praha, Numismatické oddělení, sine.

AR denár z let asi 1050–1055

Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí kuliček čelně, vnitřní obvodok sekaný, BRACIZLAVS DVX

Rv.: poprsí svěťce s křížem na žerdí zprava, vnitřní obvodok sekaný, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

2. 0,82 g; 14,7 mm (č. I/2)

NO.: 1962–1963 (archeologický výzkum Archeologického ústavu AV, vedený L. Skružným a L. Hrdličkou); „ve splachové vrstvě překrývající destruované obvodové opevnění“ vzniklé po zániku hradiště ve 13. století (*Sláma – Hrdlička 1968*; *Cach 1972*, 79, č. 333b).

U: Národní muzeum Praha, Numismatické oddělení, sine.

–, Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí kuliček čelně, vnitřní obvodok sekaný, BRACIZLAVS DVX

Rv.: poprsí svěťce s křížem na žerdí zprava, vnitřní obvodok sekaný, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

3. 0,84 g; 14,9 mm (č. I/3)

NO.: 1962–1963 (archeologický výzkum Archeologického ústavu AV, vedený L. Skružným a L. Hrdličkou); „ve splachové vrstvě překrývající destruované obvodové opevnění“ vzniklé po zániku hradiště ve 13. století (*Sláma – Hrdlička 1968*; *Cach 1972*, 79, č. 333b).

U: Národní muzeum Praha, Numismatické oddělení, sine.

–, Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí kuliček čelně, vnitřní obvodok sekaný, BRACIZLAVS DVX
Rv.: poprsí světce s křížem na žerdí zprava, vnitřní obvodok sekaný, SCS WENCEZLAVS
Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

4. 0,77 g; 16,1 mm (č. I/15)

NO.: 23. 10. 2014; N 5535870, E 0578306.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 129; inv. č. 7.935)

Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, SPITGNEV DVX

Rv.: poprsí světce s křížem na žerdí zleva, vnitřní obvodok hladký, vnější perlovcový, • SCS VVECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 19, č. 331; *Šmerda 1996*, 74, č. 156.

5. 0,90 g; 16,8 mm (č. I/12)

NO.: 21. 10. 2014; N 5535869, E 0578317.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 97; inv. č. 7.932)

–, Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, SPITGNEV DVX

Rv.: poprsí světce s křížem na žerdí zleva, vnitřní obvodok hladký, vnější perlovcový,

• SCS VVECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 19, č. 331; *Šmerda 1996*, 74, č. 156.

6. 0,86 g; 16,2 mm (č. I/17)

NO.: 30. 10. 2014; N 5535896, E 0578302.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 197; inv. č. 7.937)

Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár z období knížecí vlády 1061–1085

Av.: poprsí panovníka s praporecí v pravé ruce zleva, vnitřní obvodok hladký, IATIZLAVD

Rv.: poprsí světce zprava, vnitřní obvodok hladký, + SCS VECEZLVS

Lit.: *Cach 1972*, č. 20, 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

7. 0,50 g; 14,2/13,9 mm (č. I/5)

NO.: Před rokem 2006 – nález při privátním povrchovém průzkumu s detektorem kovů

„v areálu hradiště“ (*Mašek 2006*).

U.: Soukromá sbírka.

8

–, Av.: hlava panovníka nad knížecím stolicem čelně, vnitřní obvodek hladký, WRATIZLVS (zleva)
Rv.: poprsí svěťce s kopím zprava, vnitřní obvodek hladký, S WEICEZLV (zleva)
Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

8. 0,64 g; 14,6 mm (č. I/4)

NO.: 2000; N 49°58.21995' E, 16°5.49352' – nález při privátním povrchovém průzkumu s detektorem kovů v roce 2000 v severní části akropole (*Mašek 2013*).

U.: Soukromá sbírka.

9

–, Av.: část knížecího stolce, vnitřní obvodek hladký, WRA[...] (zleva)
Rv.: horní část poprsí svěťce s kopím zprava, vnitřní obvodek hladký, S W[...]ZLV (zleva)
Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

9. 0,30 g; 14,7/8,6 mm; polovina mince (č. I/23)

NO.: 18. 4. 2015; N 5535908, E 0578262.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 294; inv. č. 7.943)

10

–, Av.: hlava panovníka (zprava) nad knížecím stolicem, vnitřní obvodek hladký, vnější perlovcový, VVRATIZLVS (zleva)

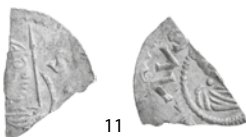
Rv.: ruka s kopím, vnitřní obvodek hladký, vnější perlovcový, S VVENCEZLAS (zleva)

Lit.: *Cach 1972*, č. 20, č. 351; *Šmerda 1996*, 76, č. 162.

10. 0,71 g; 15,3 mm (č. I/13)

NO.: 21. 10. 2014; N 5535899, E 0578307.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 98; inv. č. 7.933)

11

Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: hlava panovníka s kopím zprava, vnitřní obvodek perlovcový, S[...]

Rv.: část poprsí svěťce čelně, vnitřní obvodek perlovcový, [...]LAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

11. 0,20 g; 12,5/8,7 mm; zlomek (č. I/21)

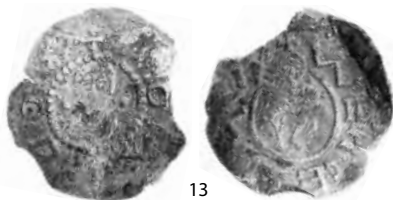
NO.: 17. 11. 2014; N 5535860, E 0578306.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 240; inv. č. 7.941)

12

–, Av.: hlava panovníka zprava, vnitřní obvodek hladký, [...]ACIZLAVS
 Rv.: poprsí světce s kopím zprava, vnitřní obvodek hladký, [...]VVENCEZAV[...]
 Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 390; *Šmerda 1996*, 76, č. 168.
12. 0,43 g; 16,2 mm (č. I/25)
 NO.: 6. 5. 2015; N 5535860, E 0578358.
 U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 346; inv. č. 7.945)

13

Bořivoj II. (1100–1107, 1109–1110, 1118–1120)

AR denár z let 1100–1107 / 1109–1110

Av.: poprsí panovníka čelně mezi dvojicí kuliček, vnitřní obvodek perlovcový, + BORIVOI (zleva)

Rv.: postava sedícího žehnajícího světce čelně, vnitřní obvodek hladký, VVENCEZLAV[...]

Lit.: *Cach 1972*, 27, č. 413; *Šmerda 1996*, 78, č. 169.

13. 0,62 g; 17,6 mm (č. I/20)

NO.: 17. 11. 2014; N 5535859, E 0578331.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 239; inv. č. 7.940)

14

Vladislav I. (1109–1118, 1120–1125)

AR denár z let 1120–1125

Av.: vyobrazení zcela nezřetelné, opis nečitelný

Rv.: vyobrazení dvojice polopostav čelně, mezi nimi kříž na žerdi, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, č. 40, 560; *Šmerda 1996*, 84, č. 208.

14. 0,43 g; 14,9/13,4 mm; mince je olámana (č. I/9)

NO.: 18. 10. 2014; N 5535877, E 0578324.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 21; inv. č. 7.929)

15

Soběslav I. (1125–1140)

AR denár

Av.: dvojice polopostav stojících proti sobě a držících společně praporec, opis nečitelný

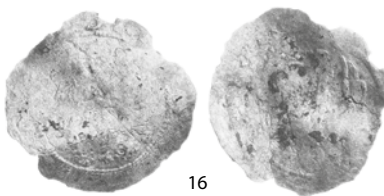
Rv.: dvojice polopostav čelně, mezi nimi kříž na žerdi, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, č. 41, 575; *Šmerda 1996*, 84, č. 216.

15. 0,70 g; 16,4 mm (č. I/24)

NO.: 18. 4. 2015; N 5535906, E 0578293.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 295; inv. č. 7944)

16

–, Av.: nezřetelné vyobrazení, opis nečitelný

Rv.: dvojice polopostav čelně, mezi nimi kříž na žerdi, opis nečitelný, vnitřní obvodok perlovcový, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 41, č. 578; *Šmerda 1996*, 84, č. 219.

16. 0,49 g; 17,2/16,0 mm; mince je zprohýbána (č. I/26)

NO.: 6. 5. 2015; N 5535904, E 0578321.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 347; inv. č. 7.946)

17

–, Av.: v oválném okně (?) poprsí s praporcem zpřima, vnitřní obvodok perličkový, opis nečitelný

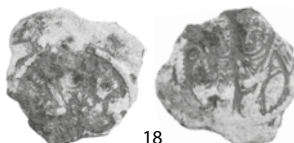
Rv.: sedící zehňající postava, po stranách dvě menší stojící postavy, vnitřní obvodok perličkový, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 42, č. 584; *Šmerda 1996*, 86, č. 225.

17. 0,42 g; 17,8/14,9 mm; mince je zprohýbána, olámaný okraj

NO.: 28. 10. 2014; E 0578306, N 5535896.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 193; inv. č. 7.983)

18

Vladislav II., jako kníže nebo král (1140–1174)

AR denár

Av.: nezřetelná postava panovníka na knížecím stolci čelně, opis nečitelný

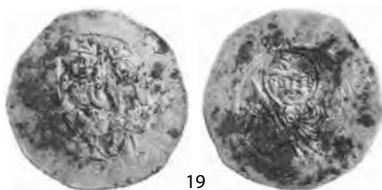
Rv.: vedle sebe stojící postavy církevního hodnostáře (světce) s berlou v pravé ruce (vlevo) a panovníka s praporem v pravé ruce (vpravo), opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, č. 591 nebo 606; *Šmerda 1996*, č. 231 nebo 247.

18. 0,36 g; 12,8/11,8 mm; mince je olámaná (č. I/11)

NO.: 20. 10. 2014; N 5535909, E 05782262.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 61; inv. č. 7.931)

Vladislav II., jako král (1158–1174)

AR denár z let 1058–1074

Av.: proti sobě sedící postavy panovníka (vlevo) a panovnice (vpravo), opis nečitelný

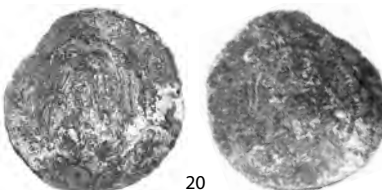
Rv.: nezřetelný

Lit.: *Cach 1972*, 45, č. 615; *Šmerda 1996*, 90, č. 256.

19. 0,78 g; 16,4 mm (č. I/10)

NO.: 20. 10. 2014; N 5535839, E 0578317.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 60; inv. č. 7.930)

–, Av.: nezřetelný obraz dvojice postav, opis nečitelný

Rv.: postava světce s praporem v pravé a křížem v levé ruce, sedícího na trůnu čelně, vnitřní obvodok perličkový, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 45, č. 616; *Šmerda 1996*, 90, č. 257.

20. 0,63 g; 16,8 mm (č. I/8)

NO.: 18. 10. 2014; N 5535867, E 0578326.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 20; inv. č. 7.928)

–, Av.: nezřetelný obraz dvojice postav, opis nečitelný

Rv.: postava světce s praporem v pravé a křížem v levé ruce, sedícího na trůnu čelně, vnitřní obvodok perličkový, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 45, č. 616; *Šmerda 1996*, 90, č. 257.

21. 0,36 g; 14,1/13,3 mm (č. I/18)

NO.: 30. 10. 2014; N 5535911, E 0578309.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 198; inv. č. 7.938)

22

Bedřich (1173, 1179–1181, 1182–1189)

AR denár z let 1179–1181

Av.: postava sedícího panovníka s mečem v pravé ruce (vlevo), nad ním Ruka boží, před ním klečící postava s knihou, opis nečitelný

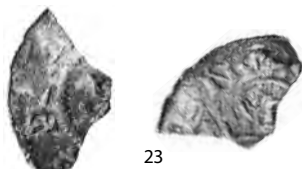
Rv.: polopostava žehnajících světců s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvodek perlovcový, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 46, č. 627; *Šmerda 1996*, 90, č. 268.

22. 0,72 g; 15,9 mm (č. I/14)

NO.: 21. 10. 2014; N 5535886, E 0578310.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 99; inv. č. 7.934)

23

MORAVA, Břetislav I. (1028–1035–1055)

AR denár z let 1028–1035

Av.: část ramene kotvy s kuličkou, vnitřní obvodek perlovcový, BRA[...]

Rv.: část hlavy světce s křížem čelně, [...]ENS

Lit.: *Cach 1970*, 43, č. 301; *Šmerda 1996*, 96, č. 312; *Videman – Paukert 2009*, 37–38, č. 7.

23. 0,30 g; 10,1/10,0 mm; zlomek (č. I/22)

NO.: 17. 11. 2014; N 5535913, E 0578316 (*Lukas 2016a*).

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 241; inv. č. 7.942)

24

BYZANC-císařství, Alexius I. (1081–1118)

Mincovna: *Constantinopolis*, billon aspron trachy nomisma, ?–1118

Av.: poprsí Krista čelně, [ΚΡΟ-ΗΘΕΙ, IC-XC]

Rv.: poprsí Alexia I. čelně, [ΛΑΚ-ΔCC]

Lit.: *DOC 4*, 228, č. 26.2, Pl. V:26.2.

24. 4,02 g; 27,0/29,0 mm; sekundárně zploštělý střížek (č. I/16)

NO.: 28. 10. 2014; N 5535868, E 0578289.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 162; inv. č. 7.936)

Poznámka: Silný otěr mince a její, pravděpodobně „mechanické“ narovnání, nedovoluje bližší přiřazení některému z byzantských panovníků uvedeného období.

25

SASKO

Neznámá mincovna ve východním Sasku, AR denár z období let asi 970–985

Av.: okraj mince, fragment opisu nečitelný

Rv.: okraj mince, vnitřní obvoděk perličkový, fragment opisu nečitelný

Lit.: *Gumowski 1939*, č. 354–359; *Kilger 2000*, KN 3.

25. 0,30 g; 15,0/9,4 mm; zlomek (č. I/7)

NO.: 18. 10. 2014; N 5535886, E 0578311.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 19; inv. č. 7.927)

Poznámka: Podle Christiana Kilgera (2000) byly křížové denáry tohoto typu raženy pravděpodobně v mincovnách Bardowick, Bremy, Gittelde, Goslar, Magdeburg a Seligenstadt.

26

mincovna: *Magdeburg*, AR denár z období let asi 1000–1030

Av.: okraj mince, fragment opisu nečitelný

Rv.: okraj mince, vnitřní obvoděk perličkový, fragment opisu nečitelný

Lit.: *Gumowski 1939*, č. (?); *Kilger 2000*, MgHP 1 (?).

26. 0,31 g; 14,4/6,2 mm (č. I/19)

NO.: 1. 11. 2014; N 5535890, E 0578289.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 212; inv. č. 7.939)

Poznámka: Podle názoru prof. Boryse Paszkiewiczze byla mince ražena spíše na počátku uvedeného časového rozmezí.

27

Neznámá mincovna v jižním Posálí (nejspíše *Naumburg*), AR denár z období let 1025–1060 **I/6**

Av.: rovnoramenný kříž s kroužky a body v jednotlivých úhlech ramen (střídavě)

Rv.: rovnoramenný klínový kříž

Lit.: *Gumowski 1939*, č. 725–755; *Kilger 2000*, Sal D:2.

27. 1,00 g; 16,1 mm; ohnutý střížek (č. I/6)

NO.: 18. 10. 2014; N 5535880, E 0578289.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 1, ev. č. 18; inv. č. 7.926)

Poznámka: Podle názoru prof. Boryse Paszkiewiczze byla mince ražena spíše na počátku uvedeného časového rozmezí.

II. Předhradí

28

ČECHY, Oldřich (1012–1033, 1034)

AR denár

Av.: klínový kříž, vnitřní obvodek sekaný, [...]DALRI[...] DV[...]

Rv.: ruka boží na klínovém kříži, [...]NCEZL[...]VS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 287; *Šmerda 1996*, 70, č. 131.

28. 0,66 g; 19,8 mm; mince je částečně vylomena (č. II/9)

NO.: 6. 4. 2013; E 0578386, N 5535768.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 64; inv. č. 7.022)

29

–, Av.: klínový kříž, vnitřní obvodek sekaný, opis chybí

Rv.: ruka boží na klínovém kříži, opis chybí

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 287; *Šmerda 1996*, 70, č. 131.

29. 0,30 g; 11,2/9,7 mm; zlomek (č. II/27)

NO.: 29. 4. 2016; E 0578364, N 5535742.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 189; inv. č. 7.847)

30

–, Av.: poprsí panovníka s praporcem v pravé ruce čelně, opis chybí

Rv.: ruka boží, opis chybí

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70, č. 132.

30. 0,22 g; 11,6/8,3 mm; zlomek (č. II/13)

NO.: 6. 4. 2013; E 0578424, N 5535694.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 68; inv. č. 7.026)

31

–, Av.: poprsí panovníka s praporcem v pravé ruce čelně, opis chybí

Rv.: ruka boží, vnitřní obvodek sekaný, opis chybí

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70, č. 132.

31. 0,41 g; 12,7/11,9 mm; zachován pouze střed mince (č. II/9)

NO.: 12. 3. 2014; E 0578447, N 5535771.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 113; inv. č. 7.836)

–, Av.: poprsí panovníka s praporcem v pravé ruce čelně, : VDALRICV[...] DV+

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, : SC [...]VVENCESLAVS

32. 0,87 g; 18,2 mm; ohnutý a olámaný okraj (č. II/3)

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70, č. 134.

NO.: 17. 9 2007; E 0578427, N 5535739.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 17; inv. č. 4.868)

–, Av.: poprsí panovníka mezi dvěma kříži čelně, [...]RI[...]

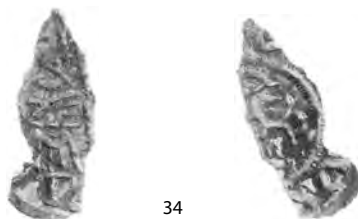
Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, [...]JENC[...]

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 294; *Šmerda 1996*, 70, č. 135.

33. 0,20 g; 12,3/9,1 mm; zlomek (č. II/12)

NO.: 6. 4. 2013; E 0578435, N 5535734.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 67; inv. č. 7.025)

Břetislav I. (1035–1055)

AR denár z let 1035–asi 1050

Av.: část stojící postavy, opis chybí

Rv.: rameno rovnoramenného kříže s liliovým zakončením, opis chybí

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 312; *Šmerda 1996*, 72, č. 147.

34. 0,22 g; 6,9/18,3 mm; zlomek (č. II/14)

NO.: 20. 11. 2013; E 0578400, N 5535712.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 95; inv. č. 7.027)

35

–, Av.: stojící postava zleva, + [...]VAV DV

Rv.: rameno rovnoramenného kříže s liliovým zakončením, vnitřní obodek sekaný. [...]VENCEZL[...]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 312; *Šmerda 1996*, 72, č. 147.

35. 0,36 g; 20,2/10,0 mm; polovina mince (č. II/20)

NO.: 20. 8. 2014; E 0578391, N 5535734.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 141; inv. č. 7.840)

36

–, Av.: část postavy držící kříž na dlouhé žerdi, [...]VA[...]

Rv.: liliové zakončení ramene kříže, vnitřní obodek sekaný, [...]CS V[...]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 312; *Šmerda 1996*, 72, č. 147.

36. 0,20 g; 13,0/7,3 mm; zlomek (č. II/26)

NO.: 29. 4. 2016; E 0578425, N 5535742.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 188; inv. č. 7.846)

37

–, Av.: postava panovníka s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní i vnější obodek sekaný,
+ BRACIZLAVS IOVX

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní i vnější obodek sekaný, SCS VVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72, č. 148.

37. 0,91 g; 20,3 mm; olámaný okraj (č. II/1)

NO.: 12. 4. 2006; N 49°58.114', E 016°05.565'.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 1; inv. č. 3.447)

38

–, Av.: postava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, vnitřní i vnější obodek sekaný, BRACIZL[...]VS IOVX

Rv.: postava svěťce s křížem v pravé ruce čelně, druhý kříž zleva, [...]S VVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74, č. 150.

38. 0,62 g; 19,4 mm; vylomený okraj (č. II/4)

NO.: 18. 4. 2009; N 5535671, E 0578417.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 19; inv. č. 5.491)

39

–, Av.: postava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, vnitřní obodek sekaný, BRACIZ[...] DVX

Rv.: postava svěťce mezi dvojicí křížů čelně, SCS VVENCEZ[...]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74, č. 150.

39. 0,76 g; 18,7 mm; mince je částečně vylomena (č. II/8)

NO.: 6. 4. 2013; E 0578403, N 5535701.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 63; inv. č. 7.021)

40

–, Av.: poprsí panovníka sedícího na trůnu čelně, vnitřní obodek hladký, [...]ACIZ[...]

Rv.: ruka boží, vnitřní obodek hladký, [...]EN[...]

Lit.: *Cach 1970*, 45, č. 319; *Šmerda 1996*, 74, č. 151.

40. 0,24 g; 13,1/9,6 mm; zlomek (č. II/5)

NO.: 2. 4. 2012; E 0578368, N 5535704.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 35; inv. č. 7.018)

41

–, Av.: poprsí panovníka sedícího na trůnu čelně, vnitřní obodek hladký, • BRACIZLAVS • DVX

Rv.: ruka boží, vnitřní obodek hladký, SCS VVENCEZLAVS •

Lit.: *Cach 1970*, 45, č. 319; *Šmerda 1996*, 74, č. 151.

41. 0,56 g; 18,9 mm; mince je nepatrně vylomena (č. II/10)

NO.: 6. 4. 2013; E 0578357, N 5535723.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 65; inv. č. 7.023)

42

AR denár z let asi 1050–1055

Av.: poprsí panovníka čelně, vnitřní obvodek sekaný, BR[...]IZLAVS DVX

Rv.: poprsí světce s křížem zprava, vnitřní obvodek sekaný, [...]CS VVENCEZLA[...]

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

42. 0,72 g; 15,6 mm; mince je částečně vylomena (č. II/6)

NO.: 2. 4. 2012; E 0578421, N 5535753.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, č. 36; inv. č. 7.019)

43

–, Av.: poprsí panovníka čelně, vnitřní obvodek perličkový, BRACIZLAVS DVX

Rv.: poprsí světce s křížem zprava, vnitřní obvodek perličkový, SCS VVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

43. 0,83 g; 14,6 mm; mince je ohnuta (č. II/11)

NO.: 6. 4. 2013; E 0578395, N 5535724.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 66; inv. č. 7.024)

44

–, Av.: spodní část poprsí panovníka čelně, vnitřní obvodek sekaný, [...]ZL[...]

Rv.: horní část poprsí světce zprava, vnitřní obvodek sekaný, [...]EN[...]

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

44. 0,17 g; 7,4/5,9 mm; zlomek (č. II/21)

NO.: 20. 8. 2014; E 0578393, N 5535702.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 142; inv. č. 7.841)

45

–, Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí kuliček čelně, vnitřní obvodek sekaný, + BRACIZLAVS DV

Rv.: poprsí světce s křížem na žerdi zprava, vnitřní obvodek sekaný, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

45. 0,68 g; 14,0 mm (č. II/24)

NO.: 29. 4. 2016; E 0578440, N 5535809.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 186; inv. č. 7.844)

46

–, Av.: hlava panovníka, napravo kulička, vnitřní obvodek sekaný, opis chybí
Rv.: část pláště světce se sponou, vnitřní obvodek sekaný, opis chybí

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

46. 0,19 g; 12,5/5,0 mm; zlomek (č. II/25)

NO.: 29. 4. 2016; E 0578405, N 5535680.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 187; inv. č. 7.845)

47

Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár z let 1061–1085

Av.: postava panovníka sedícího na trůnu s kopím v pravé ruce čelně, vnitřní obvodek hladký, vnější zoubkovaný, VVRATILVS

Rv.: poprsí světce s ozdobnou korunou (mitrou) čelně, vnitřní obvodek hladký, vnější zoubkovaný, VVENCEZLVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

47. 0,62 g; 14,8 mm; mince je nastřížena (č. II/19)

NO.: 20. 8. 2014; E 0578410, N 5535734.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 140; inv. č. 7.839)

48

Soběslav I. (1125–1140)

AR denár

Av.: postava panovníka s praporem v pravé a se štítem v levé ruce čelně, po stranách dvojice postav, vnitřní obvodek perličkový, [...]AVS[...]

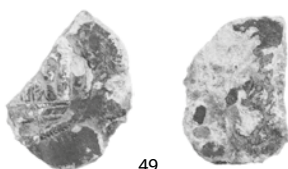
Rv.: postava muže bojujícího se lvem, vnitřní obvodek perličkový, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 42, č. 582; *Šmerda 1996*, 84, č. 223.

48. 0,67 g; 16,8 mm (č. II/22)

NO.: 9. 9. 2014; E 0578352, N 5535742.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 150; inv. č. 7.842)

49

Vladislav II., jako kníže (1140–1158)

AR denár z let 1140–1158

Av.: nezřetelný obraz sedící postavy, opis nečitelný

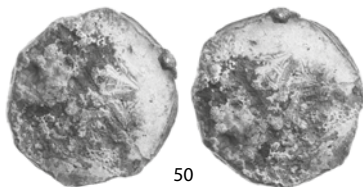
Rv.: v náznaku architektury část postavy žehnajícího světce čelně, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 43, č. 593; *Šmerda 1996*, 86, č. 233.

49. 0,30 g; 14,0/8,9 mm; zlomek (č. II/18)

NO.: 12. 3. 2014; E 0578440, N 5535682

U.: Muzeum Vysoké Mýto (Vraclav 2, ev. č. 115; inv. č. 7.838)

50

Vladislav II., jako král (1158–1174)

AR denár z let 1058–1174

Av.: překryt druhou mincí

Rv.: postavy andělů proti sobě, mezi nimi dlouhý kříž, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 44, č. 603 nebo 604; *Šmerda 1996*, 88, č. 244 nebo 245.

50. 1,535 g; 15,9 mm; jedná se o dvojici žárem spojených denárů, z nichž druhý je blíže neurčitelnou českou denárovou ražbou z 12. století (č. II/2)

NO.: 15. 4. 2006; N 49°58.117' E 016°05.561'

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, inv. č. 3446 (Vraclav 2, ev. č. 4; inv. č. 3.446)

51

–, Av.: dvojice nezřetelných postav proti sobě, vnitřní obvodok perličkový, opis nečitelný

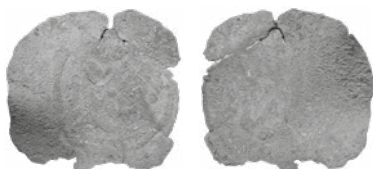
Rv.: postava anděla zprava, před ním klečící postava zleva, vnitřní obvodok perličkový, [...]LC[...]

Lit.: *Cach 1972*, 44, č. 604; *Šmerda 1996*, 88, č. 245.

51. 0,43 g; 15,4 mm; olámaný okraj, střížek nepravidelného oválného tvaru KS

NO.: 2. 4. 2012; E 0578411, N 5535659.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 39; inv. č. 6.312)

52

Neurčený panovník

AE denár patrně z 2. poloviny 12. století

Av.: v perličkovém kruhu zcela nečitelný obraz

Rv.: nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, č. (?); *Šmerda 1996*, č. (?).

52. 0,25 g; 15,6/15,0 mm; sekundárně zprohýbaný a popraskaný

NO.: 6. 4. 2013; E 0578376, N 5535680.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 81; inv. č. 7.045)

53

MORAVA, Břetislav I. (1028–1035–1055)

AR denár z let 1028–1035

Av.: písmeno A s kuličkou, vnitřní obvodek sekaný, + BR[...]

Rv.: část ruky držící žerd' kříže, [...]ENE[...]

Lit.: *Cach 1970*, 43, č. 301; *Šmerda 1996*, 96, č. 312; *Videman – Paukert 2009*, 37–38, č. 7.

53. 0,20 g; 12,2/8,8 mm; zlomek (č. II/28)

NO.: 29. 4. 2016; E 0578397, N 5535753 (*Lukas 2016a*).

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 190; inv. č. 7.848)

54

Spytihněv II. (1048–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: postava sedícího panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ZPITICNEVS DVX

Rv.: polopostava svěťce s křížem zleva, vnitřní i vnější obvodek sekaný, SCS VVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 327; *Šmerda 1996*, 96, č. 315; *Videman – Paukert 2009*, 44–45, č. 11.

54. 0,49 g; 14,1 mm (č. II/17)

NO.: 12. 3. 2014; E 0578412, N 5535784.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 114; inv. č. 7.837)

55

UHRY, Štěpán (997–1038)

AR denár z období po roce 1000

Av.: v úhlech rovnoramenného kříže po trojúhelníku, vnitřní i vnější obvodek perličkový, [...]EPHANVS REX •

Rv.: v úhlech rovnoramenného kříže po trojúhelníku, vnitřní i vnější obvodek hladký, REG[...] CIVITAS

Lit.: *Réthy – Probst 1958*, 52, č. 1; *Huszár 1979*, 31, č. 1.

55. 0,44 g; 15,3 mm; mince je částečně vylomena (č. II/7)

NO.: 2. 4. 2012; E 0578405, N 5535716.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 37; inv. č. 7.020)

56

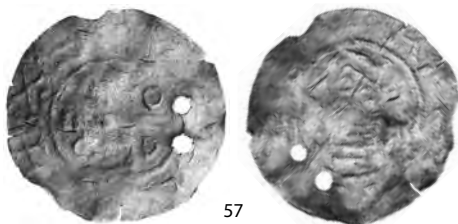
–, Av.: v úhlech rovnoramenného kříže po trojúhelníku, vnitřní i vnější obvodok perličkový, STEPHANVS REX •

Rv.: v úhlech rovnoramenného kříže po trojúhelníku, vnitřní i vnější obvodok hladký, opis nečitelný
Lit.: Réthy – Probst 1958, 52, č. 1; Huszár 1979, 31, č. 1.

56. 0,58 g; 17,7 mm; část mince odlomena (č. II/15)

NO.: 12. 3. 2014; E 0578364, N 5535702.

U.: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (Vraclav 2, ev. č. 112; inv. č. 7.835)

57

SASKO, Ota III. (983–1002)

mincovna: Goslar (?), AR denár tzv. otto-adelheidského typu z poloviny 90. let 10. století

Av.: rovnoramenný kříž s písmeny O-D-D-O v jednotlivých úhlech ramen, vnitřní obvodok sekáný, nebo hladký, opis nečitelný

Rv.: kaplice „saského“ typu s nezřetelnými značkami po stranách, vnitřní obvodok sekáný, nebo hladký, opis nečitelný

Lit.: Hatz 1961, typ IV/16 (?).

57. 0,92 g; 18,4/19,0 mm; mince je na dvou místech uměle perforována

NO.: 29. 4. 2016; E 0578346, N 5535721.

U.: Muzeum Vysoké Mýto (Vraclav 2, ev. č. 185; inv. č. 7.843)

Poznámka: Vzhledem k perforaci mince na dvou místech a pokročilému otěru je možno soudit, že sloužila druhotně jako nášivka na oděvu.

Zhodnocení

Shrneme-li údaje katalogu, bude přehled českých a moravských raně středověkých „ztrátových“ mincí, nalezonych na hradišti Vraclav v letech 1963–2016 (obr. 2) vypadat následovně (tab. 2):

Tab. 2. Tabelární přehled typů mincí zastoupených v areálu vraclavského hradiště (čísla udávají denárové typy a varianty podle katalogu F. Cacha /1970; 1972/, tučně jsou vyznačeny denáry moravské).

Panovník	Akropole	Předhradí	Celkem ks.
Oldřich	1012–1034	287, 287, 288, 288, 293, 294	0+6 = 6
Břetislav I.	1035–1050	301 , 312, 312, 312, 313, 317, 317, 319, 319	2+9 = 11
Břetislav I.	1050–1055	322, 322, 322	3+5 = 8
Spythněv II.	1055–1061	327	2+1 = 3
Vratislav II.	1061–1092	346, 350, 350, 351	4+1 = 5
Břetislav II.	1092–1100	389, 390	2+0 = 2
Bořivoj II.	1100–1107	413	1+0 = 1

Svatopluk	1107–1109			
Bořivoj II.	1109–1110			
Vladislav I.	1109–1118			
Bořivoj II.	1118–1120			
Vladislav I.	1120–1125	560		1+0 = 1
Soběslav I.	1125–1140	575, 578, 584	582	3+1 = 4
Vladislav II.	1140–1174	591/606, 615, 616, 616	593, 603/604 + 1 ks (C?), 604	4+4 = 8
Soběslav II.	1173–1179			
Bedřich	1179–1181	627		1+0 = 1
?	12. století		1 ks (C?)	0+1 = 1
				23+28 = 51

Již na první pohled jsou z uvedené tabulky zřejmé závažné skutečnosti, týkající se předpokládané doby vzniku přemyslovského hradiště, rozdílné intenzity osídlení akropole a předhradí, ale i obecnějších problémů politicko-ekonomického rázu přemyslovského státu a české společnosti v průběhu 11. a 12. století. Zcela nový pohled na význam a charakter vraclavského hradiště nám podávají nálezy cizích mincí (v tabulce nejsou až na moravské mince uvedeny). Představují nám hradiště jako obchodně-řemeslné centrum na mezinárodní obchodní trase, propojující západní Evropu s Pobaltím a Kyjevskou Rusí, ale i Čechy s Moravou a Uhry v průběhu první poloviny 11. století. Jeho význam vynikne zvláště při srovnání s nálezy cizích mincí z uvedeného období v prostoru raně středověkých Čech.¹¹ Jedinečnost nalezeného souboru deseti cizích „ztrátových“ mincí z Vraclavi tkví v jeho pestrosti a složení, neboť jsou v něm zastoupeny jak mince z Byzance, Uher a Moravy, tak i z východního či dolního Saska. Jejich původ a stav napovídají, že se do prostoru vraclavského hradiště dostaly při obchodním styku z Moravy, a to jak jižní cestou z Uher, tak i severní cestou z oblasti Slezska (zlomky křížových denárů, ražených v saských mincovnách pro obchod s Polskem a obchodovaných ve váze stříbra).

Obr. 2. Vraclav – rozšíření mincovních nálezů v areálu hradiště.

Nejstaršími českými mincemi, nalezenými na hradišti jsou denáry knížete Oldřicha (1012–1034) ražené v pražské mincovně od poloviny desátých let 11. století (Lukas 2007, 72–75). Jejich vysoké množství a poměrné zastoupení v náleзовém souboru napovídají, že k založení vraclavského hradiště došlo pravděpodobně již za vlády jmenovaného panovníka, snad v souvislosti s definitivním ovládnutím Moravy Přemyslovci.

11 Ojedinelé nálezy cizích mincí z 10. a počátku 11. století jsou v Čechách soustředěny (podobně jako v případě Vraclavi) do prostoru raně středověkých hradišť a jejich nejbližšího okolí, nebo do bezprostřední blízkosti nejvýznamnějších obchodních cest, spojujících Čechy s okolními zeměmi (Lukas 2009). Početnost a pestrost náleзовého celku z Vraclavi je v současnosti srovnatelná pouze s o něco starším souborem cizích mincí, nalezených pomocí detektorů kovů jednotlivě na hradišti v Libici nad Cidlinou (Polanský 2005; povrchový výzkum Mgr. Jana Maříka, Ph.D. z let 2010–2012 nebyl dosud publikován). Za zmínku však stojí rovněž početný soubor raně středověkých mincí, nalezených v průběhu posledních sta let jednotlivě na hradišti Starý Plzeň a v jeho nejbližším okolí (Lukas – Orna – Dudková 2016, tam i další literatura), nebo soubor 20 raně středověkých mincí, nalezených v letech 1983–1984 při archeologickém výzkumu na ploše obchodně-řemeslnické osady v Pekařské ulici v Olomouci (Bláha – Lukas – Videman 2015).

myslovci v letech 1018–1019 (*Měřínský 2009*, 220; *Wihoda 2010*, 109). Poměrně vysoká frekvence mincí tohoto panovníka na předhradí při naprosté absenci Oldřichových ražeb na akropoli (obr. 2) vede k úvaze, že před vybudováním akropole byly prvotní ekonomické, ale i jiné aktivity soustředěny do prostoru předhradí. O jejich charakteru a trvání napovídá vedle relativně početného souboru ražeb knížete Břetislava I. (1035–1055), a to nejen denárů velkého střížku, ale i denárů ražených po mincovní reformě asi v roce 1050 (*Cach 1972*, č. 322), rovněž nálezy dvou denárů (č. 55–56) uherského krále Štěpána I. (997–1038)¹² a nález denáru římského krále a císaře Oty III. (983–1002) tzv. otto-adelheidského typu (č. 57).¹³ Jeho typická dvojí perforace svědčí o tom, že sloužil jako ozdoba, či nášivka na oděvu.¹⁴ Mohla se zde nalézat řemeslnicko-kupecká osada navázaná do jisté míry na dálkový obchod a využívající ke své prosperitě umístění na tzv. Trstenické stezce – významné spojnici Čech se severovýchodní Moravou, respektive s Olomoucí. O přítomnosti obchodu na předhradí svědčí vedle mincí i nálezy závaží určená k odvažování drahého kovu (obr. 3), ať již raženého či neraženého, zlomky skládacích vážek a nepochybně i slitky neraženého stříbra (obr. 4).

Obr. 3. Vraclav – rozšíření nálezů závaží v areálu hradíště.

- 12 Výskyt uherských mincí z 11. století v Čechách představuje, na rozdíl od Moravy (*Šmerda 1989*; *Videman – Paukert 2009*), pouze okrajový jev (*Hásková 1989*, 216). I v hromadných nálezech, čítajících stovky kusů mincí, tvoří jen doplněk složky moravských ražeb. Denár Štěpána I. (997–1038) je zastoupen v jediném exempláři v dosud podrobně nepublikovaném depotu, odkrytém v roce 1931 v Hradci Králové (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 107). Jednotlivé „ztrátové“ exempláře denárů tohoto panovníka byly nalezeny v areálu Pražského hradu (*Militký 2013*, 237) a v roce 2011 při povrchovém průzkumu s detektorem kovů nedaleko Opočna (*Militký 2013* – tam i poslední shrnutí problematiky nálezů uherských denárů z 11 století v Čechách). Podle Jarmily Háskové souvisí ojedinělý výskyt uherských denárů z 11. a počátku 12. století v Čechách s obchodem se solí dováženou ze sedmihradských solných dolů (*Hásková 1989*, 219; k obchodu se solí po trase Trstenické stezky srovnej rovněž: *Charvát 1978*, 104–106).
- 13 S nálezy tzv. otto-adelheidských denárů se na území Čech setkáváme jen velmi vzácně. Šestnáct denárů tohoto typu bylo součástí velkého depotu, uloženého do země okolo roku 995 v blízkém okolí Čistěvsí (okr. Hradec Králové) a odkrytého v roce 1896 (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 81–82). Čtrnáct kusů bylo zastoupeno ve velkém denárovém nálezu, odkrytém v roce 1904 v Chlístově, uloženém do země před rokem 1050 (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 116). Tři exempláře denárů otto-adelheidského typu byly součástí německé složky hromadného nálezů, odkrytého v roce 1937 v Žatci, ukrytém na počátku 11 století (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 409–411) a jeden denár byl zastoupen v depotu, odkrytém v roce 1931 v Hradci Králové, uloženém do země okolo roku 1050 (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 107). Jednotlivé „ztrátové“ exempláře denárů tohoto typu byly nalezeny v roce 1909 v areálu hradíště Libice nad Cidlinou (*Nálezy III/1*, 14, č. 1440) a v roce 2011 v Doksanech (*Kotýza – Lukáš 2013* – tam i poslední shrnutí problematiky nálezů denárů otto-adelheidského typu v Čechách).
- 14 Nálezy západoevropských denárů se záměrnou dvojitou perforací jsou typické pro oblasti osídlené maďarskými kmeny, především Panonií a jižní částí Slovenska (*Kováč 1989*; *Polanský 2015*). Denár Oty III. (983–1002) sice pochází z poloviny 9. let 10. století (č. 56), na vraclavské hradíště se však s největší pravděpodobností dostal jako ozdoba oděvu daleko později.

Obr. 4. Vraclav – rozšíření nálezů slitků neraženého stříbra v areálu hradiště.

Zatímco mincovní soubor z předhradí je z více než poloviny tvořen mincemi raženými před rokem 1050, tedy denáry velkého střížku, jeho zbytek tvoří jednotlivé ražby Sptyhnhva II. (z let asi 1050–1055), Bratislava II. (z let 1061–1085) a následně Soběslava I (1025–1140) a Vladislava II. (1140–1174), jsou mezi mincemi, nalezenými na akropoli pouze dva denáry, ražené před rokem 1050, z toho jeden zlomek moravského denáru Břetislava I.¹⁵ z období let 1028–1035 (č. 23). Znamená to, že k dostavbě, respektive k aktivnímu využívání akropole mohlo dojít později, snad až v polovině 11. století.¹⁶

Obdobím zlomu v nerovnovázném významu akropole a předhradí je podle nálezů mincí období let 1050–1055. Důvodem může být dokončení výstavby hradiště a následující přesun mincemi placené knížecí družiny na vlastní akropoli, ale i přesun řemeslné a obchodní činnosti do bezpečnější části hradiště. Zároveň je třeba připomenout, že funkce vlastní akropole musela odpovídat potřebám sídla knížecího kastelána a jeho družiny. O výlučnějším charakteru místa a o geograficky širším rozsahu obchodních styků svědčí vedle nálezů luxusnějšího zboží a početných nálezů slitkového stříbra rovněž nálezy tři saských tzv. křížových denárů (č. 25–27).¹⁷ Jako velmi neobvyklý se jeví nález billonové byzantské mince

15 Nález zlomků dvou jednotlivých „ztrátových“ exemplářů moravského denáru Cach (1970) č. 301 je významným dokladem obchodních styků Moravy a Čech ve 20. a 30. letech 11. století. Moravské denáry velkého střížku, nesoucí na svých lících stranách jména českých knížat Oldřicha (1012–1034) a Břetislava I. (1035–1055), ražené před rokem 1050 jsou zastoupeny jednotlivými kusy pouze ve třech denárových depotech z Čech: v nálezu ze Želčan, uloženém do země okolo roku 1050 a odkrytém v roce 1884 (Smejtek – Lutovský – Miliťký 2013, 411), v denárovém depotu z Prahy – Kanálské zahrady, uloženém do země okolo roku 1050 a odkrytém v roce 1894 (Smejtek – Lutovský – Miliťký 2013, 284–285 a v hromadném nálezu v Hradci Králové, ukrytém rovněž okolo roku 1050 a nalezeném v roce 1931 (Smejtek – Lutovský – Miliťký 2013, 107). Jednotlivý „ztrátový“ exemplář denáru Břetislava I. typu Cach (1970) č. 303 byl nalezen v roce 1895 v Hořelci (Nálezy II/1, 18, č. 1459; Videman – Paukert 2009, 442, č. 76). K významu nálezu jednotlivých „ztrátových“ exemplářů moravského denáru typu Cach (1970) č. 301 na vracavském hradišti srovnej: Lukas 2016a.

16 V bezprostřední blízkosti hradiště, při kostele sv. Mikuláše, byl v roce 1903 odkryt depot neznámého počtu denárů velkého střížku křížové Oldřicha (1012–1034) a Břetislava I. (1035–1055), z nichž bylo popsáno deset kusů mincí stejných variant jako denárů, nalezených při detektorovém průzkumu na předhradí vracavského hradiště (Lukas 2014b).

17 Tzv. křížové denáry, ražené v saských mincovnách od 60. let 10. do konce 11. století pro obchodní styk říše s polskými zeměmi jsou na území Čech nalezeny jen velice vzácně. V osmnácti kusech jsou zastoupeny v mincovním depotu z okolí Čistěvsí, uloženém do země okolo roku 995 a odkrytého v roce 1896 (Smejtek – Lutovský – Miliťký 2013, 81–82), v neznámém počtu kusů v hromadném nálezu z Chlistova, uloženém do země před rokem 1050, odkrytém v roce 1904 (Smejtek – Lutovský – Miliťký 2013, 116) a v jednom exempláři v denárovém souboru z Hradce Králové, uloženém do země okolo roku 1050 a odkrytém v roce 1931 (Smejtek – Lutovský – Miliťký 2013, 107). Jednotlivý „ztrátový“ exemplář jedné z mladších variant křížového denáru (Gumowski 1939, č. 659) byl nalezen na katastru obce Roudnice (Lukas 2016b, 173, č. 25). Dvojice zlomků křížových denárů (č. 25–26) se mohla na předhradí vracavského hradiště dostat v rámci mezinárodního obchodu již ve formě „váženého stříbra“, a to pravděpodobně přes Slezsko a severní Moravu. Tomu nasvědčují hromadné depoty zlomkového stříbra z Kelče (Kučerovská 1996) a Kojetína-Popůvek (Novák – Videman – Kouřil – Richtera – Zmrzlý 2016), nebo nálezy jednotlivých zlomků křížových denárů z Přerova (Procházka – Kučerovská – Chumchal – Kohoutek 2005).

Alexia I. (č. 24),¹⁸ nelze ji však datovat přesněji než do průběhu dlouhé doby vlády v letech 1078–1118. Je zajímavé, že v mladším nálezovém mincovním horizontu na akropoli (ostatně podobně jako v prostoru předhradí) jsou zastoupeny pouze české denáry Vladislava I. (1120–1125), Soběslava I (1025–1140), Vladislava II. (1140–1174) a knížete Bedřicha (1179–1181).

Samostatnou kapitolu v rámci nalezeného souboru archeologických artefaktů na vraclavském hradišti tvoří slitky neraženého stříbra (obr. 4). I když stávající nálezovou situací je nutné zatím vnímat jako orientační, protože určení bylo provedeno zatím pouze makroskopicky a právě probíhající analýzy prvko-vého složení ukazují, že v některých případech jde o recentní slitiny nemající se stříbrem nic společného, je přesto jasně patrná dominance slitků stříbra na akropoli. Vzhledem k tomu, že se na hradišti stříbro mimo slitky a ražený kov vyskytuje pouze vzácně jako plátování na esovitých záušnicích a zcela ojediněle v podobě záušnic cele vyrobených z tohoto kovu a ani další indicie neukazují na řemeslnou práci se stříbrem, musíme slitky považovat za vážený ekvivalent ražených mincí. V tom případě nálezová situace naznačuje, že se vážený neražený kov účastnil směny především v mladším období existence hradiště, tedy někdy po roce 1050. O tomto jevu na českém území však zatím víme jen velmi málo.

Nálezy mincí na akropoli i na předhradí naznačují zdánlivou časovou prodlevu v jeho funkci v první čtvrtině 12. století, čemuž však neodpovídá údaj v Kosmově kronice o shromáždění českých velmožů za přítomnosti knížete Svatopluka v roce 1108. Odpověď můžeme nalézt při pohledu na širší politicko-ekonomické souvislosti.

Přelom 11. a 12. století zatížil přemyslovské knížectví a to jak v Čechách, tak i na Moravě krizí nástupnických zvyklostí, jejichž výrazem byl trvalý neklid a domácí války, ohrožující stabilitu ústřední vlády a v některých okamžicích i samu existenci jednotného přemyslovského státu (*Žemlička 1997*, 128–146). Nástupem Bořivoje II. na pražský knížecí stolec koncem roku 1100 byl porušen tzv. stařešinský princip (seniorát), stanovený o padesát let dříve knížetem Břetislavem I. V období následujících dvaceti pěti let (1100–1125) se na českém knížecím trůnu vystřídal, pomineme-li neúspěšné pokusy, sedm panovníků. Do domácích politických, ale i hospodářských poměrů země výrazně zasahovali i okolní státy, zejména německá říše, vysávající prostřednictvím svých panovníků, císařů Jindřicha IV. (1056–1106) a Jindřicha V. (1106–1125), neúměrně vysoké peněžní prostředky českého knížectví.¹⁹

Nestálost politických poměrů v Čechách se nemohla neodrazit jak v intenzitě ražby domácí mince, tak i v množství dostupného drahého kovu – stříbra. V průběhu let 1100–1125 tak došlo k omezení dostupnosti domácí ražené mince a ke snížení míry „monetizace“ širších vrstev českého obyvatelstva. Odrazem této skutečnosti je výrazný úbytek nálezů jednotlivých „ztrátových“ mincí z uvedeného období na tehdy osídleném území Čech. Svědectví podává tabulární přehled (tab. 3), zachycující všechny dostupné informace o nálezech 310 kusů jednotlivých „ztrátových“ mincí, ale i mincí ukládaných do hrobů v rámci pohřebního ritu (obol mrtvých) v Čechách z období 11. a 12. století.²⁰

Intenzita výskytu plně odpovídá údajům o četnosti a zastoupení denárů jednotlivých českých panovníků, zastoupených v nálezovém souboru z Vraclavi (tab. 2). Znamená to, že absence nálezů českých denárů z prvních dvou desetiletí 12. století pravděpodobně nesouvisí s omezením politické funkce a ekonomických aktivit vraclavského hradiště, ale že se jedná o obecný trend, daný politickou a hospodářskou situací přemyslovského státu na počátku 12. století.²¹

18 Byzantské mince z 10. a 11. století jsou v Čechách nalézány vzácně a dosud pouze jako „ztrátové“ exempláře. Publikovány byly pouze dvě, zlatý ořezaný histameon nomisma (nebo tetarteron nomisma) císaře Jana I. Zimisca (969–976), nalezený náhodně v 60. letech minulého století v jižní části předhradí libického hradiště (*Milítý 2006*) a měděný anonymní follis z období let 976?–1035, nalezený při archeologickém výzkumu Týnského dvora na Starém Městě pražském (*Nemeškalová – Hrdlička – Dragoun – Richterová 1995*). Dosud nepublikovány zůstávají byzantské mince, nalezené jednotlivě v prostoru pražského Klementina, v Lubenci a na akropoli hradiště v Libici nad Cidlinou. Jiná situace je ovšem v karpatské kotlině, obsazené od konce 9. století uherskými kmeny (*Kovács 1983*) včetně jižního Slovenska (*Fiala 1989*).

19 Příkladem této skutečnosti může být slib českého knížete Svatopluka (1107–1109) vyplatit císaři Jindřichu V. (1106–1125) deset tisíc hřiven čistého stříbra za propuštění ze zajetí, učiněný v roce 1107. Váha uvedeného množství stříbra odpovídala podle propočtů Pavla Radoměrského hmotnosti 2,1 tuny, tj. přibližně čtyřem milionům denárů (*Radoměrský 1952*, 66–71). Pro lepší pochopení o jak velké množství stříbra se jednalo, je třeba uvést, že Svatopluk byl po svém propuštění a vydrancování všech zdrojů drahého kovu v Čechách schopen zaplatit císaři pouze sedm tisíc hřiven stříbra (*Žemlička 1997*, 131–132).

20 Podkladem pro soupis 310 kusů jednotlivě nalezených českých denárů 11. a 12. století a to jak mincí „ztrátových“, tak i denárů nalezených v hrobech byly veškeré dosažitelné údaje, publikované v dosud vydané odborné literatuře (pro vysokou četnost zde není citována).

21 K této skutečnosti bude třeba přihlídnout při hodnocení nálezů českých denárů 11. a 12. století z dalších plošných archeologických výzkumů.

Tab. 3. Nálezy jednotlivých mincí z 11. a 12. století v Čechách (v = velký střížek; m = malý střížek).

Panovník			v/m	Celkem
Jaromír	1004–1012	7		
Oldřich	1012–1034	21		
Břetislav I.	1035–1050	24	v 52	
Břetislav I.	1050–1055	39		
Spytihněv II.	1055–1061	13		
Vratislav II.	1061–1085	56		
	1085–1092	9		
Břetislav II.	1092–1100	13		
Bořivoj II.	1100–1107	10		
Svatopluk	1107–1109	2		
Vladislav I.	1109–1117	0		
Bořivoj II.	1117–1120	1		
Vladislav I.	1120–1125	18		
Soběslav I.	1125–1140	18		
Vladislav II.	1140–1158	14		
	1158–1174	25		
Soběslav II.	1173–1179	2		
Bedřich	1179–1189	27		
Konrád Ota	1089–1091	1		
Václav	1191–1192	0		
Jindřich Břetislav	1193–1197	0		
Vladislav III. Jindřich	1197	1		
Přemysl I.	1197–1198	0		
	1198–1210	9	m 258	310

Kolekce raně středověkých mincí, jejichž největší část byla získána detektorovou prospekci mezi lety 2006–2016 jak na akropoli, tak na (části) předhradí, poskytuje výjimečný pohled do dějin vraclavského hradiště, rekonstruovatelných dosud jen na základě skoupé výpovědi písemných pramenů a nečetného množství archeologických artefaktů. Posouvá jeho počátky do doby vlády knížete Oldřicha a vede k úvaze, že vznik hradiště může souviset s ovládnutím Moravy Přemyslovci v letech 1018–1020. Strategické umístění na nejvýznamnější spojnici Čech a Moravy a zároveň na mezinárodní obchodní trase, propojující západní Evropu s Pobaltím či Kyjevskou Rusí, jej předurčilo za jeden z významných bodů dálkového obchodu, což vedle mincí cizí proveniencie dokládají nálezy závaží, části vážek a slitkového stříbra. Vzhledem k okolnosti, že kolekce nalezených raně středověkých mincí vykazuje výraznou časovou disproporcii v rámci předhradí a vlastní akropole, musíme uvažovat o postupných proměnách funkce jednotlivých částí hradiště (předhradí a akropole) v průběhu jeho existence, tj. od 20. let 11. do poloviny 13. století. Nálezový hiát projevující se v mincovních nálezech v průběhu první čtvrtiny 12. století je pravděpodobně obecnější jev, odpovídající politickému a hospodářskému vývoji přemyslovského státu v uvedeném období.

Príspevek byl vypracován v rámci programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) č. DG16P02R031 (Moravské křižovatky).

Literatura

- Beková, M. 1999: Slovanské pohřebiště ve Vraclavi, okr. Ústí nad Orlicí. *Studia mediaevalia Pragensia* 4, 67–74.
- Bláha, J. – Lukas, J. – Videman, J. 2015: Revize souboru mincí nalezených při archeologickém výzkumu v letech 1983–1984 v Pekařské ulici v Olomouci. *Numismatické listy* 70, 22–54.
- Bláhová, M. 1995: Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota. Svazek 3. Praha.

- Cach, F. 1970: Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.*
- 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.
- CDB I: Friedrich, G. (ed.) 1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus I. Pragae.*
- CDB II: Friedrich, G. (ed.) 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus II. Pragae.*
- Čtverák, V. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.*
- Daňhelka, J. – Hádek, K. – Havránek, B. – Kvitková, N. 1988: Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Vydání textu a veškerého textového materiálu. Svazek 2. Praha.*
- Dějmek, J. 1991: Děpoltici (K mocenskému postavení a osudům jedné vedlejší větve Přemyslovců). Mediaevalia historica Bohemica 1, 89–144.*
- Demek, J. – Mackovčín, P. (eds.) 2006: Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. Brno.*
- Fiala, A. 1989: Byzantské mince na Slovensku (6.–12. storočie). Slovenská numizmatika 10, 57–64.*
- DOC 4: HENDY, M. F. 1999: Catalogue of the Byzantine Coins on the Dumberton Oaks Collection and in the Whittemore Collection. Volume four. Alexius I to Michael VIII 1081–1261. Washington.*
- Gumowski, M. 1939: Corpus nummorum Poloniae 1. Monety X i XI w. Kraków.*
- Hásková, J. 1989: K obchodním stykům Čech s Uhrami v období raného feudalismu. Nálezy uherských mincí v Čechách. Slovenská numizmatika 10, 213–219.*
- Hatz, V. 1961: Zur Frage der Otto-Adelheid-Pfennige. Versuch einer Systematisierung auf Grund des schwedischen Fundmaterials. Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis 1. Stockholm, 105–144.*
- Hrdlička, L. 1966: Bourgwall de Vraclav près de Vysoké Mýto (Bohème). In: Filip, J. (ed.): Investigations archéologiques en Tchécoslovaquie, état actuel des recherches et leur organisation. Praha, 233.*
- Huszár, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.*
- Charvát, P. 1978: Slovanské osídlení Vraclavska do poloviny 13. století. Kandidátská disertační práce – nepublikovaný rukopis. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, sbírka vědeckých a literárních rukopisů, sign. R 196.*
- 1980: Slovanské osídlení Vraclavska do poloviny 13. století. Archeologické rozhledy 32, 274–279.
- 1997: Hrady v podlesí. Středověké Vraclavsko do roku 1300. In: Skřivánek, M. (ed.). Pomezí Čech a Moravy sv. 1. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy. Litomyšl, 7–42.
- Jasiński, K. 1981: Studia nad genealogią czeskich Dypoldowyców. Ślaski Kwartalnik Historyczny „Sobótka“ 36, 59–68.*
- Ježek, M. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1998: Výzkum bývalého kostela sv. Václava ve Vraclavi. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 111–126.*
- Ježek, M. – Sommer, J. 2001: Bývalý kostel sv. Václava ve Vraclavi. Průzkumy památek 8, 97–109.*
- Kalíšková, D. 2017: Vyhodnocení dosavadních výzkumů akropole raně středověkého hradiště Vraclav. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav pro archeologii. Diplomová práce (nepublikovaný rukopis).*
- Kilger, Ch. 2000: Pfennigmärkte und Währungslandschaften. Monetarisationen im sächsisch-slavischem Grenzland ca. 965–1120. Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia Repertis. Nova Series 15. Stockholm.*
- Kotyza, O. – Lukas, J. 2013: Nález otto-adelheidského denáru v Doksanech (okr. Litoměřice). Numismatický sborník 27/2 (2012–2013), 227–232.*
- Kovács, L. 1983: Byzantinische Münzen im Ungarn des 10. Jahrhunderts. Acta Archeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 35, 133–153.*
- 1989: Münzen aus der ungarischen Landnahmezeit. Budapest.
- Křivánek, R. 2014: Geofyzikální průzkumy na archeologických lokalitách ve východních Čechách, 2000–2011. Archeologie východních Čech 5 (2013), 205–226.*
- Kučerovská, T. 1996: Kelčský nález. Folia numismatica 8–9 (1993–1994), 63–187.*
- Lukas, J. 2007: Neznámý denár knížete Oldřicha. Numismatické listy 62, 53–76.*
- 2009: Neznámý nález bavorských denárů z 10. století ze Sběře (okr. Jičín). Příspěvek k otázce oběhu bavorských denárů v Čechách v 10. století. Numismatické listy 64, 101–107.

- 2014a: Denáry mečového typu (III). Mladší varianty denárů typu meč-kaplice (C 50–52, 56–58). Numismatický sborník 28/1, 3–41.
- 2014b: Depot denárů z roku 1903 ve Vraclavi (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 28/1, 124–127.
- 2016a: Nové exempláře moravského denáru Břetislava I. C 301 z hradiště Vraclav. Numismatické listy 71, 128–141.
- 2016b: Nálezy denárů z 11. a 12. století pomocí detektorů kovů (II). Numismatický sborník 29/2 (2015), 162–182.
- Lukas, J. – Orna, J. – Dudková, V. 2016: Hrobový nález vzácného denáru Boleslava III. C 205 ve Starém Plzenci (okr. Plzeň-město). Numismatický sborník 29/2 (2015), 248–254.
- Lutovský, M. 2001: Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.
- Mašek, M. 2006: Nález denáru Vratislava II. z hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 21, 208.
- 2013: Nález denáru knížete Vratislava II. z raně středověkého hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 27/2 (2012–2013), 244–245.
- MGH NS II: Monumenta Germaniae historica. Scriptores rerum Germanicum. Nova Series II. Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag (ed. B. Bretholz). Berlin 1923.
- Měřinský, Z. 2009: Morava součástí přemyslovského státu. In: Sommer, P. – Třeštík, D. – Žemlička, J. (eds.): Přemyslovci. Budování českého státu. Praha, 219–227, 230–239.
- Militký, J. 2006: Nový pohled na zlatou byzantskou minci z Libice nad Cidlinou. Příspěvek k problematice nálezů byzantských mincí 9.–11. století v českých zemích. Numismatický sborník 21, 125–136.
- 2013: Nález denáru uherského krále Štěpána I. z Opočna (okr. Rychnov nad Kněžnou). Numismatický sborník 27/2 (2012–2013), 236–239.
- Nálež II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (11.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 5–73.
- Nohejlová-Prátová, E. 1925: Příběhy kláštera opatovického. Příspěvek k vlastivědě země české. Praha.
- Novák, V. – Videman, J. – Kouřil, P. – Richtera, V. – Zmrzlý, M. 2016: Depot mincí a zlomkového stříbra z konce 10. století nalezený v Kojetíně-Popůvkách / Hacksilver hoard dating back to the end of the 10th century and found in Kojetín-Popůvky, Czech Republic. Monumenta numismatica 3. Praha / Prague.
- Nemeškalová, Z. – Hrdlička, L. – Dragoun, Z. – Richterová, J. 1993: Byzantská mince z výzkumu Týnského dvora v Praze. Acta Universitatis Carolinae Philosophica et historica I. Z pomocných věd historických 11. Numismatica, 108–109.
- Nový, R. 1960: Opatovická fundační listina z r. 1073 – CDB I: 386. Nálezová zpráva. Československý časopis historický 8 (58), 894–895.
- 1972: Přemyslovský stát 11. a 12. století. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica – Monographia 43. Praha.
- 1991: Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století. Studia mediaevalia Pragensia 2, 125–146.
- Piř, J. L. 1909: Starožitnosti země České. Díl III. Čechy za doby knížecí. Svazek 1. Část archeologická. Praha.
- Polanský, L. 2005: Nález denáru Jindřicha I. Bavorského z raně středověkého hradiště v Libici nad Cidlinou (okr. Nymburk). Numismatický sborník 20, 146–147.
- 2015: Unikátní obol mrtvých. Nález denáru Boleslava II. na pohřebišti v západouherském Ikerváru. Numismatické listy 70, 12–21.
- Procházka, R. – Kučerovská, T. – Chumchal, M. – Kohoutek, J. 2005: Raně středověké mince z hradu Přerov. Folia numismatica 20, 3–16.
- Psíková, J. 1973: Příspěvky k diplomacii vyšehradských listin 12. století. Archivum Trebonense 2, 1–43.
- Radoměřský, P. 1952: Penize Kosmova věku. Numismatický časopis československý 21, 7–138.
- Réthy, L. – Probszt, G. 1958: Corpus nummorum Hungariae. Graz.
- Skrůžný, L. 1962: Dějiny vraclavského hradiska. Zprávy Východočeského muzea v Pardubicích 1962, 8–13.
- Sláma, J. – Hrdlička, L. 1968: Nález denárů na vraclavském hradišti, okres Ústí nad Orlicí. Numismatický sborník 10, 213.
- Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013: Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha.

- Šmerda, J. 1989: Nálezy uherských mincí na Moravě z 11. a 12. století. *Slovenská numizmatika* 10, 223–232.
- 1996: Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.
- Vaniček, V. 2004: Vratislav II. (I.). První český král. Čechy v době evropského kulturního obratu v 11. století. Praha.
- Videman, J. – Paukert, J. 2009: Moravské denáry 11. a 12. století. Kroměříž.
- Vích, D. 2006a: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě. Katalog archeologické sbírky. Zprávy České archeologické společnosti. Supplément 62–63. Praha.
- 2006b: Středověké nálezy získané povrchovými sběry u obce Sedlec (okr. Ústí nad Orlicí). Zpravodaj muzea v Hradci Králové 32, 117–123.
- 2008: Archeologický výzkum při přístavbě ZŠ ve Vraclavi. *Archeologie ve středních Čechách* 12, 773–776.
- 2010: Středověká studna ve Vraclavi. *Archeologické rozhledy* 42, 348–358.
- 2016: Záchraný archeologický výzkum na předhradí vraclavského hradiště. *Archeologia historica* 41, 143–158.
- Vokolek, V. 1954: Vraclav. Nálezová zpráva. Archeologický ústav AVČR, Praha, č. j. 2845/54.
- 1996: Středověké nálezy z Vraclavi. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 22, 71–77.
- Wihoda, M. 2010: Morava v době knížecí 906–1197. Praha.
- Žemlička, J. 1990: Přemysl Otakar I. Panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu. Praha.
- 1995: K dotváření hradecké sítě za Břetislava I. („Přemyslovská“ jména v názvech českých a moravských hradišť). *Historická geografie* 28, 27–47.
- 1997: Čechy v době knížecí (1034–1198). Praha.

Summary

Jiří Lukas – David Vích, Early medieval coins individually lost at the Vraclav hillfort (Ústí nad Orlicí district).

The study brings a detailed list and description of early medieval coins found during long-term surface examinations via metal detectors in Vraclav, at the hillfort located on the important road connecting Bohemia and Moravia. Chronology and distribution of the single coin finds offer an extraordinary view to the history of the hillfort, which could be – up to now – reconstructed only from limited evidence of written sources and few archaeological artefacts. These finds can identify the very beginning era of the hillfort with the rule of Duke Oldrich, which can lead to a theory that origins of the hillfort can be connected with overtaking of Moravia by the Přemyslids in 1018–1020. Strategic location of the Vraclav hillfort made it an important point of the long-distance trade – documented besides coins of foreign provenance also by weights, parts of balances and silver ingots found there. Because of the fact that the collection of the early medieval coins shows significant time disproportion in the outer bailey and at the acropolis, gradual changes in function of individual parts of the hillfort (outer bailey and acropolis) must be taken in mind for the period of existence of the hillfort, i.e. since the 1020s to the mid-13th century. Similar hiatus for the coin finds of the first quarter of the 12th century seems to represent a more general phenomenon corresponding with the political and economic development of the Přemyslid state in the mentioned period.

English summary by V. Novák

NÁLEZY MINCÍ Z VRCHOLNÉHO STŘEDOVĚKU A RANÉHO NOVOVĚKU Z POVRCHOVÉHO PRŮZKUMU HRADIŠTĚ VRACLAV (OKR. ÚSTÍ NAD ORLICÍ)

Kamil SMÍŠEK – David VÍCH

Abstract – Coins of the Late Medieval and Early Modern Periods found during surface explorations of the Vrclav hillfort (Ústí nad Orlicí district).

In 2013–2015, metal detecting surface examinations of the early medieval hillfort Vrclav were organized. Besides significant number of different archaeological artefacts, also some 74 coins were found there. Chronological structure of the collection can very likely prove the deserted area of the hillfort itself during the High Middle Ages, slow revival of interests in the area of the outer bailey at the beginning of the 15th century and gradual changes of the acropolis and the outer bailey connected with various sorts of human activities during the Early Modern Period. The Bohemian, Moravian and Silesian coins dominate there above all, among foreign coins, mostly Polish issues and pieces from various German lands and towns are represented there.

 Vrclav, coins, Late Medieval Period, Early Modern Period

Počátky vraclavského hradiště (pomineme-li jeho možného pravěkého předchůdce) spadají dle největších nálezů raně středověkých mincí pravděpodobně na přelom druhého až třetího desetiletí 11. století, kdy zde vzniká hradiště plnící funkci správního, hospodářského a mocenského centra vládnoucích Přemyslovců. V souvislosti s hlubokými společenskými změnami zaniká toto centrum ve 13. století. Na počátku 14. století je v kronice takřečeného Dalimila uváděno hradiště jako pusté (k písemným pramenům souhrnně *Sláma 1986*, 94; *Ježek – Sommer 2001*, 97–95; k raně středověkému hradišti naposledy *Lukas – Vích 2018*). Nedílnou součástí hradiště bylo i předhradí, o němž však nejenže nevíme prakticky nic, ale dokonce vlastně ani s jistotou nevíme, kolik předhradí vraclavské hradiště skutečně mělo (*Skrutný 1962*, 9, pozn. 4; *Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003*, 346). Značnou roli v tom sehrál areál zemědělského družstva, který zastavěl a do jisté míry zničil značnou část předpolí hradiště včetně části předhradí. Obecně se předpokládá, že po zániku vraclavského hradiště se osídlení přesouvá do polohy Tisová-Staré Mýto vzdálené 9,5 km jihovýchodně vzdušnou čarou od Vrclavi. Tuto hypotézu však bude třeba v budoucnu podrobit zevrubné analýze na základě archeologického materiálu zaměřené zejména na otázku chronologické následnosti obou lokalit. Každopádně v šedesátých letech 13. století vzniká královské město Vysoké Mýto, které pak definitivně přebírá roli důležitého regionálního centra.

Zatímco v průběhu 13. století hradiště dospělo ke svému zániku, pro tentýž věk máme doloženu řadu aktivit jihozápadně od hradiště v jádru nynější obce Vrclav. Vedle reliktní sídlištní situací zjištěných v čp. 8 (*Vokolek 1996*) a při přístavbě základní školy poblíž kostela Nanebevzetí Panny Marie (*Vích 2008*) jde zejména o reliktní objektu prozkoumaného na návsi obce a interpretovaného jako studna (*Vích 2010*). Z okolí zaniklého kostela sv. Václava situovaného poblíž návsi a tradičně kladeného do raného středověku (*Wirth 1902*, 236) máme doloženo pohřebiště, přičemž jedna z koster svírala v ruce brakteát Václava II. (*Militký 2001*). Románské stáří stojící stavby někdejšího kostela i zjištěných základů ukrytých pod zemí výzkum vyvrátil, vyloučit (ale ani s jistotou potvrdit) nemůžeme datování pohřebiště již do 12. století (*Ježek – Sommer 2001*, 101–102). Vedle zbytku hrobu překrytého vrstvou ze 13. století zjištěného při přístavbě základní školy (*Vích 2008*) jde o jedinou situaci z jádra dnešní obce, u níž můžeme uvažovat o dataci před 13. stoletím. Dnešní obec Vrclav se zástavbou soustředěnou kolem pravidelné návsi tak dle současného stavu poznatků vzniká plánovitě ve 13. století a od té doby existuje kontinuálně

dosud. Nelze přitom vyloučit (pravidelné vyměření dnešní návsi poznamenané mladší zástavbou, přítomnost studny, obojí ve venkovském prostředí 13. století značně neobvyklé), že v samém počátku svého vzniku mohla Vraclav založená v bezprostřední blízkosti zaniklého či dožívajícího hradiště směřovat k městskému vývoji, podobně jako jiná východočeská hradská centra, Chrudim a Hradec Králové. Pokud by tomu tak skutečně bylo, byl tento vývoj již velmi záhy z neznámých důvodů přerušen a Vraclav po této epizodě vstupuje do vrcholného středověku jako ves.

V roce 2006 zahájil archeolog Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě (D. Vích) detektorový průzkum orné půdy na předhradí v prostoru mezi akropolí a areálem zemědělského družstva.

Tato prospekce prováděná s pomocí spolupracovníků Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě vybavených detektory kovů (především Fisher 1270, Fisher F75, XP Goldmaxx Power II, XP Deus) probíhala až do roku 2018, kdy došlo k zatrvnění i tohoto prostoru. Prospekce byly prováděny především v diskriminačním režimu, kdy je hlavní pozornost věnována předmětům z barevných kovů, zatímco železným artefaktům (s ohledem na značné zamoření lokality železným odpadem) pouze příležitostně (k metodice Vích 2015). Každý nalezený předmět byl zaměřen ruční stanicí GPS a údaje o něm jsou v chronologickém pořadí a vzestupně pod jednotlivými čísly zaznamenány do jednoduché databáze.

V roce 2014 pak v rámci obnovy travního porostu proběhla pod dohledem archeologa opakovaná orba na akropoli hradiště za podmínek blíže rozvedených v příspěvku o raně středověkých mincích. Této skutečnosti jsme pochopitelně využili k provedení detektorové prospekce akropole. Získaná kolekce z akropole čítající více jak 350 dokumentovaných bodů umožňuje unikátní srovnání s kolekcí z předhradí získanou a dokumentovanou analogickým způsobem, odkud máme (stav ke konci r. 2017) téměř 200 dokumentovaných bodů.

Katalog

ČECHY, Václav IV. (1378–1419)

mincovna: *Kutná Hora*, AR jednostranný peníz se lvem a čtyřřazem mladšího typu

Av.: v hladkém kruhu korunovaný český lev doleva, hřiva složena ze 3+4+4 půlměsíček, čtyřřaz

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Hána 2002*, 46, typ III. var. 2.

1. 0,372/0,349 g; 14,0/– mm; okraj naprasklý ražbou, sekundárně deformovaný (předhradí; inv. č. 7.915, sáček 120, 12. 3. 2014).

Husité (1420–1437)

mincovna: *neznámá*, AE jednostranný flútek patrně z let 1420–1437

Av.: v hladkém kruhu korunovaný český lev doleva, čtyřřaz

Rv.: hladký

Lit.: –.

2. 0,443/0,442 g; 14,1/– mm; vylomený okraj, střížek mírně nepravidelného osmiúhelníkového tvaru; tmavá šedozelená patina (předhradí; inv. č. 7.919, sáček 152, 9. 9. 2014).

Vladislav II. Jagellonský (1471–1516)

mincovna: *Kutná Hora*, AR jednostranný bílý peníz patrně z let 1485–1500 (K. Castelin)

či po roce 1498 (V. Brádle)

Av.: v perličkovém kruhu korunovaný český lev doleva, v nečitelném kruhu

WLAD[ISLAVS] SECVNDVS RB

Rv.: hladký

Lit.: *Castelin 1930*, 80–81, typ A/1–3 var.; *Brádle 2013*, 85–87, var. VIII (blíže neurčitelný).

3. 0,309/0,284 g; –/– mm; olámaný okraj, na povrchu aversu i reversu množství drobných škrábanců a vrypů, sekundárně deformovaný (předhradí, inv. č. 7.916, sáček 146, 20. 8. 2014).

1 Hmotnost mincí vždy měřena před a po konzervaci, rozměry měřeny jako vodorovná a svislá osa na lici mince.

AR jednostranný bílý peníz patrně z let 1485–1500 (K. Castelin) či po roce 1498 (V. Brádle)

Av.: v hladkém kruhu korunovaný český lev doleva, v nečitelném kruhu

WL[ADISLAVS] SE[CVNDVS] RB

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Castelin 1930*, 80–81, typ A/1–3 var.; *Brádle 2013*, 64, var. IV/A/a.6 var. (?).

4. 0,203/0,185 g; 12,9/– mm; na aversu drobné stopy dvojrázu, vylomený okraj, sekundárně deformovaný (předhradí; inv. č. 7.917, sáček 147, 20. 8. 2014).

AR jednostranný halěr patrně z koncového období vlády

Av.: v nečitelném kruhu korunovaná iniciála W, nad korunou tečka (?), po stranách iniciály dvě tečky

Rv.: hladký

Lit.: *Castelin 1932*, 65, vyobrazení 1:4; *Hásková 1991*, 163, č. 597, tab. 105:597.

5. 0,306/0,250 g; –/13,1 mm; sekundárně deformovaný (předhradí; inv. č. 7.920, sáček 153, 9. 9. 2014).

AR jednostranný halěr patrně z koncového období vlády

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná iniciála W

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Castelin 1932*, 65, vyobrazení 1:6; *Hásková 1991*, 163, č. 598, tab. 105:598.

6. 0,155/0,136 g; 11,3/11,8 mm (akropole; inv. č. 8.244, sáček 236, 1. 11. 2014).

Ludvík I. Jagellonský (1516–1526)

mincovna: *Kutná Hora*, AR jednostranný halěr patrně ze středního období vlády

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná iniciála L, po stranách oddělené zkratky R-P

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Castelin 1932*, 68, č. 5; *Hásková 1991*, 167, č. 624, tab. 107:624 var.; *Gregor 2011*, 31, typ VI.a.1.

7. 0,219/0,204 g; –/11,5 mm; cca 1/3 ražby odlomena (akropole; inv. č. 8.220, sáček 58, 18. 10. 2014).

8. 0,247/0,204 g; –/– mm; olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.257, sáček 283, 13. 1. 2015).

AR jednostranný halěr patrně ze středního období vlády

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná iniciála L, po stranách oddělené zkratky R-P

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Castelin 1932*, 68, č. 10; *Gregor 2011*, 32, typ VII.d.1.

9. 0,345/0,319 g; 12,1/12,2 mm (akropole; inv. č. 8.242, sáček 234, 1. 11. 2014).

AR jednostranný halěr patrně ze středního období vlády

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná iniciála L, po stranách oddělené zkratky R-P

Rv.: hladký

Lit.: *Gregor 2011*, 32, typ VII.d.1.

10. 0,313/0,256 g; 11,6/– mm; olámaný okraj (předhradí; inv. č. 7.911, sáček 116, 12. 3. 2014).

11. 0,232/0,213 g; –/– mm; olámaný okraj (předhradí; inv. č. 7.913, sáček 118, 12. 3. 2014).

AR jednostranný halěr patrně ze středního období vlády

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná iniciála L, po stranách oddělené zkratky R-P

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Gregor 2011*, 31, typ VII.a.1 (?).

12. 0,281/0,259 g; 12,0/– mm; olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.262, sáček 299, 18. 4. 2015).

AR jednostranný halěr

Av.: v hladkém (?) kruhu korunovaná iniciála L, po stranách oddělené zkratky R-P

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: – (blíže neurčitelný).

13. 0,254/0,229 g; –/– mm; olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.227, sáček 126, 21. 10. 2014).

mincovna: *Jáchymov* (?), AR jednostranný bílý peníz patrně z koncového období vlády

Av.: v perličkovém kruhu korunovaný český lev doleva, v perličkovém kruhu

[LVD]OV[IC]VS PRIMV[S]

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Castelin 1930*, 84, typ B/15 (?), tab. II:15.

14. 0,247/0,234 g; 13,6/13,6 mm; naprasklý a vylomený okraj, při okraji otvor proražený patrně hrotem kruhového průřezu z aversu na revers (akropole; inv. č. 8.247, sáček 271, 17. 11. 2014).

Ferdinand I. (1526–1564)

mincovna: *Praha* nebo *Kutná Hora*, mincmistr Jan Harder (1561–1577) nebo Matěj Lidl a Ludvík Karel (1556–1566), AR jednostranný bílý peníz 1562

Av.: v perličkovém kruhu korunovaný český lev doleva, v perličkovém kruhu FE[R·D·G·R]O· IM·I56Z

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Nohejlová 1936*, 123, typ C/2 (Kutná Hora); *Veselý 2008*, 8, IV.c/3 (Kutná Hora); *Šimek 2009*, 32, č. 26; 122, č. 26 (Praha); *Halačka 2011a*, 42, č. 39 var. (Praha).

15. 0,231/0,199 g; 12,9/– mm; vylomený okraj, rozdělovací znaménka tvaru kosočtverců (akropole; inv. č. 8.240, sáček 210, 30. 10. 2014).

mincovna: *Kutná Hora*, AR jednostranný haléř

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná ozdobná iniciála F, po stranách dvě šesticípé hvězdičky s negativními středy a oddělené zkratky R-P

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. V:30 var.; *Šimek 2009*, 41, č. 64; 127, č. 64.

16. 0,301/0,260 g; 12,0/12,1 mm; vylomený okraj, (předhradí; inv. č. 7.914, sáček 119, 12. 3. 2014).

17. 0,243/0,209 g; 12,6/– mm; dvojráz, olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.223, sáček 94, 20. 10. 2014).

18. 0,335/0,310 g; 12,4/12,7 mm; olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.225, sáček 124, 21. 10. 2014).

AR jednostranný haléř

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná ozdobná iniciála F, po stranách oddělené zkratky R-P, zbytek nečitelný

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: –

19. 0,222/0,199 g; –/11,4 mm; vylomený okraj (akropole; inv. č. 8.224, sáček 95, 20. 10. 2014).

Rudolf II. (1576–1611)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Jiří Šatný (1576–1592), AR malý groš 1579

Av.: ve dvojitým hladkém a perličkovém kruhu korunovaný český lev doleva, dole mezi zadními tlapkami nečitelná mincmistrovská značka v oválu

Rv.: ve dvojitým hladkém a nečitelném kruhu list se stopkou – iniciála R – list se stopkou / MALEY / GROSS / I [5] 7·9

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. XIX:162; *Hanibal – Novák 1981*, 44, tab. IX:1a, tab. 3:15 (líc), 3:16 (rub); *Halačka 2011a*, 187, č. 379.

20. 0,899/0,851 g; –/– mm; 1,5 h; sekundárně přepálený (?) a částečně přehnutý

(akropole; inv. č. 8.222, sáček 93, 20. 10. 2014).

mincmistr Wolf Herold (1592–1597), AR malý groš 1596

Av.: v perličkovém kruhu korunovaný český lev doleva, v perličkovém kruhu osmilístá (?) kytička

RUDOL II DG mincmistrovská značka R I S A G H B R

Rv.: ve dvojitým perličkovém (?) a hladkém kruhu list se stopkou – iniciála R – list se stopkou / MALEY / GROSS / 1596

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. XIX:168 var. (s odlišným letopočtem); *Hanibal – Novák 1981*, 44, tab. XI:8; *Halačka 2011a*, 187, č. 381 var. (s odlišným letopočtem).

21. 0,782/0,751 g; 17,0/16,6 mm; 1,5 h (akropole; inv. č. 8.259, sáček 296, 18. 4. 2015).

mincovna: *Jáchymov*, mincmistr Pavel Hofmann (1584–1599), AR malý groš 1587

Av.: v hladkém kruhu korunovaný český lev doleva, uprostřed tečka, v perličkovém kruhu RVDOL II·D·G·R·I·S·A·G·H·B·REX· v oválu mincmistrovská značka

Rv.: ve dvojitěm perličkovém a hladkém kruhu pětিলistá růže – korunovaná iniciála R – pětिलistá růže / křížek MALEY křížek / ·GROSS· / ·1587·, nad písmenem L tečka

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. XX:176; *Hanibal – Novák 1981*, 50, tab. XV:8a;

Halačka 2011a, 206, č. 406.

22. 0,806/0,788 g; 15,6/15,5 mm; 6 h; na reversu drobné stopy dvojrázu; tečky uprostřed lva na líci a nad písmenem L na rubu ražby představují pozůstatek po původním geometrickém rozvržení návrhu razidla pomocí kružidla (akropole; inv. č. 8.230, sáček 156, 23. 10. 2014).

Matyáš (1611–1619)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Jan Šultys (1612–1613), AR malý groš 1612

Av.: v hladkém kruhu korunovaný český lev doleva, v provazcovém kruhu pětिलistá kytička

(?) MAT[H]I II·DG v oválu mincmistrovská značka HVNG·BOH·R

Rv.: v provazcovém kruhu lilie – korunovaná iniciála M – lilie / MA·LEY / GROSS / 1612

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. XXXI:293; *Hanibal – Novák 1981*, 61, tab. XXVI:2, tab. 6:34; *Halačka 2011a*, 266, č. 541 var.

23. 1,129/1,102 g; 17,4/16,3 mm; 10,5 h; tečka ve slově MALEY na rubu ražby představuje pozůstatek po původním geometrickém rozvržení návrhu razidla pomocí kružidla (akropole; inv. č. 8.217, sáček 1, 15. 2. 2014).

MORAVA, Ferdinand II. (1617–1637)

mincovna: *Brno*, mincmistr Balthasar Zwirner (1623–1624), AR krejcar 1624

Av.: v provazcovém kruhu portrét panovníka doprava, v hladkém (?) kruhu nečitelné znaménko [F]

ERD·II·DG·R·I· v oválu BZ·S·A·G·H [B] R[E]X [D]

Rv.: v provazcovém kruhu dvouhlavý korunovaný orel, na hrudi v oválu I, v hladkém (?) kruhu ·ARCHID A [DV] znak BV·CO·TY·I624

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. LXVI:587 var.; *Halačka 2011a*, 427, č. 888 var.

24. 0,644/0,626 g; 15,9/15,6 mm; 8,5 h; sekundárně částečně přehnutý (akropole; inv. č. 8.235, sáček 192, 28. 10. 2014).

AR krejcar 1624

Av.: v provazcovém kruhu portrét panovníka doprava, v provazcovém (?) kruhu nečitelné znaménko FERD II D G R I v oválu BZ S A G H B REX D

Rv.: v provazcovém kruhu dvouhlavý korunovaný orel, na hrudi v oválu I, v provazcovém kruhu ARCHID AV·D znak BV·CO TY·I624

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. LXVI:587 var.; *Halačka 2011a*, 427, č. 888 var.

25. 0,707/0,668 g; 15,8/16,0 mm; 1,5 h (akropole; inv. č. 8.264, sáček 301, 18. 4. 2015).

AR krejcar 1624 (?)

Av.: v provazcovém kruhu portrét panovníka doprava, v nečitelném kruhu lilie FERD·II [DG R I] v oválu [B]Z [S]·A G [H] B REX D

Rv.: v provazcovém kruhu dvouhlavý korunovaný orel, na hrudi v oválu I, v hladkém (?) kruhu [ARCHID] A·D·znak BV CO TY [I624]

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. 587 var. (?); *Halačka 2011a*, 427, č. 888 var. (?).

26. 0,609/0,587 g; 15,6/16,0 mm; 5 h; silně otřený a excentrický, střížek mírně nepravidelného oválného tvaru (akropole; inv. č. 8.251, sáček 275, 17. 11. 2014).

mincovna: *Olomouc*, mincmistr Martin Fritsch (1625–1635), AR krejcar 1633

Av.: ve dvojitěm provazcovém a hladkém kruhu portrét panovníka doprava,

v perličkovém kruhu pětिलistá kytička FERDI·II·D·G pětिलistá kytička R I S·A·G·H·B RE

Rv.: v hladkém kruhu korunovaný dvouhlavý orel, na hrudi v oválu I, v perličkovém kruhu ARCHI·D A·D v kartuši oválný znak ·BVR·C·T[.1]633·

Lit.: *Halačka 2011a*, 444, č. 946 var. (pouze rub, s odlišným letopočtem); č. 948b var. (pouze líc).

27. 0,532/0,503 g; 15,3/15,9 mm; 8,5 h; sekundárně prohnutý (akropole; inv. č. 8.241, sáček 211, 30. 10. 2014).

Horní Lužice, ZHOŘELEC, město

mincovna: *Zhořelec*, AR kruhový peníz patrně z 60. let 15. až počátku 16. století

Av.: v provazcovém kruhu GOR

Rv.: v hladkém kruhu koruna

Lit.: *Šafář 1990*, 130–131, typ č. III, obr. 3.

28. 0,257/0,240 g; –/– mm; 5 h; olámaný okraj, sekundárně deformovaný (akropole; inv. č. 8.260, sáček 297, 18. 4. 2015).

29. 0,254/0,212 g; 12,0/13,1 mm; 2 h; olámaný okraj, sekundárně deformovaný (předhradí; inv. č. 7.922, sáček 181, 16. 3. 2016).

SLEZSKO, Ferdinand II. (1617–1637)

mincovna *Vraňslav*, mincmistr Hans Riedel (1624–1627), AR grešle (3/4 krejcar) 1624

Av.: v perličkovém kruhu dvouhlavý nekorunovaný orel se svatozářemi zpřima, na hrudi štítek španělského typu, dole po stranách oddělené zkratky [H]-R

Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko s hladkým obvodem a křížem, uvnitř číslice 3, po stranách oddělená dvojčíslí letopočtu 16-24

Lit.: *Halačka 2011a*, 480, č. 1056 var.

30. 0,620/0,592 g; 16,4/16,4 mm; 9 h; na aversu dvojráz (akropole; inv. č. 8.219, sáček 57, 18. 10. 2014).

AR grešle (3/4 krejcar) 1625

Av.: v perličkovém kruhu dvouhlavý nekorunovaný orel bez svatozáří zpřima, na hrudi štítek španělského typu s obrácenými polovinami znaku

Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko ve dvojitěm hladkém čtvercovém orámování lemovaném rozvilinami, uvnitř číslice 3, kříž jablka má v každém rameni negativní kroužek s tečkou uvnitř, po stranách jablka oddělená dvojčíslí letopočtu 16-25

Lit.: *Halačka 2011a*, 481, č. 1061.

31. 0,642/0,599 g; 15,8/15,7 mm; 7 h (předhradí; inv. č. 6313, sáček 38, inv. č. 6.313, 2. 4. 2012).

Ferdinand III. (1637–1657)

mincovna: *Těšín*, mincmistr Gabriel Görloff (1649–1655), AR grešle (3/4 krejcar) 1653

Av.: zcela nečitelný

Rv.: v nečitelném kruhu říšské jablko ve dvojitěm hladkém čtvercovém orámování lemovaném rozvilinami, uvnitř číslice 3, po stranách oddělená dvojčíslí letopočtu [16]-53

Lit.: *Halačka 2011a*, 615, č. 1358.

32. 0,414/0,360 g; –/– mm; – h; olámaný okraj, sekundárně téměř zcela přepálená a roztavená (předhradí; inv. č. 7.924, sáček 183, 16. 3. 2016).

Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Opole*, mincmistr David Ehinger (1668–1673), AR grešle (3/4 krejcar) 1672

Av.: v perličkovém kruhu dvouhlavý nekorunovaný orel zpřima, na hrudi štítek španělského typu

Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko s dvojitěm hladkým obvodem a křížem s hladkými rameny, uvnitř číslice 3, po stranách oddělená dvojčíslí letopočtu 16-72 a tři dvojice ozdobných znamének (dvě tečky – dvě zavinuté střelky – dvě tečky)

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. C:997; *Šůla 1976*, 49, var. L1 – R21; *Nechanický 1991*, 78, č. 862, tab. XXII:862; *Halačka 2011b*, 737 (pouze ročník).

33. 0,535/0,484 g; 15,1/– mm; 12 h; vylomený okraj (akropole; inv. č. 8.218, sáček 56, 18. 10. 2014).

mincmistr Martin Maximilian Wackerl (1685–1699), AR krejcar 1697

Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava, v perličkovém kruhu LEOPOLDVS·DG·R·I·S·A·G·H·E·B·R·

Rv.: v hladkém kruhu dvouhlavý korunovaný orel zpřima, na hrudi v oválu číslice ·1·, v perličkovém kruhu 97·ARCHIDVX·AVS·DVX·BVR·SILE·16

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. C:990 var. (pouze rub); *Nechanický 1991*, 76, č. 825; *Halačka 2011b*, 733, č. 1674a–b var. (pouze rub).
34. 0,735/0,727 g; 15,6/16,4 mm; 11,5 h; na aversu i reversu drobné vady razidla, na reversu vada střížku (ředina), rozdělovací znaménka tvaru kosočtverců (předhradí; inv. č. 7.921, sáček 176, 1. 1. 2015).

AR grešle (3/4 krejcar) 1694

Av.: v perličkovém kruhu dvouhlavý nekorunovaný orel zpřímá, na hrudi štítek španělského typu
Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko s dvojitým perličkovým a hladkým obvodem a hladkým (?) křížem, uvnitř číslice 3, po stranách oddělená dvojčíslí letopočtu 16-94 a dvě dvojice ozdobných znamének (dva kosočtverce – dvě letící včelky)

Lit.: *Šůla 1976*, 49, var. L1 – R29; *Nechanický 1991*, 78, č. 882 (pouze ročník); *Halačka 2011b*, 737 (pouze ročník).
35. 0,461/0,413 g; 15,5/- mm; 11,5 h; vylomený okraj (akropole; inv. č. 8.263, sáček 300, 18. 4. 2015).

AR grešle (3/4 krejcar) 1696

Av.: v perličkovém kruhu dvouhlavý nekorunovaný orel zpřímá, na hrudi štítek italského typu
Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko s dvojitým hladkým obvodem a křížem s dvojicemi teček na konci každého ramene a tečkou uprostřed, uvnitř číslice 3, po stranách oddělená dvojčíslí letopočtu 16-96 a dvě dvojice ozdobných znamének (dva kosočtverce – dva kosočtverce)

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. LXXXVII:838; *Šůla 1976*, 49, var. L3 – R27; *Nechanický 1991*, 78, č. 885, tab. XXII:885; *Halačka 2011b*, 737, č. 1686 var.
36. 0,536/0,483 g; 15,8/15,4 mm; 6 h; sekundárně zprohýbaná a popraskaná (akropole; inv. č. 8.232, sáček 158, 23. 10. 2014).

AR grešle (3/4 krejcar) 1697

Av.: v perličkovém kruhu dvouhlavý nekorunovaný orel zpřímá, na hrudi štítek italského typu
Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko s dvojitým perličkovým a hladkým obvodem a hladkým křížem, uvnitř číslice 3, po stranách oddělená dvojčíslí letopočtu 16-97 a tři dvojice ozdobných znamének (dva kosočtverce – dvě rozvinuté střílky – dva kosočtverce)

Lit.: *Šůla 1976*, 49, var. L3 – R38; *Nechanický 1991*, 78, č. 886 (pouze ročník); *Halačka 2011b*, 737 (pouze ročník).
37. 0,520/0,478 g; 15,0/16,3 mm; 12 h; olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.229, sáček 155, 23. 10. 2014).

mincovna: *Břeh*, mincmistr Kryštof Brettschneider (1693–1714), AR krejcar 1698

Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava, v perličkovém kruhu
LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·

Rv.: v hladkém kruhu dvouhlavý korunovaný orel, na hrudi v oválu 1, v perličkovém kruhu
98 · ARCHID · AVS (C · B) DVX · BVR · SI · 16

Lit.: *Nechanický 1991*, 83, č. 952 (pouze ročník); *Halačka 2011b*, 747 (pouze ročník).
38. 0,745/0,672 g; -/- mm; 12 h; sekundárně deformovaná (akropole; inv. č. 8.233, sáček 159, 23. 10. 2014).

AR grešle (3/4 krejcar) 1695

Av.: v perličkovém kruhu dvouhlavý nekorunovaný orel zpřímá, na hrudi štítek italského typu
Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko s dvojitým hladkým obvodem a křížem s hladkými rameny a tečkou uprostřed, uvnitř číslice 3, po stranách oddělená dvojčíslí letopočtu 16-95, písmena M-B a dvě dvojice ozdobných znamének (dva kosočtverce – dva kosočtverce)

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, LXXXVII:836; *Šůla 1976*, 49, var. L3 – R27; *Nechanický 1991*, 83, č. 966, tab. XXV:966; *Halačka 2011b*, 747 (pouze ročník).
39. 0,585/0,461 g; 15,4/- mm; 12 h; olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.248, sáček 272, 17. 11. 2014).

Slezsko, VRATISLAV, město, Vladislav II. Jagellonský (1471–1516)

mincovna: *Vratislav*, AR halét z let 1510–1511

Av.: v perličkovém kruhu iniciála W

Rv.: v perličkovém kruhu korunovaný český lev doleva

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 19, č. 15, Taf. XXXI:12; 1892, 2, č. 82, Taf. II:34.

40. 0,224/0,183 g; –/– mm; 12 h; olámaný okraj, sekundárně částečně přehnutý (akropole; inv. č. 8.228, sáček 127, 21. 10. 2014).
41. 0,230/0,203 g; 12,3/12,8 mm; 2 h; sekundárně zprohýbaný (akropole; inv. č. 8.245 sáček 237, 1. 11. 2014).

KORUTANY, Ferdinand I. (1521–1564)

mincovna: *Klagenfurt*, AR jednostranný feník 153?

Av.: v hladkém kosočtverci znak, nad ním letopočet 153[.]

Rv.: hladký

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 18, č. 774 var., Taf. XI:320 var.

42. 0,295/0,269 g; 13,1/11,9 mm (předhradí; inv. č. 7.912, sáček 117, 12. 3. 2014).

TYROLY, Leopold (1619–1632),

mincovna *Hall*, AR krejcar bez letopočtu (ražba z let 1625–1632)

Av.: v hladkém kruhu portrét panovníka doprava,

v hladkém kruhu [L]EOPOLDVS·D·G· AR·[A]VS [...]

Rv.: v perličkovém a dvojitým hladkém kruhu znak podložený dvěma překříženými kříži,

v perličkovém kruhu DV[X] – BVR – COM – TIR

Lit.: *Bruce – Michael 2008*, 35, č. KM 575.

43. 0,573/0,480 g; 16,4/– mm; 12 h; olámaný okraj (předhradí; inv. č. 7.918, sáček 151, 9. 9. 2014).

AR krejcar bez letopočtu

Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava, v perličkovém kruhu

·LEOPOLDVS·D·G·ARC·DVX·A

Rv.: v perličkovém kruhu znak podložený dvěma překříženými kříži, v perličkovém kruhu

·DVX·BVRGV·COMES·TIROL

Lit.: *Bruce – Michael 2008*, 34, č. KM 253.

44. 0,503/0,475 g; 15,3/15,7 mm; 12 h; olámaný okraj, sekundárně zprohýbaný

(akropole; inv. č. 8.237, sáček 195, 28. 10. 2014).

Karel VI. (1711–1740)

mincovna: *Hall*, AR krejcar bez letopočtu

Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava, CAR·VI·DG·R·I·S·A·G·H·H·B·R

Rv.: v perličkovém kruhu dvouhlavý korunovaný orel zpřima, na hrudi štítek italského typu,

ARCHID·AVST·v ozdobné kartuši 1·DVX·B·CO·TY

Lit.: *Bruce – Michael 2007*, 22, č. KM 1510.

45. 0,718/0,668 g; 15,1/14,9 mm; 12 h; sekundárně částečně přehnutý; rozdělovací znaménka

tvaru kosočtverců (akropole; inv. č. 8.249, sáček 273, 17. 11. 2014).

SALZBURG, arcibiskupství, **Jan Jakub Khuen z Belasi-Lichtenbergu** (1560–1587)

mincovna: *Salzburg*, mincmistr Christof Schildperger (?–?), AR jednostranný 2 feník 1574

Av.: ve dvojitým trojpásu tři znaky, v obou horních úhlech trojpásu rozviliny, pod nimi letopočet [I]574

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Bernhart – Roll 1929–1930*, 88, č. 1210; *Šmerda 1987*, tab. 17:B/17.

46. 0,407/0,375 g; –/15,1 mm; sekundárně částečně prohnutý

(akropole; inv. č. 8.256, sáček 282, 13. 1. 2015).

UHRY, Albrecht (1437–1439)

neznámá falzátorská dílna, AE denár – dobové falzum

Av.: v hladkém kruhu dvojitý kříž, po stranách nečitelné značky, v perličkovém kruhu

[.]A[.]BERTI [.....]

Rv.: ve dvojitým trojpásu rozděleném hrotitými výstupky tři znaky, mezi nimi křížek

Lit.: *Huszár 1979*, 96, č. 503 var.

47. 0,275/0,263 g; 13,6/13,3 mm; 9 h; sekundárně zprohýbaný

(předhradí; inv. č. 7.043, sáček 82, 6. 4. 2013).

Slezsko, **LEHNICE-BŘEH, Luisa z Anhaltu** (1673)

mincovna: *Břeh*, mincmistr Kryštof Brettschneider (1665–1673), AR grešle (3/4 krejcar) 1673

Av.: v hladkém (?) kruhu jednohlavá orlice zpřima, dole po stranách oddělené zkratky C-B

Rv.: v hladkém (?) kruhu dva korunované spojené znaky, nahoře a po stranách dvě dvojice ozdobných znamének (dva trojlisty – dva trojlisty)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 8, č. 463, Taf. XXIII:154 var. (s odlišným letopočtem); *Holečková 2010*, 108 a 278, č. 204.

48. 0,471/0,412 g; 15,9/15,9 mm; 4,5 h; sekundárně zprohýbaná (akropole; inv. č. 8.226, sáček 125, 21. 10. 2014).

Slezsko, **WÜRTEMBERG-OLEŠNICE, Sylvius Friedrich** (1668–1697)

mincovna: *Olešnice*, mincmistr Samuel Pfahler (1674–1679), AR VI krejcar 1674

Av.: v perličkovém kruhu nečitelný obraz, v nečitelném kruhu [S]YLV[I]F[R]ID DG DVX v kartuši VI [WIRT.TEC.]I·S·OL[S.]

Rv.: v perličkovém kruhu orlice zpřima, dole po stranách oddělené zkratky S-P, v nečitelném kruhu [C]O·MONT[B]·DO·I·H[EID.]STERN·&·ME·1674

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 10, č. 205, Taf. XXVII:57 var.; *Holečková 2010*, 211 a 301, č. 385 var.

49. 2,299/2,125 g; –/– mm; 12 h; přepálením a natavením sekundárně deformovaný (akropole; inv. č. 8.238, sáček 196, 28. 10. 2014).

vardajn Johann Jost Tolle (1693–1696), AR grešle (3/4 krejcar) 169? (ražba z let 1694–1696)

Av.: v perličkovém kruhu v ozdobné kartuši jednohlavá slezská orlice zpřima, při dolním okraji iniciály I·I·[T]

Rv.: v perličkovém kruhu v ozdobné kartuši znak, letopočet s ohledem na deformaci okraje nečitelný, v dolní části v oválu hodnota 3

Lit.: *Holečková 2010*, 213 a 302, č. 393 var.

50. 0,457/0,442 g; 14,6/– mm; 12 h; olámaný a částečně přehnutý okraj, sekundárně deformovaná (akropole; inv. č. 8.252, sáček 276, 17. 11. 2014).

Christian Ulrich (1664–1704)

mincovna: *Olešnice*, AR krejcar 1683

Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava, v perličkovém kruhu CHRIST.V.D G v oválu I DVX·W.T·S·O·B

Rv.: v perličkovém kruhu v korunované ozdobné kartuši oválný znak, dole pod kartuši šesticípá hvězdička, 83·COMON·D·I·HEID·STERN·M·16

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 11, č. 281, Taf. XXVIII:74 var. (s odlišným letopočtem); *Holečková 2010*, 216 a 303, č. 401.

51. 0,710/0,666 g; 16,2/16,3 mm; 12 h; sekundárně zprohýbaný (akropole; inv. č. 8.250, sáček 274, 17. 11. 2014).

AR grešle (3/4 krejcar) 1680

Av.: ve dvojitěm perličkovém a hladkém kruhu v ozdobné oválné kartuši jednohlavá slezská orlice zpřima, pod ní šesticípá hvězdička

Rv.: ve dvojitěm perličkovém a hladkém kruhu v ozdobné kartuši korunovaný oválný znak, po stranách koruny oddělená dvojčíslí letopočtu 16-80, pod znakem šesticípá hvězdička

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 11, č. 268, Taf. XXVIII:76 var.; *Holečková 2010*, 217 a 303, č. 407.

52. 0,576/0,537 g; 15,5/15,8 mm; 12 h; na aversu vada materiálu (ředina), krajový střížek (akropole; inv. č. 8.236, sáček 194, 28. 10. 2014).

vardajn Lukáš Laurentius (1677, 1694–1699), AR grešle (3/4 krejcar) 1698

Av.: ve dvojitěm hladkém a perličkovém kruhu v ozdobné kartuši jednohlavá slezská orlice zpřima, v dolní části oddělená písmena L-L

Rv.: v perličkovém kruhu v ozdobné kartuši korunovaný znak, po stranách koruny oddělená dvojčíslí letopočtu 16-98, v dolní části v oválu 3

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 12, č. 312, Taf. XXIX:82 var. (s odlišným letopočtem); *Holečková 2010*, 218 a 303, č. 409.

53. 0,492/0,437 g; -/15,8 mm; 12 h; sekundárně částečně přehnutá, vyložený okraj, krajový střížek (předhradí; inv. č. 7.923, sáček 182, 16. 3. 2016).

AR grešle (3/4 krejcar) 1699

Av.: ve dvojitém hladkém a perličkovém kruhu v ozdobné kartuši jednohlavá slezská orlice zpřima, v dolní části oddělená písmena L-L

Rv.: v hladkém (?) kruhu v ozdobné kartuši korunovaný znak, po stranách koruny oddělená dvojčíslí letopočtu 16-99, v dolní části v oválu nečitelná hodnota

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 12, č. 315, Taf. XXIX:82 var. (s odlišným letopočtem); *Holečková 2010*, 218 a 304, č. 410 var.

54. 0,432/0,348 g; -/- mm; 12 h; olámaný okraj, sekundárně zprohýbaná a popraskaná (akropole; inv. č. 8.246, sáček 270, 17. 11. 2014).

BRANIBORY-BAYREUTH, Christian (1603–1655)

mincovna *Norimberk*, mincmistr Heinrich Straub (1622–1623), AR jednostranný fenik 1623

Av.: ve dvojitém hladkém kruhu v jednoduchém trojpásu tři znaky, nahoře po stranách oddělené zkratky H-S, dole letopočet 1625

Rv.: hladký, částečně patrný negativní obraz aversu

Lit.: *Bruce – Michael 2008*, 358, č. KM 45.

55. 0,379/0,347 g; 14,8/13,8 mm; sekundárně částečně přehnutý (akropole; inv. č. 8.234, sáček 191, 28. 10. 2014).

GÖTTINGEN, město

AR 1/24tolaru (groš) 1617 s titulaturou Matyáše

Av.: v perličkovém kruhu korunovaná iniciála G, v perličkovém kruhu MON` GOTTING[E]NS

Rv.: v perličkovém kruhu říšské jablko, uvnitř číslice 24, v perličkovém kruhu `17 MATTI` RO`IM[.S.]A`16`

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 99, č. 3941; *Bruce – Michael 2008*, 499, č. KM 10.

56. 1,234/1,222 g; 18,1/18,4 mm; 6 h; pod číslicí 7 stopy po úpravě razidla (akropole; inv. č. 8.239, sáček 209, 30. 10. 2014).

KOSTNICE, město

mincovna: *Kostnice*, mincmistr Franz Staiffel (1676–1680), vardajn Hans Konrad Betzerin (1676–1686), AR krejcar z let 1657–1705

Av.: v perličkovém kruhu znak podložený dvěma překříženými kříži, na dolním rameni kroužek

Rv.: v perličkovém kruhu jednohlavá korunovaná orlice, na hrudi znak

Lit.: *Bruce – Michael 2008*, 462, č. KM 166.

57. 0,643/0,588 g; 15,4/15,3 mm; 6 h (akropole; inv. č. 8.243, sáček 235, 1. 11. 2014).

NORIMBERK, město

mincovna: *Norimberk*, mincmistr Georg Friedrich Nurnberger (1677–1716), AR krejcar (4 fenik) 1693

Av.: v provazcovém kruhu dva překřížené kříže, v perličkovém kruhu +STADT MVNTZ·1693·

Rv.: v perličkovém kruhu dva spojené znaky, nad nimi okřídlená hlava anděla, pod nimi značka .N.

Lit.: *Kellner – Kellner 1991*, 137, č. 327.

58. 0,651/0,612 g; 15,6/15,1 mm; 12 h; rozdělovací znaménka tvaru teček (akropole; inv. č. 8.253, sáček 277, 17. 11. 2014).

POLSKO, Jan Albrecht (1492–1501)

mincovna: *Krakov*, AR půlgroš

Av.: v perličkovém kruhu jednohlavá orlice zpřima, v nečitelném kruhu [MO]NETA·I· ALBERTI

Rv.: v perličkovém kruhu koruna, v perličkovém kruhu +REGIS čtvrcený čtverec – pětistá květina [POLONIJE]

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 133, č. 2775.

59. 0,671/0,643 g; -/16,1 mm; 3 h; částečně přehnutý okraj, rozdělovací znaménka na aversu tvaru kosočtverců (akropole; inv. č. 8.270, bez čísla sáčku a data).

Zikmund I. (1506–1548)

blíže neurčená mincovna, AR denár bez letopočtu

Av.: v hladkém kruhu korunovaná jednohlavá orlice zpřima

Rv.: v nečitelném kruhu koruna, po stranách oddělená zkratky S-[P]

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 133, č. 5305, taf. LXXXXI:2783 var.

60. 0,223/0,199 g; –/– mm; 3 h; olámaný okraj (předhradí; inv. č. 7.044, sáček 83, 6. 4. 2013).

Polsko, **GDANŤSK**, město, **Zikmund III. Vasa** (1587–1632)

mincovna: *Gdaňsk*, AR groš 1625

Av.: v hladkém kruhu portrét panovníka doprava, v hladkém (?) kruhu

[S]I[G]I[S:]III [:D:G:REX:POL:]D:P:R·

Rv.: v hladkém kruhu v ozdobné kartuši oválný znak, v nečitelném kruhu nečitelné znaménko

GRO[SSVS: C]IVI:GE[DANENSIS:162]S

Lit.: *Bruce – Michael 2008*, 1263, č. KM 11 var.; *Dutkowski – Suchanek 2000*, 77, č. 150/IIa (?).

61. 0,354/0,331 g; –/– mm; 7,5 h; olámaný a popraskaný okraj (akropole; inv. č. 8.231, sáček 157, 23. 10. 2014).

AR denár 1591

Av.: v perličkovém kruhu jednohlavá orlice zpřima a s napřaženým mečem nad hlavou, na hrudi koruna

Rv.: v provazcovém kruhu v ozdobné kartuši dva korunované kříže nad sebou, po stranách rozdělené dvojčísli letopočtu 9-1

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 141, č. 5781, Taf. LXXXXVIII:2999 var. (s odlišným letopočtem);

Dutkowski – Suchanek 2000, 76, č. 145 I.

62. 0,343/0,320 g; 12,1/12,1 mm; 12 h (akropole; inv. č. 8.261, sáček 298, 18. 4. 2015).

AR denár 1596 (?)

Av.: v perličkovém kruhu jednohlavá orlice zpřima a s napřaženým mečem nad hlavou, na hrudi koruna

Rv.: v nečitelném kruhu v ozdobné kartuši nečitelný znak, po stranách rozdělené dvojčísli letopočtu [9]-6

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 141, č. 5786, Taf. LXXXXVIII:2999 var. (s odlišným letopočtem);

Dutkowski – Suchanek 2000, 76, č. 145 VII.

63. 0,295/0,260 g; 11,9/12,0 mm; 12 h (akropole; inv. č. 8.265, sáček 302, 18. 4. 2015).

Polsko, **LOBZENICA**, město

mincovna: *Lobzenica*, AR denár 161?

Av.: jednohlavá korunovaná orlice zpřima, na hrudi štítek s křížem

Rv.: korunovaný monogram AK, po stranách oddělená nečitelná čísla 1-[.]

Lit.: *Bruce – Michael 2008*, 1272, č. KM 6.

64. 0,218/0,188 g; 10,9/– mm; 3 h; vylomený okraj, sekundárně zprohýbaný (akropole; inv. č. 8.221, sáček 59, 18. 10. 2014).

AR denár 1613

Av.: v hladkém kruhu jednohlavá korunovaná orlice zpřima, na hrudi znak

Rv.: v hladkém kruhu střecha oborohu, nahoře rozdělené poslední dvojčísli letopočtu 1-3

Lit.: *Bruce – Michael 2008*, 1272, č. KM 5.

65. 0,296/0,270 g; 11,9/11,4 mm; 7,5 h (akropole; inv. č. 8.266, sáček 303, 18. 4. 2015).

66. 0,214/0,191 g; 10,9/– mm; 6,5 h; olámaný okraj (akropole; inv. č. 8.267, sáček 304, 18. 4. 2015).

Polsko, **POZNAŤ**, město, **Zikmund III. Vasa** (1587–1632)

mincovna: *Poznaň*, AR denár 1605

Av.: v hladkém kruhu jednohlavá korunovaná orlice zpřima, na hrudi znak

Rv.: v hladkém kruhu dva zkřížené korunované klíče, po stranách číslice rozdělené dvojčísli letopočtu 0-5

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 144, č. 5919, taf. LXXXXIX:3035 var. (s odlišným letopočtem);

Bruce – Michael 2008, 1272, č. KM 5.

67. 0,261/0,232 g; 11,7/12,0 mm; 4 h; olámaný okraj (předhradí; inv. č. 7.046, sáček 107, 20. 11. 2013).

AR denár 160?

Av.: jednohlavá korunovaná orlice zpřímá, na hrudi znak

Rv.: v nečitelném kruhu dva korunované zkřížené korunované klíče, po stranách číslice rozděleného dvojčíslí letopočtu 0-[.]

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 144, č. 5918–5923 var., taf. LXXXIX:3035 var.; *Bruce – Michael 2008*, 1272, č. KM 5.

68. 0,187/0,161 g; 10,2/– mm; 12 h; vylomený okraj (akropole; inv. č. 8.268, sáček 305, 18. 4. 2015).

69. 0,202/0,181 g; 10,8/10,7 mm; 7 h (akropole, inv. č. 8.258, sáček 284, 13. 1. 2015).

Počební peníze

ČECHY, Rudolf II. (1576–1611)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Wolf Herold (1592–1597), měděný počební groš 1593

Av.: v hladkém kruhu korunovaná iniciála R, po stranách rozdělená dvojčíslí letopočtu I5-9[3],

v nečitelném kruhu RAIT·GROS[CH·DE]R BEHMISCHEN CAM[E]R

Rv.: ve dvojitěm hladkém kruhu korunovaný český lev doleva, v nečitelném kruhu nečitelná kytička GROSS·POCZETNI·KOMORY[·CZE]SKE

Lit.: *Fiala 1889*, 166, č. 1800 var.; *Janovský 1948*, č. 66 var. (pouze rub); *Mrštník 2004*, 49, č. 63a var.; *Prokisch – Grundner-Rosenkranz – Heinz 2009*, 278, A.7/1/3/13A; *Smišek 2017*, 55, č. 57, tab. 21:57.

70. 3,141/3,082 g; 20,5/20,8 mm; 11 h; rozdělovací znaménka na aversu tvaru teček, na reversu tvaru kosočtverců; zelená a tmavá červenohnědá patina; při okraji otvor (1,9/1,7 mm) proražený patrně hrotem kruhového průřezu z reversu na avers a další tři nedokončené při okraji a v ploše reversu (předhraď; inv. č. 6.314, sáček 40, 2. 4. 2012).

NORIMBERK, Hans Schultes I. (*?–mistrem od 29. prosince 1553– †červen 1584)

mosazný počební peníz

Av.: v hladkém kruhu okolo šestilisté (?) růžice střídavě tři koruny a tři lilie do kruhu, v hladkém kruhu [.....] obrácené VOA[.....]A

Rv.: v hladkém kruhu říšské jablko ve dvojitěm trojpasu rozděleném hrotitými výstupky, u každého výstupku po dvou tečkách, v hladkém kruhu trojúhelník AV[.]BD obrácené V[.....]:

Lit.: –

71. 0,541/0,529 g; –/– mm; ? h; mírně korodovaný, excentrický; světlá zelená a tmavá hnědá patina (akropole; inv. č. 8.269, sáček 352, 6. 5. 2015).

Johann Jacob Dietzel (*?–mistrem od 7. května 1711–poslední zmínka 1748)

mosazný počební peníz

Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava [...] [...] G·F·R [...] REX

Rv.: v dvojitěm hladkém a perličkovém kruhu dvě překřížené korunované iniciály L lemované po stranách dvěma palmovými ratolestmi, IO[...] IACOB DIETZ[...] [...] E[...] P

Lit.: –

72. 0,735/0,715 g; 18,9/18,2 mm; 6 h; tmavá červenohnědá patina (akropole; inv. č. 8.254, sáček 278, 17. 11. 2014).

–, Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava L[VD·XV.]DG[·FR.]E[·N.]REX

Rv.: v perličkovém kruhu dvě překřížené korunované iniciály L, mezi nimi a po stranách tři lilie, ·IOHANN·IACOB·DIETZEL·[RECH]·PFENING

Lit.: *Feuardent 1915*, 173, č. 13248 var. (pouze líc), č. 13249 var. (pouze rub).

73. 0,706/0,696 g; 21,3/20,6 mm; 6 h; krajový střížek, světlá zelená a tmavá červenohnědá patina (akropole; inv. č. 8.255, sáček 281, 13. 1. 2015).

Blíže neurčitelný výrobce

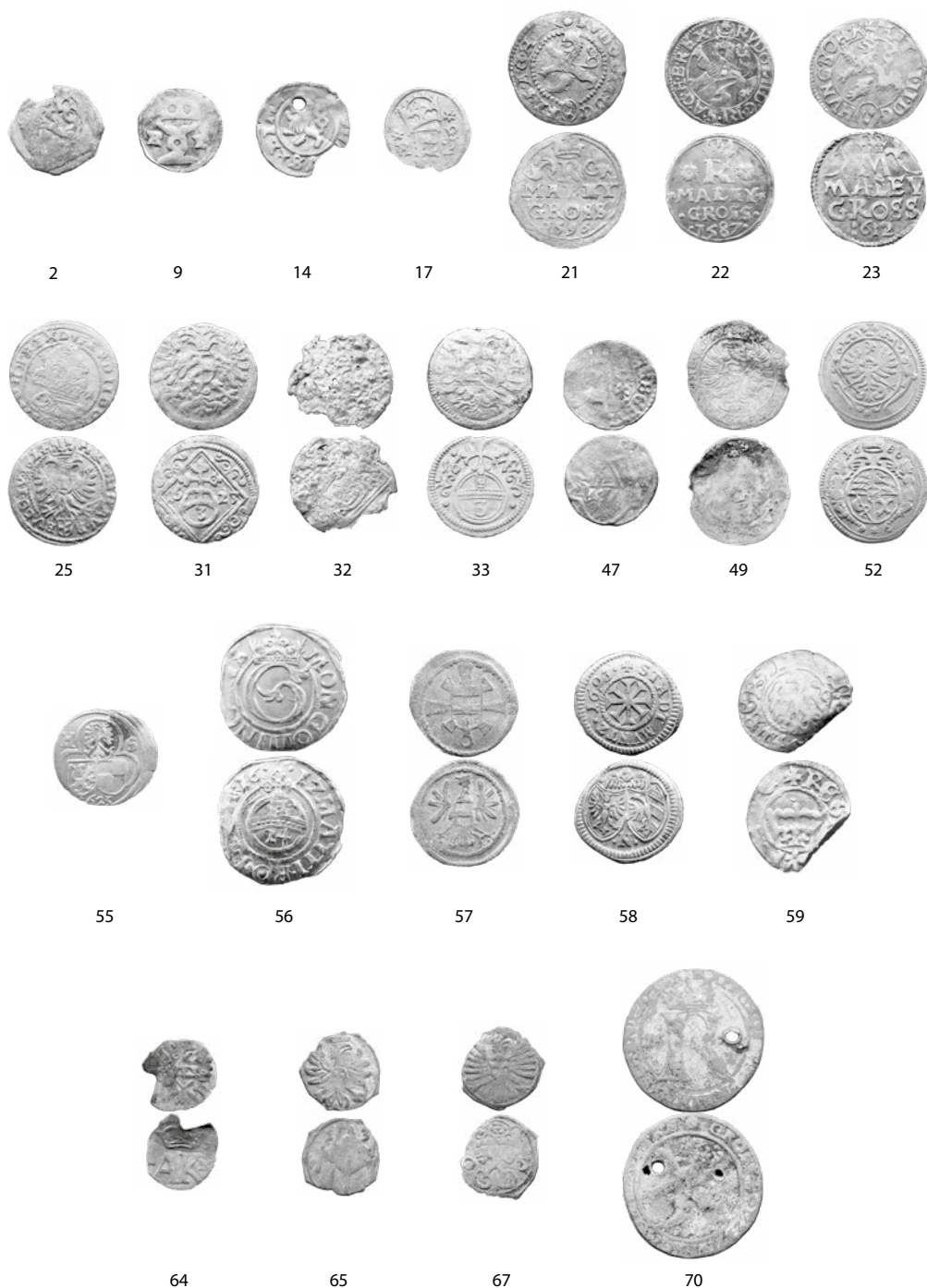
mosazný počební peníz patrně z prvních dvou třetin 18. století

Av.: ve dvojitěm hladkém a perličkovém kruhu portrét panovníka doprava, LUD·XV[...] G·F·R·ET[.....]

Rv.: ve dvojitěm hladkém a perličkovém kruhu stojící Minerva, [.....]A[.....] [.....]

Lit.: –

74. 0,324/0,320 g; 17,3/- mm; 12 h; část ražby (cca 20 %) odlomena, tmavá červenohnědá patina (předhradí; inv. č. 7.925, bez čísla sáčku, 12. 3. 2014).

Obr. 1. Výběr nálezů mincí z areálu vraclavského hradiště (čísla odpovídají katalogu; foto K. Smíšek).

Zhodnocení

Soubor vrcholně až pozdně středověkých a raně novověkých ražeb získaných během různých časových období s detektory kovů čítá celkem 74 jednotlivě nalezených mincí – akropole 54 ks (73 %) a předhradí 20 ks (27 %).² Až na několik výjimek náleží téměř všechny nalezené ražby k drobným nominálům, pro něž jsou obecně charakteristické malé rozměry a relativně malá až zanedbatelná hmotnost. U většiny mincí (41 kusů – 55,4 %) je patrný různý stupeň sekundárního mechanického poškození, vzácně se vyskytlo také sekundární přepálení (dva kusy – 2,7 %) a záměrné sekundární úpravy (dva kusy – 2,7 %). Ačkoliv převážná část nalezených mincí pochází z akropole hradiště, při bližším srovnání zjistíme, že obě části souboru jsou z hlediska geografického původu i chronologie velmi podobné a liší se pouze v dílčích částech. Nalezené mince jsou tedy analyzovány jako jeden soubor³ a důležité odlišnosti jsou dále komentovány.

Z hlediska geografického původu jsou ve vracavském souboru zastoupeny především ražby domácí (tj. české, moravské, slezské a hornolužické) provenience. V malé míře jsou obsaženy také ražby sousedních rakouských zemí. Tuto část mincí tedy lze s ohledem na jejich historický kontext považovat za domácí oběživo, respektive oběživo běžně platné na celém tehdejší prostorů zemí Koruny české a pozdější habsburské monarchie. Mince německých zemí a měst, slezských knížectví a také ražby uherské a polské jsou zastoupeny nepoměrně méně (tab. 1).

Tab. 1. Geografické spektrum nálezů mincí z vracavského hradiště.

Země	akropole	%	předhradí	%	celkově	%
Čechy	15	27,7	9	45	24	32,4
Morava	4	7,4	0	0	4	5,4
Slezsko	9	16,6	3	15	12	16,2
Slezská knížectví	6	11,1	1	5	7	9,5
Horní Lužice	1	1,9	1	5	2	2,7
Korutany	0	0	1	5	1	1,3
Tyroly	2	3,7	1	5	3	4,1
Uhry	0	0	1	5	1	1,3
Salzburg	1	1,9	0	0	1	1,3
Německé země a města	7	13	1	5	8	10,8
Polsko	9	16,7	2	10	11	14,9
celkově	54	100	20	100	74	100

Nalezené mince pokrývají chronologický interval přibližně od počátku 15. století až do poloviny 18. století (tab. 2). Jen minimálně jsou v souboru zastoupeny ražby z průběhu prvních tří čtvrtin 15. století (kat. č. 1–2, 47) a výrazně v něm vystupují až mince z konce 15.⁴ a zejména průběhu 16.–18. století. Nálezy ražeb z chronologického intervalu 2. poloviny 18.–20. století nebyly sledovány, katalogizovány

2 Vzájemnou disproporci je do určité míry možné vysvětlit jako důsledek nerovnoměrného časového rozložení průzkumných prací. Na akropoli hradiště byl proveden průzkum v celkovém součtu 410 hodin, zatímco na předhradí pouze 108 hodin. Toto vysvětlení je však zároveň platné pouze částečně, neboť zatímco orané předhradí sledujeme již dlouhodobě a ornice zde byla během té doby „otočena“ mnohokrát, na akropoli jde o výsledek prospekce sice intenzivní, ale zaměřené na pouhé tři ořební cykly, a to navíc v rychlém časovém sledu. V praxi se to projevuje tak, že zatímco množství cílů z barevných kovů je na předhradí dnes již velmi redukováno, potenciál ornice na akropoli (dnes již opět pochopitelně zatrávněné) zůstává i nadále značný.

3 Prostorová lokalizace nalezených mincí s ohledem na geografické členění vracavského hradiště je uvedena u každé mince v katalogu.

4 U této části souboru tvořené především ražbami Vladislava II. Jagellonského a obtížně datovatelnými ražbami hornolužického Zhořelce je otázkou, zda se do sledovaného prostoru dostaly již v průběhu poslední čtvrtiny 15. století. Nelze totiž vyloučit možnost, že k jejich archeologizaci mohlo dojít i během první třetiny 16. století. To se týká především plochy akropole, kde návaznost těchto mincí na starší mincovní nálezy zcela chybí, a naopak zde mají chronologicky blíže k ražbám Ludvíka I. Jagellonského a Ferdinanda I.

ani analyzovány, neboť se jak v prostoru vracavského hradiště, tak v jeho okolí a obecně i na území České republiky vyskytují zcela běžně.⁵

Tab. 2. Chronologické spektrum nálezů mincí z vracavského hradiště.

Časový interval	akropole	%	předhradí	%	celkově	%
1300–1378	0	0	0	0	0	0
1378–1419	0	0	1	5	1	1,4
1419–1434	0	0	1	5	1	1,4
1434–1471	0	0	1	5	1	1,4
1471–1526	11	20,4	6	30	17	23
1500–1550 bl. neurč.	0	0	1	5	1	1,4
1526–1648	26	48,1	6	30	32	43,2
1648–1750	17	31,5	4	20	21	28,4
celkově	54	100	20	100	74	100

Ze vzájemného chronologického srovnání nálezů mincí z předhradí a akropole vyplývají některé zajímavé skutečnosti (tab. 2). Na obou zkoumaných plochách zcela chybí jakékoliv ražby ze 13.–14. století, které by navazovaly na nejstarší horizont mincovních nálezů z doby fungování hradiště a relativně nedlouho po jeho opuštění. Pro podobné soubory ztrátových ražeb z venkovského prostředí je absence mincí z 13. století poměrně typická, avšak pro století následující to již obvykle neplatí.⁶ Toto zjištění tedy jednoznačně ukazuje na zásadní změnu ve vývoji hradiště, pravděpodobně v souvislosti se změnou správní či sídlištní struktury (vznik lokality Tisová-Staré Mýto či založení Vysokého Mýta?). Ojedinelým dokladem mincovního oběhu v bezprostředním okolí hradiště tak pro období 13. století zůstává pouze již zmiňovaný hrobový nález brakteátu Václava II. (1278–1308) ve funkci obolu mrtvých z archeologického výzkumu v bývalém vracavském kostele sv. Václava (*Militký 2001*).

Nálezy nejstarších ražeb z první poloviny 15. století se koncentrují na ploše předhradí hradiště (kat. č. 1–2, 47) a na ploše akropole zcela chybí (obr. 2). Tato disproporce naznačuje poněkud odlišné využívání obou ploch hradiště v období po ukončení jeho funkce. Možným důvodem pro poněkud dřívější zájem obyvatel vesnice o plochu předhradí patrně mohla být její vhodnější dispozice a snadnější přístupnost ve srovnání s relativně malou a hůře přístupnou plochou ostrožny akropole.⁷ Jiné možné vysvětlení nabízí informace, že „bezprostředně za jižním valem hradiště byly nalezeny hroty šípů do kuší“ (*Skrůžný 1962*, 13, pozn. 29). Později též autor (i když patrně opět pouze na základě informace o nálezech hrotů šípů před jižním valem) již explicitně mluví o táboře husitských vojsk v areálu vracavského hradiště (*Skrůžný 2002*, 25). Ačkoliv k této interpretaci musíme nutně přistupovat velmi kriticky, nemůžeme zcela vyloučit možnost, že se předhradí stalo v průběhu 15. století dějištěm nějaké vojenské události. I když to zatím prokázat nelze a tvrzení lze připustit maximálně v rovině hypotéz, bude třeba této otázce věnovat pozornost, i s ohledem na skutečnost, že další vrcholně středověký hrot šípů byl objeven při archeologickém výzkumu předhradí v roce 2014 (*Vích 2016*, 153–154, obr. 24:1).

5 Struktura jednotlivých nálezů mincí z tohoto období je podle dlouholetých zkušeností K. Smiška prakticky zcela uniformní a s ohledem na peněžně-historické vztahy zcela ve shodě s historickým vývojem našeho území. Ze zahraničních ražeb se nejvíce a zpravidla s konkrétní (ovšem ne vždy jednoznačně vysvětlitelnou) vazbou na specifické události vyskytují nálezy mincí německých z období císařství až Třetí říše) ojedinele pak také mince francouzské, italské či švýcarské proveniencie (a spíše výjimečně i jiných evropských zemí) a velmi vzácně též mince mimoevropské proveniencie. Tyto nálezy často odrážejí spektrum událostí archeologicky již vůbec nezachytitelných (např. rozvoj turismu a obecně cestování, sběratelství apod.) nebo běžně archeologicky téměř nezkoumaných (např. události z průběhu 2. světové války, odsunu německých obyvatel atd.).

6 K. Smišek prostudoval tři obdobně početné soubory nálezů ztrátových mincí ze tří středoevropských lokalit – Libice nad Cidlinou (okr. Nymburk), Týnec nad Labem (okr. Kolín) a Velké Přílepy (okr. Praha-západ). Ve všech třech souborech je pro období vrcholného středověku jasně zřetelný chronologický vývoj, na jehož počátku jsou parvy (a ojedinele také pražské groše) Václava II. či Jana Lucemburského. Struktura vracavského souboru je tedy při srovnání s těmito soubory skutečně odlišná.

7 Zde doporučujeme srovnat terénní situaci na mapových podkladech.

Obr. 2. Prostorová distribuce nálezů mincí z období 1300–1526.

Mince z vraclavského hradiště náleží v naprosté většině do kategorie nejdrobnějšího dobového oběživa, tj. zpravidla nejnižších nominálů či jejich nejmenších násobků. Pro období do roku 1526 se jedná především o domácí ražby (díly pražského groše – peníze a haléře) a v minimálním množství případů také o zahraniční denárové a grošové ražby. Poněkud odlišná je situace u raně novověkých ražeb (obr. 3). Pouze v mírně nadpoloviční většině jsou zastoupeny domácí ražby (a ražby z dalších území bývalé habsburské monarchie). Kromě drobných nominálů (haléře, krejcarové díly) jsou v této části souboru výrazněji zastoupeny např. malé groše z konce 16. a počátku 17. století (4 kusy, kat. č. 20–23), krejcarý (9 kusů, kat. č. 24–27, 34, 38, 43–45) a grešle (8 ks, kat. č. 30–33, 35–37, 39). V nezanedbatelném počtu novověkých zahraničních ražeb dominují mince polské a německé provenience následované ražbami slezských knížectví. V zahraniční části souboru jsou rovněž jen ojediněle zastoupeny vyšší grošové (kat. č. 56, 61) a krejcarové nominály (kat. č. 49) a naopak zcela převažují drobné ražby (krejcarý, grešle, feniky a denáry). Za výjimečný nález je možno označit celkem tři kusy denárů polského města Lobzenica (kat. č. 64–66) z počátku 17. století. Na rozdíl od zcela běžných gdaňských a poznaňských denárů se lobzenické ražby na našem území prakticky nevyskytují. Tyto nálezy tak mohou s jistou opatrností dokládat určité vazby (některého z) obyvatel Vracavi daným směrem.

Obr. 3. Prostorová distribuce nálezů mincí z období 1526–1750.

Pozoruhodným zjištěním je naprosto minimální výskyt dobových mincovních falz v celém chronologickém spektru analyzovaného souboru (pouze dva kusy – 2,7 %). Dobová falza obsahuje pouze jeho chronologicky starší část. Jedná se především o měděný husitský flútek (kat. č. 2) a dobové falzum Albrechtova uherského denáru (kat. č. 47). Obecně se s kategorií dobových falz setkáváme v podobně početných souborech zejména v prostředí sídel a měst poměrně běžně (např. *Durdík – Nemeškalová–Jiroudková 1989; Militký – Šlézar 2007; Juřina – Militký 2016*). Poněkud složitější je otázka výskytu husitských ražeb. S ohledem na svědectví dobových pramenů lze konstatovat, že se prakticky jedná o falza napodobující soudobé drobné

stříbrné peníze se lvev a čtyřrázem Václava IV. (1378–1419) ražené po roce 1384. Jejich ražba probíhala kromě oficiálních mincoven v Praze a Kutné Hoře také přímo v husitském Táboře a rovněž v mnoha dalších polooficiálních či ilegálních dílnách (např. *Castelin 1953*, 169, 172; *Hána 2003*, 32–33). V případě vracavského exempláře (stejně jako u jiných obdobných nálezů: *Smišek – Vích 2018*) tedy prakticky nelze rozhodnout, zda se jedná o ražbu „oficiální“ (doloženou písemnými prameny) či o neoficiální a pokoutně ražené dobové falzum. Stav numismatického bádání o mincovnictví husitské revoluce byl do nedávné doby ovlivněn také sporadickým množstvím nálezů flútků, neboť ty ze zřejmých důvodů nebyly předmětem záměrné teaurace (výjimku představuje pouze poklad z Českého Brodu: *Nohejlová 1941*) a nelze u nich ani předpokládat dlouhodobý oběh (*Dohnal – Korený – Militký 1999*, 561; *Marešová – Militký 2000*, 195). Množství nálezů flútků však v posledních několika desetiletích poměrně výrazně narůstá díky archeologickým výzkumům měst a sídel (např. *Durdík – Nemeškalová–Jiroudková 1989*; *Dohnal – Korený – Militký 1999*; *Koppová – Militký 2000*; *Marešová – Militký 2000*) a především díky amatérským i profesionálním průzkumům pomocí detektorů kovů (např. *Hampel 2008*).⁸

V poměrně neobvyklé míře (celkem pět kusy – 6,8 %) jsou ve vracavském souboru zastoupeny ražby nemincovního charakteru – početní peníze. Pouze jeden exemplář, navíc sekundárně upravený, náleží české vládní produkci z doby vlády Rudolfa II. z kutnohorské mincovny (kat. č. 70). Její ražby patří obecně mezi nejběžněji nalázané české početní peníze (*Smišek, v přípravě*). Většinu této části souboru však představují ražby produkované soukromými dílnami z jihoněmeckého Norimberku (kat. č. 71–74). Nejstarší z nich patří mistru Hansi Schultesovi I. (kat. č. 71). Ražby tohoto mistra nebyly donedávna na našem území příliš zastoupeny, avšak v posledních letech jejich počet postupně narůstá (*Smišek, v přípravě*). Dvěma exempláři jsou zastoupeny ražby dalšího norimberského mistra Johanna Jacoba Dietzela (kat. č. 72–73), jehož výrobky patří mezi velmi běžné nálezy (*Smišek, v přípravě*). Výrobce posledního kusu (kat. č. 74) není možné vzhledem ke stavu dochování blíže určit, nicméně pravděpodobně náleží do přibližně stejného časového období jako obě předchozí ražby. Výskyt početních peněz ve venkovském prostředí nebyl donedávna příliš reflektován. Především díky aktivitám amatérů s detektory kovů se však stále více ukazuje, že tyto ražby byly i ve venkovském prostředí hojně užívány patrně jak primárně (tj. pomůcka pro počítání na abaku), tak také sekundárně jako jednoduché ozdoby či amulety.⁹

Mírně nadpoloviční většina (41 kusů – 55,4 %) nalezených mincí je sekundárně poškozena olámaním okraje, vylomením části mincovního obrazu či opisového pásu, zprohýbáním a přehnutím.¹⁰ Většinu poškození lze nejspíše přičíst na vrub intenzivní zemědělské činnosti probíhající na obou plochách (a v případě předhradí až do zcela nedávné doby za využití těžké techniky) v různé intenzitě po několik stovek let. Pouze ojediněle se v souboru vyskytly také záměrně upravené ražby (dva kusy – 2,7 %). V prvním případě se jedná o drobný bílý peníz Ferdinanda I. (kat. č. 14), ve druhém případě pak o již výše uvedený početní peníz Rudolfa II. (kat. č. 70). U této ražby se kromě jednoho otvoru setkáváme ještě s minimálně třemi dalšími pokusy o proděravění. Z obecného hlediska se u takto sekundárně upravených ražeb jedná o pouhé funkční proměnění mince (zpravidla zcela bez ohledu na její aktuální stav a případnou platnost)¹¹ jakožto pouhého předmětu z drahého či obecného barevného kovu jiné požadované funkce – zpravidla závěsné ozdoby.

Velmi neobvyklým jevem zachyceným ve vracavském souboru jsou mince sekundárně poškozené přepálením (dva kusy – 2,7 %; kat. č. 32 a 49, nelze vyloučit také kat. č. 20). Toto poškození pravděpodobně vzniklo v důsledku specifického nakládání s organickým spalitelným odpadem, kdy došlo k jeho vysypání do paliva pro otopné zařízení (či přímému vysypání do téhož zařízení) a po spálení spolu s pope-

8 Množství nálezů husitských ražeb je (i přes určité regionální odlišnosti v rámci území České republiky) poměrně značné. Jejich výskyt v podobně rozsáhlých souborech ztrátových ražeb je typický a pravidelný – byly zjištěny např. v již zmíněných souborech ztrátových mincí z hradiště v Libici nad Cidlinou (okr. Nymburk), Týnce nad Labem (okr. Kolín), Velkých Přílepech (okr. Praha-západ) i jinde (nepublikovaná zjištění K. Smiška).

9 Právě sekundárně upravené početní peníze vykazují v nálezech z venkovského prostředí větší četnost než ve městech. Souvisí to patrně s mnohem širším spektrem různých a těžko objasnitelných zvyklostí venkovského obyvatelstva. Jistě není náhodou, že také poklady mincí obsahující přimísené jednotlivé početní peníze pocházejí vždy z venkovského prostředí (*Smišek, v přípravě*).

10 U těchto posledních dvou případech není jednoznačně objasnitelné, nakolik jsou mince přehnuté záměrně člověkem či náhodně deformovány až pohyby půdy při zemědělských pracích. Také částečné zprohýbání ražeb může souviset s jejich ztrátou např. na nerovném tvrdém či kamenitěm povrchu, dláždění apod. a nikoliv jen s vlivem zemědělské techniky.

11 Při podrobném zpracovávání mincovních pokladů se lze poměrně často setkat se zajímavým jevem, kdy se v jejich obsahu vyskytují v různém (zpravidla však malém) množství sekundárně upravené mince. Je tedy zřejmé, že jejich úprava (typicky proděravěním) či dochovaná stopa po ní (např. odstraněné závěsné očko) nebyla považována za překážku, která by bránila zpětnému uvedení mince do oběhu i jejím následnému přijetí. Výskyt sekundárně upravených mincí dokládají např. největší nálezy pokladů z Chotouně, obec Pohoří (nepublikováno), Uničova (*Hradil 2015*), Úpice (*Brádle – Novák 2016*) či Horních Rápotic (nepublikováno). Bohužel tyto detaily nebyly obvykle předmětem numismatického zájmu a je pravděpodobné, že bychom sekundárně upravené ražby zjistili také v obsahu mnohých starších a dříve publikovaných pokladů.

lem vynesení na hnojiště.¹² V tomto případě se setkáváme s typicky přepálenými, resp. natavenými artefakty.¹³ Nálezy identicky poškozených mincí známe také z dalších lokalit, např. přímo z nedalekého Vysokého Mýta (okr. Ústí nad Orlicí, nepublikováno)¹⁴ či Velkých Přílepech (okr. Praha-západ, nepublikováno).

Předchozí rozbor vracavského souboru ukazuje, že druhová, nominálová i chronologická skladba vracavského souboru spolu s nálezovými okolnostmi dovolují formulovat závěr o dlouhodobě vznikající kolekci jednotlivých ztrátových ražeb. S podobnými numismatickými soubory se však obvykle setkáváme především v prostředí městských aglomerací (např. Praha: *Marešová – Miličský 2000*; *Miličský – Selmi-Wallisová 2007*; Brno: nepublikovaná zjištění K. Smiška; Olomouc: *Miličský – Šlézár 2007*; Nymburk: *Miličský – Motyková 2005*; Sedlčany: *Dohnal – Korený – Miličský 1999*), sídel panovníka a šlechty (např. *Durdík – Nemeškalová-Jiroudková 1989*; *Koppová – Miličský 2000*) a v menší míře také z vesnic (např. *Nekuda 1985*; *Měchurová 1997*; *Miličský – Vařeka 1997*; *Nekuda – Nekuda 1997*; *Miličský – Štefan – Varadzin 2005*; *Belcredi 2006*; *Kostka – Miličský 2009*). V těchto případech jsme ovšem bez výjimky odkázáni na výsledky standardních archeologických odkrytí, zatímco výsledky srovnatelných detektorových průzkumů jsou dosud publikovány minimálně. Takovéto soubory jednotlivých nálezů mincí s prostorovou a časovou vazbou na určité sídlo či sídliště, ovšem koncentrované mimo jeho intravilán, jsou tedy kategorií dosud nepříliš známou a systematicky nezkoumanou. Jednoznačný přínos v tomto případě představuje systematické a opakované využití detektorů kovů, neboť značné množství mincovních nálezů (včetně těch z průběhu mladší doby železné, doby římské, stěhování národů a raného středověku) při standardně prováděných plošných archeologických výzkumech¹⁵ i povrchových sběrech¹⁶ uniká pozornosti.

Výsledná chronologická i nominálová skladba nálezových souborů ztrátových mincí je ovlivněna celou řadou faktorů. V prvé řadě jde především o primární faktor obecné dostupnosti platidel v rámci lokálního oběhu. V rámci České republiky existují regiony, kde jsou podobné koncentrace nálezů zcela běžné (typicky úrodné oblasti okolí Prahy, Polabí, Pojizeří, Poohří, jižní a střední Morava atd.) a naopak spíše výjimkou (např. Českomoravská vrchovina, podhůří a pohraniční regiony). S ohledem na stav výzkumu tohoto fenoménu je těžké se k této problematice jednoznačně vyjádřit, nicméně je pravděpodobné, že zde hraje roli především geografická odlehlost, a tedy poněkud menší míra ekonomického dění v daném prostoru spojená s menší hustotou zalidnění. Ve struktuře těchto souborů se také výrazně projevuje vliv množství ražeb určité proveniencí v lokálním oběhu na konečné zastoupení těchto ražeb v konkrétním nálezovém souboru. Nejen pro české země je tedy zcela pochopitelné typické vyšší zastoupení domácích mincí na úkor mincí zahraničních, a to i s ohledem na blízké sousední země. Obdobně je tomu v případě zastoupení jednotlivých druhů nominálů. Typicky se tyto nálezové soubory skládají především z drobných mincí nejmenších hodnot, které byly v rámci peněžního oběhu nejběžněji užívány a jejichž malé rozměry a nízká hmotnost je předurčily ke snadným a častým ztrátám. Naopak s ražbami středních, a především vyšších hodnot se setkáváme méně, resp. jen zcela výjimečně.¹⁷

Struktura souborů ztrátových mincí je jen obtížně srovnatelná s mincovními poklady. Tyto dvě základní kategorie nálezů totiž vznikají za jiných podmínek a s odlišným záměrem (běžná hotovost určená primárně ke každodennímu využití na straně jedné a ražby určité kvality a hodnoty jako předmět tezaurace

12 Na českém venkově se tato praxe (v případě užívání klasických kuchyňských topenišť – tj. kamen) udržuje v malé míře dodnes.

13 K této úvaze směřuje K. Smíšek na základě dlouhodobého studia nálezového fondu recentních předmětů pocházejících z průzkumů pomocí detektorů kovů.

14 Soubor vrcholně středověkých a starších novověkých ražeb z povrchových průzkumů bezprostředního okolí Vysokého Mýta je aktuálně připravován k publikaci.

15 Zde je možné uvést zkušenost K. Smiška s využitím detektoru kovů při archeologickém výzkumu v městském prostředí. Na lokalitě Praha 1-Hradčany, Loretánská ulice čp. 181 (2005) tak bylo zjištěno, že bez detektoru kovů by nejméně 35 % jednotlivých nálezů mincí skončilo zcela bez povšimnutí ve vykopané zemině. Toto množství se pochopitelně může lišit s ohledem na původní charakter zkoumaných kontextů (navážky, požárové planýrky, povrchy prostranství a komunikací apod.), avšak zcela zásadní je v těchto případech vliv lidského faktoru. Možnost zachycení drobných artefaktů jako jsou mince, závisí do značné míry nejen na zvolené metodě rozebírání zkoumaných kontextů, ale také na zrakových schopnostech kopáčů, které se s ohledem na běžný populační vzorek mohou i velmi podstatně lišit. Tato situace, kdy drobné (a nejen) kovové artefakty unikají objevení, je bohužel společná pro všechny archeologické výzkumy.

16 Nálezy mincí při běžných povrchových průzkumech jsou do značné míry dílem obyčejné náhody a štěstí a závisí podobně jako v předchozím případě především na zrakových schopnostech konkrétního člověka. Navíc povrchový průzkum zahrnuje pouze dvourozměrnou dimenzi (plochu), zatímco průzkum detektoru kovů umožňuje „nahlédnout“ i pod povrch této plochy. Tedy netřeba dále rozvádět, že metoda běžného povrchového sběru je pro získávání numismatických nálezů (a kovových artefaktů obecně) tou nejméně účinnou.

17 Mince zlaté, a především mince stříbrné – tolarý a jejich díly – nebyly s ohledem na svou hodnotu a kvalitu kovu obvykle každodenně užívaným oběživem, ale především předmětem záměrné a často i dlouhodobé tezaurace. Především u tolarových nominálů rozhoduje také jejich velikost a hmotnost, která činí ztrátu takové mince podstatně méně pravděpodobnou.

na straně druhé). Pro určitá časová období (jako vhodný příklad uveďme např. interval 1. poloviny 14. století či 2. poloviny 16. až 1. poloviny 17. století) je kontrast obrazu peněžního oběhu skrze jednotlivé nálezy mincí a mincovní poklady velmi dobře patrný. Například pro první z obou uvedených intervalů je typická převážně jednotná skladba pokladů, které obsahují obvykle české pražské groše bez příměsí drobné mince.¹⁸ Jejich množství v peněžním oběhu však poznáváme právě prostřednictvím nálezů ztrátových mincí z městského (např. Praha-Staré a Nové Město: *Dohnal – Korený – Militký 1999*, 564, pozn. 8; *Militký – Selmi-Wallisová 2007*; Olomouc: *Militký – Šlězár 2007*; Brno: nepublikovaná) a v posledních dvou desetiletích i venkovského prostředí (např. Konůvky: *Měchurová 1997*; Pardubický: *Vorel 2002*; Libice nad Cidlinou, Týnec nad Labem, Velké Přílepy: nepublikovaná zjištění K. Smiška). Naopak vzácněji se ve ztrátových souborech první poloviny 14. století setkáváme s vyššími nominály (pražskými groši a zlatými ražbami), které pro svou jednoznačnou kvalitu a kupní sílu dominují v tezaurovaných souborech. Jak vyplývá ze struktury vracavského souboru, drobné i vyšší nominály z 1. poloviny 14. století zde zcela chybí. Je však velmi pravděpodobné, že v případě plošného průzkumu pomocí detektorů kovů na jiných plochách vracavského katastru by byly takto datované ražby nejspíše nalezeny. Absenci těchto mincí na obou částech hradiště je tedy nutné posuzovat pouze ve vztahu k tomuto konkrétnímu místu, a nikoliv ve vztahu k prostoru širšího okolí Vracavi.

Ve druhém uvedeném časovém intervalu (2. poloviny 16.–1. poloviny 17. století) ukazují mincovní poklady výrazně pestřejší obraz peněžního oběhu, než soubory ztrátových nálezů mincí.¹⁹ Ztrátové soubory tedy opět zpravidla ukazují pouze výrazně deformovaný obraz mincovního oběhu, s převahou nejdrobnějších nominálů a často velmi omezeným a opakujícím se geografickým spektrem. S ohledem na strukturu ztrátových souborů mincí ve venkovském prostředí je tedy pravděpodobné, že významnou roli hraje ekonomické postavení obyvatel v daném místě a s ním související skladba peněžních prostředků a zejména dostupnost (či naopak nedostupnost) určitých druhů oběživa.²⁰

Možností, jak se nalezené mince dostaly do prostoru vracavského hradiště, existuje několik. Jako nejpravděpodobnější varianta se jeví jejich ztráta v samotném intravilánu vesnice, a to přímo v prostoru interiéru tehdejších usedlostí. Během uklidů podlah pak byly vymetyeny či vyneseny s ostatním odpadem na hnojiště, odkud pak byly spolu s hnojem, a také ostatními typickými drobnými nálezy – keramickými a skleněnými zlomky, drobnou oděvní bižutérií, kováními, přezkami a především všudypřítomným drobným železným odpadem, hřebíky atd., přivezeny na pole.²¹ Existence obdělávaných polí je v prostoru vracavského hradiště prokazatelně doložena až od 2. poloviny 18. století,²² přičemž s ohledem na životnost většiny původních staveb po jejím definitivním opuštění je velmi pravděpodobné, že plocha mohla být využívána již během vrcholného středověku.

Výskyt novověkých mincí v areálu hradiště mohla vedle bezprostřední blízkosti vsi ovlivnit ještě jedna skutečnost. K roku 1664 je uváděno zázračné uzdravení vysokomýtského nožíře Jana Nečesaného a již někdy na počátku 17. století také vracavského kněze Mikuláše, a to omýváním vodou ze studánky sv. Mikuláše pod hradištěm. Díky této události zde dochází k založení kapličky sv. Mikuláše, později rozšiřované (*Loskot 1908*, 36; *Čarek 1946*, 4–5; *Royt 2002*, 62–63; *Sekotová 2002*, 55). V roce 1692 byla pro vzrůstající zájem poutníků ve stráni nad kaplí postavena poustevna (zrušena 1782). Příliv poutníků i ze vzdálených míst, o čemž si lze určitou představu udělat na základě zajímavého písemného pramene, a to *Knihy zázračných uzdravení (Kroupová – Oppeltová – Slavíková 2008)*, se záhy odrazil i v další zástavbě, protože majitel, město Vysoké Mýto, hodlalo tento „turistický“ zájem využít i ekonomicky. Vznikají zde lázně, při nich roku 1696 krčma, později na počátku 18. století také hospoda s maštali, a nakonec i dům (*Sekotová 2002*, 55; *Royt 2002*, 64). V roce 1724 je položen základní kámen pro stavbu kostela, který byl dokončen po devíti letech (*Royt 2002*, 66)

18 V okolí Vracavi jsou to např. poklady Koldín (*Nálezy II/3*, 129, č. 2011) a Oucmanice (*Militký – Vích 2012*). Naopak poklad s pražskými groši a malou příměsí parvů a hallského haléře (!) pochází z Běstovic (*Nálezy II/3*, 124, č. 1983).

19 Existují však také výjimky, jako např. malý soubor jednotlivých nálezů mincí pocházející z prostoru tábora císařské armády v průběhu bitvy u Rakovníka (27. 10.–6. 11. 1620). Ačkoliv se jedná jen o velmi malý vzorek dochovaného numismatického materiálu, je možné s určitou opatrností konstatovat, že se v tomto případě jednalo o soubor mimořádně geograficky, druhově a patrně i nominálově bohatý (*Smíšek 2011*).

20 Výskyt domácích i cizích nominálů vyšších hodnot v širším okolí Vracavi pro období 1618–1648 dokumentují např. poklady Býšť (*Nálezy III/1*, 60, č. 3190) a Chlumětín (*Nálezy III/1*, 82, č. 3289); výskyt drobných a středních nominálů pak poklady Býšť (viz výše), Čistá (*Nálezy III/1*, 83, č. 3294), Chlumětín (viz výše), Chrudim-Podhůra (*Nálezy III/1*, 84, č. 3299) a Oucmanice (*Nálezy III/1*, 100, č. 3374).

21 Tuto jednoduchou praxi v nakládání s odpadem opět dokládají etnografická pozorování K. Smiška.

22 Srov. např. vyobrazení na mapě I. vojenského mapování, list č. 149 [cit. 10. 1. 2018]. Dostupné z http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c149

Nálezy středověkých i raně novověkých mincí nejsou v kontextu českých raně středověkých hradišť výjimkou. Jednotlivé nálezy mincí byly rovněž zjištěny při archeologickém výzkumu akropole slovan-ského hradiště Budeč (*Váňa 1995*, 136–137) a při ojedinělých detektorových průzkumech během výzkumných akcí na raně středověkých hradištích Levý Hradec (*Smíšek – Tomková 2006*), Klecany (okr. Praha-východ: nepublikováno) či Dřevíč (okr. Rakovník: nepublikováno). Nejnověji byl podobně bohatý soubor získán systematickou detektorovou prospekci také z prostoru akropole hradiště Libice nad Cidlinou (okr. Nymburk).²³ Na žádné z těchto lokalit však prozatím (kromě Libice) netvoří nálezy ztrátových mincí tak výrazný a strukturovaný soubor jako prezentovaná kolekce z Vraclaví. Dlouhodobá kontinuita využívání prostoru někdejších raně středověkých hradišť (a obecně také okolí vesnic) umožňuje díky svým nenápadným dopadům sledovat i děje na první pohled takřka bez přímých souvislostí. Téměř všudypřítomné ztrátové nálezy drobných středověkých a raně novověkých mincí v kontextu venkovského osídlení tak nevšedním, byť omezeným či poněkud deformovaným způsobem přispívají k dílčímu poznání místní peněžní struktury a oběhu, eventuálních širších nadregionálních vztahů a v neposlední řadě také poznání proměn krajiny českého venkova.

Příspěvek vznikl v rámci programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) č. DG16P02R031 (Moravské křižovatky).

Literatura

- Belcredi, L. 2006:* Bystřec. O založení, životě a zániku středověké vsi. Brno.
- Berhart, M. – Roll, K. 1929–1930:* Die Münzen und Medaillen des Erzstiftes Salzburg. Band I. München.
- Brádle, V. 2013:* Nález mincí z Radče. Poznámky k typologii bílých penízů Vladislava II. Jagellonského. *Fontes Musei Reginaehradecensis* 20. Hradec Králové.
- Brádle, V. – Novák, R. 2016:* Hromadný depot mincí z Úpice (okr. Trutnov). *Numismatický sborník* 29/1, 70–92.
- Bruce, C. R. – Michael, T. (eds.) 2007:* Standard Catalog of World Coins 1701–1800. 4th Edition. Krause Publications. Iola.
- 2008: Standard Catalog of World Coins 1601–1700. 4th Edition. Krause Publications. Iola.
- Castelin, C. O. 1930:* Ke chronologii bílých peněz Vladislava II. *Numismatický časopis československý* 6, 75–94.
- 1932: Příspěvek k chronologii haléřů Vladislavových a Ludvíkových (nález mělnický). *Numismatický časopis československý* 8, 63–73.
- Castelin, K. 1953:* Česká drobná mince doby předhusitské a husitské (1300–1471). Praha.
- Čarek, J. 1946:* Sv. Mikuláš pod Vraclaví. Praha.
- Čermák, K. – Skrbek, B. 1891–1913:* Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526. Díl III. Část obrazová. Pardubice.
- Čtverák, V. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003:* Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.
- Dohnal, M. – Korený, R. – Miličský, J. 1999:* Soubor mincí z archeologických výzkumů v historickém jádru Sedlčan, okr. Příbram. *Archeologie ve středních Čechách* 3, 557–568.
- Durdík, T. – Nemeškalová-Jiroudková, Z. 1989:* Nálezy mincí z hradu Týřova. *Castellologica Bohemica* 1, 67–86.
- Dutkowski, J. – Suchanek, A. 2000:* Corpus Nummorum Gedanensis. Katalog – cenník monet, medali i žetonůw Gdańskich i z Gdańskiem związanych 1200–1998. Gdansk.
- Feuardent, F. 1915:* Collecton Feuardent. Jetons et méreaux depuis Louis XI jusqu' a la fin du Consulat de Bonaparte. Tome troisième. Paris.
- Fiala, E. 1889:* Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer. Prag.
- Gregor, P. 2011:* Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského. *Mince a bankovky* 4, č. 3–4/2011, 27–33, 30–34.
- Halačka, I. 2011a:* Vládní mince zemí Koruny České 1526–1856. Díl I. Brno.
- 2011b: Vládní mince zemí Koruny České 1526–1856. Díl II. Brno.

23 Vyhodnocení tohoto souboru se připravuje.

- Hampl, P. 2008:* Nálezy husitských flútků v jihozápadních Čechách. Příspěvek k typologii českých peněz se lvem husitského období. In: Grossmannová, D. – Krejčík, T. – Štefan, J. (eds.): Peníze v proměnách času 6. Mincovníctví, peněžní vztahy a medailérství za válek od antiky až po Vídeňský kongres. Ostrava, 105–119.
- Hána, J. 2002:* Obrazové analogie na mincích. Příspěvek k typologii českých peněz se lvem a čtyřhrázem. In: Polanský, L. (ed.): Pavel Radoměřský. Sborník numismatických studií k 75. výročí narození. Praha, 40–61.
- 2003: Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419. Plzeň.
- Hanibal, V. – Novák, E. 1981:* Malé groše. Poděbrady.
- Hásková, J. 1991:* České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek III. Pražské groše (1300–1526). Praha.
- Holečková, Z. 2010:* České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek IV/1. Nevládni tolarové ražby – ražby slezských knížectví. Praha.
- Hradil, F. 2015:* Uničovský zlatý poklad. Nález mincí z počátku 17. století. Olomouc.
- Huszár, L. 1979:* Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.
- Janovský, H. 1948:* České vládní mince. Kartotéka novověku 1526–1856. Praha.
- Ježek, M. – Sommer, J. 2001:* Bývalý kostel sv. Václava ve Vraclavi. Průzkumy památek 8, 97–109.
- Juřina, P. – Militký, J. 2016:* Kolekce jednotlivě nalezených mincí z archeologického výzkumu v Praze 1-Novém Městě, Klimentské ulici, čp. 1207/II. Numismatický sborník 28/2, 256–263.
- Kellner, H.-J. – Kellner, E. 1991:* Die Münzen der Reichsstadt Nürnberg. Süddeutsche Münzkataloge Band 1. Stuttgart.
- Koppová, E. – Militký, J. 2000:* Soubor mincí objevený při archeologickém výzkumu hradu v Pisku. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 13, 151–154.
- Kostka, M. – Militký, J. 2009:* Soubor středověkých a raně novověkých mincí objevený při archeologickém výzkumu v Praze 6-Bubenči. Numismatický sborník 23, 222–226.
- Kroupová, J. – Oppeltová, J. – Slavíková, V. 2008:* Prameny k poutnímu místu Vraclav u Vysokého Mýta. Kniha zázračných uzdravení z let 1738–1811. Orlické hory a Podorlicko 15, 217–246.
- Loskot, F. 1908:* Kronika vraclavská. Praha.
- Lukas, J. – Vích, D. 2018:* Nálezy jednotlivých „ztrátových“ raně středověkých mincí z hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 32/1, 26–53.
- Marešová, D. – Militký, J. 2000:* Soubor mincí ze záchranného archeologického výzkumu v Praze 2-Novém Městě, Na Rybníčku čp. 536/II. Archaeologica Pragensia 15, 185–198.
- Měchurová, Z. 1997:* Konůvky – zaniklá středověká ves ve Žďánickém lese. Srovnávací analýza nálezového fondu ze zaniklé středověké vsi Konůvky, kat. Heršpice, okr. Vyškov. Studie Archeologického ústavu Akademie věd ČR v Brně 17/1. Brno.
- Militký, J. 2001:* Exkurs: Mince z hrobu 13 z míst presbytáře kostela sv. Václava ve Vraclavi. Průzkumy památek 8, 109–112.
- Militký, J. – Motyková, K. 2005:* Raně novověké mince objevené při archeologickém výzkumu na Kostelním náměstí v Nymburce. Numismatický sborník 20, 174–175.
- Militký, J. – Selmi-Wallisová, M. 2007:* Soubor mincí objevený při archeologickém výzkumu v ulici Na Slupí v Praze 2-Novém Městě. Numismatický sborník 22, 190–208.
- Militký, J. – Šlězár, P. 2007:* Nálezy středověkých mincí objevených při archeologickém výzkumu v Olomouci. Numismatický sborník 22, 223–231.
- Militký, J. – Štefan, I. – Varadzin, L. 2005:* Raně novověké mince nalezené při archeologickém výzkumu v interiéru kostela Povýšení sv. Kříže ve Vrbně (okr. Mělník). Numismatický sborník 20, 172–173.
- Militký, J. – Vařeka, P. 1997:* Česnovice: Archeologický výzkum středověké a novověké vesnice na Českokubějovicku I. Pozdně středověký dům v usedlosti čp. 13. Archeologické výzkumy v jižních Čechách, 58–79.
- Militký, J. – Vích, D. 2012:* Hromadný nález pražských grošů Václava II. z Oucmanic (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 26/1, 138–142.
- Mrštník, J. 2004:* Mince zemí koruny České. Vládní početní groše a peníze 1551–1662. Kroměříž.
- Nálezy II/3:* Nohejlová-Prátová, E. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 115–298.

- Nálezy III/1*: Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III*. Praha, 5–230.
- Nechanický, Z. 1991*: Mincovníctví Leopolda I. 1657–1705. Hradec Králové.
- Nekuda, V. 1985*: Mstěnice 1. Zaniklá středověká ves u Hrotovic. Hrádek – tvrz – dvůr – předsunutá opevnění. *Prameny k dějinám a kultuře Moravy 1*. Brno.
- Nekuda, R. – Nekuda, V. 1997*: Mstěnice 2. Zaniklá středověká ves u Hrotovic. Dům a dvůr ve středověké vesnici. *Prameny k dějinám a kultuře Moravy 5*. Brno.
- Nohejlová, E. 1936*: Nález v Lužanech. *Numismatický časopis československý* 11–12, 120–130.
- 1941: Nález současných padělků t. zv. husitských haléřů v Č. Brodě. *Numismatický časopis československý* 16–17, 80–82.
- Prokisch, B. – Grundner-Rosenkranz, A. – Heinz, S. 2009*: Die Raitpfennigprägung in den österreichischen Erbländern. Veröffentlichungen des Instituts für Numismatik und Geldgeschichte. Band 12. Wien.
- Royt, J. 2002*: Kostel sv. Mikuláše na Vraclavi. In: Sekotová, V. – Svatoš, M. – Svatoš, M. (eds.): *Vraclav – genius loci jednoho místa. Příspěvky ze symposia konaného na Vraclavi dne 11. října 2001. Vysoké Mýto*, 62–71.
- Saurma-Jeltsch, H. v. 1883*: Schlesische Münzen und Medaillen. Breslau.
- 1892: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge. Berlin.
- Sekotová, V. 2002*: Barokní poutí. Knířov, Vraclav, Králíky. In: Sekotová, V. – Svatoš, M. – Svatoš, M. (eds.): *Vraclav – genius loci jednoho místa. Příspěvky ze symposia konaného na Vraclavi dne 11. října 2001. Vysoké Mýto*, 52–61.
- Skružný, L. 1962*: Dějiny vraclavského hradiska. *Zprávy Východočeského muzea v Pardubicích* 1962, 8–13.
- 2002: Hradiště Vraclav u Vysokého Mýta. Jeho místo v Provincii vraclavské, při Trstenické stezce a v české historii. In: Sekotová, V. – Svatoš, M. – Svatoš, M. (eds.): *Vraclav – genius loci jednoho místa. Příspěvky ze symposia konaného na Vraclavi dne 11. října 2001. Vysoké Mýto*, 7–37.
- Sláma, J. 1986*: Střední Čechy v raném středověku. *Praehistorica* 11. Praha.
- Smíšek, K. 2017*: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek IX.1. *Vládní a soukromé početní peníze 14.–17. století*. Praha.
- *v přípravě*: Nálezy početních peněz a žetonů na území České republiky. (Nepublikovaný rukopis).
- Smíšek, K. – Tomková, K. 2006*: Nález drobné stříbrné mince Ferdinanda II. v areálu slovanského hradiště Levý Hradec. *Numismatický sborník* 21, 284.
- Smíšek, K. – Vích, D. 2018*: Nálezy jednotlivých mincí z povrchového průzkumu v Hedčanech (k. ú. Dašice, okr. Pardubice). *Numismatický sborník* 32/1, 54–76.
- Šafář, O. 1990*: Zhořelecké haléře. *Numismatické listy* 45, 129–137.
- Šimek, E. 2009*: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek IV/1. *Tolary, pražské groše, drobné mince Ferdinanda I. (1526–1564)*. Praha.
- Šmerda, J. 1987*: Solnohradské mince a medaile. Gottwaldov.
- Šůla, J. 1976*: Příspěvek k problematice variant ornamentů slezských grešlí Leopolda I. *Numismatické listy* 31, 45–55.
- Váňa, Z. 1995*: Přemyslovská Budeč. Archeologický výzkum hradiště v letech 1972–1986. Praha.
- Veselý, R. 2008*: Bílé peníze Ferdinanda I. (1526–1564). *Numismatické listy* 63, 5–21.
- Vích, D. 2008*: Archeologický výzkum při přístavbě ZŠ ve Vraclavi. *Archeologie ve středních Čechách* 12, 773–776.
- 2010: Středověká studna z Vraclavi. *Archeologické rozhledy* 62, 348–358.
- 2015: Příspěvek k metodice detektorové prospekce v archeologii. *Archeologie východních Čech* 7 (2014), 152–172.
- 2016: Záchraný archeologický výzkum na předhradí vraclavského hradiště. *Archaeologia historica* 41, 143–158.
- Vokolek, V. 1996*: Středověké nálezy z Vraclavi. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 22, 71–77.
- Vorel, P. 2002*: Nález parvů Václava II. jako „obolů mrtvých“ na pohřebišti v Pardubičkách. In: Polanský, L. (ed.): *Pavel Radoměřský. Sborník numismatických studií k 75. výročí narození*. Praha, 29–31.
- Wirth, Z. 1902*: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Vysokomýtském. Praha.

Summary

Kamil Smíšek – David Vích, Coins of the Late Medieval and Early Modern Periods found during surface explorations of the Vraclav hillfort (Ústí nad Orlicí district).

The collection of coins struck in the High and Late Middle Ages and in the Early Modern Period discovered at the Vraclav hillfort in 2013–2015 represents some 74 individually found pieces (acropolis – 54 pcs/ 73%, outer bailey – 20 pcs/ 27%). Besides some exceptions, almost all coins belong to small denominations characterized by small diameters and relatively small – almost insignificant – weight. The vast majority of the coins (41 pcs/ 55.4%) were secondarily damaged in various forms, also secondarily burnt-out pieces (2 pcs/ 2.7%) and deliberate secondarily modified coins (2 pcs/ 2.7%) rarely appeared.

From the geographical point of view, mainly local (Bohemian, Moravian, Silesian and Upper Lusatian) coins are represented in the collection from Vraclav. In lesser number, also coins from the Austrian neighbouring lands and coins of the Polish and German provenance appeared there. The coins approximately cover the following chronological interval: from the break of the 14th and 15th centuries to the mid-18th century. On both examined territories, coins of the 13th–14th centuries are completely missing. There is no connection with the coins dating to the final stages of existence of the hillfort. This fact clearly points to the decisive change in development of the hillfort in connection with change of fiscal or settlement structure.

The earliest coins dating to the first half of the 15th century are concentrated in the area of the outer bailey, but they are missing completely at the acropolis. This disproportion evidently points to slightly different use of both areas at the hillfort in time after losing its function. The possible reason of a sort of earlier interest of the village people in the outer bailey area can be represented by the more suitable disposal of the territory and easier accession compared to the relatively small and less accessible area of the acropolis promontory.

The coins found at the Vraclav hillfort – in their vast majority – belong to the category of the smallest contemporary change, i.e. of the smallest denominations or their smallest multiples. The minimal appearance of contemporary forgeries is very interesting (only two pieces / 2.7%). But counting jetons are represented by unusual number of pieces in the Vraclav collection (5 pieces / 6.8%). Only one of them belongs to the Bohemian government production struck during the rule of Rudolph II in the Kuttenberg mint. The majority of this group come from the private workshops in Nürnberg, south Germany. Up to date, appearance of the counting jetons has not been reflected too much in studies of the village milieu. Especially because of the use of metal detectors by amateurs, it is more and more clear, that these issues were very frequently used also in the village milieu in primary form (i.e. as counting instruments on the abacus), as well as secondarily as simple decorations or amulets.

Analysis of the Vraclav coin collection shows, that its sort, denomination and chronological content together with its archaeological context could interpret the whole group as a sequence of individual pieces lost there during a longer time. Such groups with their areal and time connection with a certain place or settlement – of course, concentrated out of its residential area – represent a still not very familiar and poorly systematically studied category. Repeated and systematic use of metal detectors seems to be an evident contribution to the solution of the problem, because serious number of coins does not attract attention during standardly performed archaeological excavations or surface examinations.

Late medieval and early modern coins are not rare in context of the Bohemian early medieval hillforts. Recently, a similarly rich group of coins was documented via systematic metal detecting activities at the acropolis of the Libice nad Cidlinou hillfort (Nymburk district). Medieval and early modern small coins accidentally lost in context of the village settlement can – in a limited and slightly deformed way – help in interpreting information dealing with local coin structure and circulation, and possibly, with wider supra-regional relations.

English summary by V. Novák

MEDAILE NA PRINCE EVŽENA SAVOJSKÉHO VE SVĚTLE PAMĚTNÍHO TISKU

Jan T. ŠTEFAN

Abstract – Eugene of Savoy – a medal celebrating his victory depicted on an old commemorative print. *Eugene of Savoy (1663 Paris–1736 Vienna) represents one of the most important military leaders of the second millennium. He became famous – as a Frenchman, he served under the Habsburg monarchy – because of his numerous important victories not only for the crown, but also in favour of the whole Europe, especially in the case of his successful campaign against the Turkish troops. Shortly after his death, various publications were printed celebrating his success. In 1738, a publication was published in Nuremberg documenting his activities in the war fields and also reproducing many of his medals struck in memory of his military glory.*

 Eugene of Savoy, medal, commemorative print

Úvod

Evžen František Savojský (1663 Paříž–1736 Vídeň) řadí se mezi nejvýznamnější vojevůdce druhého tisíciletí, proslul jako Francouz ve službách habsburské monarchie mnohými důležitými vítězstvími nejen pro korunu, ale i ve prospěch celé Evropy a to úspěšným tažením proti osmanským vojskům. Už během života a zejména po jeho smrti byla vydávána řada pamětních i odborných publikací, hodnotících jeho život. Tak již v roce 1738 v Norimberku vyšla kniha, která shrnuje jeho činy na válečných polích a předkládá některé medaile vydané na jeho počest i na jeho památku.

Jeho život

Je znám bezpočet jeho portrétů z knih, např. z frontispisu knihy¹ z roku 1723 (obr. 1). Princova podobizna vévodí jedné z místností v Heeresgeschichtliches Museum ve Vídni, mnoho jich je možné vidět na našich zámcích. Jeho životopis je dopodrobna znám (např. *Richter 2000; Vlnas 2001*), uvedme jen stručný přehled.

Princ Evžen Savojský, princ savojský a carignanský, hrabě ze Soissons, syn generála Evžena Morice a bývalé favoritky Ludvíka XIV. Olympie Manciniové, byl už od mládí předurčen na církevní dráhu. Vystudoval teologii, nikdy nebyl vysvěcen na kněze,² ale přesto mu král Ludvík XIV. nepovolil vojenskou kariéru. Proto se zchudlý obrátil do ciziny a zakotvil nakonec v habsburské monarchii, kdy se vypracoval až na nejvyššího velitele císařských vojsk. Byl úspěšným válečníkem tří habsburských císařů, Josefa I., Leopolda I. a Karla VI. Na tomto místě alespoň stručný výčet vojenských aktivit, kterých se aktivně zúčastnil – devítiletá válka, válka o španělské dědictví a Rakousko-turecká válka, dále bitvy: 1697 u Zenty, 1701 u Chiari, 1701 u Carpi, 1702 bitva u Cremony, 1702 u Luzzary, 1704 u Hőchstädtu, 1705 u Cassana, 1706 u Turína, 1707 o Toulon, 1708 u Oudenaarde, 1709 u Malplaquet, 1716 u Petrovaradína a 1717 u Bělehradu.

1 *Rerum Italicarum Scriptores : Ab Anno Aerae Christianae Quingentesimo Ad Millesimumquingentesimum ... Additis Ad plenius Operis, & universae Italicae Historiae ornamentum, novis Tabulis Geographicis, & variis Langobardorum Regum, Imperatorum, aliorumque Principum Diplomatum, quae ab ipsis autographis describere licuit, vel nunc primum vulgatis, vel emendatis, necnon antiquo Characterum specimine, & Figuris Aeneis. Cum Indice Locupletissimo Tomus Quartus / Quorum Potissima Pars Nunc Primum In Lucem Prodit Ex Ambrosianae, Estensis, Alearumque Insignium Bibliothecarum Codicibus. Ludovicus Antonius Muratorius Serenissimi Ducis Mutinae Bibliothecae Praefectus Collegit, ordinavit, et Praefationibus auxit, Nonnullos Ipse, Alios Vero Mediolanenses Palatini Socii ... Mediolani / Milán / : Ex Typographia Societatis Palatinae In Regia Curia, 1723*

2 Přesto byl titulárním opatem dvou klášterů s nemalým zaopatřením.

Obr. 1. Princ Evžen Savojský na frontispisu knihy, první fiktivní medaile uvádí jeho jméno, na druhé je Fáma, hlásající jeho slávu, třetí již skutečná medaile je na jmenování generálním guvernérem Milána v roce 1706.

Jeho vojenské umění zdržovací a vyčkávací taktiky byly nenapodobitelné. Neúspěšné bitvy – neúspěchy se nevyhnou nikomu, natož velkým vojevůdcům – se dají často přispět neschopnosti podřízených ze šlechtických kruhů, také se na nich snad podílí panovníci, kteří moudře zasahují do rozhodování vojevůdců.

Na dokreslení jeho života, plného i finančních úspěchů, je možné z mnohých vyzdvihnout výstavbu zámku Belveder ve Vídni, který překonala velikostí až císařovna Marie Terezie přestavbou Schönbrunnu. V posledních letech svého života zasahoval Evžen Savojský i do politického života.

Vlastnil mimo jiné vynikající knihovnu s mnoha středověkými iluminovanými rukopisy, která byla po jeho smrti zakoupena do Hofbibliothek, dnes Österreichische Nationalbibliothek Wien (*Fingernagel – Gastgeber /eds./ 2009, 22–23*), jeho významná sbírka obrazů byla rozprodána v dražbě. Autorem *Castrum doloris* ve vídeňském dómu sv. Štěpána, kde byl Evžen princ Savojský uložen k poslednímu odpočinku, byl významný architekt Johann Lucas Hildebrand (*Vlnas 2001, 649–667*).

Oslavná disertace

Evžen Savojský byl jako úspěšný vojevůdce oslavován ještě za života tituly, funkcemi a medailemi na jednotlivá vítězství. Ještě za života prince Evžena byla na vídeňské universitě předložena v roce 1735 disertace Evžena Viktora von Mandachera,³ někdejšího tajemníka a plnomocníka prince Savojského v Bruselu. Doktorská teze foliového formátu obsahuje 76 fiktivních, nikdy neražených medailí, zachycujících princův život od narození až k rýnskému tažení v roce 1734. Tyto fiktivní medaile, které představují pohled do soudobé emblematiky, připomenul ve své knize *Vlnas (2001)*. Uvedme zde z nich dvě, které jsme převzali z citované knihy, neboť v originální knize prosvítají z druhé strany listu písmenka tisku (*Vlnas 2001, 144 a 483*). Na jedné z nich (obr. 2) je vyobrazen Herkules, představující Evžena Savojského, jak poráží tři postavy, představující tři poražené protivníky bitvě u města Chiari (mezi Brescií a Milánem): Villeroye, Catinata a Viktora Amadea v roce 1701. Na další (obr. 3) je zachycena reálná událost, šťastný zásah prachárny v Bělehradě, který pravděpodobně významně ovlivnil posádku pevnosti

3 *Acta Serenissimi Principis Eugenii Francisci Sabaudiae et Pedemontii Ducis sub ternis Augustissimis Romanis Imperatoribus, Leopoldo, Josepho et Carolo, eidem Serenissimo Principi humillime consecrata a Perillustri ac Doctissimo Domino Eugenio Victore a Mandacher, Belga Bruxellensi A.A.L.L. et Phil. Magistro. Dum sub optatissimis Ejusdem Serenissimi Ducis Auspicii Positiones ex Universa Philosophia in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Viennensi publice defenderet ex Praelectionibus ... Vienna Austriae : Typis Gregorii Kurtzböck, Universitatis Typographi, 1735*

a přispěl k její kapitulaci v roce 1717. V barokní době byly takové neexistující medaile častým prostředkem oslavy významných jedinců.⁴

Obr. 2. Jako Herkules proti třem (podle: Vlnas 2001, 144).

Obr. 3. Zásah prachárny v obléhaném Bělehradu. (podle: Vlnas 2001, 483).

Kniha Evgenivs nvmmis illvstratus

Obr. 4. Titulní list knihy Evgenivs nvmmis illvstratus.

Obr. 5. Nesignovaná mědirytina na frontispisu knihy.

Obr. 6. Signovaná mědirytina na frontispisu, sign. „J. A. Schmidt“.

4 Z pohledu české numismatiky připomeňme Voigtovy *Beschreibungen*, kde jsou uvedeny s věnováním tři fiktivní medaile: v prvním dílu (Voigt 1771) je k věnování připojena fiktivní medaile Emanuela Arnošta Waldsteina, k druhému (Voigt 1772) Františka Josefa Pachty a třetímu (Voigt 1774) Františka Antonína Nostic-Rhineka. Ke čtvrtému dílu (Voigt 1787) věnovanému arcivévodkyni Marii Anně, dceři císařovny Marie Terezie, je rytina podle skutečné medaile na její titul abatyše hradičanského ústavu šlechticů.

Krátce po smrti Evžena Savojského vyšla v Norimberku anonymně kniha *Evgenivs nymmis illustratvs*⁵ (obr. 4). Ve veřejných knihovnách v naší republice se pravděpodobně nachází jen dva exempláře této knihy, třetí výtisk je v soukromé sbírce.⁶ Knihy se drobnou variabilitou nijak neliší od soudobých barokních tisků. V uvedených třech výtiscích jsou totiž dva druhy frontispisů, Evžen Savojský je vždy vyobrazen jako polopostava a stejně jako u téměř na všech jeho portrétech se řádem Zlatého rouna. První nesignovaná mědirytina je pojata dosti řemeslně (obr. 5), druhá mědirytecky dokonalejší je signovaná „J. A. Schmidt“ (obr. 6).

Medaile Evžena Savojského na významná vítězství⁷

Na mědirytinách, vložených mezi tiskové stránky, jejichž poloha se v knize může lišit, jsou vyobrazeny obě strany každé medaile. Na rytině je údaj o stránce, ke které se obrázek vztahuje. Medaile v knize jsou vyobrazeny přibližně v původní velikosti, zde se již toho nepřidržíme.

Dvě medaile (obr. 7–8) jsou věnovány obléhání Vídně a vítězství nad tureckými vojsky v r. 1683. První ukazuje pohled na Vídeň, druhá je výmluvnou karikaturou, kde rakouský orel odnáší Turkovi turban. Ani jednu z těchto dvou medailí L. Popelka (1986) ve svém katalogu s fotografií neuvádí.

Ostatní medaile jsou již ve jmenovaném katalogu (*Popelka 1986*) vyobrazeny. Další medaile pravděpodobně od medailéra Friedricha Kleinerta se váže k dobytí města Ofen (Starý Budín, dnes část Budapešti) v roce 1696 (obr. 9). Další medaile, jejímž autorem je Georg Hatsch, připomíná bitvu u města Zenta v roce 1697 (obr. 10).

Obr. 7. Na vítězství nad Turky u Vídně roku 1683.

Obr. 8. Na vítězství nad Turky u Vídně roku 1683.

Obr. 9. Na dobytí města Ofen roku 1696.

Obr. 10. Na bitvu u města Zenta v roce 1697.

Medaile na bitvu u města Cremony v roce 1702, která byla součástí válek o španělské dědictví, je od medailéra Philippa Heinricha Müllera (obr. 11). Další medaile připomíná porážku bavorského a francouzského vojska u Höchstädtu na hranicích Bavorska v roce 1704 a jejím autorem je též Philipp Heinrich Müller (obr. 12).

5 *Evgenivs nymmis illustratvs Leben und Thaten des Grosen und Siegreichen Printzen Eugenii, worinnen dessen grose Kriege, Siege und Felden=Thaten, biß an sein ende, aus bewährten Urkunden und Nachrichten mit unpartheyischer Feder, entworfen, und durch die darauf geprägte Müntzen erläutert Arden, Mit Röm. Kayserl. auch Königl. Pohln. und Chur=Sächsischen allergnädigsten Privilegiis. NURNBERG, Verlegt Johann Adam Schmidt, Buchhändler, auch zu finden bey Johann Albrecht, 1738.*

6 Podle sdělení PhDr. Petra Maška z oddělení zámeckých knihoven Národního muzea v Praze se v katalogizovaných zámeckých knihovnách další výtisk u nás nenachází.

7 Medaillemi a dalšími artefakty (tisky, dobovými ilustracemi i medaillemi vydanými po jeho smrti aj.), které se váží k životu Evžena Savojského, se podrobně zabývala ve výstavním katalogu L. Popelka (1986).

Obr. 11. Na bitvu u Cremony v roce 1702.

Obr. 12. Na porážku bavorského a francouzského vojska u Höchstädtu roku 1704.

Obr. 13. Medaile na porážku Francouzů u Oudenaarde roku 1708.

Obr. 14. Na jmenování generálním guvernérem Milána v roce 1706.

Medaile na porážku Francouzů v r. 1708 u Oudenaarde od Ph. H. Müllera, znázorňující Castora a Polluka, tedy Evžena prince Savojského a Johna Churchilla lorda Marlborough⁸, kteří dlouho tvořili nerozlučnou a neporazitelnou dvojici vojevůdců (obr. 13). Další medaile je na jmenování Evžena Savojského generálním guvernérem Milána v roce 1706 od Ph. H. Müllera (obr. 14).

Další medaile na oslavu vítězství u Oudenaarde v r. 1708 s vyobrazením obou vojevůdců je od medailéra Friedricha Kleinerta podle předlohy Nicolase Chavaliera (obr. 15), medaile od Caspara Gottlieba Laufera připomíná obsazení města Tournay v roce 1709 (obr. 16).

Autorem medaile na mír uzavřený v Rastattu v roce 1714 je neznámý norimberský umělec (obr. 17). Přípomínkou dobytí Petrovaradina v roce 1717 je medaile od medailéra Georga Wilhelma Vestnera (obr. 18).

První z medailí na dobytí Bělehradu v r. 1717 je od Martina Brunera (obr. 19), druhá je od G. W. Vestnera (obr. 20).

Obr. 15. Na vítězství u města Oudenaarde v roce 1708.

Obr. 16. Na obsazení města Tournay v roce 1709.

Obr. 17. Na uzavření míru v Rastattu v roce 1714.

Obr. 18. Na dobytí Petrovaradina v roce 1717.

8 Jeho životopis napsal po staletích jeho vzdálený potomek Sir Winston Churchill.

Obr. 19. Medaile na dobytí Bělehradu v roce 1717.

Obr. 20. Na dobytí Bělehradu v roce 1717.

Obr. 21. Medaile na dobytí Bělehradu (1717) za sbírky Západočeského muzea v Plzni (foto M. Hus).

Zde je možné poněkud vybočit a citovat další pamětní medaili na toto skutečně významné vítězství od medailéra G. W. Vestnera. Na jejím líci je podobizna císaře Karla VI. Zde prezentovaný exemplář pochází numismatické sbírky Západočeského muzea v Plzni (obr. 21).⁹

Medaile na jeho památku

Poslední dvě medaile stojí na počátku velkého počtu medailí, které byly již vydávány na jeho památku. Jednou z nich je medaile od Paula Gottlieba Nürnberggra z roku 1736 (obr. 22), z téhož roku je medaile od G. W. Vestnera (obr. 23), na které jsou u rakve rozestavěny štíty s názvy princových nejvýznamnějších bitev.

Obr. 22. Medaile na památku prince Evžena Savojského.

Obr. 23. Jiná medaile na památku prince Evžena Savojského.

9 Poděkování za fotografie patří PhDr. M. Husovi (Západočeské muzeum v Plzni).

Závěr

V českém prostředí není Evžen princ Savojský příliš připomínán, možná proto, že velkou částí na financování jeho válek přispívaly bez kompenzací země Koruny české.¹⁰ Evžen Savojský se však jako málokterý habsburský vojevůdce se zasloužil jak o monarchii, tak o zachování křesťanské Evropy zatlačením osmanských vojsk hluboko na Balkán, podobně jako polský král Jan III. Sobieski. Proto existuje velká řada medailí rozptýlených po numismatických a medailérských sbírkách,¹¹ které jeho činy velebily již za jeho života, z nichž jsme uvedli převážně ty, které přinesla jeho snad první zde uvedená posmrtná ilustrovaná monografie (*Anonym 1738*).

Literatura

Anonym 1738: Evgenivs Nymmis Illvstratsv Leben und Thaten des Grosen und Siegreichen Printzen Eugeni, worinnen dessen grose Kriege, Siege und Felden=Thaten, biß an sein ende, aus bewährten Urkunden und Nachrichten mit unpartheyischer Feder, entworfen, und durch die darauf geprägte Mützen erläutert Arden, ... Nurnberg ...

Fingernagel, A. – Gastgeber, Ch. (eds.) 2009: Nejkrásnější bible středověku. Praha.

Idzikowska, B. 2008: Wojna i pokój na monetach i medalach z numizmatycznej dekoracji misy chrześcijańskiej von Magnisów z palacu Eckersdorf/Grafschatz Glatz – Bożków w Kotlinie Klodzkiej na Śląsku. In: Peníze v proměnách času VI. Mincovnictví, peněžní vztahy a medailérství za válek. Acta numismatica Bohemiae, Moraviae et Silesiae 12. Ostrava, 139–157.

Popelka, L. 1986: Eugenius in nummis. Kriegs- und Fridenstaten des Prinzen Eugen in Medaille. Heeresgeschichtliches Museum. Wien.

Richter, K. 2000: Princ Evžen Savojský. Pán bitevních polí. Třebíč.

Vlnas, V. 2001: Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka. Praha – Litomyšl.

Voigt, M. A. 1771: Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung, nebst einem kurzen Begriff des Lebens der Münzfürsten und anderer, auf welche sie geprägt worden; mit eingestreuten historischen Nachrichten von dem Bergbaue in Böhmen (...) Erster Theil. Prag.

– 1772: Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung, nebst einem kurzen Begriff des Lebens der Münzfürsten und anderer, auf welche sie geprägt worden; mit eingestreuten historischen Nachrichten von dem Bergbaue in Böhmen (...) Zweyter Band. Prag.

– 1774: Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung, nebst einem kurzen Begriff des Lebens der Münzfürsten und anderer, auf welche sie geprägt worden; mit eingestreuten historischen Nachrichten von dem Bergbaue in Böhmen (...) Dritter Band. Prag.

– 1787: Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung, nebst einem kurzen Begriff des Lebens der Münzfürsten und anderer, auf welche sie geprägt worden; mit eingestreuten historischen Nachrichten von dem Bergbaue in Böhmen (...) Vierter Band. Prag.

Summary

Jan T. Štefan, Eugene of Savoy – a medal celebrating his victory depicted on an old commemorative print.

Eugene of Savoy (1663 Paris–1736 Vienna), Prince of Savoy and Carignano, Duke of Soissons, etc., belongs to the group of important military leaders who were not famous in their fatherland, or who remained neglected or were refused. The story of life of this half-Italian and half-Frenchman, description and glorification of his war activities for the Habsburg monarchy and for its three emperors could be very extensive, and go beyond the scope of this article. Just only his participation in the War of the Spanish Succession and in the war against the Ottoman Empire is worth noting. Even during his life, his military

10 Mímochodem, ani významný vojevůdce Josef Václav Radecký z Radče nám nepřiřadil k srdci.

11 V našich numismatických sbírkách (jen letmým dotazem) se snad mnoho medailí nenachází, jedna byla uvedena výše k vítězství nad osmanskými vojsky u Bělehradu (obr. 21). B. Idzikowska (2008) ve svém popisu křítelnice rodu von Magnis v Eckersdofu, dnes Bożków v Kladsku, uvádí medaili s poprsím Evžena Savojského na bitvu u Hőchstadu (medailér Ph. H. Müller nebo Georg Hautsch) a na tutěž bitvu i medaili s poprsím Johna Churchilla lorda Marlborough od medailéra G. Hautche.

activities became an object of celebrative and commemorative medals. L. Popelka documented them in the exhibition catalogue published in Vienna on the occasion of the general's 250th death anniversary in 1986. Again, during his life, a dissertation was written in Nuremberg supplemented with 76 fictitious celebrative allegoric medals. According to the Baroque conventions, important individuals were celebrated via producing special coins, medals and showing fictitious medals, as known from some books by M. A. Voigt (*Voigt 1771; 1772; 1774; 1787*).

Shortly after the death of Eugene of Savoy, in 1738, an anonymous commemorative book was published in Nuremberg with its following shortened title: *Eugenius nummis illustratus. Leben und Thaten ... Prinzen Eugen ... Nurnberg 1738*. The book brings a brief survey of his war activities, picture of his funeral catafalque and obverses and reverses of 15 real medals celebrating his war success during his life and after his death. Three copies of this book exist in the Czech Republic most likely, and they differ slightly in illustrations of their frontispieces.

English summary by V. Novák

NÁLEZY MINCÍ
NA ÚZEMÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

STŘEDOVĚKÉ MINCE Z HRADIŠTĚ U MAŘÍNA, K. Ú. ZADNÍ ARNOŠTOV A KŘENOV (OKR. SVITAVY)

Petr SCHNEIDER – David VÍCH

Abstract – Medieval coins from the hillfort near Mařín, Zadní Arnoštov and Křenov cadastral communities (Svitavy district).

In 2016–2017, three coins dating to the Early Medieval Period, and the break of the Early Medieval and High Medieval Periods, were discovered via archaeological metal detecting activities organized at the hillfort near the Mařín Village (Zadní Arnoštov and Křenov cadastral communities). The Bohemian denier struck under Vratislaus II (1061/1086–1092), the Moravian denier of the pfennig type struck under Vladislaus I Henry (1197–1222) and the Moravian bracteate struck under Ottokar II of Bohemia (1253–1278) point to the local human activities apparently connected with trade in time between the 11th and the 13th centuries.

 East Bohemia, Moravia, Early Medieval Period, High Medieval Period, denier, bracteate

Hradiště u osady Mařín (okr. Svitavy), které se rozkládá na k. ú. Zadní Arnoštov (akropole a jižní předhradí) a Křenov (západní předhradí), leží v kopcovité krajině mimo dlouhodobě osídlenou oblast v prostoru mezi Svitavami a Malou Hanou.

Této mimofádně zajímavé a – jak se stále zřetelněji ukazuje – velmi důležité lokalitě byla zatím odbornou veřejností věnována pouze okrajová pozornost omezující se v zásadě jen na popis terénních reliktií a vyhodnocování starých nálezů uložených v Městském muzeu v Moravské Třebové. Plošný archeologický odkryv zde zatím proveden nebyl. Fortifikace a osídlení v jejím areálu bylo datováno do raného až počátku vrcholného středověku, a to do časového intervalu 9.–13. století s možnými počátky již v 8. století (*Novotný 1971, 220*). Teprve v relativně nedávné době byl zdokumentován řez při severozápadním okraji hradiště a při detektorovém průzkumu se podařilo získat železný hrot kopí, první přesně lokalizovaný nález z areálu; při této příležitosti došlo i na přehodnocení starých nálezů (*Profantová – Vích 2008*).

V letech 2016–2017 proběhl na hradišti u Mařína povrchový archeologický průzkum s využitím detektorů kovů zaměřený především na zatrávňenou akropoli a předhradí, stranou pozornosti ale nezůstaly ani další části lokality. I přes značné narušení terénu nelegálními uživateli detektorů kovů se zde podařilo vyzvednout kolekci kovových předmětů, které jsou důležité pro pochopení dění v tomto prostoru. Zároveň proběhla geofyzikální prospekce zatrávňené plochy. Před celkovým zhodnocením lokality, které bude provedeno zvlášť pro středověk a (poněkud překvapivě) zvlášť pro protohistorické období, považujeme za nutné publikovat středověké mince získané v rámci zmíněného detektorového průzkumu.

Všechny tři prezentované mince byly nalezeny na povrchu valů. Denáry krále Vratislava II. a markraběte Vladislava I. Jindřicha pocházejí z vnějšího svahu z hloubky do 5 cm, ze šedé jílovitopísčité vrstvy představující nepochybně splachovou vrstvu. Brakteát Přemysla II. Otakara byl objeven na povrchu valu západního předhradí v hloubce 14 cm, prakticky při bázi tmavé lesní humusové vrstvy (obr. 1). Všechny mince jsou spolu s dalšími nálezy prozatímne uloženy v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě, aby byly po zpracování předány do územně příslušného Regionálního muzea v Litomyšli.

Obr. 1. Hradiště u Mařina na lidarovém snímku s vyznačenými místy nálezů středověkých mincí (čísla odpovídají katalogu).

Zadní Arnoštov

ČECHY, Vratislav II. (1061/1086–1092)

mincovna: *Praha* (?), AR denár (tzv. královský), po roce 1086

Av.: hlava korunovaného panovníka zprava, pod hlavou dvojitý oblouk nad třemi kuličkami, vnitřní obvodek hladký, vnější obvodek sekaný, WRATIZLVS

Rv.: ruka s praporem (kopím) vyčnívající ze stylizovaného kostela, vnitřní obvodek hladký, vnější obvodek sekaný, WENCEZLVS

Lit.: *Fiala 1895*, 308, č. 916, tab. IX:10; *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76–77, č. 165a.

1. 0,459 g; 16,5/16,4 mm; 7 h

Datum nálezu: 6. 8. 2016; souřadnice (UTM): E 0618669, N 5503220; č. 3.¹

MORAVA, Vladislav I. Jindřich (1197–1222)

mincovna: *neznámá*, AR denár fenikového typu

Av.: brána se dvěma věžemi a kroužky po stranách, pod branou křížek, nad branou mezi věžemi orel zleva s dozadu otočenou hlavou, silný zubatý obvodek

Rv.: dva lvi zády k sobě stojící nad trojdielnou branou s kroužky uvnitř oblouků, vnitřní hladký obvodek zdoben devíti kroužky, okraj vroubkovaný

Lit.: *Červinka 1902*, 15, č. 118; *Cach 1974*, 46, č. 880; *Sejbal 2008*, 22–23, typ II.1.B.

2. 0,718 g; 15,8/14,9 mm; 3 h

Datum nálezu: 6. 8. 2016; souřadnice (UTM): E 0618684, N 5503441; č. 4.

Křenov

MORAVA, Přemysl II. Otakar (1253–1278)

mincovna: *Brno* (?), AR malý brakteát

Av.: věž se špičatou střechou, vpravo za ní vyčnívající zvíře (kůň), mezi věží a zvířetem kroužek

Lit.: *Fiala 1895*, 442, č. 2423, tab. XXXII:31; *Cach 1974*, 53, č. 956; *Grossmannová 2015*, 115, typ 53.1.

3. 0,390 g; 16,9/16,3 mm; olámaný střížek

Datum nálezu: 3. 12. 2016; souřadnice (UTM): E 0618567, N 5503751; č. 29.

¹ Zaměřené souřadnice jsou u této mince (na rozdíl od zbývajících) patrně z důvodu nízkého počtu satelitů v době měření bohužel velmi nepřesné. Uvedené číslování představuje pracovní označení jednotlivých artefaktů v rámci každé lokality.

Obr. 2. Hradiště u Mařina – mince z povrchového archeologického výzkumu z let 2016–2017 (čísla odpovídají katalogu; foto P. Schneider; 1,5:1).

Český tzv. královský denár Vratislava II. (1061/1086–1092) typu Cach (1972) č. 354 byl ražen ve velkém objemu po jeho královské korunovaci, tedy v letech 1086–1092 (Hásková 1988, 151). V minulosti byl registrován ve vysokém počtu především v depotech z Kostomlat nad Labem (1489 ks; Fiala 1895, 181, č. 100; Cach 1972, 62, č. 224) a Řepova (asi 800 ks; Chaura 1925, 40–44; Cach 1972, 75, č. 301), zastoupen byl však ve více než desítku dalších nálezů. Výskyt českých přemyslovských denárů na území historické Moravy však není častým jevem. Přes mincovní činnost zahájenou na Moravě knížetem Oldřichem (1012–1034) a jeho synem Břetislavem I. (1019–1034–1055) patrně na přelomu 20. a 30. let 11. století tvořily až do 60.–70. let významnou část zdejšího peněžního oběhiva uherské nominály (Šmerda 1986, 306–310; 1989, 223–234); teprve potom začaly ražby moravských údělníků Oty I. Sličného (1061–1087) a Konráda I. Brněnského (1061–1092) v nálezích převládat (Videman – Macháček 2013, 866–867). České denáry se na Moravě začínají objevovat právě až za Vratislava II. (Hásková 1988, 150–151, pozn. 18, 154), jako marginální složka se vyskytly např. v depotech z Hlíny u Ivančic (Kupido 1870, 129, č. I–II, tab. LIX:1–2; Cach 1972, 59–60, č. 206) nebo Rakvic (Fiala 1895, 188–191, č. 118; Cach 1972, 73–74, č. 297).

Moravský denár fenikového typu Cach (1974) č. 880 markraběte Vladislava I. Jindřicha (1197–1222) byl zastoupen ve čtyřech nálezích: Městečko Trnávka (218 ks; Cach 1974, 79, č. 456; Grossmannová 2018, 55), Strmilov (1 ks; Smolík 1889, 370, č. 26, tab. XXXII:26; Cach 1974, 73, č. 430), Střelice (82 ks; Cach 1974, 82, č. 467) a Vrážné u Jevíčka (1 ks; Halačka 1951, 87, č. 1874; Cach 1974, 83, č. 472).

Moravský malý brakteát typu Cach (1974) č. 956 krále Přemysla II. Otakara (1253–1278) patří k rozšířeným nominálům tohoto panovníka, byl registrován v deseti nálezích: Blansko II (409 ks; Cach 1974, 75, č. 441), Brno-Staré Brno (? ks; Fiala 1895, 213, č. 188; Cach 1974, 75–76, č. 442), Brno (? ks; Petryl 1969, 51–52; Cach 1974, 76, č. 443), Fuchsenhof (Freistadt; 3 ks; Zaoral 2004, 117, č. 183), Jezdovice (2 ks; Skalský 1929, 62, č. 23, obr. 4; Cach 1974, 77–78, č. 449), Moravský Krumlov (11 ks; Červinka 1932, 11, č. 17; Cach 1974, 80, č. 458), Praha 1, rotunda sv. Kříže (? ks; Fiala 1895, 425, č. 2212; Cach 1974, 71–72, č. 423), Slavkov (? ks; Rzehak 1909, 222, č. 3; Cach 1974, 81, č. 465), Třebíč-Borovina (? ks; Němeček 1950, 242, č. 3; Cach 1974, 82, č. 469) a Uhřice (10 ks; Červinka 1936, 2, č. 4–5; Cach 1974, 83, č. 470). R. Zaoral (2004, 117, č. 183) připisuje typ Cach (1974) č. 956 mincovně v Brně a datuje ho do let 1268–1270. D. Grossmannová (2015, 115) ho datuje širěji – od konce 60. až po 70. léta 13. století.

Prezentovaná kolekce tří mincí nám významně navyšuje počet středověkých nominálů v prostoru mezi Litomyšlí a Malou Hanou, kudy probíhala důležitá komunikace spojující Čechy s Moravou.² Mince jsou prvními známými a publikovanými středověkými numismatickými nálezy z této lokality. Zejména s ohledem na nález zatím nepublikovaného sférického závaží v prostoru západního předhradí pokládáme prezentované mince za doklad obchodních aktivit na lokalitě, zvláště když si uvědomíme, že další mince odsud mohly zmizet jako důsledek zneuzžívání detekční techniky. Nález denárů Vratislava II. a Vladislava I. Jindřicha dobře koresponduje s výpovědí keramiky o osídlení místa v mladší doba hradištní s dozníváním ve 13. století. Zda nález brakteátu dokládá život na lokalitě ještě ve 2. polovině 13. století, nebo se do země dostal v souvislosti provozem na dálkové komunikaci procházející již zaniklým sídlištěm, zatím neumíme rozhodnout.

Příspěvek byl vypracován v rámci programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) č. DG16P02R031 (Moravské křižovatky).

2 Z publikovaných mincovních nálezů zde uvedme depot brakteátů z konce 13. století nalezený přibližně 4,5 km vzdušnou čarou západně směrem na k. ú. Křenov (Grossmannová – Vích 2014, 163–179).

Literatura

- Cach, F. 1972:* Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.
- 1974: Nejstarší české mince III. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.
- Červinka, I. L. 1902:* Moravské brakteáty. Zvláštní otisk z Časopisu Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 74. Olomouc.
- 1932: Nálezy mincí z Moravy. Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 45, 1–36.
- 1936: Nálezy mincí z Moravy. Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 49, 1–16.
- Fiala, E. 1895:* České denáry. Praha.
- Grossmannová, D. 2015:* Denáry a brakteáty na Moravě ve 2. polovině 13. století / Deniers and Bracteates in Moravia in the Second Half of the 13th Century. Brno.
- 2018: Stand der Währung und der Umlaufmittel in Mähren am Anfang des 13. Jahrhunderts – Schatzfund aus Městečko Trnávka. In: Grundner, M. (ed.): Stabilität und Instabilität von Geldsystemen. Tagungsband zum 7. Österreichischen Numismatikertag (Wien, vom 19.–20. Mai 2016). Wien, 49–59.
- Grossmannová, D. – Vích, D. 2014:* Nález mincí z Křenova. Folia numismatica 28/2, 163–179.
- Halačka, J. 1951:* Nález ve Vrážném u Jevíčka. Neznámý denár Vladislava III. Jindřicha. Numismatický časopis československý 20, 87.
- Hásková, J. 1988:* Mincovníctví Vratislava II. (Fakta a problémy). Numismatické listy 43, 148–159.
- Chaura, K. 1925:* O nálezu denárů Vratislava II. v Řepově. Numismatický časopis československý 1, 40–44.
- Kupido, F. 1870:* Die beiden Eibenschitzer Funde und das Münzrecht der mährischen Fürsten im 11. Jahrhundert. Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde 5, 129–151.
- Němeček, V. 1950:* Po stopách nálezů mincí na Třebíčsku. Numismatický časopis československý 19, 241–244.
- Novotný, B. 1971:* Staroslovanské výšinné hradisko Mařin u Křenova na Svitavsku. Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity 20/E16, 217–223.
- Petrtyl, J. 1969:* Dodatky k moravským nálezům z 13. století v numismatické sbírce Quidona Šimka v litomyšlském muzeu. Zprávy z muzei od Trstenické stezky 6, 49–52.
- Profantová, N. – Vích, D. 2008:* Raně středověké osídlení Malé Hané na pomezí Čech a Moravy. Přehled výzkumů 49, 133–164.
- Rzehak, E. 1909:* Ein Bracteatenfund bei Austerlitz. Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 13, 221–224.
- Sejbal, J. 2008:* Moravské mincovnictví 13. století. Vývoj peněžně ekonomických vztahů na Moravě 13. století. Plzeň.
- Skalský, G. 1929:* Studie o českých a moravských brakteátech. Numismatický časopis československý 5, 57–81.
- Smolík, J. 1889:* Nález mincí z XIII. stol. v Strmilově. Památky archeologické 18, 363–374.
- Šmerda, J. 1986:* Nález z Plumlova (Příspěvek k oběhu uherských mincí 11. století na Moravě). In: Sejbal, J. (ed.): Denárová měna na Moravě. Sborník prací z III. numismatického symposia 1979. Ekonomicko-peněžní situace na Moravě v období vzniku a rozvoje feudalismu (8.–12. století). Brno, 306–310.
- 1989: Nálezy uherských mincí na Moravě z 11. a 12. století. Slovenská numizmatika 10, 223–234.
- 1996: Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.
- Videman, J. – Macháček, J. 2013:* Nové mincovní nálezy z dolního Podyjí v kontextu raně středověké Moravy. Archeologické rozhledy 65, 851–871.
- Zaoral, R. 2004:* Die böhmischen und mährischen Münzen des Schatzfundes von Fuchsenhof. In: Prokisch, B. – Kührtreiber, T. (eds.): Der Schatzfund von Fuchsenhof / The Fuchsehof Hoard / Poklad Fuchsenhof. Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich 15. Linz, 95–132.

Summary

Petr Schneider – David Vích, Medieval coins from the hillfort near Mařín, Zadní Arnoštov and Křenov cadastral communities (Svitavy district).

The hillfort near the Mařín Village (Zadní Arnoštov and Křenov cadastral communities, Pardubice region, Czech Republic) is located in the hilly landscape outside the permanently inhabited area between Svitavy and the region of Malá Haná. The recent limited information about the hillfort is based on older archaeological finds which helped to date the locality to the period between the 8th and the 13th centuries.

In 2016–2017, among other artefacts, three coins dating to the Early Medieval Period, and the break of the Early Medieval and High Medieval Periods, were discovered via surface archaeological metal detecting activities organized at the hillfort. They are the following: the Bohemian – so-called royal – denier struck under Vratislaus II (1061/1086–1092) in huge quantity in 1086–1092 and listed by Cach (1972) under no. 354, the Moravian denier of the pfennig type struck under Margrave Vladislaus I Henry (1197–1222) and listed by Cach (1974) under no. 880 and the Moravian bracteate struck under King Ottokar II of Bohemia (1253–1278) and listed by Cach (1974) under no. 956.

Regarding the spherical weight (unpublished) found in the western outer bailey of the hillfort, the presented coins could be interpreted as evidence for the trading activities at the location. The deniers of Vratislaus II and Vladislaus I Henry very well correspond with locally found ceramics connected with the settlement dating to the Late Hillfort Period in its final phase in the 13th century. Recently, it is hard to judge, if the bracteate of Ottokar II of Bohemia can prove some vivid activities at the location in the second half of the 13th century, or if it came to the country in connection with the long-distance communication crossing the contemporarily defunct hillfort of that time.

English summary by V. Novák

NÁLEZ CYLINDRICKÉHO POUZDRA S BRAKTEÁTY Z OPAVY Z PROSTORU BÝVALÉ RADNIČNÍ ULICE

Barbara MARETHOVÁ – Petr SCHNEIDER – Pavla SKALICKÁ

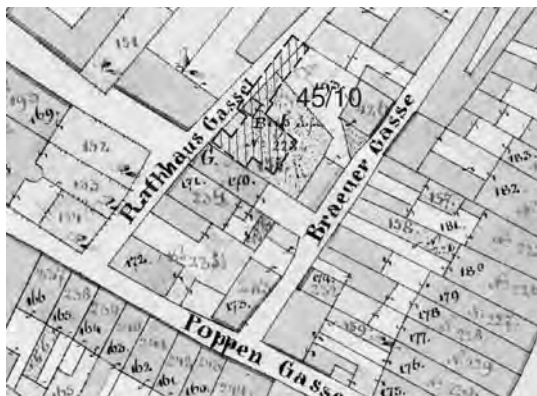
Abstract – A cylindrical bracteate holder found in Opava, former Radniční Street.

The two part cylindrical holder made of copper alloy was discovered during emergency archaeological excavations organized in 2010–2011 in the historical centre of Opava, former Radniční Street. Inside the holder, there were four unattributed bracteates of the Silesian provenance dating to the first half of the 14th century.

 Silesia, Opava, the 14th century, coin hoard, bracteate holder

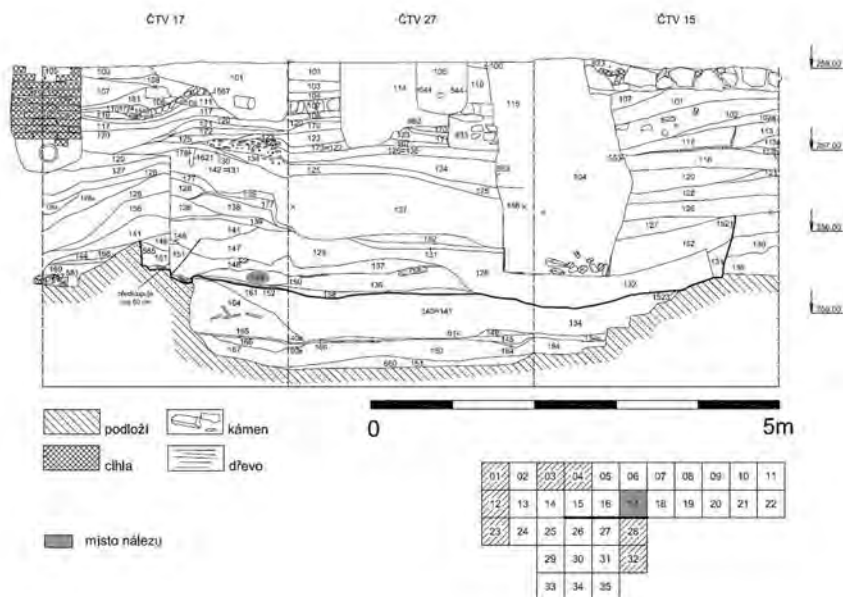
Během záchranného archeologického výzkumu v Opavě, který proběhl v letech 2010–2011 v prostoru bývalé Radniční ulice, nyní nezastavěné ploše za obchodním domem Slezanka (Marethová – Skalická – Zezula 2012, 12–15), bylo odkryto kovové cylindrické pouzdro, které obsahovalo čtyři brakteáty (Marethová 2012, 60–61). Zkoumaný prostor se nachází v samotném jádru středověkého města, na severu jeho plocha přiléhá k zadním traktům jižní domovní fronty Horního náměstí, která byla po druhé světové válce téměř celá asanována; z východu a jihu je vymezen ulicemi Ostrožnou a Popskou a ze západu Rybím trhem. K urbanismu tohoto exponovaného prostoru a dílčím výsledkům výzkumu bylo publikováno několik studií (např. Bakala 1974, 3–24; Rosová 2009, 114; Skalická – Marethová 2012, 143–151).

Nejstarší spolehlivá písemná zmínka o Opavě z roku 1201 je uváděna v souvislosti s místní krčmou (*tabernas... in Oppava*; CDB II, 17–18, č. 21), patrně v následujícím desetiletí došlo také k udělení městských práv, o nichž se dozvídáme z konfirmačního privilegia Přemysla I. Otakara (1192–1193, 1197–1230) z roku 1224 (*nostram civitatem Oppaviam*; CDB II, 256–267, č. 265; srov. Bakala 1982, 44–47). V souvislosti se založením institucionálního města se do té doby pouze sporadicky využívaný prostor kolem pozdější Radniční ulice proměňuje a stává se skutečnou součástí městského jádra, které respektovalo starší uspořádání (Zezula – Kiecoň – Kolář 2007, 118–143). Mezi dvěma již existujícími trhy vzniká kolem poloviny 13. století obytná zástavba, která se podle současného stavu výzkumu jeví jako dvouřadová; nejprve v podstatě neuspořádaná a teprve od přelomu 70. a 80. let 13. století (dendrochronologická data z jejich výřevy pocházejí z let 1275–1278/1279; Rybniček 2011) získává podobu linie minimálně tří suterénní dřevohlinitých domů; čtvrtý objekt je doložen při jižním okraji zkoumané plochy, avšak nelze prokázat jeho současnost s ostatními domy (Skalická – Marethová 2013, 253–271).

Obr. 1. Opava: bývalá Radniční ulice (Rathaus Gasse) – plocha archeologického výzkumu z let 2010–2011 vyznačena na indikační skice stabilního katastru z roku 1836 (Zemský archiv v Opavě).

Kovové dvoudílné cylindrické pouzdro bylo objeveno ve čtverci 17 při odebírání báze vrstvy tmavě hnědé jílovité hlíny (s. j. 149) ležící na mladší, ze dvou identifikovaných podlahových úrovni objektu (s. j. 585), při jeho severní stěně (obr. 2). Vrstva obsahující pouzdro byla vytvořena při nebo bezprostředně po zániku dřevohliněného domu. Úvahy, jakým způsobem se předmět na místo dostal, oscilují mezi uschováním přímo v objektu (například v obytné části v patře) a zcela náhodnou polohou v zánikové výplni v rámci postdepozicičních procesů. Nálezovou situaci datujeme rámcově od závěru 13. až do 1. poloviny 14. století. Chronologické zařazení jak pouzdra s mincemi, tak keramického materiálu z vrstvy s. j. 149, ani rozbor stratigrafických vztahů v tomto ohledu neposkytují zpřesňující informace. Samotná domovní zástavba byla kolem poloviny 14. století opuštěna.

Obr. 2. Profil zkoumaného souvrství: u dna objektu s. j. 585 (zvýrazněno černě), nad tenkými vrstvičkami interpretovanými jako několik fází podlahové úrovně leží vrstva s. j. 149, ve které bylo cylindrické pouzdro nalezeno (grafika R. Kadlubiec a P. Skalická).

V numismatické a archeologické literatuře představují kovová dvoudílná pouzdra (Brakteatenbüchsen) používaná ve 13. a 1. polovině 14. století k manipulaci s křehkými brakteáty při každodenní peněžní směně samostatný fenomén, kterým se souhrnně zabývali zahraniční i čeští badatelé (např. Haupt 1935, 129–133; 1976, 613–628; Radoměský 1966, 151–157; Hrubý – Jaroš – Kočár – Malý – Mihályiová – Militký – Zimola 2006, 244–251; Militký 2007, 55–68). Podle tvaru je lze rozdělit na miskovitá (Brakteatenschalen), jež se vyskytují v širším středoevropském prostoru, a cylindrická či válcovitá (Brakteatendosen), registrovaná zatím pouze v Durynsku (Menadier 1892, 45–48; Bahrfeldt 1932, 385–387; Lauerwald 1981, 21–23; Schimpff 1987, 56–60; Schlapke 2008, 83–88) a polské části Slezska (Haisig 1954, 2–6; Wachowski – Wróbel 2002, 346–348). Další obdobné pouzdro s pěti durynskými brakteáty města Mühlhausen ze 14. století bylo bez informace o původu či nálezové lokalitě v nedávné době nabízeno k prodeji v aukci firmy Auktionen Münzhandlung Sonntag (27, č. 894). Schránka z Opavy je tak zatím jediným registrovaným cylindrickým pouzdem z území České republiky, navíc se zdokumentovaným archeologickým kontextem a obsahem tvořeným čtyřmi brakteáty.

Užívání schránek na brakteáty je také zachyceno v kronikářském záznamu učiněném v souvislosti s hladomorem v Durynsku roku 1318 (...da galt eyn brot, das man mit eyner hant obirgriffin mochte, funff pheninge der pheninge, dy man in kupphirn Buchsin trug; DSHG I, 101), z něhož vyplývá, že pouzdra byla vyráběna nejčastěji ze slitiny mědi, případně mosazi nebo bronzu a vešlo se do nich obvykle jen několik nominálů, v citovaném případě výslovně „pět feniků“.

Taková pouzdra však mohla být svým provedením a velikostí značně variabilní, také materiál použitý k jejich výrobě nemusel být výhradně plech z měděné slitiny. Například zvířecími a rostlinnými motivy zdobené exemplář z dolnoslezské vsi Wały (Brzeg Dolny; Haisig 1954, 2–6; Kubiak – Paszkiewicz 1998,

59, č. 151), jehož obsah tvořilo pět slezských brakteátů, byl vyroben z cínu. Větší cylindrická nádoba údajně z „ocelového“ plechu zase uchovávala celý depot brakteátů z Lubáně (257+3/2 ks; *Menadier 1885*, 337–341, tab. VII:1–13, VIII:14–27; *Kubiak – Paszkiewicz 1998*, 32–33, č. 77, tab. 17–18); v tomto případě se však nabízí otázka, zda se skutečně jednalo o schránku primárně určenou pro úschovu peněžní hotovosti nebo došlo k jejímu sekundárnímu užití.

Pouzdro z Opavy (obr. 3) se bohužel dochovalo ve velmi zkorodovaném stavu, který neumožňuje na svrchní nebo spodní části rozpoznat jakýkoliv obraz, navíc se při konzervaci rozpadlo na více částí a zbytky reliéfu tak mohly být spolu s korozními produkty nenávtahně odstraněny. Rekonstruované rozměry pouzdra: průměr cca 30,0 mm; výška cca 12,0 mm. Výsledky rentgenové fluorescenční analýzy (ED-XRF): Cu 96,88 %; As 1,96 %; Pb 0,82 %; Ag 0,27 %; Fe 0,07 %.¹

Obr. 3. Opava: archeologický výzkum v prostoru bývalé Radniční ulice – cylindrické pouzdro se čtyřmi brakteáty ve stavu po konzervaci (foto B. Marešová; zvětšeno).

Zatím stranou pozornosti zůstal obsah schránky – čtyři brakteáty (obr. 4), které se naopak dochovaly ve velmi dobrém stavu, jen s tmavě šedou patinou na povrchu střížků, která nebyla při konzervaci odstraněna. Tyto nominály se zde vyskytly vůbec poprvé, jedná se tedy o nepublikované mincovní typy brakteátů slezské fabriky (*Militký 2012*), které na základě dostupných analogií pocházejí rámcově z 1. poloviny 14. století (*Paszkiewicz 2000*, tab. 12–14). Tři exempláře stejného typu nesou motiv pěticípé hvězdy s lístky vně úhlů a připomínají tak blíže nepřídaný slezský typ *Friedensburg (1931)* č. 1059 s motivem šesticípé hvězdy. Čtvrtý exemplář odlišného typu zobrazuje vpravo kráčejiícího ptáka obklopeného na okraji hrubým a výrazným perlovcem. Vzhledem k faktu, že jde o nález z historického městského jádra Opavy, vyvstává přirozeně otázka, zda se nejedná o ražby místní mincovny (*Papoušek 1957*, 1; *Šebánek 1966*, 88–89), která byla ve městě zřízena pravděpodobně v průběhu vlády krále Přemysla II. Otakara (1253–1278). Její činnost byla přerušena grošovou reformou Václava II. (1278/1283–1305) roku 1300, v jejímž důsledku došlo k centralizaci mincovní produkce v Kutné Hoře (*Leminger 1912*, 212–214; *Jan*

1 Měření provedla Ing. P. Witoszková ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy. Prvkové složení bylo zkoumáno rentgenovou fluorescenční metodou (ED-XRF) na přístroji ElvaX Industrial s detektorem s rozlišovací schopností cca 180eV. Charakteristické záření prvků bylo buzeno Ti rentgenkou. Doba měření byla 180 sekund. Stabilizace výkonu rentgenky byla nastavena tak, aby tok do detektoru byl 1900 ± 100 impulsů za sekundu. Byl použit kolimátor 3 mm, přičemž analyzovaná plocha je vždy o něco větší. Při dobách měření od 3 minut je možné stanovovat obsahy prvků od přibližné spodní hranice 0,05 %, ovšem pod 0,40 % může být chyba v závislosti na podmínkách měření 20–40 % udávané hodnoty. Jedná se o zcela nedestruktivní prvkovou analýzu povrchu, přičemž hloubka penetrace záření do vzorku je velmi malá a tak výsledek měření vypovídá pouze o složení povrchu. Naměřená spektra byla zpracována programem ElvaX a vyhodnocena za použití modulu bezkalibrační analýzy využívajícího metody fundamentálních parametrů.

2006, 137; 2015, 508–509). K obnovení ražby mincí došlo v Opavě patrně až za knížete Mikuláše II. Opavského (1318–1365), vnuka Přemysla II. Otakara, snad již v červenci 1318 při udělení Opavska králem Janem Lucemburským (1310–1346) v léno nebo nejpozději v roce 1336, když získal ještě Ratibořsko a s ním spojené mincovní právo jako dědictví zdejší piastovské linie (*Papoušek 1957*, 2; *Kalus 1987*, 19). Za současného stavu poznání však nedokážeme opavské mincovně za vlády Mikuláše II. připisat žádný konkrétní mincovní typ (*Paszkievicz 2000*, 243), proto také zde prezentované brakteáty jsou uvedeny bez bližšího přidělení.

HORNÍ SLEZSKO, blíže nepřiděleno, 1. polovina 14. století

mincovna: *neznámá*, AR brakteát

Av.: pěticípá hvězda s lístky vně úhlů

Lit.: *nepublikováno*.

1. 0,360 g; 19,5/19,4 mm

2. 0,268 g; 19,5/19,0 mm

3. 0,235 g; 19,4/19,0 mm

–, Av.: kráčeující pták doprava, hrubý perlovec

Lit.: *nepublikováno*.

4. 0,393 g; 17,7/17,8 mm

Obr. 4. Opava: archeologický výzkum v prostoru bývalé Radniční ulice – brakteáty z cylindrického pouzdra (foto T. Smělý; 1,5:1).

Cylindrické pouzdro z historického jádra Opavy, které uchovávalo čtyři brakteáty pocházející rámcově z 1. poloviny 14. století, je svým výskytem na území České republiky dosud zcela unikátní. Skutečnost, že některé z obdobných schránek jsou doloženy jen prostřednictvím literárních záznamů spolu s faktem, že se v badatelsky dostupných sbírkách dochovalo pouze několik dalších exemplářů, z nichž číni archeologicky velmi vzácné artefakty. Současně se opět dotýkáme otázky identifikace ražeb opavské mincovny po obnovení její činnosti v době grošové, a to především za vlády Mikuláše II., kterému zatím neumíme bezpečně přiřadit žádné konkrétní nominály. Nyní nově prezentované mincovní typy představují pro poznání produkce tamější mincovny určitou indicii, která však musí být v budoucnu podpořena (nebo naopak vyvrácena) dalším numismatickým materiálem.

Príspevek vznikl v rámci výzkumného cíle „Archeologie“ Národního památkového ústavu, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (DKRVO).

Prameny a literatura

Bahrfeldt, M. 1932: Eine Brakteatenbüchse. Blätter für Münzfreunde 67, 385–387.

Bakala, J. 1974: Počátky města Opavy. Časopis Slezského zemského muzea. Zvláštní číslo k 750. výročí města Opavy, 3–24.

– 1982: Text nejstaršího dochovaného privilegia pro město Opavu. Ročenka Okresního archivu v Opavě, 44–47.

CDB II: Friedrich, G. (ed.) 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. Pragae.

- DSHG I: Schöttgen, Ch. – Kreysig, G. Ch. (eds.) 1753: Diplomataria et scriptores historiae Germanicae medii aevi. Tomus I. Altenburgi.*
- Friedensburg, F. 1931: Die schlesischen Münzen des Mittelalters. Breslau.*
- Haisig, M. 1954: Znalezisko brakteatów śląskich ze wsi Wały Śl. pow. Wołów. Biuletyn Numizmatyczny 25, 2–6.*
- Haupt, W. 1935: Kupferbrakteaten. Der Münzensammler 8, 129–133.*
- 1976: Brakteatendosen – Brakteatenschalen – Kupferbrakteaten. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 20–21, 613–628.
- Hrubý, P. – Jaroš, Z. – Kočár, P. – Malý, K. – Mihályiová, J. – Militký, J. – Zimola, D. 2006: Středověká hornická aglomerace na Starých Horách u Jihlavy. Památky archeologické 97, 171–264.*
- Jan, L. 2006: Václav II. a struktury panovnické moci. Brno.*
- 2015: Václav II. Král na stříbrném trůnu 1283–1305. Praha.
- Kalus, J. 1987: Opavské mincování. Folia numismatica 2, 19–26.*
- Kubiak, S. – Paszkiewicz, B. 1998: Znaleziska monet z lat 1146–1500 z terenu Polski. Inwentarz. Poznań.*
- Lauerwald, P. 1981: Funde von Brakteatenbüchsen in Thüringen. Urgeschichte und Heimatforschung 18, 16–24.*
- Leminger, E. 1912: Královská mincovna v Kutné Hoře. Praha.*
- Marethová, B. 2012: Pouzdro s brakteáty. In: Vojkůvková, K. – Zezula, M. (eds.): Předměty vyprávějí... Hmotná kultura středověké a raně novověké Opavy ve světle nálezů z archeologických výzkumů v prostoru bývalé Radniční ulice a v areálu opavského pivovaru. Opava – Ostrava, 60–61.*
- Marethová, B. – Skalická, P. – Zezula, M. 2012: Archeologický výzkum v prostoru bývalé Radniční ulice. In: Vojkůvková, K. – Zezula, M. (eds.): Předměty vyprávějí... Hmotná kultura středověké a raně novověké Opavy ve světle nálezů z archeologických výzkumů v prostoru bývalé Radniční ulice a v areálu opavského pivovaru. Opava – Ostrava, 12–15.*
- Menadier, J. 1892: Thüringer Pfennigbüchsen des dreizehnten Jahrhunderts. In: Deutsche Münzen. Gesammelte Aufsätze zur Geschichte des deutschen Münzwesens. Zweiter Band. Berlin, 45–48.*
- Militký, J. 2007: Příspěvek k poznání a interpretaci bronzových brakteátů na základě jejich nálezů ve střední Evropě. In: Grossmannová, D. – Krejčík, T. – Štefan, J. T. (eds.): Sborník konference věnované prof. Jiřímu Sejbalovi (1929–2004). Postavení Moravy v mincovnictví a peněžních vztazích ve střední Evropě. Ostrava, 55–68.*
- 2012: Posudek mincí nalezených při archeologickém výzkumu na lokalitě Opava – OCC. Rukopis uložen v archivu NPÚ, ÚOP v Ostravě.
- Papoušek, F. 1957: Opavské mincování. Slezský numismatik. 7. zpráva numismatického kroužku při Slezském museu v Opavě, 1–3.*
- Paszkiewicz, B. 2000: Pieniądz górnośląski w średniowieczu. Lublin.*
- Radoměřský, P. 1966: Příspěvek k datování středověké osady na Sekance a problematika nálezů tzv. měděných brakteátů ve střední Evropě. Muzejní a vlastivědná práce 4, 151–157.*
- Rosová, R. 2009: Zmizelá Opava. Vývoj tzv. vnitrobloku s příklady asanovaných historických domů. Sborník Národního památkového ústavu v Ostravě 2009, 112–125.*
- Rybniček, M. 2011: Opava – OCC1, akce 45/10. Závěrečná zpráva dendrochronologické laboratoře Ústavu nauky o dřevě Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity. Rukopis uložen v archivu NPÚ, ÚOP v Ostravě.*
- Schimppf, V. 1987: Eine Brakteatenschale aus Breitenbach bei Zeitz. Veröffentlichungen der Museen der Stadt Gera. Historische Reihe – Heft 3, 56–60.*
- Schlapke, M. 2008: Ein Brakteatenfund aus der Drachengasse aus Erfurt – Vorbericht. Erfurter Münzblätter 14/15 (2006/2007), 83–88.*
- Skalická, P. – Marethová, B. 2012: Archeologický výzkum při bývalé Radniční ulici v Opavě. In: Glanc-Zagaja, G. (ed.): Badania archeologiczne na Górnym Śląsku i ziemiach pogranicznych w 2011–2012 roku. Katowice 2012, 143–151.*
- 2013: Středověká dřevohliněná zástavba domovního bloku – předběžné shrnutí výsledků předstihového výzkumu v prostoru bývalé Radniční ulice v Opavě. Časopis Slezského zemského muzea. Série B – vědy historické 62, 253–271.
- Sonntag 27: Auktionen Münzhandlung Sonntag: Auktion 27. 27.–28. November 2017.*

Šebánek, J. 1966: Několik zpráv o mincovních a měnových poměrech v českých zemích ve 13. století ve světle diplomatickém. In: Sejbal, J. (ed.): Sborník I. numismatického symposia 1964. Brno, 84–91.

Wachowski, K. – Wróbel, M. 2002: Śląskie pojemniki na brakteaty na tle porównawczym. *Archeologia Polski* 47, 345–354.

Zezula, M. – Kiecoň, M. – Kolář, F. 2007: Archeologické doklady k vývoji půdorysu, uliční sítě a parcelace středověké Opavy. *Forum urbes mediæ ævi* 4, 118–143.

Summary

Barbara Marethová – Petr Schneider – Pavla Skalická, A cylindrical bracteate holder found in Opava, former Radniční Street.

The cylindrical holder with four bracteates was discovered during emergency archaeological excavations organized in 2010–2011 in the historical centre of Opava, former Radniční Street, in connection with still unfinished construction of a new commercial and social centre. Opava was mentioned for the first time in the written sources in 1201 in connection with the local pub, later on, in 1220, the so-called province of Opava was cited, but it was titled the town as late as via privilege of Ottokar I of Bohemia (1192–1193, 1197/1198–1230) in 1224. Long genesis and dynamic evolution of the historical centre of Opava formed around the mentioned Radniční Street is connected with this founding act. Cylindrical bracteate holders have been recently registered in Thuringia only, and in the Polish part of Silesia. In the territory of the Czech Republic, only the presented piece with four unpublished bracteates of the Silesian fabric dating to the 14th century has been documented. In this case, again, the question of identification of products of the Opava mint during the rule of Prince Nicholas II (1318–1365) has been raised, because of the fact, that no denomination could be attributed to him till now. These newly presented coin types represent a certain indication for classification of the local coin production. But the data must be confirmed (or refuted) with help of additional numismatic material in the future.

English summary by V. Novák

POZNÁMKY K DEPOTU Z NEPOMUKU (OKR. PLZEŇ-JIH)

Vojtěch BRÁDLE

Abstract – Notes to the hoard of Nepomuk (Plzeň-Jih district).

There are some 26 coins registered in the Museum of East Bohemia in Hradec Králové which can be connected with the group-find from Nepomuk. The preserved coins are represented by 24 pfennigs from Regensburg struck in the 13th century and two Bohemian bracteates.

 Group-find, Bohemia, Bavaria, Regensburg, pfennig, bracteate

V soupisu našich mincovních nálezů ukrytých v průběhu 13. století figuruje rovněž soubor z Nepomuku, z něhož v roce 1906 získalo dnešní Národní muzeum v Praze následně rozřazených „7 bavorských solidů a 8 (+ 1/4) malých brakteátů“ (*Nálezy II/2*, 88, č. 1806). K depotu nejsou uvedeny žádné bližší informace o počtu objevených mincí, nálezových okolnostech a dokonce není v citované zprávě s jistotou určeno, o který Nepomuk se vlastně jedná, neboť stejné jméno nese v oblasti západních a jižních Čech více sídel. Později na základě studia Matějkovy sbírky a její kartotéky, která je uložena v hořickém muzeu, popsal Jaroslav Šůla pět ražeb pocházejících z nepomuckého nálezů (*Šůla 1966*, 293).

Dalších 26 mincí, které můžeme spojit s mincovním nálezem z Nepomuku, se nachází v Muzeu východních Čech v Hradci Králové (dále jen MVC HK; inv. č. N/N 24112–24137).

ČECHY, Přemysl Otakar II. (1253–1278) nebo **Václav II.** (1278/1283–1305)

mincovna: *neznámá*, AR brakteát

Lit.: *Ječný 1927*, 190–191, č. 2; *Friedensburg 1968*, Tab. 30:800; *Kopicki 1974*, 189, č. CXXXIV; *Klíma 1983*, 12, č. 8.

1. 0,279 g; 17,9/18,8 mm

2. 0,477 g; 18,7/19,2 mm

Bavory, **ŘEZNO, Ludvík I.**, vévoda (1183–1231); **Konrád IV.**, biskup (1204–1226);

Gottfried, biskup (1226–1227); **Siegfried**, biskup (1227–1246)

mincovna: *Řezno*, AR vévodský (?) feník (asi okolo roku 1225)

Lit.: *Emmerig 1993*, 182, č. 206, Taf. 23:206.

3. 0,800 g; 16,2/18,5 mm

Otto II., vévoda (1231–1253); **Siegfried**, biskup (1227–1246); **Albert I.**, biskup (1246–1260)

mincovna: *Řezno*, AR vévodský feník (asi okolo roku 1240)

Lit.: *Emmerig 1993*, 189–190, č. 227, Taf. 25:227.

4. 0,881 g; 16,2/19,0 mm

5. 0,714 g; 16,5/18,9 mm

AR vévodský feník (asi z let 1240/1260)

Lit.: *Emmerig 1993*, 191–192, č. 233, Taf. 25:233.

6. 1,010 g; 17,2/20,6 mm

7. 0,965 g; 17,3/20,1 mm

8. 1,085 g; 17,4/19,4 mm

9. 0,897 g; 17,9/19,8 mm

AR biskupský fenik (asi z let 1240/1260)

Lit.: *Emmerig 1993*, 192, č. 234, Taf. 25:234.

10. 0,883 g; 16,6/19,5 mm

11. 0,983 g; 17,2/20,2 mm

12. 1,076 g; 17,7/19,8 mm

13. 0,920 g; 17,0/20,2 mm

14. 0,792 g; 17,5/19,6 mm

Jindřich XIII., vévoda (1253–1290); **Albert I.**, biskup (1246–1260); **Albert II.**, biskup (1260–1262); **Leo**, biskup (1262–1277); **Jindřich II.**, biskup (1277–1296)

mincovna: *Řezno*, AR vévodský fenik (asi z let 1250/1270)

Lit.: *Emmerig 1993*, 192–193, č. 236, Taf. 25:236.

15. 0,840 g; 17,1/19,5 mm

16. 0,976 g; 18,1/21,3 mm

17. 1,072 g; 17,1/20,0 mm

18. 0,841 g; 17,5/19,6 mm

19. 0,821 g; 18,2/20,0 mm

20. 1,101 g; 17,1/19,8 mm

AR biskupský fenik (asi z let 1250/1270)

Lit.: *Emmerig 1993*, 193, č. 237, Taf. 25–26:237a–b.

21. 0,934 g; 18,0/20,7 mm

22. 0,767 g; 18,5/21,0 mm

23. 0,973 g; 16,3/19,0 mm

24. 1,015 g; 17,5/19,6 mm

25. 0,929 g; 18,2/20,8 mm

26. 0,892 g; 17,2/19,7 mm

Obr. 1. Nepomuk – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; foto Miroslav Beneš, MVČ HK).

Výše uvedené mince se dříve nacházely v numismatické sbírce hradního muzea Pecka, která byla v roce 1977 převedena do královéhradeckého muzea. V inventární knize sbírky, jež je řazena chronologicky podle jednotlivých panovníků, najdeme u Přemysla Otakara II. (1253–1278) zmínku o původu mincí jako „nález v Nepomuku“ (*Inventární kniha*, 25). Výčet uvádí celkem dva brakteáty a 26 feníků v několika „variantách“. U jednoho feníku je dále zmíněno, že byl prodán – patrně typ Emmerig (1993) č. 234. Součástí převodu do Hradce Králové pak už nebyl jeden feník typu Emmerig (1993) č. 227. Dnešní stav tedy zahrnuje dva brakteáty a 24 zachovaných řezenských feníků.

O výskytu brakteátových ražeb v nepomuckém depotu se zmiňuje už výše uvedená zpráva o mincích, které získalo Národní muzeum v Praze (*Nálezy II/2*, 88, č. 1806). Oba brakteáty s orlicí v MVČ HK reprezentují typ, jenž se objevuje v katalogových publikacích mezi slezskými ražbami (*Friedensburg 1968*, tab. 30, č. 800; *Kopicki 1974*, 189, č. CXXXIV). Tato provenience byla ovšem později zpochybněna a mince zařazeny mezi braniborské ražby 2. poloviny 13. století (*Klíma 1983*, 4, pozn. 22 a 12, č. 8). Jak však ukazují nové nálezy, správné je zřejmě jejich přiřazení mezi české ražby. Tento typ se vyskytl např. v 27 exemplářích v nedávném velkém a dosud nepublikovaném pokladu z Bělčic u Ostředka. Celkem 62 jich bylo zastoupeno společně s řezenskými feníky ve starém depotu Nehodiv

(*Ječný 1927*, 190–191, č. 2). Bližšímu poznání a zařazení tohoto mincovního typu musí být věnována další pozornost.¹

V rámci zde prezentovaného fragmentu depotu z Nepomuku jsou zastoupeny především řezenské feniky ze 13. století typů Emmerig (1993) č. 206 (1 ks), č. 227 (2 ks), č. 233 (4 ks), č. 234 (5 ks), č. 236 (6 ks) a č. 237 (6 ks). Typové zastoupení exemplářů uložených v MVČ HK rámcově odpovídá popsaným mincím z Matějkovy sbírky (*Štála 1966*, 293). Obě části nepomuckého depotu pak dobře korespondují s některými jinými mincovními nálezy 13. století z oblasti západních a jižních Čech, jejichž dominantní součástí tvoří právě řezenské feniky. Kromě již zmíněného nálezu Nehodiv (*Ječný 1927*, 190–194; *Nálezy II/2*, 88, č. 1805; *Emmerig 1993*, 278, č. 134) je možno ze starších depotů uvést např. Stříbro (*Radoměřský 1955*, 27–56; *Nálezy II/2*, 84, č. 1777; *Emmerig 1993*, 281–282, č. 146; souhrnně k výskytu řezenských feniků v Čechách viz *Emmerig 1997*, 5–10). Nověji velké množství řezenských feniků obsahoval také depot z Tetína (*Militký – Stolz – Stolzová – Zaoral 2008*, 137–145). Výjimečně se mohou tyto ražby ovšem vyskytovat i v jiných částech Čech než jen jihozápadním směrem od Prahy, o čemž svědčí nedávný hromadný depot z východočeských Radíkovic, kde se objevil jeden fenik typu Emmerig (1993) č. 206 (*Brádle – Bláha – Skala 2015*, 52).²

Prameny a literatura

Brádle, V. – Bláha, R. – Skala, J. 2015: Středověký depot z Radíkovic. Platidla 13. století. Fontes Musei Reginae-hradecensis 21. Hradec Králové.

Cach, F. 1974: Nejstarší české mince III. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.

Emmerig, H. 1993: Der Regensburger Pfennig. Die Münzprägung in Regensburg vom 12. Jahrhundert bis 1409. Berliner numismatische Forschungen. Neue Folge. Band 3. Berlin.

– 1997: Der Regensburger Pfennig in Böhmen im 12. und 13. Jahrhundert. In: Setkání na hranici / Treffen an der Grenze. 2. Česko-hornofalcké archivní symposium / 2. Böhmisches-Oberpfälzer Archivsymposium 1994. Ústí nad Labem, 5–10.

Friedensburg, F. 1968: Monety śląskie średniowiecza. Warszawa.

Grossmannová, D. – Vích, D. 2014: Nález mincí z Křenova. Folia numismatica 28/2, 163–179.

Hána, J. 2007: Technické aspekty vývoje středoevropského mincovnictví do konce 19. století. Klatovy.

Inventární kniha: Inventární kniha numismatické sbírky hradního muzea Pecka, Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Ječný, J. 1927: Poznámky k nálezu nehodivskému. Numismatický časopis československý 3, 190–205.

Klíma, V. 1983: Plzeňská mincovna ve 13. století. Numismatické listy 38, 1–12.

1 Za konzultaci k problematice brakteátů s orlicí a informace o jejich nových nálezech děkuji Mgr. Petru Schneiderovi a PhDr. Jiřímu Militkému, Ph.D.

2 Dalším příkladem výskytu řezenského feniku mimo oblast jejich obvyklých nálezů by mohl být exemplář z depotu u Křenova, který je bez bližšího určení kladen do Rakous (*Grossmannová – Vích 2014*, 179, č. 117). Na jeho zachovaném zbytku je na jedné straně evidentně vyražena spodní část poprsí, které na publikované fotografii je chybně otočeno a směřuje místo na šest hodin přibližně na dvě hodiny. Obraz a fabrika zachovaného fragmentu nasvědčuje spíše přidělení mezi řezenské feniky. Mincovní nálezy z Radíkovic a Křenova vykazují velice podobné složení. Jejich základ tvoří denár Přemysla Otakara II. typu Cach (1974) č. 819. V rámci radíkovického souboru bylo popsáno pět jeho obrazových variant (*Brádle – Bláha – Skala 2015*, 22–34). Křenovský nález tuto obrazovou variabilitu potvrdil. Kromě základní varianty se tu objevilo šest exemplářů (č. 8, 22, 25, 35, 44 a 53), na nichž je poprsí orámováno hladkým kruhem, a mince z Křenova č. 82 a patrně i č. 84 odpovídají atypickému zlomku z radíkovického depotu č. 172. V popisu křenovského nálezu je také zmíněno, že se zde objevují mince ražené pouze na jedné straně (avers; č. 13, 62, 66, 79 a 80), což však je nepřesná formulace. Správně by mělo být uvedeno, že obraz na reversu není zřetelný. Na některých denárech skutečně ptačí motiv na rubní straně (téměř) zcela chybí, ale není to zaviněno jednostrannou ražbou. Nezřetelnost obrazu je způsobena kromě koroze především díky výtutím, kdy vlivem tenkosti střížků se poprsí panovníka objevuje v negativní podobě na reversu (*Hána 2007*, 93–94). V rámci depotu z Radíkovic byl popsán nový typ velkých brakteátů Přemysla Otakara II., na němž je vyražena korunovaná postava panovníka držícího v obou rukou žezla (*Brádle – Bláha – Skala 2015*, 17–19). Ten se znovu objevuje v nálezu z Křenova. Jedná se o ražby č. 104–109, které byly chybně určeny jako Cach (1974) č. 764. Ani mince č. 110 nepředstavuje tento typ, ale zároveň nejde o „radíkovický“ typ. Je vhodné doplnit, že mezi zlomkovým materiálem, který ve studii o křenovském depotu není jednotlivě rozepsán, se vyskytuje minimálně jeden zlomek další mince, jenž lze naopak bez problémů identifikovat právě jako „radíkovický“ typ. Za možnost nálezový soubor z Křenova prostudovat bych rád poděkoval PhDr. Davidu Vichovi z Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě.

- Kopicki, E. 1974: Katalog podstawowych typów monet i banknotów polski oraz ziem historycznie z Polską związanych. Tom I. Średniowiecze. Część I. Monety królów i książąt polskich 960–1501 r. Warszawa.*
- Militký, J. – Stolz, D. – Stolzová, D. – Zaoral, R. 2008: Poklad mincí ze 13. století z Tetína (okr. Beroun). Předběžná zpráva o nálezu a stavu jeho zpracování. Folia numismatica 21 (2006–2007), 137–145.*
- Nálezy II/2: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí brakteátového (13. století). In: Nohejlová-Prátová, ě. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/2. Praha, 75–111.*
- Radoměřský, P. 1955: Bavorský fenik na českém jihozápadě ve 13. století. Nález mincí ve Stříbře r. 1953. Numismatický sborník 2, 27–56.*
- Šůla, J. 1966: Matějškova sbírka denárů a brakteátů v hořickém museu a jeho zápisy o nálezech v ní. Numismatický sborník 9, 291–294.*

Summary

Vojtěch Brádle, Notes to the hoard of Nepomuk (Plzeň-Jih district).

There are some 26 coins registered in the Museum of East Bohemia in Hradec Králové which can be connected with the group-find from Nepomuk. The preserved coins are represented by 24 pfennigs from Regensburg struck in the 13th century and two bracteates. The pfennigs from Regensburg are documented by the type listed by Emmerig (1993) under no. 206 (1 pc), no. 227 (2 pcs), no. 233 (4 pcs), no. 234 (5 pcs), no. 236 (6 pcs) and no. 237 (6 pcs).

Two bracteates with eagle image were previously classified under the Silesian coins (*Friedensburg 1968*, Tab. 30:800; *Kopicki 1974*, 189, no. CXXXIV) or coins from Brandenburg (*Klíma 1983*, 12, no. 8), but based on new hoards, it is possible to regard them as of the Bohemian provenance. The mentioned pieces have been potentially classified as Bohemian already during the process of description of the hoard from Nehodiv (*Ječný 1927*, 190–191, no. 2).

These coins were preserved in the former museum in Pecka, and formerly, another pfennig of the Emmerig type (1993) no. 227 was located there, and possibly another one of the type no. 234 was documented there. The described pieces correspond with five other coins of the same hoard preserved in the Hořice Museum (*Šůla 1966*, 293).

English summary by V. Novák

VRCHOLNĚ STŘEDOVĚKÉ A NOVOVĚKÉ MINCE Z OKOLÍ ZANIKLÝCH CEST U KŘENOVA (OKR. SVITAVY)

Jan CIHLÁŘ – David VÍCH

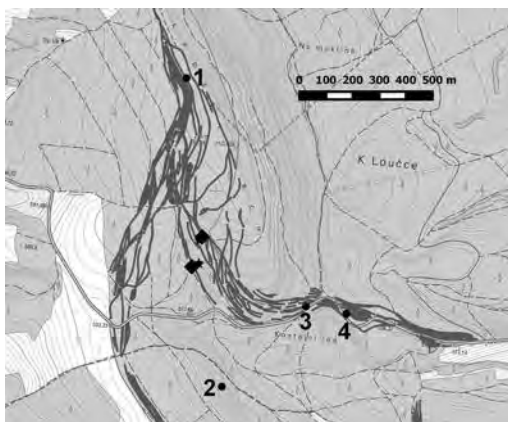
Abstrakt – Coins struck in High Middle Ages and modern times and found around vanished roads near Křenov (Svitavy district).

Some 15 coins struck in High Middle Ages and modern times are presented. They were discovered via metal detecting activities around vanished roads located to the west of the Křenov Village (Svitavy district).

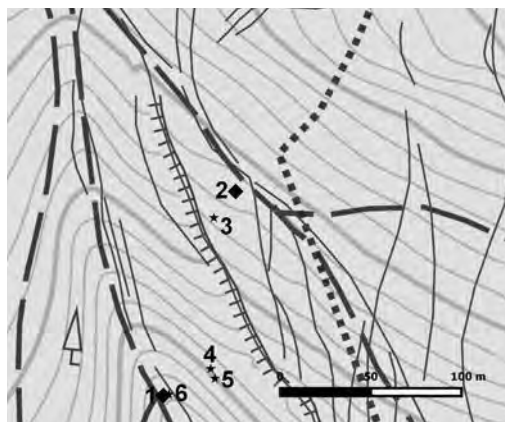
 Bohemia, Bavaria, Saxony, Silesia, Prague grossus, zinsgroschen, 3-kreuzer, kreuzer, hoard

V letech 2010–2016 probíhal detektorový průzkum okolí zaniklých komunikací projevujících se jako zahloubené úvozy západně od obce Křenov (okr. Svitavy). Terén zde umožňoval příčné přecházení kotliny táhnoucí se přibližně severo-jižním směrem v okolí dnešního Křenova a západně od něho překonání terénního zlomu s převýšením více jak sto metrů. O tom, že se jednalo o důležitou a značně frekventovanou komunikaci, svědčí několik stovek artefaktů datovaných od eneolitu po novověk. Silně svažitý terén s vystupujícími skalními výchozy při absenci vhodných půd přitom zcela vylučuje standardní sídlištní využívání. Následující řádky přinášejí informace o nálezích mincí, přičemž depot mincí z konce 13. století již byl samostatně zveřejněn (*Grossmannová – Vích 2014*) a jediná zde nalezená antická mince bude představena při jiné příležitosti.

Celkem se podařilo nalézt 15 mincí¹ (v jednom případě jde patrně o neražený střížek), a to jak v drobných hromadných nálezích, tak jako solitérní exempláře (obr. 1). V průběhu let 2012 až 2014 bylo postupně objeveno 11 pražských grošů ražených v době panování lucemburské dynastie (Jan Lucemburský 5 ks, Karel IV. 5 ks, Václav IV. 1 ks), dále tři novověké mince z 16. a 17. století, pocházející z mincoven ve Slezsku, Sasku a Bavorsku a jeden zřejmě neražený střížek blíže neurčitelné drobné mince. Drobné depoty byly tvořeny pouze pražskými groši.

Obr. 1. Mapa lokality s vyneseními mincovními nálezy: kolečko – novověké mince a neražený střížek, kosodélník – hromadné nálezy pražských grošů, hvězdička – nálezy pražských grošů ojedinelé, případně související s nedalekými depoty.

Obr. 2. Detail nálezů pražských grošů: kosodélník – hromadný nálezy, hvězdička – ojedinelý nálezy, případně nálezy související s nedalekým depotem.

¹ Do tohoto počtu není zahrnut dříve prezentovaný depot mincí z konce 13. století ani antická mince, zmínované výše v textu.

Hromadný nález 1 (obr. 2:1)

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1340–1346

Lit.: *Castelin 1960*, 152–153, var. VII.39/40/43 nebo VIII.47.

1. 3,59 g; 27,0/27,9 mm²

NO.: 5. 7. 2012; GPS – E0614180; N5504921³

2. 3,50 g; 28,9/29,8 mm

NO.: 5. 7. 2012; GPS – E0614180; N5504921

Hromadný nález 2 (obr. 2:2)

ČECHY, Karel IV. (1346–1378)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1358–1370

Lit.: *Pinta 2015*, 76–77, var. IV.b.

3. 2,29 g; 26,1/27,4 mm

NO.: 27. 12. 2013; GPS – E0614195; N5505045

AR pražský groš, 1370–1378

Lit.: *Pinta 2015*, 78–79, var. V.a.

4. 2,60 g; 26,9/27,4 mm

NO.: 27. 12. 2013; GPS – E0614205; N5505038

AR pražský groš, 1358–1378

Lit.: *Pinta 2015*, 76–79, typ. IV. nebo V.

5. 1,71 g; 24,6/26,1 mm; výrazná koroze a olámaný okraj

NO.: 27. 12. 2013; GPS – E06614205; N5505038

6. 2,10 g; 27,0/28,3 mm

NO.: 27. 12. 2013; GPS – E0614205; N5505038

Václav IV. (1378–1419)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1378–1385

Lit.: *Hána 2003*, 58, var. II. c/5.

7. 2,18 g; 26,8/27,0 mm

NO.: 27. 12. 2013; GPS – E0614205; N5505038

Kom.: Přesné určení umožňují mj. specifické tvary liter V a T v lících opisech.

Jednotlivě nalezené mince

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1340–1346

Lit.: *Castelin 1960*, 153, var. VIII.47.

8. 3,13 g; 26,3/28,3 mm

NO.: 3. 8. 2013; GPS – E0614183; N5504922

Kom.: Souvislost s hromadným nálezem č. 1 je velice pravděpodobná (obr. 2:6).

2 Jde o minimální a maximální rozměr.

3 Souřadnice jsou ve formátu WGS 84, UTM.

9. 3,27 g; 27,6/28,1 mm

NO.: 8. 5. 2012; GPS – E0614204; N55004939

Kom.: Nelze vyloučit souvislost s hromadným nálezem č. 1 (obr. 2:4).

10. 3,28 g; 28,0/29,0 mm

NO.: 3. 8. 2013; GPS – E0614207; N5504934

Kom.: Nelze vyloučit souvislost s hromadným nálezem č. 1 (obr. 2:5).

Karel IV. (1346–1378)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1358–1378

Lit.: *Pinta 2015*, 76–79, var. IV. nebo V.a.

11. 2,35 g; 25,9/27,2 mm

NO.: 8. 5. 2012; GPS – E0614195; N5505022

Kom.: Mince je rozlomena na dvě části (1,43 a 0,92 g);

nelze vyloučit souvislost s hromadným nálezem č. 2 (obr. 2:3).

SLEZSKO, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Vratislav*, AR 3 krejcar, letopočet nečitelný

(z let 1693–1698), mincmistr Martin Maxmilián Wackerl (1692–1698)

Lit.: *Halačka 1988*, 766–768, typ jako č. 1626–1633.

12. 0,54 g; 19,8/21,6 mm; mince je rozlomena na dvě části (0,30 + 0,24 g)

NO.: 11. 1. 2014; GPS – E0614625; N5504829 (obr. 1:3)

BAVORSKO, neurčitelný panovník

mincovna: *neurčitelná*, AR krejcar, pravděpodobně 1. polovina 16. století

Lit: –.

13. 0,49 g; 14,8 mm;⁴ mince je přehnutá o 180° (ohnutí mince znemožňuje její přesnější určení)

NO.: 16. 11. 2013; GPS – E0614779; N5504821

SASKO, kurfiřtství, Fridrich III., Jiří a Jan (1500–1507)

mincovna: *Annaberg*, AR groš, 1500–1507

Lit.: *Keilitz 2002*, 42, č. 32.

14. 1,32 g; 26,4/27,8 mm

NO.: 11. 1. 2014; GPS – E0614350; N5504489

NEURČENO

pravděpodobně neražený střížek pro drobnou minci

15. 0,32 g; 12,5/13,2 mm

NO.: 27. 12. 2013; GPS – E0614069; N5505621

Kom.: Hmotností a velikostí odpovídá střížek např. parvu Jana Lucemburského nebo Karla IV.

Teoreticky je možné (ale méně pravděpodobné), že by se mohlo jednat o vyraženou

drobnou minci se silně korodovaným povrchem.

1

2

4 Jedná se o maximální rozměr, minimální rozměr s ohledem na ohnutí mince neměřen.

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

Obr. 3. Křenov. Mince z hromadných a jednotlivých nálezů (čísla odpovídají katalogu).

Nalezených 11 pražských grošů tvoří dva drobné depoty o počtu dvou a pěti grošů, mimo ně pochází další čtyři solitérní nálezy grošů, u nichž však, s ohledem na jejich polohu v terénu a také s přihlédnutím ke složení depotů, možnou souvislost s depoty nelze zcela vyloučit. První drobný depot tvoří dva pražské groše Jana Lucemburského (č. 1–2), jejichž ražba je kladena do období let 1340–1346 (*Castelin 1960*, 152–153). S tímto hromadným nálezem velmi pravděpodobně souvisí i o rok později samostatně nazený groš Jana Lucemburského (č. 8), jehož místo nálezu se nachází v bezprostřední blízkosti dříve objeveného drobného depotu 1. Nelze vyloučit, že i další dva nalezené pražské groše Jana Lucemburského (č. 9–10) s depotem původně nesouvisely. Byly objeveny blízko sebe ve vzdálenosti asi 25 m od prvního depotu. Navíc všechny nalezené pražské groše Jana Lucemburského patří mezi nejmladší varianty, jejichž období ražby je shodně uvažováno mezi roky 1340–1346 (*Castelin 1960*, 152–153). Můžeme tedy konstatovat, že obě mince z prvního depotu a stejně tak další tři samostatně nalezené groše Jana Lucemburského se do země dostaly někdy na konci 1. poloviny 14. století, či krátce poté. Je možné, že původně všechny tyto mince tvořily jeden celek, který byl druhotně rozptýlen.

Druhý drobný hromadný nález se skládá ze čtyř pražských grošů Karla IV. (č. 3–6) a jednoho pražského groše Václava IV. (č. 7). Nalezené groše Karla IV. patří mezi mladší varianty ražené mezi roky 1358–1378 (*Pinta 2015*, 72–79), pražský groš Václava IV. se řadí mezi jeho nejstarší ražby z let 1378–1385 (*Hána 2003*, 111). Hromadný nález byl tedy pravděpodobně uložen či ztracen v průběhu poslední čtvrtiny 14. století, nejspíše v 80. letech tohoto století. Nedaleko místa nálezu tohoto depotu – ve vzdálenosti asi 20 m byl nalezen další izolovaný pražský groš Karla IV. (č. 11), rovněž datovaný do období let 1358–1378. Také u tohoto samostatně nalezeného groše je možné uvažovat, že mince byla původně součástí hromadného nálezu 2. Oba hromadné nálezy pražských grošů byly objeveny ve vzdálenosti cca 100 m od sebe (obr. 2).

Přibližně 500 m jižním a jihovýchodním směrem od hromadných nálezů pražských grošů byly nalezeny tři raně novověké tzv. ztrátové mince. Tříkřejcar Leopolda I. (č. 12) ražený ve slezské Vratislavi v rozmezí let 1693–1698 (*Halačka 1988*, 767) a nesoucí značku mincmistra Martina Maxmiliána Wackerla. Tato mince je sice datovaná, ale s ohledem na její zachovalost se ročník nepodařilo přesně identifikovat. Bavorský křejcar (č. 13) pochází zřejmě z první poloviny 16. století – je přehnutý o 180°, ale nezlomený a jeho přehnutí tak brání bližšímu určení. Zinsgroschen Saského kurfiřtství (č. 14) představuje společnou ražbu Bedřicha III, Jana a Jiřího z let 1500–1525. Přestože tyto tři novověké mince byly nalezeny v nevelké vzdálenosti od sebe, tak podle poloh jejich nálezů i podle jejich datace i místa ražby, lze vyvodit, že tyto mince, resp. jejich uložení do země spolu vzájemně nesouvisí a jedná se tedy zřejmě o nálezy jednotlivých ztrátových mincí.

Poslední část zde prezentovaného mincovního souboru reprezentuje pravděpodobně neražený střížek pro drobnou minci. Střížek by svými parametry (průměr 12–13 mm a hmotnost 0,32 g) mohl odpovídat například parvům Jana Lucemburského či Karla IV. Souvislost tohoto solitérního nálezu s depoty pražských grošů však můžeme vyloučit, protože střížek byl nalezen cca 700 m severně od polohy depotů. S ohledem na stav povrchu tohoto „střížku“ by se teoreticky mohlo jednat i o již vyraženou drobnou minci, ale se silně korodovaným povrchem a již nezřetelným reliéfem ražby (tato eventualita se však zdá být méně pravděpodobnou).

Nalezené mince pocházejí z poslední dekády 1. poloviny 14. století až z konce 17. století. Nejstaršími mincemi souboru jsou pražské groše Jana Lucemburského, které všechny můžeme datovat do rozmezí let 1340–1346 a nejmladší mincí je vratislavský tříkřejcar Leopolda I. ražený mezi léty 1693–1698. Pokud jde o teritoriální rozložení mincí v souboru, pak jednoznačně převažují ražby z Čech – celkem 11. Všechny české ražby jsou pražské groše, které původně pravděpodobně tvořily dva drobné hromadné nálezy – první je z doby konce vlády Jana Lucemburského a druhý byl do země uložen zřejmě v prvním desetiletí vlády Václava IV. Po jedné pak jsou zastoupeny ražby ze Slezska (vratislavský tříkřejcar Leopolda I.), Bavorska (jednokřejcar pravděpodobně z první poloviny 16. století) a Saska (zinsgroschen z první čtvrtiny 16. století). U těchto novověkých mincí se zřejmě jedná o nálezy jednotlivých ztrátových mincí.

Stav nalezených mincí odpovídá uložení v agresivním prostředí. Všechny jsou značně korodované, dvě mince jsou rozlomené na dvě části, jedna je v polovině přehnutá o 180°, ale nezlomená. Na vrub koroze lze velmi pravděpodobně připsat výraznější váhový úbytek, oproti běžně udávaným metrologickým parametrům, který byl u některých mincí zaznamenán.

Autorský podíl J. Cihláře na předložené práci vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2018/25, 00023272).

Literatura

Castelin, K. 1960: O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 6, 129–167.

Grossmannová, D. – Vích, D. 2014: Nález mincí z Křenova. Folia numismatica 28/2, 163–179.

Halačka, I. 1988: Mince zemí Koruny české 1526–1856. Díl III. Kroměříž.

Hána, J. 2003: Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419. Plzeň.

Keilitz, C. 2002: Die sächsischen Münzen 1500 bis 1547. Regenstein.

Pinta, V. 2015: Typologie a chronologie pražských grošů Karla IV. (1346–1378). Praha.

Summary

Jan Cihlář – David Vích, Coins struck in High Middle Ages and modern times and found around vanished roads near Křenov (Svitavy district).

In 2012–2014, some 15 coins were gradually found via metal detecting activities around vanished medieval roads – visible as hollow ways these days – in the territory to the west of the Křenov Village (Svitavy district). Eleven of them were represented by the Prague grossi struck under the rulers of the Luxembourg dynasty. The grossi used to belong to two small hoards of two and five coins. The remaining four Prague grossi were discovered single, but it is impossible to eliminate the alternative of connection with the mentioned hoards. Also three modern coins of the 16th and 17th centuries were found there, and they were struck in the Silesian, Saxonian and Bavarian mints. In addition of that, one evidently unstruck flan of an uncertain small change was discovered there as well.

English summary by V. Novák

NÁLEZY JEDNOTLIVÝCH MINCÍ Z POVRCHOVÉHO PRŮZKUMU V HEDČANECH (K. Ú. DAŠICE, OKR. PARDUBICE)

Kamil SMÍŠEK – David VÍCH

Abstrakt – Coins found single via the surface examination in Hedčany (Dašice cadastral community, Pardubice district).

In 2008–2012, occasional metal detecting activities were organized near the Hedčany settlement. The coins found there can be characterized – without exception – as a sample of the contemporary coins of the lowest denominations in circulation. From the chronological point of view, the coins cover the interval from the end of the 14th century to the time closely after the mid-18th century.

 Bohemia, Late Medieval Period, Early Modern Period, lost coins

Od roku 2008 byla prováděna příležitostná detektorová prospekce¹ na katastru osady Hedčany (k. ú. Dašice) – průzkum byl organizován archeologickým pracovištěm Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě. Lokalita se nachází při východním okraji osady Hedčany na mírném návrší nad inundací na pravém břehu řeky Loučné v nadmořské výšce okolo 230 m. n. m. Půdní pokryv je tvořen hlinitopísčitou půdou.

V areálu lokality se kromě ojedinělé laténské keramiky podařilo získat především nálezy z doby římské, mladší doby hradištní a vrcholného středověku. Nálezový materiál představují především keramické zlomky, zatímco kovové předměty se vyskytovaly spíše ojediněle. Významný podíl zjištěných kovových artefaktů tvoří numismatický materiál z období vrcholného středověku a raného novověku, jehož vyhodnocení je předmětem tohoto příspěvku. Všechny zde prezentované mince jsou uloženy ve Východočeském muzeu v Pardubicích.

ČECHY, Husité (1420–1437)

mincovna: *Praha, Kutná Hora* či *blíže neznámá falzátorská dílna*, AE flůtek patrně z let 1420–1437

Av.: ve dvojitém hladkém kruhu český lev doleva

Rv.: hladký

Lit.: –

1. 0,429 g; 15,1/13,7² mm; střížek nepravidelného osmiúhelníkového tvaru, světlá hnědá a zelená patina (č. 14, 15. 4. 2009).

Ludvík I. Jagellonský (1516–1526)

mincovna: *Kutná Hora*, AR jednostranný halěř (malý neboli černý peníz) patrně z koncového období vlády

Av.: v perličkovém kruhu korunovaný monogram L, po stranách rozdělené zkratky R-P

Rv.: hladký

Lit.: *Castelin 1932*, 68, č. 14 var.; *Hásková 1991*, 167, č. 627, tab. 107:627; *Gregor 2011*, 32, typ II.a.1 (?).

2. 0,216 g; +/- mm; olámaný okraj (č. 20, 24. 10. 2012)

1 Prospekce na uvedené lokalitě probíhala především s detektorem Fisher F75, ojediněle také s přístroji Goldmaxx Power II a XP Deus s celkovou časovou dotací 13 h po převedení na jeden přístroj.

2 Rozměry mincí měřeny jako vodorovná a svislá osa na lici mince.

Maxmilián II. (1564–1576)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr blíže neurčitelný, AR bílý peníz 15??

Av.: v perličkovém kruhu korunovaný český lev doleva, v perličkovém kruhu koruna

MAXI·SEC[VN·15..]

Rv.: hladký

Lit.: *Halačka 2011a*, 116–117, č. 206 var.

3. 0,167 g; -/- mm; rozdělovací znaménko tvaru kosočtverce (č. 12, 15. 4. 2009).

MORAVA, Jošt (1375–1411)

mincovna: *Brno*, AR denárový halěř patrně z let 1375–1391

Av.: v hladkém (?) kruhu korunovaný monogram IO, po stranách dva křížky

Rv.: v perličkovém kruhu kříž, v každém jeho úhlu majuskulní písmeno M

Lit.: *Sejbal 1983*, 12, typ D, tab. III:9.

4. 0,124 g; -/9,9 mm; 12 h; olámaný okraj (č. 8, 28. 2. 2009).

Horní Lužice, ZHOŘELEC, město

mincovna: *Zhořelec*, AR kruhový peníz patrně ze 40.–50. let 15. století

Av.: v provazcovém kruhu GOR, čtyřhráz

Rv.: v hladkém kruhu koruna

Lit.: *Šafář 1990*, 129–130, I. typ, obr. 1.

5. 0,246 g; 12,0/13,2 mm; 6,5 h (č. 13, 15. 4. 2009).

SLEZSKO, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Vratislav*, mincmistr Salomon Hammerschmidt (1664–1691), AR krejcar 1672

Av.: v hladkém kruhu portrét panovníka doprava, v perličkovém kruhu

LEOPOLDVS·D·G·R·I·S·A·G·H·stažené ET·B·R

Rv.: v hladkém kruhu korunovaný dvouhlavý orel zpřímá, na hrudi štítek italského typu, uvnitř číslice 1, v perličkovém kruhu 72·ARCHID·AV. (SHS) D·BVR·stažené ET·SIL·16

Lit.: *Čermák – Skrbek 1891–1913*, tab. XCIII:906 var.; *Halačka 2011b*, 719, č. 1638 var.; *Nechanický 1991*, 73, č. 761, tab. XX:761 var.

6. 0,614 g; -/17,0 mm; 11 h; nepatrně vylomený okraj, sekundárně částečně přehnutý (č. 17, 27. 4. 2009).

PRUSKO, provincie Slezsko, **Fridrich II.** (1740–1786)

mincovna: *Vratislav*, mincmistr Georg Heinrich Singer (1752–1760), AR krejcar 1753

Av.: v perličkovém kruhu portrét panovníka doprava, FRIDERIC·BORUSS·REX

Rv.: v perličkovém kruhu korunovaná jednohlavá orlice zpřímá, s žezlem v levém a mečem v pravém pařátu, pod ní 17 (B) 53, ·1·KR[E]UTZER.

Lit.: *Saurma 1883*, 31, č. 67, tab. LIII:17 var. (odlišný ročník); *Neumann 1998*, 193, č. 267; *Bruce – Michael 2007*, 580, KM 960.1; *Schön 2007*, 992, č. 63; *Olding 2006*, 163, č. 311c

7. 0,543 g; 15,1/- mm; 12 h; naprasklý okraj, rozdělovací znaménka na reversu tvaru kroužků (č. 18, 27. 4. 2009).

Slezsko, LEHNICE-BŘEH, vévodství, **Christian** (1654–1672)

mincovna: *Břeh*, mincmistr Kryštof Brettschneider (1665–1673), AR grešle (trojník) 1670

Av.: v nečitelném kruhu jednohlavá orlice zpřímá, po stranách oddělené iniciály C-B

Rv.: v hladkém kruhu dva spojené korunované znaky, nad nimi a po stranách dvě dvojice pětilistých květin, dole po stranách a mezi nimi tři trojlisty a letopočet 1670

Lit.: *Saurma 1883*, 8, č. 449, tab. XXIII:154 var.; *Holečková 2010*, 105, č. 196; 277, č. 196

8. 0,591 g; 15,9/16,3 mm; 12 h; (č. 21, 24. 10. 2012).

Obr. 1. Hedčany – kolekce nálezů jednotlivých mincí (čísla odpovídají katalogu; foto K. Smíšek).

Mincovní nálezy získané při průzkumech s detektory kovů na uvedené lokalitě lze bez výjimky charakterizovat jako soubor dobového oběživa nejmenších hodnot. Z hlediska chronologického pokrývají nalezené ražby interval od konce 14. až po období krátce po polovině 18. století. Chronologické těžiště souboru však tkví v exemplářích datovaných do období raného novověku. Z hlediska geografického původu jsou v souboru zastoupeny ražby české (3), moravské (1), hornoloužické (1), slezské (1), lehnicko-břežské (1) a pruské (1) provenience. Lze tedy konstatovat, že se v naprosté většině jedná o ražby domácí provenience.

Naprostou většinu mincí získaných průzkumem na uvedené lokalitě je možné charakterizovat jako zcela běžné a masově ražené drobné mince. Výjimku představuje především jediná moravská ražba – stříbrný denárový halěř markraběte Jošta (1375–1411) ražený v brněnské mincovně patrně v letech 1375–1391 (č. 4). Jedná se o velmi vzácnou variantu obsahující majuskulní písmena M v úhlech kříže na rubu ražby. Tato ražba byla donedávna známa pouze v jediném exempláři zjištěném J. Sejbalem v berlínském mincovním kabinetu (*Sejbal 1983*, 11–12). V současnosti známe (kromě zde popsaného) ještě třetí exemplář, bohužel bez náleзовé lokality, ze soukromé sbírky (*Cihlár – Richtera – Videman 2013*, 36, č. 3/02). S ohledem na dosud nejpodrobnější studii o denárových mincích markraběte Jošta je nutno konstatovat, že se nálezy těchto ražeb koncentrují především v oblasti Moravy a na českém území se doposud prakticky nevyskytovaly (*Cihlár – Richtera – Videman 2013*, obr. 18). Hedčanský nález, společně s exemplářem z hradu Brandýs nad Orlicí (*Cihlár – Richtera – Videman 2013*, 40, č. 6/19), patrně představuje první známý český nález Joštovy denárové ražby.

Druhou méně obvyklou ražbou obsaženou v analyzovaném souboru je měděný jednostranný husitských flůtek ražený patrně v letech 1420–1437 (č. 1). Hedčanský exemplář se vyznačuje nepravidelně tvarovaným střížkem s nestejnou tloušťkou a nedbalým provedením ražby. S ohledem na svědectví dobových pramenů lze konstatovat, že se prakticky jedná o falzum napodobující soudobé drobné stříbrné peníze se lvem a čtyřřázem Václava IV. (1378–1419) ražené od roku 1384. Ražba flůtek probíhala kromě oficiálních mincoven v Praze a Kutné Hoře také přímo v husitském Táboře a rovněž v mnoha dalších polooficiálních či ilegálních dílnách (např. *Castelin 1953*, 169, 172; *Hána 2003*, 32–33). Mincovníctví husitské epochy (souhrnně např. *Hásková 1995*, 104–109) je bohužel doposud jen minimálně poznanou kapitolou českého měnového vývoje. Výrazně jej ovlivnila nejen složitá a nepřehledná situace společenská a politická, ale v neposlední řadě také samotný charakter dochovaného numismatického materiálu (*Dohnal – Korený – Militký 1999*, 561). V případě nalezené ražby tedy prakticky nelze rozhodnout, zda se jedná o ražbu oficiální (doloženou písemnými prameny) či o skutečně neoficiální dobové falzum. S ohledem na numismatické bádání bohužel stále postrádáme k problematice husitských ražeb jakékoliv analytické dílo (dílní zpracování např. *Hásková 1991*, 107–108, tab. 67:336–344; *Hampl 2008*). Tento stav byl do nedávné doby ovlivněn sporadickým výskytem flůtek, neboť ty ze zřejmých důvodů nebyly předmětem záměrně tezaurace – výjimku představuje pouze poklad z Českého Brodu (*Nohejlová 1941*) a nelze u nich ani předpokládat dlouhodobější oběh (*Dohnal – Korený – Militký 1999*, 561; *Marešová – Militký 2000*, 195). V posledních třech desetiletích se však s nálezy flůtek setkáváme již poněkud častěji, především jako s ojedinělými jednotlivými nálezy ztrátových kusů v rámci archeologických výzkumů měst a sídel – např. hrad Týřov (*Durdík – Nemeškalová–Jiroudková 1989*), Sedlčany (*Dohnal – Korený – Militký 1999*), hrad Písek, hrad (*Koppová – Militký 2000*), Praha 2-Nové Město, Na Rybníčku (*Marešová – Militký 2000*). Novým, avšak zcela zásadním přínosem pro zkoumání fenoménu husitského mincovnictví však jsou amatérsky i profesionálně učiněné nálezy flůtek z povrchových průzkumů pomocí detektorů

kovů.³ Odborně a komplexně vyhodnocené nálezy těchto ražeb tak patrně v budoucnosti výrazně napomohou poznání této dosud opomíjené stránky peněžních dějin husitské revoluce.

Hůře zodpověditelnou otázkou zůstává, jakým způsobem analyzovaný soubor mincí souvisí s místem, kde byl nalezen. Lokalita se nachází v tradiční sídlení oblasti využívané již minimálně od doby bronzové (Vích 2010; Vích – Mangel 2012; Jílek 2015). Osada Hedčany je považována za sídlo vzniklé přesídlením zajatého obyvatelstva v 11. století (Sláma 1985, 335–336). Nakolik jsou však nálezy mincí spojeny s intenzivní zemědělskou činností (hnojení polí) nebo odráží další a těžko objasnitelné aktivity – např. místní komunikační síť,⁴ s ohledem na nepříliš běžný nález denárového haléře markraběte Jošta s možnou vazbou na Moravu, nelze zcela jednoznačně rozhodnout.

Príspevek byl vypracován v rámci programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) č. DG16P02R031 (Moravské křižovatky).

Literatura

- Bruce, C. R. – Michael, T. (eds.) 2007: Standard Catalog of World Coins 1701–1800. 4th Edition. Iola.
- Castelin, C. O. 1932: Příspěvek k chronologii haléřů Vladislavových a Ludvíkových (nález mělnický). Numismatický časopis československý 8, 63–73.
- Cihlář, J. – Richtera, L. – Videman, J. 2013: K inventáři mincí moravského markraběte Jošta s korunovanými iniciálami „IO“. Folia numismatica 27/1, 29–52.
- Čermák, K. – Skrbek, B. 1891–1913: Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526. Díl III. Pardubice.
- Gregor, P. 2011: Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského. Mince a bankovky 4/3, 27–33.
- Dohnal, M. – Korený, R. – Miličský, J. 1999: Soubor mincí z archeologických výzkumů v historickém jádru Sedlčan, okr. Příbram. Archeologie ve středních Čechách 3, 557–568.
- Durdík, T. – Nemeškalová-Jiroučková, Z. 1989: Nálezy mincí z hradu Týřova. Castellologica bohemia 1, 67–89.
- Halačka, I. 2011a: Mince zemí Koruny České 1526–1856. Díl I. Brno.
- 2011b: Mince zemí Koruny České 1526–1856. Díl II. Brno.
- Hámp, P. 2008: Nálezy husitských flútků v jihozápadních Čechách. Příspěvek k typologii českých peněz se lvem husitského období. In: Grossmannová, D. – Krejčík, T. – Štefan, J. (eds.): Peníze v proměnách času 6. Mincovníctví, peněžní vztahy a medailérství za válek od antiky až po Vídeňský kongres. Ostrava, 105–119.
- Hásková, J. 1991: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum v Praze – Chaurova sbírka. Svazek III. Pražské groše (1300–1526). Praha.
- 1995: Mince – problém a dokument husitské epochy. Numismatické listy 50, 104–109.
- Holečková, Z. 2010: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek VI/1. Nevládní tolarové ražby – ražby slezských knížectví. Praha.
- Jílek, J. 2015: Osídlení dolního toku řeky Loučň v době římské. Východočeský sborník historický 27, 5–43.
- Koppová, E. – Miličský, J. 2000: Soubor mincí objevený při archeologickém výzkumu hradu v Písku. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 13, 151–154.
- Marešová, D. – Miličský, J. 2000: Soubor mincí ze záchranného archeologického výzkumu v Praze 2-Novém Městě, Na Rybníčku čp. 536/II. Archaeologica Pragensia 15, 185–198.
- Nechanický, Z. 1991: Mincovníctví Leopolda I. 1657–1705. Hradec Králové.
- Neumann, E. 1998: Brandenburg-preußische Münzprägungen unter der Herrschaft der Hohenzollern 1415–1918. Band 2. Königreich 1701–1918. Köln.
- Nohejlová, E. 1941: Nález současných padělků t. zv. husitských haléřů v Č. Brodě. Numismatický časopis československý 16–17, 80–82.

3 Množství nálezů husitských ražeb je (s ohledem na regionální odlišnosti v rámci České republiky) patrně poměrně značné. Autoři zde vychází především z vlastní archeologické praxe a regionálního přehledu o mincovních nálezech.

4 Tato varianta se s ohledem na místní poměry zdá být pravděpodobnější, protože takováto koncentrace mincí zde není obvyklá.

- Olding, M. 2006:* Die Münzen Friedrichs des Großen. Regensauf.
- Saurma-Jeltsch, H. v. 1883:* Schlesische Münzen und Medaillen. Breslau.
- Sejbal, J. 1983:* Nové poznatky k Joštovým denárovým mincím. Numismatický sborník 16, 7–22.
- Schön, G. 2007:* Deutscher Münzkatalog 18. Jahrhundert 1700–1806. München.
- Sláma, J. 1985:* K některým ekonomickým a politickým projevům raně středověkého přemyslovského státu. Archeologické rozhledy 37, 334–342.
- Šafář, O. 1990:* Zhořelecké haléře. Numismatické listy 45, 129–137.
- Vích, D. 2010:* Nálezy doby římské na středním toku řeky Loučné. In: Beljak, J. – Březinová, G. – Varsík, V. (eds.): Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek. Zborník referátov z V. protohistorickej konferencie Nitra, 21.–25. septembra 2009. Nitra, 713–727.
- Vích, T. – Mangel, T. 2012:* Nové laténské metalické nálezy z východních Čech a severozápadní Moravy. In: Březinová, G. – Varsík, V. (eds.): Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu. Nitra, 439–442.

Summary

Kamil Smíšek – David Vích, Coins found single via the surface examination in Hedčany (Dašice cadastral community, Pardubice district).

In 2008–2012, metal detecting activities were occasionally organized near the Hedčany settlement (Dašice cadastral community). Among other artefacts, coins from the High Middle Ages and Early Modern times (14th–18th century) were discovered there – later issues were not regarded as important during the prospection. The coins found there can be characterized – without exception – as a sample of the contemporary coins of the lowest denominations in circulation from Bohemia (3pcs), Moravia (1 pc), Upper Lusatia (1 pc), Silesia (1 pc), Legnica-Brzeg (1 pc) and Prussia (1 pc). It is possible to classify them as pieces of local production in their vast majority. Because of the archaeological context, their geographical and chronological characteristics and metrology, it is very likely that the coins appeared at the location in a longer time horizon. Among other common pieces, also a copper one-sided Hussite small change (*flůtek*) struck in 1420–1437 was discovered there. And one silver heller of the denier type struck under Margrave Jobst of Moravia (1375–1437) in the Brno mint very likely in 1375–1391 (no. 4) represents a very rare variety with the majuscule *M* in cross angles on its reverse – it is the very first coin of this type produced under this ruler and registered in Bohemia. The question is how this group of coins localized there came to the country. Intensive agricultural activities (field manuring) seem to be the most likely answer. Also other different activities – practically invisible these days (like communications) – could cause appearance of these coins at the locality.

English summary by V. Novák

NĚKOLIK POZNÁMEK K MINCOVNÍMU DEPOTU Z HODOVA Z OBDOBÍ JAGELLONCŮ NA MORAVĚ

Dagmar GROSSMANNOVÁ

Abstract – Some notes to the coin hoards from Hodov dating to the Jagiellonian period in Moravia.

The article is focused on two coin hoards dating to the rule of Vladislaus II Jagiellon (1471–1516) found in the Hodov cadastral community (Třebíč district, Vysočina region) in 1901. Both hoards were discovered independently in a very short time one after another, and they were buried very close each other. They represent mostly white coins struck under Vladislaus II Jagiellon accompanied with an insignificant admixture of different small change.

 Moravia, Vladislaus II Jagiellon, white coin, hoard

Zpracování nálezu z Hodova (okr. Třebíč) patří k velkým dluhům pro vědeckou numismatiku. Nálezům bílých peněz Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) je v současné době na Moravě věnována jen velmi malá pozornost. Stále rovněž chybí komplexnější dílo se stanovením nejnovější chronologie a typologie bílých peněz. Jako základ je proto stále užíváno dílo K. Castelina (1930). Za nejvýznamnější díla směřující k tomuto tématu lze za poslední dobu označit práce O. Černohorského (2016) a V. Brádleho (2013).

Ve 2. polovině 15. století se na Moravě rozvinula ražba městských mincí, která zatlačila do pozadí ražbu markrabské mince. Základem pro tuto mincovní činnost se stalo privilegium českého krále Ladislava Pohrobka z roku 1457, ve kterém město Brno získalo oprávnění razit mince se šachovanou orlicí – znakem moravského markrabství. Markrabská mincovna se v tomto období dostala do pozadí a do popředí se dostala městská mincovna razící kruhové peníze a haléře. V období vlády Matyáše Korvína na Moravě (1469–1490) byly v olomoucké mincovně raženy kruhové peníze s uherskými břevny a českým lvem (Sejbal 1997, 166). Po roce 1490, po sjednocení českých zemí pod vládou Vladislava II. Jagellonského, byla postupně odbourávána městská mincovní privilegia a byla ukončena ražba moravské městské mince. S tím skončilo i moravské středověké mincovnictví.

V období od 60. let 15. století do začátku 16. století je v moravských nálezech již velmi patrná přítomnost české kruhové mince, avšak s podstatným podílem moravských městských kruhových ražeb. Jsou to např. nálezy Kyjov (Nálezy II/3, 223–224, č. 2552), Olbramkostel na Znojemsku (Nálezy II/3, 229, č. 2585), Kožušice na Bučovicku (Nálezy II/3, 222, č. 2548) a Penčice na Přerovsku (Nálezy II/3, 227, 227, č. 2569). Převaha českých ražeb v nálezech je patrná právě v nálezech z Hodova (Nálezy II/3, 251–252, č. 2697).

Obr. 1. Hodov (okr. Třebíč) – místo nálezů depotů mincí je označeno šipkou.

Hodov je malá obec situovaná v jihovýchodní části Českomoravské vrchoviny ležící dnes na území okresu Třebíč – jde o území přínaležející k historické zemi Moravě (dnes kraj Vysočina). Na katastru obce Hodova bylo v minulosti nalezeno několik depotů z různých období. Předmětem tohoto příspěvku jsou dva z nich, přičemž oba byly objeveny nezávisle na sobě v roce 1901. Byly odkryty v lese mezi Hodovem a malou sousední vsí Rohy (obr. 1). Zakopány byly velmi blízko u sebe a svým složením si byly velmi podobné – na základě této skutečnosti bylo předpokládáno, že jde o jednu peněžní hotovost rozdělenou do dvou částí.

Podle publikované zprávy v soupisu nálezů (*Nálezy II/3*, 251–252, č. 2697) se mělo jednat o jeden nález, který byl nalezen po částech ve dvou nádobkách „nadvakrát“. První depot byl nalezen na jaře 1901 a vykopalo jej děvče při sázení lesních stromků v lese u Rohů. Lesní asistent F. Špínar z Velkého Meziříčí jej zachránil před rozchvácením a následně jej předal I. L. Červinkovi k odbornému zpracování. Zprávu o tom publikoval I. L. Červinka (1902, 32) a zveřejnil ji rovněž Vladimír Němeček ve své zprávě o nálezu z Hodova (*Němeček 1952*, 154). Mince byly uloženy v keramickém džbánu s částečně glazovaným povrchem, který se sice dostal do sbírky I. L. Červinky, avšak do současné doby se bohužel nedochoval. I. L. Červinka jej popisuje následovně: „*Má úplně shodný tvar s našimi poutnickými baňkami s uchem a hubičkou (pyskem), je vytočen ovšem už na kruhu, dobře vypálen a částečně i poléván glazurou.*“ (*Červinka 1902*, 32). Velmi stručnou zprávu o nálezu přináší také zpráva zveřejněná ve Vlastivědě moravské: „*V panském lese r. 1901 vykopán džbánek s několika tisíci bílých penízků krále Vladislava II. v četných variantech.*“ – depot je zde uveden jako nález u obce Rohy (*Kratochvíl 1907*, 375).

V depotu měly být zastoupeny převážně bílé peníze Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) pouze s drobnou příměsí jiných drobných mincí o hmotnosti více než 3 kg. Na základě nejmladší mince, datovaného polského groše Zikmunda I. (1506–1508) z roku 1508, bylo ukrytí depotu zařazeno V. Němečkem (*Němeček 1952*, 156) do tohoto roku nebo do období krátce po něm.

Složení prvního nálezu podle I. L. Červinky (1902):

1. Čechy, **Ladislav Pohrobek** (1453–1457), peníz (1–3 ks);
2. Čechy, **Vladislav II. Jagellonský** (1471–1516), bílý peníz (několik tisíc, více než 3 kg);
3. Kladsko, **Oldřich z Hardeku** (1501–1534), haléf (1–3 ks);
4. Slezsko, **Ratiboř**, město, bílý peníz (1–3 ks);
5. Dolní Rakousy, **Fridrich III.** (po 1457), Wiener Hausgenossen, Teschler a Liephart, feník (? ks);
6. Uhry, **Matyáš Korvín** (1458–1490), denár (? ks);
7. Polsko, **Jan Albert** (1492–1501), groše (? ks);
8. Polsko, **Zikmund I.** (1506–1548), groš 1508 (1 ks);
9. Sasko-Míšeň, feniky (1–3 ks);
10. Aquileia, patriarchát, **Antonio II.** (1402–1412), denár (1 ks);
11. Sasko, feník (3 ks);
12. Další blíže neurčené ražby.

Druhý depot byl nalezen 2. května 1901 paní Kavalcovou z Hodova při sázení lesních stromků u Rohů, který byl uložen v cínovém korbenu a obsahoval pouze bílé peníze Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) v počtu 2504 kusů. Zprávu o tomto depotu publikoval V. Němeček (1952, 153–156), který považoval první depot, publikovaný I. L. Červinkou (1902) za součást popisovaného druhého depotu, a který tedy rovněž datuje k roku 1508 nebo krátce po něm (*Němeček 1952*, 156). V. Němeček publikoval zastoupení jednotlivých typů bílých peněz spolu s jejich variantami. Z celkového počtu 2504 mincí mělo být v depotu 398 dvoustranných penězů a 2106 jednostranných penězů v několika typech a variantách (*Němeček 1952*, 155–156).

Depot byl uložen v cínovém korbenu, který se do dnešního dne dochoval ve sbírkách Numismatického oddělení Historického muzea Moravského zemského muzea (obr. 2–4). Jeho výška je 120 mm a dno má průměr 115 mm. Na vrchní straně víka je patrná značka „SD“, dno korbelu je vevnitř označeno značkou s bohatou rostlinnou rozvilinou, kterou V. Němeček interpretuje jako květiny ve váze (*Němeček 1952*, 154). Spolu s cínovým korbelem je dochována ve sbírce Numismatického oddělení Moravského zemského muzea i část mincí. Podle inventáře numismatického odd. tuto část pokladu získalo Moravské zemské muzeum v roce 1959 od MUDr. V. Němečka z Velkého Meziříčí. Ve sbírce je tedy uloženo celkem 2607 mincí, což je více než původní uváděný počet. Krátkou zprávu o druhém nálezu z Hodova přinesl J. Sejbal v průvodci dnes již zrušenou numismatickou expozicí Moravského zemského muzea (*Sejbal 1979*, 173).

Obr. 2. Cínový korbek, který společně s 2504 mincemi nalezla v roce 1901 paní Kavalcová z Hodova.

Obr. 3. Značka na dně cínového korbeku s bohatou rostlinnou rozvilinou interpretovanou jako květiny ve váze.

Obr. 4. Značka „SD“ na vrchní straně víka cínového korbeku.

Složení dochované části nálezu z Hodova podle J. Sejbala (1979):

1. Morava, **Jihlava**, město (2. polovina 15. století), kruhový peníz (1 ks);
2. Morava, **Znojmo**, město (2. polovina 15. století), kruhový peníz (1 ks);
3. Čechy, **Václav IV.** (1378–1419), pražský groš (1 ks – zlomek);
4. Čechy, **Vladislav II. Jagellonský** (1471–1516), bílý peníz (2593 ks);
5. Čechy, **Vladislav II. Jagellonský** (1471–1516), bílý peníz – falzum (5 ks);
6. Slezsko, **Zhořelec**, město (2. polovina 15. století), peníz (2 ks);
7. Dolní Rakousy, **Albrecht V.** (1411–1439), Vídeň, feník (1 ks);
8. Aquileia, patriarchát, **Antonio II. Panciera di Portogruaro**, peníz (2 ks);
9. Sasko, Sasko-Ernestinská linie (období 1490–1500), feník (1 ks).

Celkový (vyšší) počet mincí i jejich teritoriální struktura s jistotou prokazují, že k druhému depotu byly přimíchány i mince z prvního nálezu. Lze tak soudit podle příměsí dalších cizích mincí, které se ve druhém depotu vyskytovat neměly. První depot, publikovaný I. L. Červinkou (1902, 32) měl být předán celý tehdejšímu majiteli panství. Zřejmě se ale tak nestalo a část depotu se dostala do sbírky V. Němečka, kde mohly být oba depoty smíchány, a od něj pak tento „celek“ následně přešel do numismatické sbírky Moravského zemského muzea. V současné době jsou tak součástí hodovského pokladu i mince, které podle publikovaných údajů původně ve druhém nálezu nebyly zastoupeny. Především se v pokladu neměl vůbec vyskytovat žádný pražský groš, v publikované krátké zprávě od prof. J. Sejbala je zde uveden zlomek pražského groše Václava IV. (1378–1419). Rovněž nebyla dříve zmínka o dvou městských ražbách Jihlavy a Znojma z 2. poloviny 15. století.

Součástí dochované části depotu jsou především dvoustranné a jednostranné bílé peníze Vladislava II. Jagellonského. Ve velkém množství různých variant jsou dochovány dvoustranné peníze, u kterých bylo zachyceno několik nových variant spočívajících v jiném umístění teček, než je uvedeno v Castelinově typologii (*Castelin 1930*, 79, Tab. 1). Bílých jednostranných penízů je v nálezu podstatně více a opět jsou doloženy ve velkém počtu známých i nových typů a variant. Ty stejně jako v případě dvoustranných bílých peněz spočívají v drobných odchylkách v opise, typu písma a v kresbě lva.

V nálezu z Hodova se objevují rovněž jednostranné bílé peníze, které jsou stylově příbuzné dvoustranným penízům. Jejich lícová strana se lvem je shodná s dvoustrannými penězi, chybí však ražba na rubní straně (korunované písmeno W). Předpokládá se, že se jedná o jakési přechodné ražby mezi dvoustrannými a jednostrannými bílými penězi, které V. Brádle datuje do období let 1485–1487 (*Brádle 2013*, 41–42). Tyto typy V. Němeček v popisu nálezu z Hodova zařadil podle Castelinovy typologie (*Castelin 1930*, 79, Tab. 1) jako varianty typu I. A. (*Němeček 1952*, 155), na což upozornil již Karel Peukert ve svém popisu nálezu v Hlavici (*Peukert 1970*, 4).

Depot obsahuje velmi pestré zastoupení různých typů bílých peněz – od nejstarších se lvem, jehož hřívka je tvořena měsíčky, až po nejmladší typy s robustním lvem, které byly raženy až do roku 1516 (*Brádle 2013*; *Černohorský 2016*). Uložení celého depotu je tedy oproti původnímu datování, stanoveného V. Němečkem do roku 1508, nutno posunout.

Pokud bychom měli posoudit oba mincovní depoty dohromady, podle nálezu zprávy by měly obsahovat přes 5000 mincí. Podle mého názoru to však mohlo být daleko více. Pokud budeme počítat v průměru hmotnost jednoho bílého penízu 0,4 g, tak na 3 kg vychází počet mincí na přibližně 7500 ks. Potom by celkový počet mincí mohl být až 10000 ks. Z tohoto velkého počtu se však do současné doby dochovalo pouhých 2607 mincí. I přesto však přináší velmi důležité informace pro studium chronologie a typologie bílých peněz Vladislava II. Jagellonského a zaslouží si podrobné zpracování. Podrobný katalog všech dochovaných mincí z nálezu je v současné době připravován do tisku.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK000094862).

Literatura

Brádle, V. 2013: Nález mincí z Radče. Poznámky k typologii bílých penízů Vladislava II. Jagellonského. Fontes Musei Reginaehradecensis 20. Hradec Králové.

Castelin, C. O. 1930: Ke chronologii bílých peněz Vladislava II. Numismatický časopis československý 6, 75–94.

- Černohorský, O. 2016: Písmo jako pomůcka při stanovení relativní chronologie bílých penízů Vladislava II. Jagellonského. Numismatický sborník 30/1, 92–110.
- Červinka, I. L. 1902: Různé zprávy. Časopis Vlasteneckého musejního spolku olomouckého 19, 32.
- Kratochvíl, A. 1907: Vlastivěda moravská, II. Místopis Vel.-Meziříčský okres. Brno.
- Nálezy II/3: Nohejlová-Prátová E.: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 115–298.
- Němeček, V. 1952: Nálezy mincí na Velkomeziříčsku. Numismatický časopis československý 21, 152–161.
- Peukert, K. 1970: Bílé peníze Vladislava II. (Nález v Hlavici). Edice přednášek Numismatické společnosti československé v Praze 2. Praha.
- Sejbal, J. 1979: Dějiny peněz na Moravě. Brno.

Summary

Dagmar Grossmannová, Some notes to the coin hoards from Hodov dating to the Jagiellonian period in Moravia.

Hodov is a small village in the south-eastern part of the Českomoravská vrchovina (Czech-Moravian Highland) in the Třebíč district (Vysočina region). In 1901, two hoards containing coins struck under Vladislaus II Jagiellon were found in its cadastral community. Both hoards were discovered independently in a very short time one after another, and they were buried very close each other. They represent mostly white coins struck under Vladislaus II Jagiellon accompanied with an insignificant admixture of different small change.

Based on the published report in the survey of hoards (*Nálezy II/3*, no. 2697), only one hoard is described as having been found in several parts. The first hoard was discovered by a girl in time of planting trees in the forest near the Rohy Village in spring 1901. The coins were buried in a ceramic jar covered partly by glazing. The hoard was reported to consist of mostly white coins struck under Vladislaus II Jagiellon with indistinct admixture of different small change – more than 3 kilograms of metal in total. The second hoard was found by Mrs. Kavalcová from Hodov, again via planting trees in the forest close to the place of the first discovery, on May 2, 1901. The second hoard was buried in a tin mug with only white coins struck under Vladislaus II Jagiellon, 2,504 pieces in total. Recently, the complete hoard from Hodov is preserved in the numismatic department of the Moravian Land Museum in Brno – it is very likely represented by coins from both original hoards, 2,607 pieces in total. Also the tin mug is preserved together with the coins in the mentioned collection.

English summary by V. Novák

DEPOT MINCÍ Z KONCE 16. STOLETÍ Z KRALIC NAD OSLAVOU (OKR. TŘEBÍČ)

Martin KUČA – Jan VIDEMAN

Abstract – A coin-hoard of the end of the 16th century found in Kralice nad Oslavou (Třebíč district).
In 2009, a hoard of 111 small coins of the 16th century – partly broken pieces – was found in the north-east of Kralice nad Oslavou (Třebíč district). The latest coin was struck in 1595.

 Kralice nad Oslavou, 16th century, coins

V roce 2009 byl v lese „Habřina“ situovaném severovýchodně od obce Kralice nad Oslavou (GPS – 49.2009936N, 16.2071728E), nalezen depot drobných mincí z 16. století. Mince byly v hloubce asi 15 cm roztroušeny na ploše asi 5 m², v prostoru nevýrazné cesty rozježděné traktory, proto se část ražeb zachovala ve zlomkovitém stavu. Vedle mincí byla ještě nalezena šipka do kuše. Není bez zajímavosti, že ve stejném lese byly nalezeny i denáry Konráda I. Brněnského (*Kuča – Videman 2017*). Depot obsahoval celkem 111 mincí. Složení depotu je zde prezentováno formou tabelárních přehledů (tab. 1–2).

Tab. 1. Kralice nad Oslavou – mince české provenience.

ČÍSLO	PANOVNÍK / NOMINÁL	ROK	MINCOVNA	MINCMISTR	CITACE	POZNÁMKA
Maxmilián II. (1564-1576)						
1	2 krejcar	1565	<i>Jáchymov</i>	Jiří Geitzkofler	<i>Halačka 1987</i> , č. 218	
2	2 krejcar	1568	<i>Praha</i>	b.zn.mincm., řezač Nickel Milicz	<i>Halačka 1987</i> , č. 221, <i>Smělý 2009</i> , s.16, obr. 5	
3	bílý groš	?	<i>Kutná Hora</i>	Jiří Šatný	<i>Halačka 1987</i> , č. 203	úloemek cca 1/2
4	bílý groš	1574	<i>Jáchymov</i>	Jiří Geitzkofler	<i>Halačka 1987</i> , č. 238	
5	bílý groš	b.l.	<i>České Budějovice</i>	Tobiáš Gebhart	<i>Halačka 1987</i> , č. 263	
6	bílý groš	?	<i>České Budějovice ?</i>	Tobiáš Gebhart ?	<i>Halačka 1987</i> , č. ?	úloemek cca 1/3
Rudolf II. (1576-1611)						
7	bílý groš	1583	<i>Kutná Hora</i>	Jiří Šatný	<i>Halačka 1987</i> , č. 376	
8	bílý groš	1584	<i>Jáchymov</i>	Pavel Hofmann	<i>Halačka 1987</i> , č. 403	
9	bílý groš	b.l.	<i>České Budějovice</i>	Kryštof Schönfeld	<i>Halačka 1987</i> , č. 443	
10	malý groš	1581	<i>Praha</i>	Tobiáš Gebhart	<i>Halačka 1987</i> , č. 334	
11	malý groš	1583	<i>Praha</i>	Lazar Ercker	<i>Halačka 1987</i> , č. 337	
12	malý groš	1584	<i>Praha</i>	Lazar Ercker	<i>Halačka 1987</i> , č. 340	
13	malý groš	1584	<i>Praha</i>	Lazar Ercker	<i>Halačka 1987</i> , č. 336	odlomený okraj
14	malý groš	1593	<i>Praha</i>	Lazar Ercker	<i>Halačka 1987</i> , č. 349	odlomený okraj
15	malý groš	1583	<i>Kutná Hora</i>	Jiří Šatný	<i>Halačka 1987</i> , č. 380	
16	malý groš	1585	<i>Kutná Hora</i>	Jiří Šatný	<i>Halačka 1987</i> , č. 380	
17	malý groš	1591	<i>Kutná Hora</i>	Wolf Herold	<i>Halačka 1987</i> , č. 380	odlomený okraj
18	malý groš	1593	<i>Kutná Hora</i>	Jiří Šatný	<i>Halačka 1987</i> , č. 380	
19	malý groš	1587	<i>Jáchymov</i>	Pavel Hofmann	<i>Halačka 1987</i> , č. 406	
20	malý groš	1591	<i>Jáchymov</i>	Pavel Hofmann	<i>Halačka 1987</i> , č. 406	
21	malý groš	1582	<i>České Budějovice</i>	Kryštof Schönfeld	<i>Halačka 1987</i> , č. 454	
22	malý groš	1590	<i>České Budějovice</i>	Kryštof Mattighofer	<i>Halačka 1987</i> , č. 458	
23	malý groš	1591	<i>České Budějovice</i>	Kryštof Mattighofer	<i>Halačka 1987</i> , č. 458	
24–25	malý groš	?	?	?	<i>Halačka 1987</i> , č. ?	zlomky neurč.

Tab. 2. Kralice nad Oslavou – mince zahraniční proveniencie.

ČÍSLO	ZEMĚ / PANOVNÍK	NOMINÁL	ROK	CITACE	POZNÁMKA
Dolní Rakousy					
26	Maxmilián II. (1564–1576)	1/2 batzen	1575	<i>Hahn 2011</i> , 58–59, č. 2	minc. Wien
Tyroly					
27	arcivévoda Ferdinand (1564–1595)	3 krejcar	b.l.	<i>Hahn 2011</i> , 85, č. 15b	minc. Hall
Štýrsko					
28	arcivévoda Karel (1564–1590/97) nebo Ferdinand (1590/97–1619/20)	2 fenik	1594	<i>Hahn 2011</i> , 71, 77, č. 3	minc. Graz
Salzburg arcibiskupství					
29	Johann Jakob Khuen–Belasi (1560–1586)	2 fenik	1581	<i>Probszt 1969</i> , č. 648	
30	Wolfgang Theodor von Raitenau (1587–1612)	2 fenik	1591	<i>Probszt 1969</i> , č. 860	
Bavorsko – Mnichov					
31	Albrecht V. 1550–1579	1/2 batzen	1567	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 997/435	
Nassau – Weilburg					
32	Albrecht (1559–1593)	1/2 batzen	1593	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2402/1173	
33	Ludwig (1593–1625)	1/2 batzen	1595	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. –/1175	
Pfalz Zweibrücken					
34	Johann I. (1569–1604)	1/2 batzen	1585	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. –/989	
35	Johann I. (1569–1604)	1/2 batzen	1591	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2001/990	
Pfalz Veldenz					
36	Georg Johann (1544–1592)	1/2 batzen	1582	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2038/1002	
37	Georg Johann (1544–1592)	1/2 batzen	1586	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2041/1002	
38	Georg Johann (1544–1592)	1/2 batzen	1586	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2043/1002 ?	
39	Georg Gustav (1592–1634)	1/2 batzen	1593	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2053/3117	
Pfalz Simmern					
40	Richard (1569–1598)	1/2 batzen	1576	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2070/1017	minc. zn. pyramida
41	Richard (1569–1598)	1/2 batzen	1582	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2074/1017	minc. zn. hvězda
42	Richard (1569–1598)	1/2 batzen	1582	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2074/1017	minc. zn. hvězda
Kur–Pfalz					
43	Friedrich III. (1559–1576)	1/2 batzen	1570	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2453/1214	
44	Johann Casimír zu Lautern (1575–1592), Administrator	1/2 batzen	1591	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. –/1217	minc. Heidelberg
Solms – Lich					
45	bez vydavatele	1/2 batzen	1592	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2333/1151	
46	bez vydavatele	1/2 batzen	1592	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 2333/1151	zlomený
Stolberg – Königstein					
47	Ludwig (1535–1574)	1/2 batzen	1564	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. –/jako 1168	s titl. Ferdinanda I.
Nördlingen, říšská mincovna					
48	Ludwig von Stolberg (1535–1574)	1/2 batzen	1566	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 1394/620	
Strassburg biskupství					
49–51	Johann von Manderscheid (1569–1592)	1/2 batzen	1575	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 1943/957	
52	Johann von Manderscheid (1569–1592)	1/2 batzen	1577	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 1945/957	
53	Johann von Manderscheid (1569–1592)	1/2 batzen	1579	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 1947/957	
Západní Prusko					
54	Zikmund I. Starý (1506–1548)	groš	1530	<i>Saurma–Jeltsch 1892</i> , č. 5664/2958	
Velkoknížectví litevské					
55	Zikmund II. August (1544–1572)	groš	1566	<i>Kopicki 1995</i> , č. 3283	
Prusko					
56	Albrecht Hohenzollern (1525–1568)	groš	1532	<i>Kopicki 1995</i> , č. 3774	minc. Königsberg
57	Albrecht Hohenzollern (1525–1568)	groš	1544	<i>Kopicki 1995</i> , č. 3787	
58	Albrecht Hohenzollern (1525–1568)	groš	1544	<i>Kopicki 1995</i> , č. 3787	zlomený
59	Albrecht Hohenzollern (1525–1568)	groš	1545	<i>Kopicki 1995</i> , č. 3789	
60	Albrecht Hohenzollern (1525–1568)	groš	?	?	neurčený zlomek

40

43

45

47

54

55

56

61

62

70

87

Obr. 1. Kralice nad Oslavou – výběr mincí zastoupených v nálezu (čísla odpovídají katalogu).

Podle místa původu je 25 mincí českých, z toho šest ražeb Maxmiliána II. (1564–1576) a 19 Rudolfa II. (1576–1611), tři jsou mince habsburských panovníků z rakouských zemí, a to po jedné minci dolnorakouské Maxmilána II., jedné tyrolské arcivévody Ferdinanda (1564–1595) a jedné štýrské arcivévody Karla (1564–1590/97), dvě mince salzburské, arcibiskupů Johanna Jakoba Khuen-Belasiho (1560–1586) a Wolfganga Theodora von Raitenau (1587–1612), 23 mincí z druhé poloviny 16. století, vesměs v hodnotě ½ batzenu, tedy 2 krejcaru, pochází z různých říšských mincoven, 58 mincí je z polských teritorií, jmenovitě jde o ½ groše polských králů, svídnické ½ groše Ludvíka Jagellonského, pruské groše Albrechta Braniborského (1525–1568) z mincovny Königsberg, groš Zikmunda I. pro Západní Prusko a konečně litevský groš Zikmunda II. Augusta (1544–1572) z roku 1566.

Celý soubor je složen výhradně z drobných nominálů, mezi nimiž ražby z polských území, vyjma posledně jmenované, reprezentují starší horizont depotu, pokrývající první polovinu 16. století, ostatní bez výjimky spadají do 2. poloviny 16. století. Nejmladší mincí je ½ batzen hraběte Ludvíka (1593–1625) z hrabství Nassau-Weilburg s letopočtem 1595. Tento rok můžeme tedy považovat za rok uložení depotu.

Samotné složení nálezu koresponduje s dosavadními poznatky o struktuře oběživa v českých zemích ve 2. polovině 16. století. Svým rozsahem a skladbou nominálů představuje zřejmě menší obchodní hotovost. Oproti obdobným nálezům z poslední čtvrtiny století se snad do určité míry liší absencí pražských grošů, zejména Vladislava II., které představují běžnou složku většiny z nich (*Nemeškal 1957, 19–29, č. 2981–3025*). Majitele, stejně jako okolnosti uložení lze pouze odhadovat.

Literatura

Hahn, W. 2011: Die Münzprägung der Habsburger im Österreichischen Reichskreis von Maximilian I. bis Ferdinand III. (1490–1675). Wien.

Halačka, I. 1987: Mince zemí Koruny české 1526–1856. I. díl. Kroměříž.

- Kopicki, E. 1995: Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych. Warszawa.*
- Nálezy III/1: Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III. Praha, 5–230.*
- Kuča, M. – Videman, J. 2017: Denáry Konráda I. Brněnského nalezené v Kralicích nad Oslavou (okr. Třebíč). Numismatický sborník 31/2, 290–293.*
- Probst, G. 1969: Die Münzen Salzburgs. Graz.*
- Saurma-Jeltsch, H. v. 1892: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge. Berlin.*
- Smělý, T. 2009: Unikátní neznačený českobudějovický třicetikrejcar 1569. Praha a České Budějovice – ještě k přidělení neznačených ražeb z let 1568–1570 z razidel Nikla Milicze. Numismatické listy 64, 12–33.*

Summary

Martin Kuča – Jan Videman, A coin-hoard of the end of the 16th century found in Kralice nad Oslavou (Třebíč district).

In 2009, a hoard of small coins of the 16th century was discovered in the Habřina forest near Kralice nad Oslavou. Among 111 coins, some 25 pieces come from Bohemia, three of them from Austrian lands, two of them belong to the Archbishopric of Salzburg, 23 pieces were struck in various German Reich mints, and the most numerous and historically earlier part of the hoard (58 coins) comes from the Polish territory. The latest coin – ½ batzen of the Nassau-Weilburg County – dates the hoard to 1595.

English summary by V. Novák

NÁLEZ SBĚRATELSKÉ KOPIE STŘEDOVĚKÉHO ARTUQOVSKÉHO BRONZOVÉHO DIRHAMU Z TURNOVA – MALÉHO ROHOZCE (OKR. SEMILY)

Vlastimil NOVÁK

Abstract – A copy of the medieval Artuqid bronze dirham found in Turnov – Malý Rohozec (Semily district).

In July, 2018, a copy of the bronze dirham struck under the Artuqid ruler Husam al-Din Yuluq Arslan ibn al-Ghazi (AH 580–597/ AD 1184–1201) in Maridin in AH 596 was found on the surface of a freshly ploughed field in Malý Rohozec, near the Hrubý Rohozec Castle (Turnov region). There are no original coins of that period and provenance registered on the territory of the Czech Republic. Islamic coins are represented here only by the early medieval silver pieces, and later on, by the Ottoman products in connection with the Turkish wars and the Thirty Years War. The presented collector's copy (tin-lead core plated by copper) surely points to the aristocratic milieu of the nearby castle, and it appeared accidentally in the mentioned field as a result of some sort of agricultural activities very likely.

 single find, copy, bronze dirham, Artuqids, Husam al-Din Yuluq Arslan ibn al-Ghazi, Turnov – Malý Rohozec

V červenci 2018 byla při povrchové prospekci pole (GPS – 50°36' 18.3"N, 15°09' 34.7"E) situovaného severně od řeky Jizery, západně od intravilánu obce Malý Rohozec¹ a asi 800 severně od zámku Hrubý Rohozec, nalezena na povrchu bronzová mince, později vyhodnocená jako novodobá sběratelská kopie dirhamu artuqovského panovníka Husáma ad-Dín Júluq Arslána ibn al-Gházi (580–597 AH/ AD 1184–1201) raženého v mincovně Máridín roku AH 596/ AD 1199/1200. Jméno mincovny se na kopii sice explicitně neobjevuje, ale podle mincovního typu, způsobu citace panovníka (král Dijárbakru, viz níže) a zvyklostem jeho následovníků lze produkční místo bezpečně potvrdit.

Zkoumání prezentované mince ukázalo, že jde o novodobou sběratelskou kopii s cínovo-olověným jádrem, pokovenou – nejspíše galvanicky – vrstvou mědi (viz výsledky RFA níže). Kopie je velmi zdařilá a věrně napodobuje svou předlohu v obraze na lici, jakož i solidně vyvedenou arabskou legendou na obou stranách. Rozměrem (31,2/32,6 mm) i váhou (14,322 g) odpovídá publikovaným originálním exemplářům (10–18 g, srv. údaje níže). Je však evidentní, že kopie nebyla sňata z žádného autorovi známého originálního exempláře uchovávaného v českých státních či privátních sbírkách.

Interpretace mincovního obrazu a legend dle artuqovského prototypu:

Av.: v prostém perlovci sedící bojovník čelně, v pravé ruce zvednutý meč, v levé ruce useknutá hlava, vlevo vertikálně dolů dvouřádkový arabský nápis: *nūr ad-dīn atā / beg* (Nūr ad-Dīn Atá / beg), dole ornament

1 Obec je nyní součástí města Turnov.

Rv.: centrální třířádkový arabský nápis s ornamentem nahoře:

an-nāšir li-dīn / allāh amīr / al-mu'minīn (an-Násir li-Dīn / Alláh kníže / věřících),
prostý perlovec, 1. opis v arabštině: *al-malik al-afḍal 'alī wa al-malik az-ẓāhir ghāzī bin al-malik an-nāšir jūsuḥ* (král al-Afḍal 'Alí a král az-Záhir Ghází syn krále an-Násira Júsufa),
prostý perlovec, 2. opis v arabštině: *huṣām ad-dīn jūluq arslān malik dijārbakr ibn al-ghāzī ibn artuq ḍuriba sanat sitt wa tis 'īn wa chamsmi'a* (Husám ad-Dín Júluq Arslán král Dijárbakru syn al-Gháziho syna Artuka raženo roku 596), prostý perlovec
Lit.: *Album 2011*, 198, č. 1829.4; *Artuk – Artuk 1971*, 400, č. 1227; *Ghalib 1893*, 44, č. 60; *Hennequin 1985*, 482–489, č. 1170–1196 (10,62–18,82 g); *Lane-Poole 1877*, 153–154, č. 419–422; *Mitchiner 1977*, 181, č. 1043–1044 (10–15 g); *Østrup 1938*, 140, č. 1432–1433; *Spengler – Sayles 1992*, 111, č. 36.1; *Zeno*, č. 9116 (15,7 g), 9763 (12,13 g), 14737 (13,7 g), 18198 (13,19 g), 18226-8 (12,67 g, 13,45 g, 13,85 g), 57256 (14,28 g), 81062 (14,1 g), 100746-7 (15,59 g, 15,77 g), 103096 (11,8 g), 119133 (16,4 g), 132782, 143069 (13,70 g), 148065 (13,7 g), 177932 (12,5 g), 201398 (16,24 g), 201513 (15,30 g).²
14,322 g; 31,2/32,6 mm; 3 h; střížek menší než razidla, vryp na hraně

Kopie mince byla testována na složení kovu s níže uvedenými výsledky energiíové disperzivní rentgenové fluorescenční analýzy (ED XRF, provedena v laboratoři Středočeského muzea v Rostokách): Cu 60,81%, Sn 11,35%, Sb 0,46%, Pb 27,39%. Naměřené hodnoty jsou informativní, neboť charakter analýzy je kvalitativní, nikoli kvantitativní. Při testování dochází k vzájemnému ovlivnění základního kovu (Sn, Pb) a povrchové úpravy (Cu). Tyto dvě vrstvy nelze měřit odděleně. Hodnoty nevypovídají o přesném složení jádra, leč na vrypu je patrný měkký a stříbitý kov. Lze tedy odůvodněně konstatovat, že kopie představuje cinovo-olověný odlitek nejspíše galvanicky pokovený mědi.

V českých zemích by byl nález originální ražby podobného typu a určení naprostým unikátem. Islámské mince nalezené na území České republiky historicky pokrývají období raného středověku – obchod se severními oblastmi jdoucí po řekách, kde islámské mince a jejich zlomky hrají roli váženého kovu (*Novák – Videman – Kouřil – Richtera – Zmrzly 2016*), a dále se pak váží na přímý střet s osmanským tureckým živlem či souvisí s oblibou osmanského zlata za třicetileté války (*Štěpková 1963; 1964; Novák 2006; 2011*). Z periody mezi oběma historickými fenomény jsou islámské mince v nálezech v ČR evidovány silně sporadicky. Artukovská ražba nebyla dosud nalezena ani jediná. Výskyt její kopie v Turnově – Malém Rohozci, navíc v blízkosti zámku Hrubý Rohozec, může souviset s aristokratickým elementem spíše sběratelského charakteru. Na zmíněné pole se kopie pravděpodobně dostala v souvislosti se zemědělskými aktivitami a lze ji považovat za náhodnou ztrátu.

Z historického, ikonografického i typologického hlediska si předloha pro prezentovanou kopii zasluhuje detailnější pozornost. Turkmenská dynastie Artukovců (*Bosworth 1996*, 194–196) ovládala v 11. a 12. století východní Anatólii, severní Sýrii a severní Irák. Její zakladatel Zahír ad-Dawla Artuk patřil ke kmeni Döger z turkmenské větve Oghuz, která spravovala jeden z bejliků seldžucké říše v Anatólii. Artukovští vládci pohlíželi na stát jako společné vlastnictví všech členů dynastie a tři klany Artukových synů ovládaly oblasti s centry v Hisnkajfá (nástupci Sukmána, 1102–1231), v Máridínu (potomci Nadžm ad-Dína Gháziho, 1106–1186) a v Harputu (artukovská větev původem z Májafáriqínu, 1112–1233).

Největší rozkvět dynastie byl spojován s Máridínem (jihovýchodní Anatólie), Artukovci zde nechali postavit řadu veřejných budov, jako byly mešity, bazary, mosty, nemocnice a lázně. Jejich odkaz je patrný zejména v literatuře a ve výtečné úrovni zpracování kovu. V Máridínu se Artukovci udrželi nejdéle, i když posléze jako vazalové Ajjúbovců, Rúmských Seldžuků, Ílchánů a Timúrovců, aby jejich vládu posléze ukončila v roce 1409 vojska Černých beranů (Turkmeni Qara Qojunlu).

Mincovníctví Artukovců je numismaticky vývojově velmi zajímavé – jejich mince, ražené převážně v bronzu, vnášejí do islámské mincovní produkce po dlouhých staletích epigrafické unifikace opět figurální motivy. Bylo to způsobeno jednak relativně periferním umístěním lokality oproti mocenským centřům dané doby a také díky místním motivickým tradicím (Sásánovci, Řím, Byzanc). Mincovní obrazy byly inspirovány antickou ikonografií (hlavy, poprsí osob), významnými událostmi (Saladinova smrt), astrálními motivy (slunce, hvězdy) a astrologickými alegoriemi (symboly souhvězdí, symboly

2 V Náprstkově muzeu v Praze se nacházejí pod inventárními čísly N 1019 a N 8846 dva nepublikované exempláře relativně horší zachovalosti. První pochází ze sbírky B. Augusta (1889–1969) a druhý byl pro sbírku zakoupen v 70. letech 20. století.

zvěrokruhu), náboženskými symboly lokálních vyznání (muslimové, židé, křesťané – andělé) či skrytými propagandistickými výzvami (useknutá hlava protivníka v ruce vítěze).

Jméno vydavatele (Husám ad-Dín Júluq Arslán / Meč víry a krátkosrstý lev) je citováno s odkazem na jeho otce a děda (syn al-Gháziho syna Artuka) a na reversu popisované mince je uvedeno v podřízeném postavení k abbásovskému chalífovi (an-Násir li-Dín Alláh), který se na centrální ploše objevuje citací s titulem „Amír al-mu‘minín / Kníže věřících“, a dále v podřízeném postavení ku dvěma dalším ajjúbovským suverénům – synům Saladína – ‘Alímu (tehdejšímu vládci Damašku) a Gházímu (tehdejšímu vládci Aleppa). Reversní legenda však postrádá jméno Saladinova bratra al-‘Ádila Abú Bakra (Saladin byl již v roce AH 596 / AD 1199/1200 mrtev a povinnost jeho citace jako suveréna měla formálně přejít na jeho bratra, což se dělo na vydavatelových mincích z let AH 589–590, *Spengler – Sayles 1992*, 113). Jmenovaný Saladinův bratr v daném roce (AH 596) zrovna obléhal Máridín, a naopak Saladinovi synové zase obléhali sídelní Damašek v naději na úspěch v době strýcově nepřítomnosti. V důsledku nastalé situace al-‘Ádil Abú Bakr zanechal při obléhání Máridínu svého syna al-Kámila a vrátil se do Damašku. Nápis na minci v okamžiku jejího vydání tedy jednoznačně ukazují na posun v loajalitě vydavatele. Na aversu se dále objevuje jméno vydavatelova rivala Núr ad-Dína Arslán Šáha I., zandžovského atábega z Mosulu (AH 589607/ AD 1193–1210), který mu přišel na pomoc, porazil al-Kámila, přinutil ho stáhnout se do Májafáriqínu a uvolnil tak sevření Máridínu. Vydavatel je na minci označen jako král Dijárbakru (město ve východní Anatolii pod nadvládou centra v Máridínu – titul chápán jako „Vládcce Horní Mezopotámie“, *Spengler – Sayles 1992*, 113) bez udání mincovny, avšak další ražby jeho následovníků s tímtož titulem již nesou jako mincovnu výslovně Máridín.

Scéna na aversu popisované mince bývá často interpretována jako akt vítězného Saladína po bitvě s křížáky u Hattínu (AH 583 / AD 1186/1187), kdy sřal Raynald de Châtillon. Proč by se však tato scéna objevila na minci až o třináct let později? Někteří badatelé (S. Lane-Poole, N. Lowick, C. L. David, W. L. Spengler) se domnívají, že jde o vyobrazení s astrologickým obsahem (např. <https://www.davidmus.dk/en/collections/islamic/dynasties/late-abbasids/coins/c297/>; *Spengler – Sayles 1992*, 115–116). Podle nich figura zobrazuje planetu Mars, boha války. V islámské ikonografii je Mars většinou pojat jako sedící postava s mečem v jedné ruce a s uřatou hlavou v ruce druhé. Podobné zobrazení i v rámci celého Zvěrokruhu je známo z celé řady islámských rukopisů, keramiky či prací v kovu (*Spengler – Sayles 1992*, 115). Jeho většinová barva – červená – je na nebarevném produktu symbolizována krví. Lze tedy v daných souvislostech scénu interpretovat jako komentář k záchraně vydavatele těsně před jistou decimující porážkou. Nelze však vyloučit ani motiv vojensko-psychologické propagandy – vítěz naznačuje, co potká při střetu potenciálního protivníka.

Z výše uvedených informací vyplývá, že zejména historicky a ikonograficky původní předloha představuje atraktivní numismatický materiál, což zřejmě z důvodu nedostupnosti originálu vedlo k pořízení sběratelské kopie onoho artuqovského bronzového dirhamu. Na základě komunikace se zástupcem Správy státního zámku Hrubé Rohozec (MgA. Jiří Holub) bylo zjištěno, že předposlední majitel panství (hrabě Mikuláš Vladimír Des Fours Walderode, 1877–1941) měl rozsáhlou numismatickou sbírku, která je toho času zčásti uchovávána v zámeckém trezoru. Není vyloučeno, že popisovaná kopie pochází ze zmíněné kolekce a byla náhodně ztracena. Tento exemplář tak může zajímavě obohatit náš pohled na sběratelské aktivity v nedávné minulosti.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO, 2019/11.VI.a, 00023272).

Literatura

Album, S. 2011: Checklist of Islamic Coins. Santa Rosa (Calif.).

Artuk, I. – Artuk, C. 1971: Istanbul arkeoloji müzeleri teşhirdeki islami sikkeler kataloğu. Cilt I. Istanbul.

Bosworth, C. E. 1996: The New Islamic Dynasties: A Chronological and Genealogical Manual. Edinburgh.

<https://www.davidmus.dk/en/collections/islamic/dynasties/late-abbasids/coins/c297/> (Nov 2018)

Ghalib, Ismá‘il AH 1311/ AD 1893: Maskúkát-i islámíje qysmyndan. Maskúkát-i türkmeníje qataloğu. Bení Artuq, Bení Zengi, Furú‘-i Atabekíje, Mulúk-i Ejjúbíje Majáfáriqín. Qustantíníje.

Hennequin G. 1985: Catalogue des monnaies musulmanes. Asie pré-mongole. Les Salǧūqs et leurs successeurs. Paris.

- Lane-Poole, S. 1877: Catalogue of Oriental Coins in the British Museum. Volume III. The Coins of the Turkumán houses of Seljook, Urtuk, Zengee, etc. in the British Museum. London.
- Mitchiner, M. 1977: Oriental Coins and their Values. The World of Islam. London.
- Novák, V. 2006: Struktura nálezů tureckých mincí v Českých zemích a na Slovensku, jejich interpretace s přihlédnutím k nově publikovanému materiálu. Numismatický sborník 21, 181–189.
- 2011: Nové nálezy tureckých mincí z území Čech, Moravy a Slovenska. In: Pecha, L. (ed.): Orientalia Antiqua Nova. XI. Sborník z vědeckého kolokvia, pořádaného v Plzni ve dnech 10. a 11. března 2011. Plzeň, 101–103.
- Novák, V. – Videman, J. – Kouřil, P. – Richtera L. – Zmrzlý, M. 2016: Depot mincí a zlomkového stříbra z konce 10. století nalezený v Kojetíně-Popůvkách / Hacksilver hoard dating back to the end of the 10th century and found in Kojetín-Popůvky, Czech Republic. Monumenta numismatica 3. Praha / Prague.
- Østrup, J. 1938: Catalogue des monnaies arabes et turques du Cabinet royal des médailles du Musée national de Copenhague. Copenhagen.
- Spengler, W. L. – Sayles, W. G. 1992: Turkoman Figural Bronze Coins and Their Iconography. Volume I. Lodi (Wisconsin).
- Štěpková, J. 1963: Coins of the Osmanli Sultans in the Coin-Hoards found on Czechoslovak Territory. Annals of the Náprstek Museum 2, 141–192.
- 1964: The Structure of the Finds of the Islamic Silver Coins in the Territory of Czechoslovakia. Annals of the Náprstek Museum 3, 113–128.
- 1968: Islámské mince v nálezích ze Slovenska. Numismatický sborník 10 (1967–1968), 278–282.
- Zeno = www.zeno.ru = internetová databáze islámských mincí.

Summary

Vlastimil Novák, A copy of the medieval Artuqid bronze dirham found in Turnov – Malý Rohozec (Semily district).

In July, 2018, a copy of the bronze dirham struck under the Artuqid ruler Husam al-Din Yuluq Arslan ibn al-Ghazi (AH 580–597/ AD 1184–1201) in Maridin in AH 596 was found on the surface of a freshly ploughed field in Malý Rohozec, near the Hrubý Rohozec Castle (Turnov region). There are no coins of that period and provenance registered on the territory of the Czech Republic. Islamic coins are represented here only by the early medieval silver pieces (Novák – Videman – Kouřil – Richtera – Zmrzlý 2016), and later on, by the Ottoman issues mainly in gold in connection with the Turkish wars and the Thirty Years War (Štěpková 1963; 1964; Novák 2006; 2011). The presented collector's copy (tin-lead core plated by copper) surely points to the aristocratic milieu of the nearby castle, and it appeared accidentally in the mentioned field as a result of some sort of agricultural activities very likely.

From the historical, iconographical points of view, the prototype for the presented copy deserves a more detailed attention. The name of the issuer (Husam al-Din Yuluq Arslan / Sword of Faith and Short-haired Lion) citing his father and grandfather (ibn al-Ghazi ibn Artuk) on reverse of the described coin is situated in the subordinated relation to the Abbasid caliph (al-Nasir li-Din Allah) who is cited in the central field with his title Amir al-Mu'minin / Commander of the Faithful and to other Ayyubid overlords – sons of Saladin – 'Ali (contemporary ruler of Damascus) and Ghazi (contemporary ruler of Aleppo). The name of the Saladin's brother al-'Adil Abu Bakr is missing in the reverse legend (Saladin was already dead in AH 596/ AD 1199/1200 and citing his name as overlord should be formally transferred to his brother; al-'Adil Abu Bakr was acknowledged on the coins of Yuluq Arslan dated AH 589–590), al-'Adil Abu Bakr in spite of the fact, that he was laying siege to Mardin at that time, while 'Ali and Ghazi were attacking Damascus in hope of curtailing their uncle's growing power. As a result al-'Adil Abu Bakr had to leave his son al-Kamil maintaining the siege in Mardin while he returned to Damascus. By the time this coin was struck, the omission of al-'Adil Abu Bakr's name indicates Yuluq Arslan's understandable shift in allegiance.

On the obverse, the name Nur al-Din Atabeg refers to Nur al-din Arslan Shah I, the Zangid Atabeg of Mosul (AH 589–607/ AD 1193–1210). It was inscribed there because he had come to Yuluq Arslan's aid, and defeated al-Kamil in battle forcing him to withdraw to Mayyafariqin and thus raising the siege of

Mardin. The issuer of the coin is described there as the King of Diyarbakr (town in East Anatolia under control of Maridin – the title should be understood as ‘Lord of Upper Mesopotamia’; *Spengler – Sayles 1992*, 113) without explicit naming the mint (Maridin). But the issues of his followers with the same title bear clearly Maridin as the mint.

The scene on obverse of the described coin has often been thought to portray the fact that Saladin personally beheaded Raynald de Châtillon in the aftermath of the Horns of Hattin in AH 583 / AD 1186/1187. But why would be this scene struck on an Artukid coin some thirteen years later? Some scholars (S. Lane-Poole, N. Lowick, C. L. David, W. L. Spengler) think that this scene has an astrological meaning (cf. e.g. <https://www.davidmus.dk/en/collections/islamic/dynasties/late-abbasids/coins/c297/>, *Spengler – Sayles 1992*, 115–116). According to them, the figure on the obverse of this coin is a representation of the planet Mars, the god of war. Mars was often portrayed as a seated figure in Islamic iconography – various similar images are in Islamic manuscripts, on metalwork and ceramics accompanied by the remaining elements of the Zodiac (*Spengler – Sayles 1992*, 115), and here, he holds a sabre in his right hand and a severed head in his left, the reddish colour of the planet itself being associated with the shedding of blood. Clearly, the choice of this image was an appropriate one when the Artuqids had narrowly been saved by their allies from a fatal defeat.

It is clear from the above mentioned facts, that especially from the historical and iconographical points of view, the prototype represents a very attractive numismatic object, which was very likely the reason for production of the collector’s copy of that Artuqid bronze dirham. It is clear via communication with the castle manager of the Hrubý Rohozec Castle that the last but one owner of the castle (Count Nicholas Vladimir Des Fours Walderode 1877–1941) used to possess an extensive numismatic collection. It is not possible to eliminate the eventuality that the described copy could belong to the mentioned collection and was accidentally lost. In that way, this piece enriches our knowledge about collecting activities of our times.

English summary by V. Novák

ZAHRANIČNÍ
NÁLEZY MINCÍ
Z ČESKÝCH ZEMÍ

ČESKÝ DUKÁT V NÁLEZU Z KATALÁNSKA

Roman ZAORAL

Abstract – A Bohemian ducat in the hoard of Catalonia.

The report pays a special attention to a Bohemian ducat of Vladislaus II (1471–1516) with the image of St Wenceslaus on the obverse and of the Bohemian lion on the reverse (the type WII. d/1 according to the yet unpublished catalogue by Černohorský and Videman), which was embodied in the hoard discovered in 1989 in the Benedictine monastery of Sant Pere de Rodes in Catalonia.

 Bohemian ducat, coin hoard, Catalonia, the early 16th century

Poklad zlatých a stříbrných mincí ze 14., 15. a počátku 16. století byl objeven 18. května 1989 v přízemí opatského domu benediktinského kláštera Sant Pere de Rodes v Katalánsku. Mohutně opevněný konvent, založený nejpozději v 9. století a přímo zodpovědný papeži, disponoval velkým majetkem, což vyvolávalo časté neshody s okolní šlechtou. Pod dlažebním kamenem u severní zdi byla nalezena malá keramická nádoba, která obsahovala celkem 658 mincí, z toho 348 bylo mincí zlatých a 310 stříbrných (*Marot – Clua i Mercadal – Mataro i Pladelasala – Puig i Griessenberger 1999, 29*). Mince byly uvnitř nádoby pečlivě seřazeny do několika válečků, a to tak, že stříbrné ražby zaplnily dno nádoby a zlaté byly vyskládaný v horní části po obvodu. Různorodý původ zlatých nominálů a jejich široký časový záběr je v kontrastu s uniformitou mincí stříbrných, které v naprosté většině tvoří groše ražené v Barceloně v období společné vlády Ferdinanda II. Aragonského a Isabely Kastilské (1479–1504), jen dva kusy pocházejí z kastilských mincoven v Seville a Segovii. Tento rozdíl ve skladbě zlatých a stříbrných mincí a způsob, jakým byly od sebe v nádobě odděleny, naznačují, že obě části pokladu byly shromážděny nezávisle na sobě. Vzhledem k relativní blízkosti Barcelony od místa nálezu (zhruba 160 km) nepřekvapí, že více než polovina všech ukrytých mincí (51,2 %) má původ právě v tomto obchodním centru západního Středomoří.

Pestrou skladbu zlatých nominálů zachycuje tabelární přehled (tab. 1). Nejpočetněji jsou v nálezu zastoupeny ražby italských států (125 kusů), pocházející nejen z velkých, ale i menších mincoven (Savojsko, Saluzzo, Janov, Milán, Mantova, Modena, Ferrara, Bologna, Lucca, Florencie, Siena, Benátky, Ancona, Urbino, Řím, Neapol), jež byly zřejmě tezaurovány nejen z obchodních důvodů, ale v některých případech i kvůli kráse renesančních portrétů na nich zobrazených. V zemích aragonské koruny v době jejího největšího územního rozsahu (1443–1516) má svůj původ 106 mincí (Barcelona, Perpignan, Valencia, Mallorca, Sicílie a Neapol).

Tab. 1. Geografický horizont zlatých mincí v nálezu

Země	Počet kusů	%
Aragon	106	30,45
Kastilie	38	10,91
Portugalsko	14	4,02
Francie	12	3,44
Salcburk	1	0,28
Čechy	1	0,28
Uhry	45	12,93
Italské státy	125	35,91
Rhodos	6	1,72
Celkem	348	100

Obr. 1. Český dukát Vladislava II. z nálezu v klášteře Sant Pere de Rodes (zvětšeno).

V nálezu se vyskytují také zlaté ražby z Kastilie, Portugalska, Francie, Rhodu a ze střední Evropy. V posledně jmenované skupině figuruje 45 uherských dukátů, český dukát Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) a dukát salcburského arcibiskupa Leonarda Keutschacha z roku 1512 (*Probszt 1975*, typ č. 68). Uherské dukáty pocházejí z tehdy nejproduktivnějších mincoven v Kremnici, Velké Bani (Nagybánya, dnes Baia Mare) a Sibini (Hermannstadt, dnes Sibiu) a pokrývají období zhruba sta let, od počátku 15. do počátku 16. století (ke skladbě uherských dukátů v nálezu podrobněji např. *Zaoral 2018*).

Český dukát Vladislava II. o hmotnosti 3,52 g a průměru 20 mm (obr. 1) řadí Ondřej Černohorský a Jan Videman, autoři připravovaného katalogu českých zlatých ražeb jagellonských vladařů, k druhému typu W II. d/1 s menší odchylkou (mírně modifikovaným obrazem sv. Václava) na lícním razidle.¹ Autoři katalogu katalánského pokladu mincí určují jako typ Mey (1984) č. 336 var. Jedná se o ražbu bez letopočtu, vykazující vyšší úroveň výtvarného provedení. Předpokládá se, že tento typ byl ražen po roce 1500 mimo Kutnou Horu. Podle ustanovení zemského sněmu z roku 1499 ražba zlatých mincí měla být soustředěna do mincoven v Praze, Jílovém a Novém Kníně (*Nemeškal 1997*, 42). Přesnější určení není možné. U dukátů druhého typu nenacházíme žádné rozlišení variant, které by ukazovalo na jejich původ v různých mincovnách. Musíme tedy předpokládat, že výroba razidel byla centralizovaná. Neznamena to ovšem, že razidla byla nutně vyrobena mimo Kutnou Horu. Přes evidentní rozdíly v pojetí rytecké práce jsou zde také určité ikonografické i epigrafické paralely k typu W I; zejména přechodný typ W II. a/1 svědčí o určité návaznosti na první typ. Výroba razidel mohla tedy být zadána odborníkům v kutnohorské mincovně a používána podle potřeby na jiném místě.

Oběh uherských, českých a salcburských zlatých mincí nebyl v Katalánsku na přelomu 15. a 16. století ojedinělou záležitostí; svědčí o tom nejen tento poklad, ale zejména dochované písemné prameny. Zmíněné nominály jsou součástí katalánského katalogu mincovních typů z roku 1490 (*Catálogo del tipo, ley y peso 1818*) a objevují se i v knize směnárníka Nicolase Duhamela, sepsané v roce 1521 (*Blanchet 1891*, 196–198). V obou pramenech jsou dukáty ještě označovány jako florény.²

Poklad z kláštera Sant Pere de Rodes představuje v kontextu Katalánska výjimečný nález. Skladba depotu nasvědčuje tomu, že byl vytvořen na základě přísných výběrových kritérií majitele, který ho ukryl se záměrem ochránit jeho obsah. Vlastník nálezů vybíral dobře zachovalé mince vyznačující se vysokou ryzostí a naopak vyřazoval nominály nižší váhy a opotřebované kusy. Seskupení zlatých a stříbrných mincí do jednoho celku bylo v té době běžné, i když vnitřní hodnota zlatých mincí výrazně převyšovala hodnotu mincí stříbrných. Z nálezů je rovněž zřejmé, že zlatá měna měla mezinárodní rozměr a že vysoká kvalita jí zaručovala dlouhodobý oběh, což dokládají i záznamy v kupeckých denících a mincovních řádcích. Velká skupina italských mincí a jejich časová podobnost naznačují, že soubor byl vytvořen v jedné době a najednou vložen do nádoby. Relativně vysokým počtem kusů a dlouhou časovou kontinuitou se kromě italských zlatých ražeb z Benátek, Boloně, Neapole, Luky a Říma vyznačují i nominály uherské, které se díky své kvalitě dlouho těšily uznávané prestiži.

V nálezu figurují na jedné straně ražby z blízkých území (Aragon, Kastilie, Portugalsko a Francie), na straně druhé mince, které se do kláštera v Katalánsku pravděpodobně dostaly po moři z Neapolska a Sicílie včetně ražeb středoevropského původu (Čechy, Uhry, Salcburk) a emisí z Rhodu. Místem spojení obou složek mohla být Barcelona, odkud pochází více než polovina mincí z nálezů. Ukrytí pokladu autoři katalogu

1 Za určení dukátu děkuji Ing. Janu Videmanovi (*Černohorský – Videman, v přípravě*).

2 K označování zlatého florénu termínem dukát došlo až během 16. století. V numismatické literatuře však autoři někdy tento pojem používají i pro období 14.–15. století k odlišení zlatých mincovních typů se samostatnou ikonografií od těch, jejichž obraz byl závislý na původní předloze. Pomijí se přitom skutečnost, že pojem dukát byl ve 14. století spojován jen s ražbami benátskými a s typy od nich odvozenými, zatímco české a uherské zlaté mince původně napodobovaly florentský florén a pod tímto označením jsou zmiňovány v písemných pramenech až do konce středověku. Srov. *Dvořáková 2007*, 26, pozn. 47.

datují s odkazem na nejmladší mincovní typy z let 1513–1517, resp. 1521 nejpozději do poloviny 20. let 16. století (*Marot – Clua i Mercadal – Mataro i Pladelasala – Puig i Griessenberger 1999*, 117–132).

Tento příspěvek vznikl v rámci grantového programu Progres Q22 „Antropologická bádání v rámci přírodních, humanitních a historických věd“, poskytnutého Fakultě humanitních studií UK v rámci institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (MŠMT – 2018).

Prameny a literatura

Blanchet, A. 1891: Le livre du changeur Duhamel. Revue Numismatique 9, 60–86, 165–202.

Catálogo del tipo, ley y peso 1818: Catálogo del tipo, ley y peso de algunas monedas que han circulado en el Principado de Cataluña. In: Salat, J. (ed.): Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña: con instrumentos justificativos, tomo II: Colección de instrumentos justificativos de las monedas del Principado de Cataluña. Barcelona (reprint Madrid: J. R. Cayón 1982), 89–92.

Černohorský, O. – Videman, J. (v přípravě): České dukáty Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) a Ludvíka Jagellonského (1516–1526).

Dvořáková, D. 2007: Království zlatého florénu. In: Borovský, T. – Chocholáč, B. – Pumpr, P. (eds.): Peníze nervem společnosti. K finančním poměrům na Moravě od poloviny 14. do počátku 17. století. Brno, 22–37.

Marot, T. – Clua i Mercadal, M. – Mataro i Pladelasala, M. – Puig i Griessenberger, A. M. 1999: El tesoro de Sant Pere de Rodes. Una ocultación de monedas de oro y de plata a principios del siglo XVI. Barcelona.

De Mey, J. R. 1984: Le moyen-age d'or. Bruxelles.

Nemeškal, L. 1997: Počátek ražby českého tolaru a konec ražby pražského groše (1469–1561). Praha.

Probszt, G. 1975: Die Münzen Salzburgs. Graz.

Zaoral, R. 2018: Uherské dukáty v nález z Katalánska. Denarius (v tisku).

Summary

Roman Zaoral, A Bohemian ducat in the hoard of Catalonia.

The report pays a special attention to a Bohemian ducat of Vladislaus II (1471–1516) with the image of St Wenceslaus on the obverse and of the Bohemian lion on the reverse (the type WII. d/1 according to the yet unpublished catalogue by Černohorský and Videman), which was embodied in the hoard discovered in 1989 in the Benedictine monastery of Sant Pere de Rodes in Catalonia. The hoard consisted of gold and silver coins minted in the Italian states (125 pcs), the lands of the Aragon Crown (106 pcs), Castile (38 pcs), Portugal (14 pcs), France (12 pcs), Rhodes (6 pcs), Hungary (45 pcs), Bohemia (1 piece) and Salzburg (1 piece), which are dated back to the late 14th, 15th and early 16th century. The Bohemian ducat is assumed to have been issued shortly after 1500 and to have got to Catalonia via Venice, Naples and Sicily, along with the other gold denominations of Central European origin.

English summary by R. Zaoral

OBSAH

Jiří Militký – David Vích

Keltské mince ze sídliště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí). Příspěvek k otázce lokalit centrálního charakteru v Čechách z pohledu numismatiky
Celtic coins found at the Vraclav settlement (Ústí nad Orlicí district). Contribution to the problems of localities of central character in Bohemia from the numismatic point of view 3–25

Jiří Lukas – David Vích

Nálezy jednotlivých „ztrátových“ raně středověkých mincí z hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí)
Early medieval coins individually lost at the Vraclav hillfort (Ústí nad Orlicí district) 26–53

Kamil Smíšek – David Vích

Nálezy mincí z vrcholného středověku a raného novověku z povrchového průzkumu hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí)
Coins of the Late Medieval and Early Modern Periods found during surface explorations of the Vraclav hillfort (Ústí nad Orlicí district) 54–76

Jan T. Štefan

Medaile na prince Evžena Savojského ve světle pamětního tisku
Eugene of Savoy – a medal celebrating his victory depicted on an old commemorative print 77–84

Nálezy mincí na území České republiky

Coin Finds in the territory of the Czech Republic

Petr Schneider – David Vích

Středověké mince z hradiště u Mařína, k. ú. Zadní Arnoštov a Křenov (okr. Svitavy)
Medieval coins from the hillfort near Mařín, Zadní Arnoštov and Křenov cadastral communities (Svitavy district) 86–90

Barbara Marešková – Petr Schneider – Pavla Skalická

Nález cylindrického pouzdra s brakteáty z Opavy z prostoru bývalé Radniční ulice
A cylindrical bracteate holder found in Opava, former Radniční Street 91–96

Vojtěch Brádle

Poznámky k depotu z Nepomuku (okr. Plzeň-jih)
Notes to the hoard of Nepomuk (Plzeň-Jih district) 97–101

Jan Cihlář – David Vích

Vrcholně středověké a novověké mince z okolí zaniklých cest u Křenova (OKR. SVITAVY)
Coins struck in High Middle Ages and modern times and found around vanished roads near Křenov (Svitavy district) 102–107

Kamil Smíšek – David Vích

Nálezy jednotlivých mincí z povrchového průzkumu v Hedčanech (k. Ú. Dašice, okr. Pardubice)
Coins found single via the surface examination in Hedčany (Dašice cadastral community, Pardubice district) 108–112

Dagmar Grossmannová

Několik poznámek k mincovnímu depotu z Hodova z období Jagellonců na moravě
Some notes to the coin hoards from Hodov dating to the Jagiellonian period in Moravia 113–117

Martin Kuča – Jan Videman

Depot mincí z konce 16. století z Kralic nad Oslavou (okr. Třebíč)

A coin-hoard of the end of the 16th century found in Kralice nad Oslavou (Třebíč district) 118–122

Vlastimil Novák

Nález sběratelské kopie středověkého artuqovského bronzového dirhamu z Turnova – Malého Rohozce (okr. Semily)

A copy of the medieval Artuqid bronze dirham found in Turnov – Malý Rohozec (Semily district) 123–127

Zahraniční nálezy mincí z českých zemí

Finds of Bohemian, Moravian and Silesian Coins Abroad

Roman Zaoral

Český dukát v nálezu z Katalánska

A Bohemian ducat in the hoard of Catalonia 130–132

SEZNAM AUTORŮ

PhDr. Vojtěch Brádle

Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Eliščíno nábřeží 465, 500 01 Hradec Králové
e-mail: v.bradle@muzeumhk.cz

MUDr. Jan Cihlář

Česká numismatická společnost, z. s. pobočka Pražské groše, Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: jacihlar@gmail.com

Mgr. Dagmar Grossmannová, Ph.D.

Moravské zemské muzeum, Historické muzeum Numismatické oddělení, Zelný trh 6 659 37 Brno
e-mail: dgrossmannova@mzm.cz

Mgr. Martin Kuča

Městské muzeum, náměstí T. G. Masaryka 40, 672 01 Moravský Krumlov, e-mail: makku@email.cz

Josef Kulhánek

e-mail: josef.kulhanek@astjohnson.com

PhDr. Jiří Lukas

Brdičkova 1919, 155 00 Praha 5, e-mail: jlukas@volny.cz

Mgr. Barbara Marethová

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě,
Bezručovo náměstí 1147/1, 746 01 Opava-Předměstí, e-mail: marethova.barbara@npu.cz

PhDr. Jiří Militký, Ph.D.

Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze,
Jilská 1, 110 00 Praha 1 / Národní muzeum-Historické muzeum, Numismatické oddělení,
Vinohradská 1, 110 00 Praha 1, e-mail: militky.jiri@seznam.cz

PhDr. Vlastimil Novák, Ph.D.

Národní muzeum-Náprstkovo muzeum, Betlémské nám. 1, 110 00 Praha 1, e-mail: vpvovak@seznam.cz

Mgr. Petr Schneider

Komenského 495, 257 41 Týnec nad Sázavou, e-mail: schneider.p@centrum.cz

Mgr. Pavla Skalická

Slezské zemské muzeum, Nádražní okruh 31, 746 01 Opava, e-mail: skalicka@szm.cz

Mgr. Kamil Smíšek

Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Zámek 1, 252 63 Roztoky, e-mail: kamil.smisek@email.cz

Ing. Jan T. Štefan, CSc.

nám. Msgre Šrámka 6, 702 00 Ostrava, e-mail: jan.stefan@marq.cz

PhDr. David Vích

Regionální muzeum, Šemberova 125/1, 566 01 Vysoké Mýto / Centrum dopravního výzkumu v.v.i.,
Lišeňská 33a, 636 00 Brno, e-mail: dvich@centrum.cz

PhDr. Roman Zaoral

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, U Kříže 8, 158 00 Praha 5
e-mail: zaoral@post.cz

Numismatický sborník 32/1

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Vědecký redaktor / Scientific Editor:

PhDr. Jiří Militký, Ph.D. (e-mail: militky.jiri@seznam.cz)

Redakční rada / Editors:

PhDr. J. Lukas; PhDr. V. Novák, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Sommer, DSc.; dr hab. Jaroslav Bodzek

Recenzní kruh / Review Board:

Mgr. M. Budaj, Ph.D.; Mgr. D. Kašparová; MUDr. Z. Petráň; PhDr. L. Polanský;
PhDr. E. Šimek, CSc.; PhDr. R. Zaoral

Adresa redakce / Contact Address:

Centrum mediévistických studií, Jilská 1, 110 00 Praha 1-Staré Město (e-mail: cms@flu.cas.cz)

Vyobrazení na přední straně obálky:

Řezenský feník z nálezů v Nepomuku (text na straně 76, č. 8)

Vydává:

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze
Technická příprava a grafická úprava: Abalon s.r.o. – www.abalon.cz
Náklad: 300 výtisků

Objednávky a předplatné / The subscription of the completed volumes should be addressed:

Kosmas, s.r.o., Lublaňská 3, 120 00 Praha 2, tel. +420 222 510 749; e-mail: kosmas@kosmas.cz

© Filosofia, vydavatelství Filosofického ústavu AVČR, v.v.i., Praha

číslo publikace: 511, Praha 2018

ISSN 0546-9414

ISBN 978-80-7007-567-8 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7007-655-2 (elektronické vydání 2020)

DOI 10.47376/filosofia.2018.2

Komplexní služby ve stavebnictví

Silniční stavby • Mostní stavby • Kolejové stavby
Projektční inženýring • Pozemní stavby • Svařování
Doprava a mechanizace

Chládek & Tintěra
PARDUBICE

člen skupiny enteria

MACHO & CHLAPOVIČ

aukcie, numizmatický obchod, investičné zlato

VÝKUP & PREDAJ

MINCE • MEDAILY • BANKOVKY

BRATISLAVA

Dunajská 48, tel.: +421 239 020 432
email: bratislava@machochlapovic.com

PRAHA

Slunná 560/11, tel.: +420 220 560 563
email: praha@machochlapovic.com

